

Ferruh Dinçkal

Dünya Miras Listesi'nde

Türkiye

ekitap.aygorum.com

İçindekiler

ÖNSÖZ...	8
DÜNYA MIRAS LİSTESİ	10
İSTANBUL	12
SULTANAHMET KENTSEL ARKEOLOJİK KORUMA ALANI.....	14
1.1. Gotlar Sütunu	15
1.2. Aya İrini	16
1.3. Topkapı Sarayı.....	18
1.4. İstanbul Arkeoloji Müzesi	20
1.5. III.Ahmet Çeşmesi.....	24
1.6. Ayasofya.....	26
1.7. Haseki Hürrem Sultan Hamamı	30
1.8. Sultanahmet Cami.....	32
1.9. Büyük Saray Mozaikleri Müzesi.....	38
1.10. Dede Edendi Evi.....	39
1.11. Küçük Ayasofya Cami	40
1.12. Dikilitaş	42
1.13. Yılanlı sütun.....	45
1.14. Örne Dikilitaş.....	51
1.15. Türk İslam Eserleri Müzesi.....	52
1.16. Defter-I Hakani.....	53
1.17. Alman Çeşmesi	54
1.18. Million Anıtı.....	58
1.19. Yerebatan Sarnıcı	59
SÜLEYMANİYE CAMİ VE ÇEVRESİ KORUMA ALANI.....	60
2.1. Geleneksel Osmanlı Evleri	60
2.2. Atıf Efendi Kütüphanesi.....	61
2.3. Mimar Sinan Türbesi	63
2.4. Siyavuşpaşa Medresesi	64
2.5. Bozdoğan (Valens) Kemerı	65
2.6. Molla Gürani Cami (Vefa Cami).....	71
2.7. Şehzade Mehmed Cami ve Külliyesi	73
2.8. Recai Mehmed Efendi Sıbyan Mektebi.....	74
2.9. Kayserili Ahmet Paşa Konağı.....	75
2.10. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi	77

2.11. Kanuni Sultan Süleyman ve Hürrem Sultan Türbeleri.....	78
2.12. Burmalı Mescid Cami	80
2.13. Süleymaniye Cami ve Külliyesi.....	82
2.14. Kalenderhane Cami	85
ZEYREK CAMİ VE ÇEVRESİ KORUMA ALANI.....	88
3.1. Balıkcı Alaaddin Cami.....	89
3.2. Şeyh Süleyman Mescidi	90
3.3. Zeyrek Cami.....	92
3.4. Çinili Hamam.....	94
İSTANBUL KARA SURLARI KORUMA ALANI.....	97
4.1. Anemas Zindanları	97
4.2. Tekfur Sarayı	100
4.3. Kariye Müzesi	102
4.4. Mihrimah Sultan Cami	109
4.5. Kara Ahmed Paşa Cami.....	110
4.6. Merkezefendi Külliyesi ve Tekkesi	112
4.7. Yenikapı Mevlevihanesi.....	119
4.8. Balıklı Ayazması	128
4.9. Hadım İbrahim Paşa Cami.....	131
4.10. Yedikule Zindanları.....	132
DIVRIĞI ULU CAMII VE DARÜŞŞİFASI (SIVAS)	136
HATTUŞA (BOĞAZKÖY) - HITIT BAŞKENTI (ÇORUM)	140
NEMRUT DAĞI (ADIYAMAN - KAHTA)	143
XANTHOS-LETOON (ANTALYA - MUĞLA)	146
SAFRANBOLU ŞEHİRİ (KARABÜK)	149
TROYA ANTİK KENTİ (ÇANAKKALE)	155
EDİRNE SELİMİYE CAMII VE KÜLLİYESİ (EDİRNE).....	159
ÇATALHÖYÜK NEOLİTİK KENTİ (KONYA)	165
BERGAMA ÇOK KATMANLI KÜLTÜREL PEYZAJ ALANI (İZMİR)	167
BURSA VE CUMALIKIZIK:.....	169
OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN DOĞUŞU (BURSA)	169
DIYARBAKIR KALESİ VE HEVSEL BAĞÇELERİ (DIYARBAKIR)	171
EFES (İZMİR)	173
ANI ARKEOLOJİK ALANI (KARS)	175

AFRODISIAS ANTİK KENTİ (AYDIN)	179
GÖBEKLITEPE ARKEOLOJİK ALANI (ŞANLIURFA)	183
GÖREME MİLLİ PARKI VE KAPADOKYA (NEVŞEHİR)	190
PAMUKKALE - HIERAPOLIS (DENİZLİ)	192
GEÇİCİ LİSTEDEKİ YERLER	196
<i>KARAIN MAĞRASI</i>	<i>197</i>
<i>SÜMELA MANASTIRI</i>	<i>198</i>
<i>ALAHAN MONASTERY</i>	<i>200</i>
<i>St. NICHOLAS KİLİSESİ - NOEL BABA KİLİSESİ</i>	<i>202</i>
<i>HARRAN VE SANLIURFA</i>	<i>203</i>
<i>AHLAT SELÇUKLU MEZARLIĞI</i>	<i>203</i>
<i>DENİZLİ'DEN DOĞUBEYAZITA SELÇUKLU KERVANSARAYLARI.....</i>	<i>204</i>
<i>SELÇUKLU UYGARLIĞI BAŞKENTİ : KONYA</i>	<i>205</i>
<i>ALANYA.....</i>	<i>206</i>
<i>MARDİN KÜLTÜREL PEYZAJ ALANI.....</i>	<i>210</i>
<i>St. PAUL KİLİSESİ, St. PAUL KUYUSU VE ÇEVRESİ (2000).....</i>	<i>214</i>
<i>İSHAK PAŞA SARAYI</i>	<i>215</i>
<i>KEKOVA.....</i>	<i>215</i>
<i>GÜLLÜK DAĞI - TERMESOS ULUSAL PARKI</i>	<i>217</i>
<i>LIKYA UYGARLIĞI VE ANTİK ŞEHİRLERİ.....</i>	<i>218</i>
<i>SAGALASSOS ARKEOLOJİK SİTE ALANI</i>	<i>220</i>
<i>PERGE ARKEOLOJİK SİTE ALANI</i>	<i>221</i>
<i>EŞREFOĞLU CAMI.....</i>	<i>223</i>
<i>HATAY, St. PIERRE KİLİSESİ</i>	<i>225</i>
<i>AIZANOİ ANTİK KENTİ</i>	<i>227</i>
<i>ZEUGMA ARKEOLOJİK ALANI</i>	<i>229</i>
<i>GORDION.....</i>	<i>231</i>
<i>TARİHİ KASABA : BIRGI.....</i>	<i>235</i>
<i>HEKATOMNOS ANIT MEZARI VE KUTSAL ALANI.....</i>	<i>237</i>
<i>BEÇİN ORTAÇAĞ KENTİ.....</i>	<i>238</i>
<i>NIĞDE'NİN TARİHİ ANITLARI</i>	<i>238</i>
<i>YESEMEK TAŞ OCAĞI VE HEYKEL ATÖLYESİ</i>	<i>240</i>
<i>MAMURE KALESİ</i>	<i>242</i>
<i>HACI BEKTAŞ-I VELİ TÜRBESİ.....</i>	<i>243</i>
<i>LAODIKEIA ARKEOLOJİK SİT ALANI</i>	<i>244</i>
<i>TUZ GÖLÜ ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ.....</i>	<i>246</i>
<i>CENEVİZ TİCARET YOLU'NDA AKDENİZ'DEN KARADENİZ'E KADAR KALE VE SURLU YERLEŞİMLERİ.....</i>	<i>247</i>
<i>SARDES ANTİK KENTİ VE BİNTEPELER LİDYA TÜMÜLÜSLERİ</i>	<i>248</i>
<i>İZNİK</i>	<i>250</i>

ZEYNEL ABIDIN CAMII VE MOR YAKUP KİLİSESİ	253
AHI EVRAN CAMII VE TÜRBESİ	254
TITUS TÜNELİ	256
MAHMUT BEY CAMII	257
KÜLTEPE ARKEOLOJİK ALANI - KANESH	258
KAUNOS ANTİK KENTİ	260
ANADOLU SELÇUKLU MEDRESELERİ	261
ARSLANTEPE ARKEOLOJİK ALANI	262
KORYKOS ANTİK KENTİ	264
ANAVARZA ANTİK KENTİ	265
EFLATUNPINAR: HITİT SU ANITI	269
AKDAMAR ANIT MÜZESİ (KİLİSESİ)	270
ANTİK ASPENDOS KENTİ TİYATROSU VE SU KEMERLERİ	272
ESHAB-I KEHF KÜLLİYESİ	273
MUDURNU TARİHİ AHI KENTİ	275
KRAL KAYA MEZARLARI	277
DAĞLIK FRIGYA VADİSİ	278
STRATONIKEIA ANTİK KENTİ	279
UZUNKÖPRÜ	281
İSMAIL FAKIRULLAH TÜRBESİ	283
YILDIZ SARAY KOMPLEKSİ	284
SILVAN MALABADI KÖPRÜSÜ	285
VAN KALESİ	286
SULTAN II. BEYAZID HAN KÜLLİYESİ	286
YIVLI MINARE CAMI	287
SIVRIHISAR ULU CAMI	289
BODRUM KALESİ	290
NURUOSMANIYE KÜLLİYESİ	292
KIBYRA ANTİK KENTİ	297
HACI BAYRAM CAMII	302
KIZILIRMAK DELTASI	303
ASSOS ARKEOLOJİK ALANI	306
AYVALIK ENDÜSTRİYEL PEYZAJI	307
İVRİZ KÜLTÜREL PEYZAJI	309
ANADOLU TÜRK MİRASININ ERKEN DÖNEMİ: NIKSAR, DANIŞMEND HANEDANININ BAŞKENTİ	310
GAZİANTEP YERALTI SU SİSTEMLERİ: KASTELLER VE LİVASLAR	311
ANADOLU'DAKİ AĞŞAP TAVANLI VE AĞŞAP DESTEKLİ CAMİLER	313
JUSTINIANUS KÖPRÜSÜ	314
PRIENE ARKEOLOJİK ALANI	315
HARPUT TARİHİ KENTİ	318
SARIKAYA ROMA HAMAMI	321
BALLICA MAĞARASI DOĞA PARKI	323

UNESCO “DÜNYA MIRASI” SEÇİM KRİTERLERİ	324
KAYNAKÇA.....	326

Önsöz...

Gezmeyi ve okumayı sevenlere merhaba,

Her yıl Türkiye'ye yaptığım geziler için mutlaka bir planlama yaparım. Hatta bir kitapta, belgeselde ya da bir televizyon programında gördüğüm ilginç bulduğum yerler için googlemap'de hazırladığım bana özel bir harita var. Haritada Anadolu'daki ilgilendiğim arkeolojik alanlar, güzel fotoğraf çıkacağına inandığım yerler hatta iyi bir yemek yiyebileceğim yerler var.

Türkiye'deyken planlamanın dışında bir noktadan bir noktaya gideceğimde de önce bu haritaya bakar yolumun üstünde ya da yakınındaki noktalara uğrarım.

Önümüzdeki yıl için planlama yaparken aklıma UNESCO'nun onayladığı Türkiye'deki "Dünya Mirası Listesi" aklıma geldi. UNESCO'nun web sitesine de göz atayım dedim Listede 16 kültür, 2 de doğa ve kültür başlığı altında yer var. Bir çoğunu biliyordum, çoğunu gördüm. Ama sayfanın alt kısmına inince geçici liste başlığı altında tam 78 yer vardı.

Listeyi oturup inceleyince fark ettim ki her yıl geçtiğim yolların yanında yöresinde bilmediğim yerler varmış. Örneğin, durmadan geçip gittiğim Milas'ta, kullandığım yolun bir altında "Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı" varmış.

Bunu fark edince UNESCO listesindeki bütün kültür varlıklarını incelemeye başladım. İncelemem ilerledikçe, daha düzgün çalışıp, başkaları ile paylaşma fikri doğdu. Eğer paylaşacaksam, daha iyi ve kolay kullanılmasını nasıl sağlarım diye düşünmeye başladım. Yani gezerken,

akıllı telefonunuzda ya da tabletinizde okuyabilmeli ve çağın kolaylıklarından da yararlanarak, ilgilendiğiniz yerlere ulaşabilmeliydiniz.

Bunun için, bu çalışmayı ekitap olarak hazırladım ve tüm noktaları googlemap'de konumlandırıdım.

İşaretini gördünüz tüm noktalarda sözedilen alanların haritalarına kırmızı noktaya tıklayarak ulaşabilirsiniz.

Umarım yararlı olur.

İyi gezmeler,

Ferruh Dinçkal

Dünya Miras Listesi

Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal varlıkları dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla UNESCO'nun 17 Ekim – 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan 17. Genel Konferansı kapsamında, 16 Kasım 1972 tarihinde “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” kabul edilmiştir.

Uluslararası önem taşıyan ve bu nedenle takdire ve korunmaya değer doğal oluşumlara, anıtlara ve sitalanlarını “Dünya Mirası” statüsü tanınmaktadır. Sözleşmeyi kabul eden üye devletlerin UNESCO'ya başvurusuyla başlayan ve Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) uzmanlarının başvuruları değerlendirmesi sonunda tamamlanan bir işlem dizisinden sonra aday varlıklar Dünya Miras Komitesinin kararı doğrultusunda bu statüyü kazanmaktadır.

2018 yılı itibariyle Dünya genelinde UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kayıtlı 1092 kültürel ve doğal varlık bulunmakta olup bunların 845 tanesi kültürel, 209 tanesi doğal, 38 tanesi ise karma (kültürel/doğal) varlıktır. Her yıl gerçekleşen Dünya Miras Komitesi toplantıları ile bu sayı artmaktadır.

Türkiye'nin, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğu altında yürüttüğü çalışmalar neticesinde bugüne kadar UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 18 adet varlığımızın alınması sağlanmıştır.

Kültürel olarak dünya miras listesine giren yerler.

- İstanbul [1985]
- Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) [1985]
- Hattuşa (Boğazköy) - Hitit Başkenti (Çorum) [1986]
- Nemrut Dağı (Adıyaman - Kahta) [1987]
- Xanthos-Letoon (Antalya - Muğla) [1988]
- Safranbolu Şehri (Karabük) [1994]
- Troya Antik Kenti (Çanakkale) [1998]
- Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) [2011]
- Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya) [2012]
- Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir) [2014]
- Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa) [2014]
- Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri [2015]
- Efes (İzmir) [2015]
- Ani Arkeolojik Alanı (Kars) [2016]
- Afrodisias (Aydın) [2017]
- Göbeklitepe Arkeolojik Alanı (Şanlıurfa) [2018]

Hem kültürel, hem doğal olarak dünya miras listesine giren yerler.

- Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir) [1985]
- Pamukkale-Hierapolis (Denizli) [1988]

İSTANBUL

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Tarihi: 1985

Liste Sıra No: 356

Yeri: Marmara Bölgesi, İstanbul

Kategori: Kültürel

M.Ö. 7. yy.da kurulan İstanbul'un, kuzeyde Haliç, doğuda İstanbul Boğazı ve güneyde Marmara Denizi ile çevrili kısmı günümüzde “Tarihi Yarımada” olarak anılmaktadır. Kent, Avrupa ve Asya'yı birbirine bağlayan stratejik konumu nedeniyle tarihi boyunca kentte hüküm süren uygarlıklar için daima çok önemli olmuştur. Bu özellikleri ile kent, Roma, Doğu Roma ve Osmanlı gibi büyük İmparatorluklara başkentlik yapmıştır. Bu görkemli geçmişi ile farklı dinleri, kültürleri, toplulukları ve bunların ürünü olan yapıtları benzersiz bir coğrafyada bir araya getiren İstanbul, 1985 tarihinde UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 4 bölge olarak dahil edilmiştir. Bunlar; Hipodrom, Ayasofya, Aya İrini, Küçük Ayasofya Camisi ve Topkapı Sarayı'nı içine alan Sultanahmet Kentsel Arkeolojik Sit Alanı; Süleymaniye Camisi ve çevresini içine alan Süleymaniye Koruma Alanı; Zeyrek Camisi ve çevresini içine alan Zeyrek Koruma Alanı ve İstanbul Kara Surları Koruma Alanı'nı içermektedir.

1

SULTANAHMET KENTSEL ARKEOLOJİK KORUMA ALANI

1.1. Gotlar Sütunu

Topkapı Sarayı dış
bahçesinde,
Gülhane Parkı

Sarayburnu girişinde
bulunan ve Roma
devrinden günümüze hiç
değişikliğe uğramadan
gelen en eski abidedir.
Etrafını saran yüksek
ağaçlar arasına saklanmış
gibi durmaktadır.

Yüksekliği 18.5 metredir.
Prokonnessos
mermerinden tek bir blok
halinde yapılmıştır. Sütün
başı korint uslubunda
kartal arması ile süslüdür.
Sütünun ismi kaidesinde
buunan kısaltılmış, Latince bir yazıttan gelmektedir.

FORTUNAE REDUCI OB DEVICTUS GOTHOS

Bu kısa kısım "Gotların yenilgisi sebebi ile geri dönen Fortuna'ya"
anlamında gelmektedir. Genel inanışa göre bugünkü kitabe II.
Claudius'un Gotlara karşı kazandığı zaferi anmaktadır. Fakat I.
Konstantin'in, 331-332 tarihlerinde Got kabilelerine karşı kazandığı
galibiyetleri zikretmesi de muhtemeldir.

6. yüzyıl tarih yazarı Lidyalı İonnes, sütün başlığının aslen Yunan Şans ve
Baht Tanrıçası olan Tike'nin bir heykelini taşıdığını söyler. Tike'nin pagan
tanrıçası olması nedeniyle, Hristiyanlığın resmi din olmasından sonra

kaldırılmış olabilir. 14. yüzyıl tarihçisi Nikephoros Gregoras'a göre sütun Byzantion'a adını veren Megaralı Byzas'ın bir heykelini taşımaktaydı. Bu iddianın nedenlerinden biri de şehrin kurucularının karaya çıktığı yerin, kolonun çok yakınlarında olmasıdır.

1.2. Aya İrini

Aya İrini veya
Azize İrini
(Yunanca: Ναός

της Αγίας Ειρήνης
Tanrısal Barış ya da Kutsal
Barış), İstanbul'da,
Topkapı Sarayı'nın birinci
avlusunda, Ayasofya'nın
yakınında ve onunla
çağdaş olan tarihî bir
müze.

İstanbul'da bulunan,
camiye çevrilmemiş en
büyük Bizans kilisesidir.
Eski kaynaklara göre,
burada bulunan Roma
döneminden kalma
Artemis, Afrodite ve
Apollon mabetlerinin
kalıntılarından

yararlanılarak, 4. yüzyılın başlarında I. Konstantin (324-337) zamanında yapıldı. Ayasofya'yla aynı avlu duvarı içinde bulunan Aya İrini, 532'deki Nika Ayaklanması sırasında yanındaki Sempson Zenon'la birlikte yanmıştır.

İmparator I. Justinianus, Ayasofya'nın yanı sıra Aya İrini'yi de yeniden yaptırmıştır. 532'de yapımına başlanmışsa da bitiş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. 8. ve 9. yüzyıllarda yaşanan şiddetli depremler binada önemli hasarlara neden olmuştur. Bizanslıların patrikhane şapeli diye niteledikleri Aya İrini, İstanbul'un fethinden sonra Topkapı Sarayı'nı çevreleyen Sur-ı Sultani içerisinde kalmış, bu yüzden camiye çevrilmediği için önemli bir mimari değişiklik olmamıştır. Önce iç cephane, sonra da Harbiye Nezareti'nin silah ambarı olarak kullanılmıştır.

Türkiye'deki ilk müze çalışmaları Aya İrini'de başlamıştır. III. Ahmet döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli yerlerinden gönderilen eserler Mecma-i Esiha-i Atika (Eski Silahlar Koleksiyonu) ve Mecma-i Asar-ı Atika (Eski Eserler Koleksiyonu) isimleri altında iki ayrı bölüm olarak Aya İrini'de toplanmıştı. Bu müze 1875'te Çinili Köşk'e taşındı. 1908'de yeni bir askeri müzenin kurulması için Aya İrini'de çeşitli tarihsel

malzemeler depolandı. Açılan bu müze 1949'a kadar askeri müze olarak hizmet verdi.

1974-76 yılları arasında yapılan çalışmalarda nemden arındırmak amacıyla çevresindeki toprak dolguları kaldırılmıştır. 1973'ten beri başta İKSV bünyesinde olmak üzere, birçok sanat etkinliğine ev sahipliği yapmaktadır.

1.3. Topkapı Sarayı

Topkapı Sarayı, İstanbul Sarayburnu'nda, Osmanlı İmparatorluğu'nun 600 yıllık tarihinin 400 yılı boyunca, devletin idare merkezi olarak kullanılan ve Osmanlı padişahlarının yaşadığı saraydır. Bir zamanlar içinde 4.000'e yakın insan yaşamıştır.

Topkapı Sarayı Fatih Sultan Mehmed tarafından 1478'de yaptırılmış, Abdülmecit'in Dolmabahçe Sarayı'nı yaptırmasına kadar yaklaşık 380 sene boyunca devletin idare merkezi ve Osmanlı padişahlarının resmi ikâmetgâhı olmuştur. Kuruluş yıllarında yaklaşık 700.000 m.² lik bir alanda yer alan sarayın bugünkü alanı 80.000 m² dir.

Topkapı Sarayı, saray halkının Dolmabahçe Sarayı, Yıldız Sarayı ve diğer saraylarda yaşamaya başlaması ile birlikte boşaltılmıştır. Padişahlar tarafından terk edildikten sonra da içinde birçok görevlinin yaşadığı

Topkapı Sarayı hiçbir zaman önemini kaybetmemiştir. Saray zaman zaman onarılmıştır. Ramazan ayı içerisinde padişah ve ailesi tarafından ziyaret edilen Kutsal Emanetler Dairesi'nin her yıl bakımının yapılmasına ayrı bir önem verilmiştir.

Fatih Sultan Mehmed 1465 yılında Topkapı Sarayı'nın inşaatını başlatmıştır.

Topkapı Sarayı'nın ilk defa, adeta bir müze gibi ziyarete açılması Abdülmecit dönemine rastlamıştır. O dönemin İngiliz elçisine Topkapı Sarayı Hazinesi'ndeki eşyalar gösterilmiştir. Bundan sonra Topkapı Sarayı Hazinesi'ndeki eski eserleri yabancılara göstermek gelenek haline gelir ve Abdülaziz zamanında, ampir üslupta camekanlı vitrinler yaptırılır, hazinedeki eski eserler bu vitrinler içinde yabancılara gösterilmeye başlanır. II. Abdülhamid tahttan indirildiği sıralarda Topkapı Sarayı

Hazine-i Hümayûn'un pazar ve salı günleri olmak üzere halkın ziyaretine açılması düşünülmüşse de bu gerçekleşmemiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle 3 Nisan 1924 tarihinde halkın ziyaretine açılmak üzere İstanbul Âsâr-ı Atika Müzeleri Müdürlüğü'ne bağlanan Topkapı Sarayı önce Hazine Kethüdalığı, sonra Hazine Müdüriyeti adıyla hizmet vermeye başlamıştır. Bugün ise Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü adıyla hizmet vermeye devam etmektedir.

1924 yılında bazı ufak onarımlar yapıldıktan ve ziyaretçilerin gezebilmeleri için gereken idari önlemler de alındıktan sonra Topkapı Sarayı 9 Ekim 1924 tarihinde müze olarak ziyarete açılmıştır. O tarihte ziyarete açılan bölümler Kubbealtı, Arz Odası, Mecidiye Köşkü, Hekimbaşı Odası, Mustafa Paşa Köşkü ve Bağdat Köşkü'dür.

Günümüzde büyük turist kitlelerini kendine çeken saray 1985 yılında UNESCO Dünya Mirasları Listesi'ne giren İstanbul Tarihî Yarımada içerisindeki tarihi eserlerin en başında gelmektedir. Günümüzde müze olarak hizmet vermektedir.

1.4. İstanbul Arkeoloji Müzesi

İstanbul Arkeoloji Müzesi, çeşitli kültürlerle ait bir milyonu aşkın eserle, dünyanın en büyük müzeleri arasındadır. Türkiye'nin müze olarak inşa edilen en eski binasıdır. 19. yüzyılın sonlarında ressam ve müzeci Osman Hamdi Bey tarafından İmparatorluk Müzesi olarak kurulmuştur ve 13 Haziran 1891 tarihinde ziyarete açılmıştır.

Müzenin koleksiyonunda, Balkanlar'dan Afrika'ya, Anadolu ve Mezopotamya'dan Arap Yarımadası'na ve Afganistan'a kadar, Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde yer alan medeniyetlere ait eserler bulunmaktadır. Müze üç ana birimden oluştuğu için İstanbul Arkeoloji Müzeleri olarak adlandırılmaktadır.

- Arkeoloji Müzesi (ana bina)
- Eski Şark Eserleri Müzesi
- Çinili Köşk müzesi

Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalmış bir kurum olan İstanbul Arkeoloji Müzeleri Türkiye'deki ilk müzecilik çalışmalarını bünyesinde toplar. Aslında Osmanlı'da tarihi eser toplama merakının izleri Fatih Sultan Mehmed döneminden itibaren takip edilebilir. Fakat sistemli bir şekilde müzeciliğin kurumsal olarak ortaya çıkışı İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin 1869 yılında 'Müze-i Hümayun' yani İmparatorluk Müzesi olarak kuruluşuna denk gelir. Aya İrini Kilisesinde o güne değin toplanmış arkeolojik eserlerden oluşan Müze-i Hümayun İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin temelini oluşturur. Dönemin Maarif Nazırı Saffet Paşa, müze ile yakından ilgilenmiş, müzeye eser kazandırmak için kişisel çabalar sarf etmiştir. Ayrıca Galatasaray Lisesi öğretmenlerinden

İngiliz asıllı Edward Goold'un müze müdürü olarak atanmasını sağlanmıştır. 1872 yılında Maarif Nazırı Ahmed Vefik Paşa bir dönem kaldırılmış olan Müze-i Hümayun'u Alman Dr. Phillip Anton Dethier'i müdür olarak atayarak tekrar kurar. Dr. Dethier'in yaptığı çalışmalar sonucunda Aya İrini kilisesindeki mekân yetersiz kalır ve yeni bir inşaatın yapılması gündeme gelir. Maddi imkânsızlıklardan ötürü yeni bir bina yapılamaz fakat Fatih Sultan Mehmet döneminde yaptırılmış olan "Çinili Köşk" müzeye dönüştürülür. Halen İstanbul Arkeoloji Müzelerine bağlı olan Çinili Köşk restore edilerek 1880 yılında açılır.

Yapılış tarihi açısından bakıldığında İstanbul Arkeoloji Müzeleri kompleksi içerisinde en eski yapı Çinili Köşk'tür. Şu anda Türk çini ve seramik örneklerinin sergilendiği Çinili Köşk Müzesi, Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'da yaptırdığı sivil mimari örneklerinin en eskisidir. Yapıdaki Selçuklu etkisi göze çarpmaktadır. Kapısı üzerindeki çini kitabe de inşa

tarihinin Miladi 1472 olduğu yazılıdır ancak mimarı bilinmemektedir. Sonradan yapılan diğerk iki bina ise Çinili Köşk'ün çevresinde yer alır. Bu binalardan biri Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk Güzel Sanatlar Akademisi olarak inşa edilmiş olan ve sonradan Eski Şark Eserleri Müzesi olarak düzenlenmiş binadır.

Eski Şark Eserleri'nin bugün içinde bulunduğu bina, Osman Hamdi Bey tarafından 1883 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi yani Güzel Sanatlar Akademisi olarak inşa ettirilmiştir. İleride Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nin temellerini oluşturacak olan bu akademi Osmanlı İmparatorluğu'nda açılmış olan ilk güzel sanatlar okuludur. Binanın mimarı daha sonra İstanbul Arkeoloji Müzeleri Klasik binasını inşa edecek olan Alexander Vallaury'dir. 1917 yılında içindeki akademinin Çağaloğlu'nda başka bir binaya taşınması üzerine bu bina müzeler müdürlüğüne tahsis edilmiştir. Dönemin müze müdürü Halil Edhem Bey

Yakındoğu ülkelerinin eski kültürlerine ait eserleri Yunan, Roma ve Bizans eserlerinden ayrı sergilenmesinin daha uygun olacağını düşünmüş ve binanın Eski Şark Eserleri Müzesi olarak düzenlenmesini sağlamıştır. II. Abdülhamid'e aittir.

1881 yılında Sadrazam Edhem Paşa'nın oğlu Osman Hamdi Bey'in müze müdürlüğüne atanması ile birlikte Türk müzeciliğinde yeni bir çığır açılır. Osman Hamdi Bey Nemrut Dağı, Myrina, Kyme ve diğer Aiolia Nekropollerinde ve Lagina Hekate Tapınağı'nda kazılar yapmış ve buradan gelen eserleri müzede toplamıştır. 1887 - 1888 yılları arasında günümüzde Lübnan'da bulunan Sayda'da yaptığı kazılar sonucunda Krallar Nekropolü'ne ulaşmış ve dünyaca ünlü İskender Lahdi başta olmak üzere pek çok lahit ile İstanbul'a dönmüştür. 1887 ve 1888 yılları arasında Osman Hamdi Bey tarafından yapılan Sidon (Sayda, Lübnan) Kral Nekropolü Kazısı'ndan İstanbul'a getirilen, aralarında İskender Lahdi, Ağlayan Kadınlar Lahdi, Likya Lahdi, Tabnit Lahdi, gibi ihtişamlı eserlerin sergilenebilmesi için yeni bir müze binasına ihtiyaç duyulmuştur. Osman Hamdi Bey'in isteği üzerine Çinili Köşk'ün karşısına dönemin ünlü mimarı Alexandre Vallaury tarafından inşa edilen ve Müze-i Hümayun (İmparatorluk Müzesi) olarak kurulan İstanbul Arkeoloji Müzeleri 13 Haziran 1891'de ziyarete açılmıştır. Müzenin ziyarete açıldığı 13 Haziran günü halen Türkiye'de müzeciler günü olarak kutlanmaktadır. Arkeoloji Müzesi binasına, 1903 yılında kuzey ve 1907 yılında güney kanadın eklenmesi ile bugünkü ana müze binası oluşturulmuştur. Ana Müze binasının güney doğu bitişğine, yeni sergi salonlarına duyulan ihtiyaç nedeni ile 1969 - 1983 yılları arasında bir ilave yapılmış ve bu bölüm Ek Bina (yeni bina) olarak adlandırılmıştır.

1.5. III.Ahmet Çeşmesi

III. Ahmet Çeşmesi, İstanbul'da Topkapı Sarayı'nın giriş kapısı ile Ayasofya arasında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın önerisiyle III. Ahmed tarafından Perayton isimli bir Bizans çeşmesinin

yerine inşa ettirilen çeşmedir. Türk rokoko tarzının en güzel örneklerinden olan çeşmenin yapım tarihi 1728'dur. Mimar Ahmet Ağa tarafından yapılmıştır.

Çeşme köşeleri yumuşatılmış dikdörtgen bir plandadır. Köşelerde sebiller bulunan çeşme üzeri ahşap saçaklı bir çatı ile kapatılmıştır. Üst örtüde dıştan görülebilen kubbeler sadece görünüm amacı ile yapılmıştır. On dört kıtalık Kayseri ve Halep kadısı şair Seyyit Hüseyin Vehbi bin Ahmet'e ait kaside, sebillerin ve her kenarda bulunan çeşmelerin üzerine ta'lik hatla yazılmıştır. Üstte mukarnaslı bir kuşak, onun üzerinde de çini bir kuşak yer alır. Bu çiniler hem klasik motifleri hem de lale ve akantüs yaprakları gibi Avrupai motifleri ihtiva eder. Vazo içindeki çiçek motifleri batılılaşma ile Osmanlı bezemesinde görülmeye başlamıştır. III. Ahmed kütüphanesinde de bu çeşmedekine benzer süslemeler yer almaktadır.

1.6. Ayasofya

Ayasofya, İstanbul'da tarihî bir müze. Bizans İmparatoru I. Justinianus tarafından, 532-537 yılları arasında İstanbul'un tarihî yarımadasındaki eski şehir merkezine inşa ettirilmiş bazilika plânlı bir patrik katedrali olup 1453 yılında İstanbul'un Osmanlılar tarafından alınmasından sonra Fatih Sultan Mehmet tarafından camiye dönüştürülmüştür.

1935 yılından beri ise müze olarak hizmet vermektedir. Ayasofya, mimarî bakımdan bazilika plânı ile merkezî plânı birleştiren kubbeli bazilika tipinde bir yapı olup kubbe geçişi ve taşıyıcı sistem özellikleriyle mimarlık

tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak ele alınır. Ayasofya adındaki "aya" sözcüğü "kutsal, azize", "sofya" sözcüğü ise herhangi bir kimsenin adı olmayıp Eski Yunancada "bilgelik" anlamındaki sophos sözcüğünden gelir. Dolayısıyla "aya sofya" adı "kutsal bilgelik" ya da "ilahî bilgelik" anlamına gelmekte olup Ortodoksluk mezhebinde Tanrı'nın üç niteliğinden biri sayılır. 6. yüzyılın ünlü bilim adamları, fizikçi Miletli İsidoros ve Trallesli matematikçi Anthemius'un yönettiği Ayasofya'nın inşaatında yaklaşık 10.000 işçinin çalıştığı ve I. Justinianus'un bu iş için büyük bir servet harcadığı belirtilir. Bu çok eski binanın bir özelliği, yapımında kullanılan bâzı sütun, kapı ve taşların binadan daha eski yapı ve tapınaklardan getirilmiş olmasıdır.

Bizans döneminde Ayasofya, büyük bir "kutsal emanetler" zenginliğine sahipti. Bu emanetlerden biri de 15 metre yüksekliğindeki gümüş ikonostasisti. Konstantinopolis

Patriği'nin patrik kilisesi ve Ortodoks Kilisesi'nin bin yıl boyunca merkezi olan Ayasofya, 1054 yılında Patrik I. Mihail Kirularios'un Papa IX. Leo tarafından aforoz edilmesine şahitlik etmiş olup bu olay, genel olarak Schisma'nın, yani Doğu ve Batı kiliselerinin ayrılmasının başlangıcı sayılır.

1453'te kilise camiye dönüştürüldükten sonra Osmanlı sultanı Fatih Sultan Mehmet'in gösterdiği hoşgörüyle mozaiklerinden insan figürleri içerenler tahrip edilmemiş (içermeyenler ise olduğu gibi bırakılmıştır), yalnızca ince bir sıvayla kaplanmış ve yüzyıllarca sıva altında kalan mozaikler, bu sayede doğal ve yapay tahribattan kurtulabilmiştir.

Cami, müzeye dönüştürülürken sıvaların bir kısmı çıkarılmış ve mozaikler yine gün ışığına çıkarılmıştır. Günümüzde görülen Ayasofya binası, aslında aynı yere üçüncü kez inşa edilen kilise olduğundan Üçüncü Ayasofya olarak

da bilinir. İlk iki kilise isyanlar sırasında yıkılmıştır. Döneminin en geniş kubbesi olan Ayasofya'nın merkezî kubbesi, Bizans döneminde birçok kez çökmüş, Mimar Sinan'ın binaya istinat duvarlarını eklemesinden itibaren hiç çökmemiştir.

15 yüzyıl boyunca ayakta duran bu yapı sanat tarihi ve mimarlık dünyasının baş yapıtları arasında yer alır ve büyük kubbesiyle Bizans mimarisinin bir simgesi olmuştur. Ayasofya diğer katedrallere kıyasla şu özellikleriyle ayırt edilir:

Dünyanın en eski katedralidir.

Yapıldığı dönemden itibaren yaklaşık bin yıl boyunca (1520'de İspanya'daki Sevilla Katedrali'nin inşaatı tamamlanana dek) dünyanın en büyük katedrali unvanına sahip olmuştur. Günümüzde yüz ölçümü bakımından dördüncü sırada gelmektedir.

Dünyanın en hızlı (5 yılda) inşa edilmiş katedralidir.

Dünyanın en uzun süreyle (15 yüzyıl) ibadet yeri olmuş yapılarından biridir.

Kubbesi "eski katedral" kubbeleri arasında çapı bakımından dördüncü büyük kubbe sayılmaktadır.

1.7. Haseki Hürrem Sultan Hamamı

Haseki Hamamı, İstanbul'da Ayasofya Müzesi ile Sultanahmet Camii arasında yer alan tarihi Türk hamamı. Hamam, I. Süleyman'ın eşi Hürrem Sultan tarafından, 1556-1557 yılları arasında devrin meşhur mimarı Sinan'a yaptırılmıştır. Hamamın inşa edildiği yerde eskiden Zeuksippos Banyoları'nın varmış.

1910 yılına kadar kullanılan hamam, uzun yıllar kapalı kalmıştır. Zaman zaman cezaevi, kâğıt deposu ve benzin deposu olarak kullanılmıştır.

1957 – 1958 yıllarında onarılan hamam, 2008 halı satış mağazası olarak kullanılmıştır.

Klasik devir Osmanlı hamamları üslubundaki yapı, çifte hamam şeklinde ve 75 m uzunluğundadır. Bu hamamda, Türk hamam mimarisinde bir yenilik olmak üzere ilk defa kadınlar ve erkekler kısmı aynı eksen üzerinde yapılmıştır.

Ayasofya Hürrem Sultan Hamamı, Hürrem Sultan tarafından, 1556 yılında, hayrat olması amacıyla Mimar Sinan a yaptırılmıştır. Klasik devir Osmanlı hamamları üslubundaki yapı, çifte hamam şeklinde ve 75 m uzunluğundadır. Bu hamamda, Türk hamam mimarisinde bir yenilik olmak üzere ilk defa kadınlar ve erkekler kısmı aynı eksen üzerinde yapılmıştır. İki bölümün sıcaklık kısımları bitişiktir, soyunmalıklar eksenin iki ucunda yer alır. Erkeklerin soyunmalık, soğukluk ve sıcaklığını kadınlar kısmının sıcaklık, soğukluk soyunmalığı tekip eder. Binanın duvarları bir sıra kesme taş, iki sıra tuğla olarak örülmüştür. Erkekler kısmının soyunmalığında cephede üstte dörder, kadınlar kısmı soyunmalığında ise

üçer sivri kemerli pencere vardır. Kapının bütün kubbeleri kurşun ile kaplıdır.

Erkeler kısmı cephesinde diğer hamamlardan farklı olarak ortasında bir kubbe olan sütunlu bir revak yer alır. Kubbe ve revak tavanı tuğla dekor ile süslüdür. Hamamın abidevi giriş kapısının kemerinde bir kırmızı, bir beyaz palmet dekoru ve üzerinde yeşil zemine altınla yazılmış kitabe bulunmaktadır. Soyunmalık kare şeklindedir ve üzeri kubbeye örtülüdür. Kubbeye geçiş trompla sağlanmıştır. Kubbenin etrafını zikzak şeklinde bir yaprak frizi çevirir. Ayrıca dört duvarda sivri kemerli nişler yer alır. Dikdörtgen bir plan gösteren bu kısımdan, üzerinde 3 kubbe bulunan soğukluğa, oradan da bir kapıyla sıcaklığa geçilir. Soğukluğun sağ tarafında helalar, solda ise usturalık yer alır. Planı haç şeklinde olan sıcaklığın 4 eyvanı ve 4 halveti vardır. Halvetler, müstakil odalar halindedir ve üzerleri küçük kubbelerle örtülüdür. Ortada sekizgen bir göbek taşı bulunur. Bu kısmın önceleri renkli mozaikle kaplı olduğu bilinmektedir. Kubbe, sekizgen mekanın duvarlarına oturtulmuştur.

1.8. Sultanahmet Cami

Sultan Ahmet Camii, 1609-1617 yılları arasında Osmanlı Padişahı I. Ahmed tarafından İstanbul'daki tarihî yarımadada,

Mimar Sedefkâr Mehmed Ağa'ya yaptırılmıştır. Cami mavi, yeşil ve beyaz renkli İznik çinileriyle bezendiği için ve yarım kubbeleri ve büyük kubbesinin içi de yine mavi ağırlıklı kalem işleri ile süslendiği için Avrupalılarca "Mavi Camii (Blue Mosque)" olarak adlandırılır. Ayasofya'nın 1935 yılında camiden müzeye dönüştürülmesiyle, İstanbul'un ana camii konumuna ulaşmıştır.

Aslında Sultanahmet Camii külliyesiyle birlikte, İstanbul'daki en büyük eserlerden biridir. Bu külliye bir cami, medreseler, hünkar kasrı, arasta, dükkânlar, hamam, çeşme, sebiller, türbe, darüşşifa, sıbyan mektebi, imarethane ve kiralık odalardan oluşmaktadır. Bu yapıların bir kısmı günümüze ulaşamamıştır.

Yapının mimari ve sanatsal açıdan dikkate sayan en önemli yanı, 20.000'i aşkın İznik çinisiyle bezenmesidir. Bu çinilerin süslemelerinde sarı ve mavi tonlardaki geleneksel bitki motifleri kullanılmış, yapıyı sadece bir ibadethane olmaktan öteye taşımıştır. Caminin ibadethane bölümü 64 x 72 metre boyutlarındadır. 43 metre yüksekliğindeki merkezi kubbesinin çapı 23,5 metredir. Caminin içi 200'den fazla renkli cam ile aydınlatılmıştır. Yazıları Diyarbakırlı Seyyid Kasım Gubarî tarafından yazılmıştır. Çevresindeki yapılarla birlikte bir külliye oluşturur ve Sultanahmet, Türkiye'nin altı minareli ilk camiidir.

Sultanahmet camiinin tasarımı Osmanlı cami mimarisi ile Bizans kilise mimarisinin 200 yıllık sentezinin zirvesini oluşturur. Komşusu olan Ayasofya'dan bazı Bizans esintileri içermesinin yanı sıra geleneksel İslami mimari de ağır basar ve klasik dönemin son büyük camisi olarak görülür.

Caminin mimarı, büyük usta Mimar Sedefkar Mehmet Ağa'nın "boyutta büyüklük, heybet ve ihtişam" fikirlerini yansıtmada başarılı olmuştur.

Köşe kubbelerin üstündeki küçük kulelerin eklenmesi dışında, geniş ön avlunun cephesi Süleymaniye Camii'nin cephesiyle aynı tarzda yapılmıştır. Avlu neredeyse caminin kendisi kadar geniştir ve kesintisiz bir kemeraltıyla çevrilmiştir. Her iki tarafında abdesthaneler vardır. Ortadaki büyük altıgen fiskiye avlunun boyutları göz önüne alındığında küçük kalır. Avluya doğru açılan dar anıtsal geçit kemeraltından mimari olarak farklı durur. Yarı kubbesi kendinden daha küçük çıkıntılı bir kubbe ile taçlandırılmış ve ince sarkıt bir yapıya sahiptir.

Her katında alçak düzeyde olmak üzere, caminin içi İznik'te 50 farklı lale deseninden üretilmiş 20 binden fazla çini ile bezenmiştir. Alt seviyelerdeki çiniler gelenekselken, galerideki çinilerin desenleri çiçekler,

meyveler ve servilerle gösterişli ve ihtişamlıdır. 20 binden fazla çini İznik'te çini ustası Kasap Hacı ve Kapadokyalı Barış Efendi'nin yönetiminde üretilmiştir. Her çini başına ödenecek tutar sultanın emriyle düzenlense de çini fiyatı zamanla artmış, bunun sonucunda kullanılan çinilerin kalitesi zamanla azalmıştır. Renkleri solmuş ve cilaları sönükleşmiştir. Arka balkon duvarındaki çiniler 1574'teki yangında zarar gören Topkapı Sarayı'nın hareminden geri dönüştürülen çinilerdir.

Sultan Ahmet Camii'nin kubbe ve tavan işlemleri. Sultan Ahmet Camii, 1985 yılında İstanbul Tarihî Alanları (Zones historiques d'Istanbul) adıyla UNESCO Dünya Mirasları listesine eklenen alanın bir parçasıdır.

İç kısmın daha yükseklerine mavi boya hakimdir, fakat düşük kalitelidir. 200'den fazla karışık leke desenli cam doğal ışığı geçirir, bugün avizelerle desteklenmişlerdir. Avizelerde devekuşu yumurtası

kullanımının örümcekleri uzak tuttuğunun keşfedilmesi örümcek ağlarının oluşumunu engellemiştir. Kur'an'dan sözler içeren hat dekorasyonlarının çoğu zamanın en büyük hat sanatçısı Seyid Kasım Gubari tarafından yapılmıştır. Yerler yardımsever insanlarca eskidikçe yenilenen halılarla kaplıdır. Pek çok büyük pencere geniş ve ferah bir ortam hissi vermektedir. Zemin kattaki açılır pencereler "opus sectile" adı verilen bir döşeme şekliyle dekore edilmiştir.

Her kavisli bölüm bazıları ışık geçirmeyen 5 pencereye sahiptir. Her yarı kubbe 14 pencereye ve merkez kubbe 4'ü kör olmak üzere 28 pencereye sahiptir. Pencereler için renkli camlar Venedik sinyorundan sultana hediyevidir. Bu renkli camların çoğu bugün sanatsal değeri olmayan modern versiyonlarıyla değiştirilmiştir.

Caminin içindeki en önemli unsur ince işçilikle oyulmuş ve yontulmuş mermerden yapılma mihraptır. Bitişik duvarlar seramik çinilerle kaplanmıştır. Fakat çevresindeki çok sayıda pencere onu daha az ihtişamlı

gösterir. Mihrabın sağında zengin dekore edilmiş minber bulunur. Cami en kalabalık halinde dahi olsa herkesin imamı duyabileceği şekilde tasarlanmıştır.

Sultan mahfili güneydoğu köşesindedir. Bir platform, iki küçük dinlenme odası ve sundurmadan oluşur ve padişahın güneydoğu üst galerideki locasına geçişi bulunur. Bu dinlenme odaları 1826'da yeniçerilerin ayaklanması sırasında veziriazamın yönetim merkezi oldu. Hünkar Mahfili 10 adet mermer sütunla desteklenmiştir. Zümrüt, gül ve yıldızlarla süslenmiş ve yıldızlarla 100 adet Kuran işlenmiş kendi mihrabı vardır.

Caminin içindeki birçok lamba zamanında altın ve diğer değerli taşlarla ve de içinde devekuşu yumurtası ya da kristal topar bulunabilecek cam kaselerle kaplıydı. Bu dekorların tümü ya kaldırıldı ya da yağmalandı.

Duvarlardaki büyük tabletlerde halifelerin isimleri ve Kur'an'dan parçalar yazılıdır. Bunları orijinal haliyle 17. yüzyılın büyük hat sanatçısı Diyarbakırlı Kasım Gubari yapmıştır, fakat yakın zamanda restore edilmek için kaldırılmışlardır.

Sultanahmet camii Türkiye'de 6 minaresi olan 4 camiden biridir. Diğer 3 tanesi ise İstanbul Arnavutköy'de Taşoluk Yeni Camii, Adana'daki Sabancı Camii ve Mersin'deki Muğdat Camii'dir. Minarelerin sayısı ortaya çıkınca sultan küstahlıkla suçlanmıştır çünkü o zamanlarda, Mekke'deki Kâbe'de de 6 minare bulunmaktadır. Sultan bu problemi Mekke'de olan (Mescidi Haram) camiye yedinci minareyi yaptırarak çözer. 4 minare caminin köşelerindedir. Kalem şeklindeki bu minarelerin her birinin 3 şerefesi vardır. Ön avludaki diğer iki minare ise ikişer şerefelidir.

Yakın zamana kadar müezzin günde 5 kere dar sarmal merdivenleri çıkmak zorunda kalıyordu, bugün ise toplu dağıtım sistemi uygulanıyor ve diğer camilerce de yankılanan ezan şehrin eski bölümlerinde de duyuluyor. Türklerin ve turistlerin oluşturduğu kalabalık günbatımı

vaktinde, güneş batarken ve cami renkli projektörlerle parlak bir şekilde aydınlatılmaya başlarken parkta toplanıp yüzünü camiye vererek akşam ezanını dinliyorlar.

Cami inşa edildiği dönemlerde uzunca bir süre cuma günleri Topkapı Sarayı'ndakilerin ibadetlerini gerçekleştirdiği mekân olmuştur.

1.9. Büyük Saray Mozaikleri Müzesi

Doğu Roma Büyük Sarayı'nın revaklı avlusunun kuzeydoğu bölümünde 1935'de başlayan kazılarla ortaya çıkan mozaikler, hem sanatsal açıdan hem de sahnelerin betimleme zenginliği açısından muhteşem. Büyük Saray Mozaikleri Müzesi'nde sergilenen eserler M.S. 450-550 yılları arasına tarihlenirken, mozaik konuları dinsel içerik taşımıyor. Günlük hayat, doğa ve mitolojiden alınan tasvirler, canlılığını muhtemelen çağın önde gelen ustaları başkanlığında birçok usta sanatçı tarafından hazırlanmasına borçlu.

Müze, Sultanahmet Camii'nin Külliyesi'nde Arasta Pazarı'nın içinde yer alıyor ve Doğu Roma Dönemi'ne ait Büyük Saray'ın revaklı avlusunun kuzeydoğu bölümünde kısmen sağlam kalan mozaik taban döşemesini

içercek şekilde oluşturuldu. Mozaikli alanınsa sadece 180 metrekarelik bölümü ortaya çıkarıldı.

Büyük Saray Mozaikleri Müzesi, 1953 yılında İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne bağlandı. 1979'dan itibaren Ayasofya Müzesi Müdürlüğü'ne bağlı bir birim oldu. 1982'de Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'yle Avusturya Bilimler Akademisi arasındaki protokolle başlayan restorasyon ve konservasyon 1997'de tamamlandı.

1.10. Dede Edendi Evi

Sultanahmet Cankurtaran'da Ahırkapı'ya doğru giderken Hamamizade İsmail Dede Efendi'nin tarihi evi karşınıza çıkar, İsmail Dede Efendi 1825-1846 yılları arasında bu evde yaşadığı için, 1984 yılında Türkiye Tarihi Evleri Koruma Derneği tarafından restore edildi. Şu anda müze olarak hizmet veren mekân, iki kattan

oluşuyor. Üst katta iki oda ve bir sofa, alt katta bir salon var. Burada Dede Efendi'nin hatırası için dönüşümlü olarak her cumartesi, Türk halk ve sanat müziği konserleri ile paneller düzenlenmekte. Hammâmîzade İsmâil Dede Efendi, en önemli bestecilerimizdendir. Babası geçimini hamam işletmeciliğiyle sağladığı için, Hammâmîzade adıyla tanınmıştır. Ancak günümüzde çoğu zaman Dede Efendi diye anılıyor ve eserleri hala bir çok konserde seslendirilmekte.

1.11. Küçük Ayasafya Cami

Bizans (Doğu Roma) İmparatoru I. Justinianus ve karısı Theodora tarafından 527-536 yılları arasında Aya Sergios ve Bachos Kilisesi adıyla yaptırılan kilise 1497'de sultan II. Beyazıt Topkapı Sarayı Darüssaade ağası Hüseyin Ağa döneminde camiye çevrilmiştir.

Temelinde 3 metreye 1,8 metrelik blok taşlar kullanılmıştır. 8 köşeli ana kubbesi bulunmaktadır. İstanbul'un en eski Bizans Dönemi yapısı olarak bilinir. Bahçesinin güney kısmında 24 odalı geniş bir bahçesi ve ortasında şadırvanı olan Hüseyin Ağa Medresesi yer alır. Medrese Yesevi Vakfı tarafından restore edilmiş ve Türk el sanatlarının hizmetine verilmiştir. Yakınında Kesikbaş Hüseyin Ağa türbesi yer alır.

Yapı 1836 ve 1956 yıllarında iki onarım görmüş, muhtelif kurşun ve sıvaları yenilenmiş, tek minaresi önemli ölçüde onarılmıştır.

Söylencelere göre kilise ismini I. Anastasius'un Doğa Roma İmparatoru olduğu zamanda gerçekleşen bir olaydan alır. I. Anastasius devrinde imparatora karşı bir toplumsal ayaklanma gerçekleşir ve bu isyana I. Justinianus'un da adı karışır. Bunun üzerine, I. Justinianus imparator tarafından idam cezasına çarptırılır mamafih hükümün gerçekleşeceği sabahdan önceki gece Aziz Sergius ve Aziz Bacchus imparator I. Anastasius'un rüyasına girerler ve I. Justinianus'un lehinde tanıklık

ederler. Bu rüya yahut görü imparatora, verilen hükmün hakkaniyeti üzerine tekrar düşünmesine sebebiyet verecek derecede tesir eder. I. Anastasius verdiği karardan vazgeçerek I. Justinianus'u bağışlar. I. Justinianus tahta çıktıktan sonra, I. Anastasius tarafından hayatının bağışlanması kararına mucip olan Azizlere şükran borcunu ödemek için bir adak kilisesi olarak Aziz Sergius ve Aziz Bacchus adına halihazırda Küçük Ayasofya Camii olarak hizmet veren kiliseyi inşa ettirir.

1.12. Dikilitaş

Dikilitaş ya da Theodosius Dikilitaşı, Sultanahmet Meydanı'nın güney

tarafında, Yılanlı Sütun'un yanında bulunan bir Antik Mısır dikilitaşıdır. MS 390 yılında Roma imparatoru I. Theodosius tarafından Mısır'dan getirilerek şimdiki yerine dikilmiştir.

Dikilitaş ilk olarak Mısır firavunu III. Tutmosis tarafından MÖ 15. yüzyılda yaptırılmış ve Karnak tapınağının yedinci pilonunun güneyine dikilmişti. Roma imparatoru II. Constantius MS 357 yılında dikilitaşı tahtta

bulunuşunun 20. yılı onuruna Nil ırmağı üzerinden İskenderiye şehrine getirtti. Daha sonra, MS 390 yılında imparator I. Theodosius dikilitaşı gemi ile İstanbul'a getirterek Hipodrom'da şimdiki yerine diktirdi.

Dikilitaş kırmızı Asvan granitinden yapılmıştı ve orijinal yüksekliği 30 m idi. Ama ya nakliye sırasında ya da şimdiki yerine yerleştirilirken alt bölümü tahrip olduğu için bugünkü yüksekliği 18,45 m'dir (kaidesi ile birlikte 24,87 m). Ağırlığı yaklaşık olarak 200 ton'dur.

ŞARK MEKTUPLARI kitabının sahibi Lady Montagu, 1718 tarihindeki mektupların birinde şunları yazmıştır: Bu taş, murabba şeklinde yontma taştan bir ayak üzerine mevzu dört sütun üzerinde duruyor. Taşın iki ayağında Kabartma olarak bir muharebe ve bir meclis resmi var. Diğer ikisinde ise Rumca ve Latince şunlar yazmaktadır:

Kuzeybatı cephesi

“18. sülaleden Yukari ve Asagi Mısır’ın sahibi 3. Tutmosis, Tanrı Amon’a kurbanını sunduktan sonra Horus’un yardımıyla bütün denizleri ve nehirleri hükmü altına alarak hükümdarlığının otuzuncu yılı bayramında bu sütunu daha nice zamanların getireceği bayramlar için yaptırdı ve dikti.”

Kuzey cephesi

“Gizli ve kutsal ismin her tecellisine mazhar olan tanrı Amon’a kurbanını büyük bir acz içinde sunduktan sonra, ondan yardımlar dilenerek güneyin dostu, dinin nuru iki tacın (Aşağı ve Yukarı Mısır) sahibi, kudretli hükümdar ülkesinin sınırlarını Mezopotamya’ya kadar götürmeye azmetti.”

Güneydoğu cephesi

“Güneşin doğduğu sırada sahip olduğu altın renkleri dünyaya yayan Horus’un verdiği kuvveti, serveti, kuvvetli sevgi, saygıyı taşıyan ve Aşağı ve Yukarı Mısır’ın tacına sahip olan ve bizzat Güneş tarafından seçilmiş olan firavun, bu eseri babası Ra için yaptırdı.”

Güney Cephesi

“Tanrı Horus’un lütfuna mazhar olan ve Güneş’in oğlu unvanını taşıyan Aşağı ve Yukarı Mısır’ın hükümdarı olan firavun, kudret ve adaletle

bütün ufuklara nur saçtı. Ordusunun önüne geçti. Akdeniz'de dolaştı, bütün dünyayı mağlup etti. Sınırlarını Naharin'e kadar yaydı. Mezopotamya'ya azimle gitti, büyük savaşlar yaptı".

Dikilitaşın kaidesinde yer alan yazılarsa Doğu Roma İmparatorluğunda adet olduğu üzere Grekçe ve Latince yazılmış.

Grekçe yazı bir anlatıcı ağzından şöyle diyor

« Devamlı bir suretle yerde duran bu taşı dikme cesaretini İmparator Theodosius gösterdi ve yardımına Proclus çağrıldı. Bu şekilde otuz iki günde yerine dikildi. »

Latince metinse taşın ağzından yazılmış

« Önceleri direnmiştim; fakat yüce efendimizin emirlerine itaat ederek, yenilen tiranlar üzerinde zafer çelengini taşımam gerekti. Her şey Theodosius ve onun kesintisiz sülalesine boyun eğiyor. Bana da galip geldiler ve reis Proclus'un idaresi altında otuz günde yükselmeye mecbur oldum. »

ve çemberle çevrili alanın toprak boyu eskideki toprağın boyudur.

1.13. Yılanlı sütun

Yılanlı Sütun (Burmali Sütun), İstanbul'un Sultanahmet semtinde yer alan Hipodrom'dan (bugünkü At Meydanı) kalan, birbirine dolaşmış üç piton yılanının tasvir edildiği bronzdan yapılmış Antik Yunan anıtı.

İstanbul'un Klasik döneminden günümüze kadar ulaşmış en eski büyük boyutlu anıttır. 29 boğumu günümüze ulaşan bronz sütun, MÖ 479'da Pers ordusu karşısında birleşen Yunan şehirlerinin kazandığı zafer anısına yapılmış ve Delfi'deki Apollo mabedine dikilmişti. Eserin İstanbul'a İmparator Konstantin tarafından 324 yılında getirildiği kabul edilir. Şehri

böceklere ve sürüngenlere karşı korumak için büyümlü güçlere sahip olduğuna inanılırdı. Günümüze 5metrelik bölümü gelebilmiştir; alt ve üst kısmı kırıktır.

Yılanlı Sütuna ait yılan kafalarından ikisi kayıptır; üçüncü kafa İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndedir.

MÖ 479 yılında Platea Savaşında Persleri yenen birleşmiş 31 Yunan şehri, savaşta elde ettikleri bronz ganimetleri eriterek bu eseri yaptırtmış ve Delfi'deki Apollo mabedinin karşısına dikmişlerdi. Apollon'un üç başlı bir yılanı öldürdüğüne dair mitolojik anlatı nedeniyle sütunun yapımında birbirine dolanmış üç yilandan figürü seçilmişti.

Sütun, çan biçimli bir kaidenin üzerinde yer almaktaydı. Sütunu oluşturan yılanların kafaları üzerine ise altın veya altın kaplama olduğu düşünülen kazan yerleştirilmişti. Kazanda hiç söndürülmeyen bir ateş yanmaktaydı. Yekpare döküm tekniği ile içi boş olarak yapılmış olan sütun 6,5 m yüksekliği; yüksekliği kazanla birlikte 8 metreyi buluyordu.

Savaşın kahramanı Sparta kralı Pausanias, anıtın kaidesi üzerine kendisini zaferin tek kahramanı gibi gösteren bir yazıt yazdırmıştı. Fakat kısa bir süre sonra yazıt Spartalıların isteği üzerine silinerek, Perslerin yenilmesinde rol oynayan 31 Helen şehir devletinin adları doğrudan doğruya sütun üzerine kazınmıştır. Sütuna kazınmış isimler, bugün Kuzeydoğu yönüne rastlayan (Sultanahmet Camisi'ne bakan) yüzünde halen görülebilmektedir. Lakonya alfabesine göre yazılmış olan yazıtlar 13. kıvrımda başlamakta, alt alta gelmek suretiyle 2. kıvrıma kadar devam etmektedir. 3. ve 13. kıvrımlar arasındaki 11 kıvrımın üzerinde yazı bulunmaktadır. Bu listede yalnız Plataia Savaşı'na değil, tüm Pers

savaşlarına katılan Helen şehir devletlerinin zikredildiği anlaşılmıştır.

Sütun'un sanatçısı ve yapım yeri bilinmemekle birlikte dönemi itibarı ile bronz döküm tekniği ile ünlü Yunanistan'daki Aigina Adası'nda yapılmış olmasının muhtemel olduğu ifade edilmektedir.

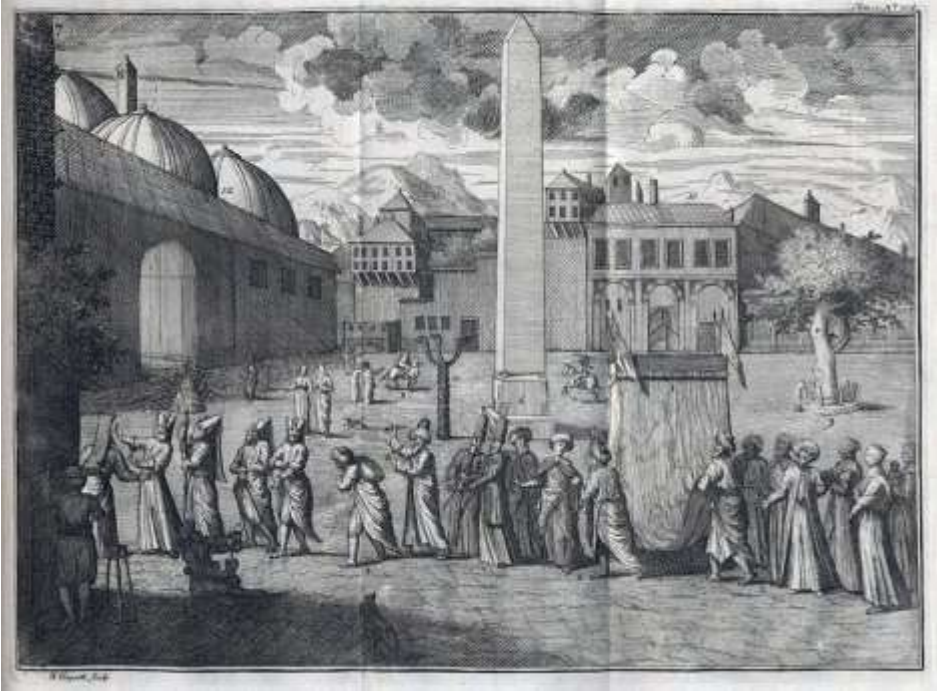
Sütunun üstüne yerleştirildiği düşünülen altın kazan, MÖ 357-346 yılları arasında savaş masraflarını karşılamak için eritilmiştir. Bu tarihten sonra, anıtın sadece üç yılan sarmalından oluşan ve bugün Yılanlı Sütun olarak adlandırdığımız sütun kısmı kalmıştır. Sütunun Delfi tapınağına dikildikten sonra tapınağı ve şehri yılan, akrep gibi zararlı sürüngen ve böceklerle karşı koruması için güçlü büyüler yapıldığına inanılmaktaydı.

Yazılı kaynaklara göre sütunun MS 4. yüzyılda en geç MS 5. yüzyıl başında adandığı yer olan Delfi'den alınarak Constantinopolis'e getirildiği düşünülmür. Bilim adamlarının büyük bölümü, Sütun'un MS 4. yüzyılda, Roma İmparatorluğu'nun yeni başkenti olan Constantinopolis'e, Büyük Konstantin tarafından getirildiğini kabul etmiştir. Constantinopolis şehrinin kurulduktan sonra yılan ve böcek istilasına uğradığı ve İmparator

Konstantin'in yeni başkenti zararlı hayvanlardan kurtarmak için sütunu şehre getirmeyi saplantı haline getirdiği söylenir.

Sütunun yerinden alınırken ya da Constantinopolis'te yeni yerine yerleştirilirken tabanında kayıplar yaşadığı düşünülür. Tahminlere göre sütun, daha önce başka bir yerde iken 9. yüzyılda Hipodrom'da spinanın üstüne yerleştirilmiştir.

Sütunun 1204'te Haçlılar tarafından eritmek veya talan edilmekten kurtulmasının sebebi çeşme olarak yararlı bir işlevi olmasından kaynaklandığı düşünülür; bu tarihten sonra daha ne kadar çeşme olarak hizmet verdiği tam olarak bilinmez.

Yılanlı Sütun üç yılan başlı haliyle son olarak Avrupalı gezgin A. De la Motraye'nin 1699 tarihli gravüründe görüldü. Yılan başlarının nasıl sütundan koptuğuna dair çeşitli rivayetler vardır. Topkapı Sarayı

kütüphanesinde bulunan Hümernâme'de Fatih Sultan Mehmet'in Ameydanı'na geldikten sonra kargısını fırlatıp yılanın alt çenesini kırdığı anlatılır. Evliya Çelebi'ye göre; "Yılanlı Sütun, İstanbul'daki 17. tılsımlı burma direktir. Bu sütunun tılsımı ile şehre yılan gibi hayvanlar girmemektedir. Bu direk üç başlı ejderha suretini gösterip başının birisini bir yeniçeri kılıç ile bir vuruşta kırmıştır. O tarihte kısmen tılsımı bozulmuş olup, İstanbul içine yılan, çıyan ve akrep gibi hayvanlar yayılmışlardır." Silahtar Silahdar Fındıklılı Mehmet Ağa'nın 'Nusretname' adlı eserinde anlattığına göre, 20 Kasım 1700 tarihinde yılanların başları boyunlarından itibaren kopmuş ve kaybolmuştur. Bu tahribatın 5 Mayıs 1700'de kalabalık bir ekiple İstanbul'a gelen ve hipodroma yakın bir yerde misafir edilen Polonya elçisi Viniava Lescynski'nin adamları tarafından yapıldığı ileri sürülmektedir

Kaybolan yılanbaşlarından birisinin üst çene ve başın üst yarısına ait parçası o tarihte Ayasofya'yı onaran mimar Fossati tarafından 1848 yılında bulunmuş ve yetkililere teslim edilmiştir. Buluntu, İstanbul Arkeoloji Müzesi Çağlar Boyu İstanbul Sergi Salonunda sergilenmektedir. Yılanın üst çenesi ile başının üst yarısını oluşturan kısma aittir. Çene üzerinde üçgen iri dişler belirgin durumdadır. Gözler derin oyulmuş çizgilerle belirtilmiş yuvarlak çukurlar halindedir.

Yılanlı Sütunun çevresinde 1855-1856'da İngiliz arkeolog Charles Thomas Newton çalıştı ve sütun, kadesiyle birlikte meydana çıkarıldı. Anıtın üzerindeki yazıtlar da Dethier, Mordtmann ve Frick gibi bilginler tarafından okunmuş ve değerlendirildi. Sütunun Yunan tarihçi Pausanias'ın MS 2. yüzyılda Delfi'deki Apollon Tapınağı'nda gördüğü anıt olduğu teşhis edildi.

İkinci arkeolojik araştırma 1927 yılında İngiliz arkeologlarından Stanley Casson tarafından İngiliz Akademisi adına hipodrom ve çevresinde büyük çapta yürütülen kazılar esnasında yapıldı. Yılanlı Sütunun Bizans

İmparatorluğu'nun son zamanlarında buraya getirilerek dikilmiş olduğu ve çeşmeye dönüştürüldüğü ortaya çıkarıldı.

1.14. Örme

Dikilitaş

Örme
Dikilitaş
(ayrıca

Konstantin Dikilitaşı olarak da bilinir) Yılanlı Sütun'un yanında Sultanahmet Meydanı'nın güney tarafında bulunur. 32 metrelik dikilitaş kaba kesilmiş taştan VII. Konstantinos tarafından yaptırılmıştır. Yapım

tarihi tam olarak bilinmemektedir, fakat 10. yüzyılda VII. Konstantinos tarafından tamir edilmesinin ardından onun ismiyle anılmaya başlamıştır. O tarihlerde, söylendiğine göre VII. Konstantinos'un dedesi I. Basileios'un zaferlerini resmeden yaldızlı tunç plakalarla kaplıydı, ayrıca dikilitaşın üstünde bir küre bulunmaktaydı. Ancak söylentilere göre Dördüncü Haçlı

Seferi sırasında yaldızlı tunç plakalar haçlılar tarafından çalınmıştır ve eritilmiştir.

1.15. Türk İslam Eserleri Müzesi

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İstanbul'un Fatih ilçesinde bulunan, Türk ve İslâm sanatı eserlerini topluca kapsayan ilk Türk müzesidir.

19. yüzyılın sonunda başlayan kuruluş çalışmaları 1913 yılında tamamlanmış ve müze, Mimar Sinan'ın en önemli yapılarından bir olan Süleymaniye Camii külliyesi içinde yer alan imaret binasında, 1914'te, "Evkaf-ı İslâmiye Müzesi" (İslâm Vakıfları Müzesi) adı ile ziyarete açılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra ise bugünkü adını almıştır. Uzun süre Süleymaniye Külliyesi'ndeki imaret binasında yer alan müze, 1983'te

Sultanahmet Meydanı'nın batısında yer alan İbrahim Paşa Sarayı'na (16. yüzyıl) taşınmıştır.

İbrahim Paşa Sarayı, sultan sarayları dışında günümüze kadar gelebilen tek özel saraydır. Kemerler üzerine yükseltilmiş yapı üç taraftan ortadaki terası çevreler. Terastan müzenin ilk bölümüne merdivenlerle ulaşılır. Odalar ve salonlarda İslam dünyasının değişik ülkelerinde meydana getirilmiş nadir sanat eserleri sergilenmektedir. Taş ve pişmiş toprak, metal ve seramik objeler, ahşap işlemler, cam eşyalar, el yazma kitaplar devirlerinin en kıymetli örnekleridir. Büyük salonların bulunduğu geniş camekanlı kısımda, 13-20 yüzyılların el işi Türk halılarının şaheser örnekleri sergilenir. 13. yüzyıl Selçuklu halıları ve sonraki asırlara ait diğer parçalar itina ile sergilenmiştir. Halı bölümünün alt katı son birkaç asrın Türk günlük yaşamı ve eserlerinin sergilendiği etnografik bölümdür.

1.16. Defter-i Hakani

Sultanahmet Meydanı'na bakan bina, Defter-i Hakani Nezareti (Tapu ve Kadastrodan sorumlu Devlet Bakanlığı) olarak 1910 yılında inşa edilmiştir.

17. yüzyılın ortalarından itibaren Divan-ı Hümayun'un önemini kaybederek sadece elçilerin karşılandığı sembolik bir mekana dönüşmesiyle birlikte devletin idari merkezi de Bâb-ı Âli'ye kaymıştır. Başta Sadrazamlık olmak üzere çoğu devlet kurumu Bâb-ı Âli tarafına taşınırken muhtemelen Nişancılığın eski yerinde kalması sebebiyle Defterhane de Bâb-ı Âli tarafına gönderilmemiş, 18. yüzyıla kadar Topkapı Sarayı içerisinde tutulmuştur. 18. yüzyılda sarayın dışına çıkarılan Defterhane, Kanuni Sultan Süleyman'ın meşhur sadrazamı Pargalı İbrahim Paşa'nın idam edilmesinden sonra çeşitli işler için kullanılmaya başlanan İbrahim Paşa Sarayı'nın birinci avlusuna inşa edilmiştir.

1.17. Alman Çeşmesi

Alman Çeşmesi, İstanbul'daki Sultanahmet Meydanı'nda, Sultan I. Ahmed Türbesinin karşısında yer alan çeşme. Alman İmparatoru II. Wilhelm'in Sultana ve İstanbul'a hediyesidir. Almanya'da yapıp 1901'de İstanbul'daki yerine monte edilmiştir. Neo-Bizanten üslubunda bir çeşmedir; içeriden altın mozaikle süslüdür.

Alman Çeşmesi, Türkiye'ye üç kez gelen İmparatorun 1898'de İstanbul'a ikinci kez gelişinin anısına ithaf edilmiştir. İlk gelişinde 1889 Osmanlı ordusuna Alman tüfeklerinin satışını sağlayan II. Wilhelm, ikinci İstanbul ziyaretinde Bağdat Demiryolu'nun Alman firmalarına verilmesi vaadini almıştı. Bu ziyaretin anısına Alman hükümeti tarafından yaptırılan çeşme, imparatorun bir deseninden yola çıkarak düzenlenmiştir.

Çeşmenin planlarını Kaiser'in özel danışmanı Mimar Spitta çizmiş, yapımını Mimar Schoele üstlenmiştir. Ayrıca Alman mimar Carlitzikle İtalyan Mimar Joseph Antony de bu projede çalışmışlardır. Alman hükümeti önce hipodrom alanını düzenlemiş, meydanın ağaçlandırılması yapıldıktan sonra Almanya'da hazırlanan çeşme buradaki temeller üzerine oturtulmuştur. Mermerleri ile değerli taşları Almanya'da işlenmiş ve parçalar halinde gemi ile İstanbul'a getirilmiştir.

Yapımına 1899'da başlanan çeşmenin 1 Eylül 1900'de, Sultan II. Abdülhamid'in 25. cülus törenine yetiştirilmesi planlanmıştır. Ancak

çeşmenin inşası bu tarihe yetişmeyince. II. Wilhelm'in doğum günü olan 27 Ocak 1901'de görkemli bir tören ile çeşmenin açılışı gerçekleşmiştir.

Alman çeşmesi, ne heykelli Avrupa çeşmelerine ne de Osmanlı meydan çeşmelerine benzer. Yüksek bir taban üzerine oturtulmuş, sekizgen planlı bir yapıdır. Su haznesinin üzerinde sekiz sütunun taşıdığı bir kubbe yer alır. Sütunları birbirine bağlayan kemerlerin üzerindeki pandiflerde birer madalyon bulunur. Dördünün içinde yeşil zemine II. Abdülhamid tuğrası, diğer dördünün içinde Prusya mavisini üzerine II. Wilhelm'in simgesi olan "W harfi" altında II sayısı konulmuştur.

Koyu yeşil renkte kolonların taşıdığı görkemli bir kubbe ile örtülü çeşmenin tunç kitabesinde Almanca olarak "Alman Kaiser'i Wilhelm II 1898 yılı sonbaharında Osmanlıların hükümdarı haşmetlü Abdülhamid II nezdinde ziyaretinin şükran hatırası olarak bu çeşmeyi yaptırdı" yazmaktadır.

Çeşmede bir de Osmanlıca kitabe vardır. Bu kitabede Osmanlı Seraskerlik Dairesi'nden, aynı zamanda edebiyatçı olan Ahmet Muhtar Paşa'nın beyiti sülüs yazıyla İzzet Efendi tarafından yazılmıştır:

Hazreti Abdülhamid Hanın muhibbi halisi Ziveri eklili haşmet, kayser alitebir Ya'ni alman imparatoru, hükümdarı güzî Hazreti Wilhelmi Sani, kamuranı nizigar Padişahı ali Osmani ziyaret kasdidüb Mahdemiyle eyledi İstanbulu pirayedar Bu mülakatı muhabbet perveri tezkar içün Eyledi bu çeşmesarı saha piray-i karar Sübesü cari olan abı safa teşkil eder Abi safii müsafata misali abdar Vakfa giri hayret eyler çeşmi ehli dikkati Tarzi inşasındaki hissi bedii zernigar Rükni ak'vai hayatoldukça abi canfeza Payidar olsun bu te'sisi muhabbet üstüyar Bi bedel tarihi caridir lisanı luleden Oldu bu çeşme mülakate ne dicu yadigar (1316)

1.18. Million Anıtı

İstanbul Milyon Taşı (Sıfır Taşı), antik dönemde Dünyanın merkezi Roma'nın da sıfır noktası olarak kabul edilmekteydi. Ayasofya'dan Beyazıt'a giden yolun sağında, tam köşede yer alan ve bugün neredeyse doğru düzgün fark edilmeyen bu taş, "tüm yollar Roma'ya çıkar" sözünün de kaynağıdır. İstanbul'un kuruluşu esnasında şehrin efsanevi kurucusu Megaralı Kral Byzas tarafından dikildiği yolunda söylentiler olsa da; tarihçiler taşın, Konstantinopolis'i başkent yapan Büyük Konstantin'in, "dünya merkezi alameti" olarak diktiğinde hemfikirdirler (MS 4.yy).

Milyon Taşı aslında ilk yapıldığında Tetrapylon şeklindeydi. Yani 4 sütun üzerinde kubbeli bir yapı. Ne yazık ki zaman içerisinde zarar görmüş. Özellikle de 16.yy'da birtakım hasarlar aldığına inanılmaktadır (su kemerleri genişletilirken). Sütunların üzerlerindeki kabartmalarda ne olduğunu merak etmemek elde değil doğrusu.

Osmanlı Devleti zamanında da burası bir alametifarika kabul edildi ve korundu. Bildiğim kadarıyla gelip geçenlerin burada yol hesaplaması yapmalarına olanak sağlanmış.

1.19. Yerebatan Sarnıcı

Yerebatan Sarnıcı İstanbul'daki en büyük kapalı sarnıçtır. Ayasofya binasının batısındaki küçük binadan girilir. Sütun ormanı görünümündeki mekanın tavanı tuğla örölü, çapraz tonozludur. Zamanında civardaki bir bazilikadan dolayı bu isimle anılmıştır.

Hâlihazırda İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraklerinden Kültür A.Ş. tarafından işletilen Yerebatan Sarnıcı, müze olmanın yanında ulusal ve uluslararası birçok etkinliğe ev sahipliği yapmaktadır.

2

SÜLEYMANİYE CAMİ ve ÇEVRESİ KORUMA ALANI

2.1. Geleneksel Osmanlı Evleri

Süleymaniye Küllüyesi çevresinde bulunan sokaklarda 19.yüzyıl dokusu büyük ölçüde korunmuştur. Bu doku geleneksel yaşam ve mimari anlayışlar tarafından şekillenmişlerdir. Kesme taştan inşa edilen kamusal yapıların etrafında şahıslara ait konutlarda tamamen ahşap malzeme tercih edilmiştir.

2.2. Atıf Efendi Kütüphanesi

Atıf Efendi Kütüphanesi, İstanbul Vefa'da, Vefa Caddesi'nde Başdefterdar ve divan sahibi bir şair olan Atıf Mustafa Efendi'nin 1741 yılında yaptırmış olduğu bağımsız binası olan bir kütüphanedir. Osmanlı devletinde bağımsız bir binaya sahip olan ikinci kütüphanedir.

Birinci kütüphane ise 1678 yılında Köprülü Fazıl Ahmet Paşa tarafından yaptırılan Köprülü Kütüphanesi'dir.

3.000 elyazmasıyla birlikte eski ve yeni basma eserleri 30.000 civarındadır. En önemli hibesi, Mehmet Zeki Pakalın koleksiyonudur. Kütüphanede bulunan yazma eserlerin tamamı digital ortama aktarılmıştır.

Avlulu, bahçeli kütüphanenin anakapısı üzerindeki mermer kitabede şöyle yazar: Darül kütübi Atıf 1289. Kapıdan girdikten sonra uzunca bir dehlizden geçilir. Duvarları yüksek, tuğla ve kesmetaştan yapılmadır. Altında bir Bizans sarnıcı bulunmaktadır.

Etrafı beş küçük eyvanla çevrili kare okuma salonu vardır.

2.3. Mimar Sinan Türbesi

Koca Sinan diye de anılan Mimar Sinan, Osmanlı Devleti Baş mimarı olup Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve 3. Murad dönemlerinde Baş mimarlık görevlerinde bulunmuştur. Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde devşirme ocağına alınmış Mohaç Meydan Muharebesi'nden sonra, gösterdiği yararlıklar sebebiyle takdir edilerek Acemi Oğlanlar Yayabaşılığına (Bölük Komutanı) terfi ettirildi. Sonraları Zemberekçi ve Baştেকnisyen olmuştur. 1538' de Hassa Baş mimarı olan Koca Sinan 49 yıl boyunca bu görevde bulunmuş ve farklı coğrafyalarda önemli eserler vermiştir. Bunlardan en önemlisi şüphesiz Selimiye Camisi'dir.

Köfeki taşı ile mermerden imal türbede. Mimar Sinan'ın sandukasının önünde yer alan yekpare mermere Sülüs yazı ile Nakkaş Sai'ye ait bir kitabe bulunur. Açık türbe, sivri kemerlerle bağlanmış altı sütunun

taşıdığı bir kubbe ile örtülmüştür. Türbe içinde Mimar Sinan'ın mezarı dışında, üç mezar daha bulunur. Bunlardan birisi Mimar Ali Talat Bey'e ait olup diğer ikisinin kime ait olduğu tespit edilememiştir.

2.4. Siyavuşpaşa Medresesi

Medresenin güney cephesinde taş üzerindeki 4 satırlık kütüphanesinde ifade edildiği üzere medrese Hacı Ahmet Ağa tarafından 1165 H. (1751 M)'de yaptırılmıştır. Ancak eser vakıflarca bir şahsa satıldığından ev ve iş yeri olarak kullanılmaktadır. Medrese bugünkü haliyle onarıma muhtaç olup çok harap bir durumdadır. GÜNÜMÜZDEKİ DURUM: Yoğun ticaret işlevinin bulunduğu bölge içinde olan yapı harap durumdadır. Ancak belirli kısımları günümüzde dükkan ve konut olarak kullanılmaktadır. Özgünlüğünü büyük ölçüde kaybetmiş olan yapının kemerli kapısı da günümüze ulaşamamıştır.

2.5. Bozdoğan (Valens) Kemerı

Bozdoğan Kemerı ya da bütün dünyada bilinen ve kabul gören mirascısının orijinal adı ile Valens Su kemerı , Romalılar tarafından İstanbul'da yaptırılan su kemerı. Roma İmparatoru Valens tarafından 4. yüzyılın sonlarında tamamlandı. Farklı dönemlerde Osmanlı Sultanları tarafından restore ettirilen su kemerı, şehrin önemli tarihi eserlerinden birisidir.Orta Çağ'da, kentin su ihtiyacını karşılayan su kemerlerinin en önemlilerindendir.

Su kemerı İstanbul Fatih'te, bugün İstanbul Üniversitesi'nin bulunduğu tepe ile Fatih Camii'nin bulunduğu tepe arasında uzanmaktadır. Valens su kemerinin günümüzde ayakta kalan bölümü orijinal uzunluğundan 50 metre daha kısa olan 921 metrelik bölümdür. Atatürk Bulvarı, tıpkı tipik bir viyadükte olduğu gibi su kemerini taşıyan ayakların arasından geçerek devam etmektedir.

O zamanki adı Bizans olan şehrin su rezerv sisteminin inşası İmparator Hadrianus döneminde başladı. I. Konstantin zamanında şehrin yeniden

yapılanması ve büyümesiyle birlikte hızla artan nüfusun ihtiyacını karşılamak için sistemin daha da genişletilmesine gerek duyuldu.

Su kemeri, suyunu Kâğıthane ile Marmara Denizi arasında kalan tepelerin yamaçlarından alan ve Trakya'nın tepelik bölgelerinden başkente kadar uzanarak şehrin su ihtiyacını karşılayan geniş su kemeri ve kanallar sisteminin - toplam uzunluğu 250 kilometreye kadar uzanan bu sistem antik dönemde yapılmış benzer sistemlerin en büyüğüdür - en son noktasında yer almaktadır. O zamanlar şehre gelen bu su, toplam kapasitesi 1 milyon metre küpten fazla olan üç açık ve Yerebatan Sarnıcı gibi yüzden fazla yeraltı sarnıcında depolanmaktaydı.

Su kemerinin yapımı kayser I. Konstantin'in hükmettiği 306 ve 337 yılları arasında başlatılmış, 378 yılında kayser Valens tarafından tamamlanmıştır. Valens su kemerinin adı kendisinden gelmektedir. Su kemeri o zaman Kapitolyum'un bulunduğu üçüncü tepe (bugün İstanbul Üniversitesi'nin bulunduğu yer) ile Havariyun Kilisesi'nin bulunduğu

dördüncü tepe (bugün yıkılarak yerine Fatih Camii'sinin inşa edildiği yer) arasındaki vadide uzanmaktadır.

Söylentiye göre, Procopius isyanı sırasında çöken Kalkedon duvarının taşları kullanılarak yapılan su kemeri, 373 yılında dönemin valisi Klearchos tarafından Theodosius Forumu'nda , Yunan Mitolojisinde su perisi olarak geçen Nemflere ithaf edilerek törenle hizmete sokulmuştur.

382 yılında yaşanan şiddetli kuraklıktan sonra I. Theodosius tarafından Belgrad Ormanlarından şehre su taşıyan yeni bir su kemeri yaptırdı (Theodosius Su kemeri).

II. Theodosius döneminde, Valens su kemerinin suyunun Zeuksippos Banyolarına ve İmparatorluk Sarayına dağıtımı sağlandı. Muhtemelen bir depremde zarar gördükten sonra, Yerebatan ve Binbirdirek Sarnıçlarıyla bağlantılarını da tamamlatan Roma İmparatoru I. Justinianus tarafından restore ettirilen su kemeri son olarak ikinci bir su kemeri yaptıran II. Justinus tarafından 576 yılında tamir ettirilmiştir.

626 yılındaki Avar kuşatması sırasında sur dışında kalan kısmının bir bölümü yıkılarak su iletimi kesilen su kemeri, ancak 758 yılındaki büyük kuraklık zamanında V. Konstantinos tarafından yıkılan yerlerinin

onartılmasıyla tekrar su iletilebildi. İmparator şehrin su rezerv sisteminin tamamını, Anadolu'dan ve Yunanistan'dan getirttiği işçiler vasıtasıyla Patrikios'a onarttırdı.

Su kemerinin diğer bakım çalışmaları II. Basileios (1019'da) ve III. Romanos döneminde gerçekleştirilmiştir. Su kemeri ile ilgilenen son Bizans İmparatoru I. Andronikos'tur. Ne Latin İmparatorluğu döneminde ne de Palaiologus hanedanı zamanında herhangi bir bakımdan geçmeyen su kemeri, şehrin nüfusunun 40-50 binlere kadar düşmesi üzerine eski önemini yitirmiştir. Fakat, buna rağmen Kastilyalı bir sefir olan Ruy Gonzáles de Clavijo'nun 1403'te Timur'u ziyareti dolayısıyla güzergahında bulunan İstanbul'dan geçerken belirttiğine göre o tarihte su kemeri hâlâ aktif olarak kullanılmaktadır.

Fatih Sultan Mehmet'in, İstanbul'u fethinden(1453) sonra, Eski Saray'a ve daha sonra Topkapı Sarayı'na da su sağlayacak olan rezerv sisteminin

tamamı onarıldı ve kuzeydoğudan çekilen yeni bir hatla birleştirildi. 1509'da meydana gelen Büyük İstanbul Depreminde Şehzade Camii yakınlarındaki bölümü zarar gören su kemeri yıkılan kısımları kısa bir süre sonra tekrar inşa edildi. Aslına uygun bir restorasyon yapılmadığı için bu olay daha sonra caminin görünümünü engellediği için su kemerinin kısaltıldığı iddialarına neden oldu. II. Bayezid dönemi boyunca tamiratına devam edilen su rezerv sistemine yeni bir hat daha eklendi. 16. yüzyılın ortalarında, Kanuni Sultan Süleyman döneminde Şehzade Camii'nin yanında bulunan 47-51'inci su kemerleri Gotik tarzda yeniden restore edildi ve yine aynı dönemde Mimar Sinan tarafından Belgrad Ormanlarından gelen su su kemerine bağlatılarak kullanılmaya devam edildi. Artan su miktarıyla birlikte Haliç kıyısında bulunan Kırkçeşme bölgesine su iletimi sağlandı ve yine bu bölgeye birçok çeşme yaptırıldı.

II. Mustafa zamanında 41 - 45'inci su kemerleri asıllarına uygun biçimde restore ettirilmiştir. Eserde bulunun 1696/1697 tarihli bir kitabede bu olay yad edilmektedir. II. Mustafa'nın halefi III. Ahmet döneminde şehrin su rezerv sistemi tekrar tamirattan geçirilmiştir. 1912'de Fatih Camii

tarafında kalan kısmında 50 metrelik bir bölüm çökmüştür. Aynı dönemde su kemerlerinin doğu ucuna bir dağıtım merkezi yaptırılmıştır.

Deniz seviyesinden 63 metre yukarıda bulunan Bozdoğan Su kemerinin uzunluğu 971 metre, yüksekliğinin maksimuma ulaştığı noktanın yerden yüksekliği 29 metre ve eğimi 1:1000'dir. 1 - 40'ıncı, 46 - 51'inci su kemerleri İmparator Valens döneminde tamamlanmış, 41 - 45. kemerler Sultan II. Mustafa ve 52 - 56. kemerler Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde eklenmiştir. 18 - 73. kemerler çift, diğerleri ise tek katlıdır.

Bozdoğan Kemerleri'nin temelleri günümüz yer seviyesinin yaklaşık 5.4 - 6.0 m. altında bulunmaktadır. Ayrıca yeni gerçekleştirilen jeofizik ölçümler sonucunda Bozdoğan Kemerleri'nin Atatürk Bulvarı'nı kestiği yaklaşık 40 m.'lik kısımda ortalama 3 metre derinlikte kemer ayağına bağlı pervazların bulunduğu da kanıtlanmıştır.

Dümdüz bir yol şeklinde uzanan kemerlerin orijinal yapısı, Fatih Camii'sinin inşası sırasında bilinmeyen nedenlerden dolayı bükülmüştür. Düzenli bir duvarcılığa sahip olmayan yapıda kesme taşlar ve tuğlalar kullanılmıştır. İlk katında düzgün dörtgen taş blokların kullanıldığı yapının üst katları 4 - 7'gen taşların çimento ve demir mengeneler vasıtasıyla birbirlerine kenetlenmesi ile oluşturulmuştur. kemerlerin genişliği 7.75 metre ile 8.24 metre arasında değişmektedir. Sütunların kalınlığı 3.70 metre ve kavisler 4 metre genişliğindedir.

Kuzeydoğu ve kuzeybatıdan gelen sular surun dışında Edirnekapi yakınlarında birleşmekteydi. Su kemerlerinin doğu ucunda dağıtım tesisi bulunmakta ve Ayasofya'ya kadar uzanarak İmparatorluk Sarayı civarını beslemekteydi. 1950'lerde kemerdeki günlük su debisi 6.120 metreküptü ve Bizans döneminde şehir için önemli sayılan iki yol, kemerlerin doğu bölümünde kesişmekteydi.

2.6. Molla Gürani Cami (Vefa Cami)

Vefa Kilise Camii (Aziz Teodoros) İstanbul'un Vefa semtindeki bir dini yapıdır. Kilise olasılıkla Aziz Theodoros'a adanmıştı. Kompleks, Bizans mimarisinin Komnenos ve Paleologos dönemlerine ait bir örneğidir. Vefa Kilise Camii Doğu Ortodoks kilisesi formunda olup, Yunan haçı planına göre yapılmıştır. İstanbul'un fethi'nden sonra cami olarak kullanılmıştır.

Yapı İstanbul'un Fatih ilçesinde Vefa semtindedir. Diğer büyük Bizans yapısı olan Vefa'daki Kalenderhane Camii'ne bir kilometreden daha az uzaklıktadır. Süleymaniye Camii'nin ise birkaç yüz metre güneyindedir.

İstanbul'un üçüncü tepesi sırtlarında yer alan binanın ilk hali hakkında kesin bir bilgi yoktur. Kilisenin, duvarcılık işine göre 11. yüzyıl sonu, 12. yüzyıl başlarında I. Aleksios döneminde yapıldığı anlaşılmaktadır. Aziz

Theodoros'a adanmış olup olmadığı da kesin değildir. Yapı Dördüncü Haçlı Seferi'nden sonra Konstantinopolis'in Latin kontrolünde olduğu dönemde Roma Katolik kilisesi olarak kullanıldı.

Osmanlı Devleti'nin İstanbul'u fethinden kısa bir süre sonra kilise, Fatih Sultan Mehmed'in hocası alim Molla Gürani tarafından cami haline getirildi. Molla Gürani kısa süre sonra İstanbul'un ilk müftüsü olacaktı. Cami daha sonra onun adıyla isimlendirildi. 1883 yılındaki bir yangında ağaç kısımları yandı ve cami tahrip oldu. Binanın kuzey ve güney cephelerindeki yan dehlizler 1833 yangınında yok olmuştur. Yapı 1937 yılında kısmi bir restorasyon gördü. Mozaikleri yeniden keşfedildi ve temizlendi.

2.7. Şehzade Mehmed Cami ve Külliyesi

Şehzade Camii (Şehzade Mehmet Camii ya da Şehzadebaşı Camii olarak da bilinir), İstanbul'un Fatih ilçesinde yer alan ve Mimar Sinan tarafından yapılan cami. I. Süleyman tarafından Saruhan Sancak Beyi iken 1543'te 22 yaşında ölen oğlu Mehmed adına yaptırılmıştır. Camiyi 1543-1548 yılları arasında Mimar Sinan'a yaptırttı. Mimar Sinan'ın çıraklık eserimdir dediği camidir.

18,42 metrelik kubbesi 4 büyük yarım kubbeye yaslanır. Şadırvan avlusu 12 sütunda 16 kubbelidir. İkişer şerefeli çift minaresi vardır. İmaret ve medrese, tabhane, türbeler cami bahçesinde ve arka sokaktadır.

Şehzade türbesinin içi rengarenk çinilerle doludur. Ortadaki sandukada Şehzade Mehmed, sağında Şehzade Cihangir yatar, solunda Hümaşah Sultan. Şehzade türbesinin sol tarafında Rüstem Paşa'nın türbesi bulunur. Diğer şehzade türbeleri Vefa tarafındadır. Dış avluda Destari Mustafa Paşa'nın türbesi vardır.

2.8. Recai Mehmed Efendi Sıbyan Mektebi

Vefa'nın en özel yapısı burası denilebilir. İki katlı bu küçük bina bir elmas gibi parlıyor. Üst katı sıbyan mektebi alt katı ise sebیل olan yapı oldukça sıradışı özellikler taşıyor. III. Mustafa döneminde dışışleri yazışmalarının başında bulunan Recai Mehmed Efendi tarafından 1775 yılında yaptırılan mektep binası iki farklı dönemin mimari özelliklerini taşıyor.

Üst katın cephesi önceki dönemlerin izlerini taşıırken, alt kattaki sebیلin cephesi dönemin barok tarzını yansıtıyor. Zaman içinde yolların yükselmesiyle birlikte yapı, caddenin yaklaşık bir metre alt seviyesinde kalmış. Dört küçük, bir büyük yalıklı çeşmesi olan sebیلin cephesi muhteşem kurgulanmış. Cephenin sağ tarafındaki büyük çeşmenin sol tarafa denk düşen simetrik izdüşümü giriş kapısı olarak tasarlanmış. Böylece cephenin simetrik dengesi sağlanmış. Üst kata açılan dört pencere ile söz konusu denge güçlendirilmiş. Bina bugün mütevazı bir semt kütüphanesi olarak hizmet veriyor.

2.9. Kayserili Ahmet Paşa Konağı

Kayserili
Ahmet Paşa
Konağı;

İstanbul Suriçi Fatih
Süleymaniye Molla
Hüsrev mahallesi
Kayserili Ahmet Paşa
Sokağında 1875
yılında inşa edilmiştir.
Konak üç katlı ve
Cihannümali olup
Kayserili Ahmet Paşa
tarafından inşa
edilmiştir. Konak,
kagir bir bodrum
üzerine oturan ahşap
bir yapıdır. Zemin
katta iki giriş de aynı
taşlığa açılmaktadır.
Zemin katın üzerinde,
aynı plana sahip iki kat daha bulunmaktadır.

Bu ik katın da üzerinde "t" planlı, 1 sofa ve iki odadan ibaret bir cihannüma bulunmaktadır. Konağın cephesi, çifte çıkması, aralardaki pilastrları, pencere pervazlarını ve çıkmaları taçlandıran üçgen biçimli alınlıkları ile Osmanlı mimarisinde 19. yüzyılın ortalarında moda olan ampir üslubu yansıtmaktadır. Yapının çatısı kırma çatı olup kiremitle kaplanmıştır.

Kayserili Ahmet Paşa, 1806 yılında Kayseri’de doğmuştur. Er olarak katıldığı donanmada zekası ve yeteneğiyle kısa sürede 1840 yılında riyale yani tuğamiral olmuştur. 1845 yılında patrona yani tümamiral daha sonrada 1850 tarihinde Kapudane bugünkü ismiyle oramiral olmuştur. Kırım Savaşı'na (1853-1856) Karadeniz Filosu komutanı sıfatıyla katıldı. 1855'te, Sivastopol'un alınmasında önemli rol oynadığından vezirlik payesiyle ödüllendirildi.

Cezayir-i Bahr-i Sefit, İzmir, Sayda ve Yanya valiliklerinde bulunduktan sonra 1873 yılında Bahriye Nazırı oldu. 30.05.1876 tarihinde Abdülaziz'in tahttan indirilmesi olayına katıldı. Dolmabahçe Sarayı'nı donanmayla denizden ablukaya alma işini üstlendi. Çerkes Hasan Olayı'nda yaralandı. Sultan V. Murat döneminde ikinci kez Bahriye Nazırı oldu. Ünvanı haziran ayında Kaptan-ı Derya oldu. Ardından Sultan II. Abdülhamit tarafından görevden alındı. 1877 Tuna valiliği verilerek İstanbul'dan uzaklaştırıldı. 1877-1878 Türk-Rus Savaşı sırasında Rusçuk muhafızı olarak görev yaparken, yaşlılık ve hastalığı nedeniyle İstanbul'a dönmesine izin verildi.

Yapının iç kısımları süslemelerinde de batı üslubunun hakim olduğu görülmektedir. Duvar yüzeyleri bazı mekanlarda panolar halinde bölünerek bunların üzerine manzara ve deniz resimleri yapılmıştır. Bir odanın tavanında İstanbul manzaraları görülmektedir. İkinci katta, arka cepheye bakan bir odanın tavanında ise yoğun bir kartonpiyer süsleme

görülmektedir. Bodrum katı beşik tonozludur. 20. yüzyılda bölgede yaşanan çöküş ve sosyo-ekonomik değişim sonucu, konak sahibi tarafından bekar odaları halinde kiraya verilerek 1976'ya kadar kullanılmıştır. 1976'da yıkım ruhsatı alınmış, arka cephesi kısmen yıkılmış durumda iken, yıkım durdurulmuş, eski eserler ve müzeler genel müdürlüğü tarafından 1978'de kamulaştırılmıştır. Bu genel müdürlüğe bağlı İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'nden y. mimar Nurhan Ercan'ın hazırladığı projeye göre 1986-87'de yapı ihya edilerek, 1988'de "taşınmaz tabiat ve kültür varlıkları kurulları" İstanbul Şubesi'ne büro olarak tahsis edilmiştir. Restorasyon sırasında konağın planında bazı değişiklikler yapılmıştır. Kasım 2006'da Kayserili Ahmet Paşa Konağı, Kudeb Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir ve o tarihten beri yapı bu müdürlük tarafından kullanılmaktadır.

2.10. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi

Süleymaniye Külliyesi'nin birinci ve ikinci medreselerinin kitaplık haline getirilmesiyle meydana gelen, değerli yazma ve basma eser koleksiyonlarının bulunduğu Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İstanbul'un çeşitli semtlerinde mevcut kütüphanelerdeki kitapların bir araya toplanmasıyla oluşmuştur. Büyük çoğunluğu İstanbul'da bulunan, Anadolu'nun çeşitli vilâyetlerinde kurulan ve hemen

hemen tamamı vakıf olan kütüphaneler, çeşitli sebeplerle kendi binalarını ve içindeki kitapları koruyamaz veya hizmet veremez hale gelince Evkaf Nezâreti kıymetli eserleri bir binada toplamaya karar vermiştir. Bazı kitaplar, I. Dünya Savaşı sebebiyle 1914 yılında Sultanselim'de Medresetü'l-mütehassısîn'e nakledilmiştir. Bununla birlikte yeni bina arayışları sürmüş, eski sadrazamlardan Âlî Paşa'nın Mercan'da yanan konağının arsası üzerine bir kütüphane yapılması düşünülmüşse de malî imkânsızlık yüzünden bu gerçekleşmemiştir. Nihayet kitapların Süleymaniye medreselerinde toplanmasına karar verilmiş, Medresetü'l-mütehassısîn'e götürülen kitaplar Süleymaniye Camii içindeki kitaplarla birlikte külliye'nin ikinci medresesine konulmuştur. Böylece 1918 yılında Süleymaniye Umumi Kütüphanesi ortaya çıkmıştır. Kütüphaneye Süleymaniye adının verilmesinde, içerisinde bulunduğu külliye'nin yanı sıra camiden gelen ve kütüphanenin çekirdeğini oluşturan Süleymaniye koleksiyonunun da payı vardır.

2.11. Kanuni Sultan Süleyman ve Hürrem Sultan Türbeleri

Süleymaniye camii içerisinde yer alan Kanuni Sultan Süleyman Türbesi tarihler 1566 yılını gösterdiği zamanlar da Mimar Sinan tarafından inşa edilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Mermer

süslemeli özelliği, çinililerle kaplı zarif yüzü ve görkemli güzelliği ile ziyaretçilerini de en iyi şekilde büyülemeyi başaran yerlerin arasında yer almaktadır.

Kanuni Sultan Süleyman'ın ölümü sonrasında yapılan son derece önemli ve güzel mekânın atmosferi insanları etkilemeyi de en iyi şekilde başarmaktadır. Mezarın üzerinde yuvarlak kasnaklı bir kubbe bulunuyor. Ayrıca kasnağın üzerinde yazılı ayetlerin bulunduğunu da ziyaretçiler görebiliyor. Mezarın girişinde ise toplamda iki adet pencere bulunuyor.

Hürrem Sultan Türbesi 1558 yılında bu türbe Kanuni Sultan Süleyman'ının, Hürrem Sultan için Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Türbenin planlaması dıştan sekizgen ve içten on altıgen olarak tasarlanmıştır. Türbede giriş cephesi haricinde altı üstlü olmak kaydı ile her cephede ikişer pencere bulunmaktadır. Alt bölümlerde ki pencereler dikdörtgen ve hafif bir sivri kemerler ile yapılmıştır. Anıtların etrafını da pembe renkteki bordür ile çevrilmiştir. Türbedeki tüm pencereler silme içine alınarak cepheye hareketlilik kazandırılmaya çalışılmıştır.

Türbenin giriş kısmında revaklı, önde dört ve arkada iki sütun ile taşınan bu revağı düz çatı olarak örülmüştür. Sütunlar birbirine, sivri kemer ile bağlanarak oluşturulmuş ve kilit taşlarına rozetler yerleştirilmiştir. Basık

olan giriş kapısının hemen önünde Kelime-i Tevhit yazılmış bir kitabeye yer verilmiştir. Yuvarlık bir kasnaklı kubbe ile örtülmüş ve aynı zamanda bu kasnağın üzerine ayetler kabartma olarak yazılmıştır.

Türbe yapımında sıralı ve renkli oluşumu ile çinilere benzetilmiştir. Mercan kırmızısı bitkisel motifi, firuze ve lacivert renginin kullanıldığı, Türk çini sanatında hiç rastlanmamış olan siyah rengide türbede yer verildiği görülmektedir. Dış cephedeki kapının beyaz, lacivert ve firuze renkleri ile mermer taklidi oluşturulmuştur. Sivri kemerli panolarda ise karanfil, bahar dalları ve lale gibi kompozisyonlar ile süslenmiştir. Türbenin iç kısmında üst sıradan başlayarak alt kısmına kadar çiniler ile kaplanmıştır. Renkler beyaz zemin üzerine empoze edilmiştir. Pencerenin üst bölümlerine de beyaz sülüs ile ayetler yazılmıştır. Farklı sır tekniklerini de iki kapının yanında bulunan çinilerde kullanmış olduğu görülmektedir.

2.12. Burmalı Mescid Cami

Burmalı Mescid
Camii, İstanbul'un
Vefa semtinde

bulunan camiidir. Osmanlı
Devleti'nin Mısır kadısı olan
Emin Nureddin Osman
tarafından cami girişindeki kitabeye göre 1540 yılında yaptırıldı.

Minaresinin yivli görüntüsü nedeniyle "Burmali" olarak anılmaktadır.

Cami İstanbul'un Fatih ilçesinde Vefa semtindedir. Şehzade Camii'nin avlu duvarı önündedir ve Saraçhane gezi parkı içinde yer alır.

Cami 1540 yılında Mısır kadısı Emin Nureddin Osman tarafından yaptırıldı.

Cumhuriyetten önce aynı zamanda zikir ve dini sohbetlerin yapıldığı bir Nakşi dergahı idi. Zamanla bakımsız kalan cami bir dönem marangoz atölyesi olarak kullanıldı.

1930'lu yıllarda harap bir durumda olması nedeniyle kullanılmayan cami, 1955 yılında onarılarak yeniden ibadete açıldı. Caminin sol tarafında 1553-1554 yılında ölen Emin Nureddin Osman'ın mezarı bulunmaktadır. 1940'lı yıllarda Atatürk Bulvarı'nın yapımı sırasında çevresindeki birçok tarihi bina yıkılmasına karşın, Burmalı Mescid Camii yıkılmamıştır. Çevresindeki yapıların yıkılması nedeniyle cami günümüzde Saraçhane gezi parkı içinde ağaçlar arasında tek bir yapı olarak kalmıştır.

2.13. Süleymaniye Camii ve Külliyesi

Süleymaniye Camii, Kanuni Sultan Süleyman adına 1551-1557 yılları arasında İstanbul'da Mimar Sinan tarafından inşa edilen camidir.

Mimar Sinan'ın kalfalık devri eseri olarak nitelendirilen Süleymaniye Camii, medreseler, kütüphane, hastane, sıbyan mektebi, hamam, imaret, hazire ve dükkânlardan oluşan Süleymaniye Külliyesi'nin bir parçası olarak inşa edilmiştir.

Süleymaniye Camii Klasik Osmanlı Mimarisinin en önemli örneklerinden biridir. Yapımından günümüze dek İstanbul'da yüzü aşkın deprem gerçekleşmesine karşın, caminin duvarlarında en ufak bir çatlak oluşmamıştır. Dört fil ayağı üzerine oturan caminin kubbesi 53 m. yüksekliğinde ve 27,5 m çapındadır. Bu ana kubbe, Ayasofya'da da görüldüğü gibi, iki yarım kubbe ile desteklenmektedir. Kubbe kasnağında 32 pencere bulunmaktadır. Cami avlusunun dört köşesinde birer minare bulunmaktadır. Bu minarelerin camiye bitişik iki tanesi üçer şerefeli ve 76 m. yüksekliğinde, cami avlusunun kuzey köşesinde soncemaat yeri giriş cephesi duvarının köşesinde bulunan diğer iki minare ise ikişer şerefeli ve

56 m. yüksekliğindedir. Cami, içindeki kandil islerini temizleyecek hava akımına uygun inşa edilmiştir. Yani cami içinde, yağ lambalarından çıkan islerin tek bir noktada toplanmasını sağlayan bir hava akımı yaratacak şekilde inşa edilmiştir. Camiden çıkan isler ana giriş kapısının üzerindeki odada toplanmış ve bu isler mürekkep yapımında kullanılmıştır. Fil ayağı destekli ana ve destek kubbeleri 28 revakın çevrelediği cami avlusunun ortasında dikdörtgen şeklinde bir şadırvan bulunmaktadır. Caminin kible tarafında içinde Kanuni Sultan Süleyman'ın ve eşi Hürrem Sultan'ın bulunduğu bir hazire mevcuttur. Kanuni Sultan Süleyman'ın türbesinin kubbesi yıldızlarla donanmış gökyüzü imajını vermesi için, içeriden, metalik plakalar arasına yerleştirilmiş pırlantalarla (elmaslarla) süslenmiştir.

Cami süslemeleri açısından sade bir yapıya sahiptir. Mihrap duvarındaki pencereler vitraylarla süslüdür. Mihrabın iki tarafındaki pencereler

üzerinde yer alan çini madalyonlarda Fetih Suresi, caminin ana kubbesinin ortasında ise Nur Suresi yazılı bulunmaktadır. Caminin hattatı Hasan Çelebi'dir.

Süleymaniye camiinin 4 minaresi vardır. Bunun nedeni Kanuni'nin İstanbul'un fethinden sonraki dördüncü padişah; bu dört minaredeki on şerefının de Osmanlının onuncu padişahı olduğunun bir işaretidir.

Osmanlı külliyesi içinde Fatih külliyesinden sonra ikinci büyük külliye Süleymaniye külliyesidir. Külliye İstanbul yarımadasının Haliç, Marmara, Topkapı Sarayı ve Boğaziçi'ni gören ortadaki en yüksek tepesinde inşa edilmiştir. Cami, medreseler, darüşşifa, darülhadis, çeşme, darülkurra, darüzziyafe, imaret, hamam, tabhane, kütüphane ve dükkânlardan meydana gelen külliye Mimar Sinan'ın türbesi dış avlu duvarlarının karşısında mütevazı küçük bir yapıdır. Tiryakiler Çarşısı'nı iki medrese çevreler, arkasındaki yolda iki küçük ev vardır.

"Tiryakiler Çarşısı adını taşıyan ince uzun meydanın bir cephesini oluşturan ufki tek katlı medreselerde, her kubbenin alatında bir pencereyle belirlenen iç odaların imaretleri, aza razı bir zahit tavrı içindeki cephesi, Mimar Sultan Külliyesi'ndeki medrese duvarı pencerelerinin ve kubbe dizilerinin tezyini düzenini hatırlatır"

Anakubbenin kemeri, Sinan tarafından kemeri kübra,(kudret kemeri) diye adlandırılmıştır. Cami avlusunun platformu, Haliç tarafındaki yoldan yüksektedir.

2.14. Kalenderhane Cami

Kalenderhane Camii (Azize Theotokos Kyriotissa), İstanbul'un Vefa semtinde Doğu Roma döneminden kalma bir yapıdır. Bozdoğan Kemerinin en doğu ucunun güneyinde yer alır. Doğu Ortodoks Kilisesi formundadır. 18. yüzyılda Osmanlılar tarafından camiye çevrilmiştir. Yüksek olasılıkla kilise ilk durumunda Theotokos

Kyriotissa'ya adanmıştı. Yapı, Yunan haçı kemerli Bizans kilisesi örneğinin var olan birkaç örneğinden birini temsil eder. Plan ve üslup özelliklerine göre binanın 9. veya 10. yüzyıla ait olduğu varsayılır.

Yapı Osmanlı döneminde ilk olarak Kalender Tarikatı'na mensup dervişler tarafından kullanıldığından adı Kalenderhane olmuştur. Caminin avlusunda kilisenin ilk zamanlarında yapıya dahil olan ancak şimdi yıkılıp harabe halini alan duvar kalıntıları bulunmaktadır. Caminin kubbesi dört köşeden örülen kemelerle oluşturulan dairenin üstüne oturtulmuştur. Kubbede çok da eskiden kalmadığı anlaşılan mozaik desenleri bulunmaktadır. Özellikle yapı içinde yer alan mermer kaplamalar göz alıcıdır.

Bu sitedeki ilk yapı, Roma hamamı idi. Altıncı yüzyılı takiben (tarihleme taş işçiliğine bakılarak yapılmıştır) kilisenin büyük kubbesi ve yarı kubbeleri Bozdağın kemerine rağmen yükseliyordu. Daha sonra-olasılıkla yedinci yüzyıl-daha büyük bir kilise, ilk kilisenin güneyine yapıldı. Üçüncü bir kilise, tekrar kutsal yer olarak kullanılıyordu. Yarı kubbeler daha sonra Commenian döneminde on ikinci yüzyılın sonu olarak

tarihlenebilir Osmanlı'larca yıkıldı. Kilise manastır yapıları ile çevreleniyordu, Osmanlı döneminde hepsi tamamıyla yıkıldı. Constantinople'un Latin'lerde fethinden sonra, yapı Roma Katolik kilisesi olarak kullanıldı. İstanbul'un 1453 yılında fethinden sonra, kilise Fatih Sultan Mehmed tarafından Kalenderi dervişlerine verildi.

Dervişler burayı medrese olarak kullanıyordu. O zamandan beri Kalenderhane (Kalender evi) olarak biliniyordu. 18 nci yüzyılda Babüssaade (saray) Ağası Maktul Beşir Ağa tarafından camiye dönüştürüldü. Yangından ve depremden zarar gören cami 1854 yılında restore edildi. Kalenderhane caminin minaresine 1930 yılında yıldırım düşerek yıkılmıştır. Minaresinin yanıp çökmesinden dolayı terk edildi. 1966-1975 yılları arasında Harvard Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi iş birliği ile yapılan bir araştırma ve kazıya konu olmuş, harap durumdayken 1968 yılında restore edilerek tekrar ibadete açılmıştır.

3

ZEYREK CAMİ ve ÇEVRESİ KORUMA ALANI

3.1. Balıkçı Alaaddin Cami

Bıçakçı Alaaddin (Sofular) Camii, Şeyh Alâeddin Mescidi veya Alâeddin Mescidi ve Tekkesi olarak da bilinir. Fatih'te Sofular Caddesini Horhor Caddesine bağlayan Molla Hüsrev Sokağının üzerindedir. Sümbül Efendi halifelerinden ve aslen Kırmımlı olduğu da söylenen Şeyh Alâeddin Ali Kefevî (Ö.1562) 16. yüzyılın ilk yıllarında burayı mescid-tekke olarak yaptırmış. 1630'lu yıllarda Veziriazam Bayram Paşa'nın mescide minber koydurmasıyla camiye dönüşmüş mekân. Zaman içinde tamirler de görmüş. 19. yüzyıl başlarında, Celvetî ve Sa'dî tarikatlarına birlikte hizmet veren mescid, tekkelerin kapatılmasından sonra sahipsiz kalmış ve pek çok tekkenin akıbetine duçar olarak harap olmuş. Vakıflar Genel Müdürlüğü desteği ve halkın yardımı ile 1974-1977 yılları arasında bir sıra kesme taş ve iki sıra tuğla ile yeniden inşa edilmiş. Cami, son hali ile Osmanlı mescidlerinin görünümüne kavuşmuş. Alt

katında bir de Kur'an kursu bulunuyor. (Burada bir küçük not düşelim. Bıçakçı Alaaddin ismi bir yanlışlıktan kaynaklanmıştır. Asıl Bıçakçı Alaaddin (Unkapanı) camii, Haydar Mahallesindedir. H.190/M.1504 tarihinde vefat eden Bıçakçı Alaaddin Ali tarafından kendi adına yaptırılmıştır.)

Bıçakçı Alaaddin (Sofular) Camii'nin en ilginç tarafı, sağ duvarına asılmış kupa şeklinde tuğladan yapılmış minaresidir. Şerefe yerine gövde üzerinde külâhtan evvel, pencereli ezan okuma mahalli konmuş. Bir başka benzeri tuğla olmamakla beraber Eyüpsultan Zal Mahmut Paşa Camii karşısında bulunan Silahi Mehmet Bey Camii'nin minaresidir. Caminin doğu yönünde, Osmanlı üslûbuna yakın, mermerden ve sekizgen bir şadırvan yapılmış. Şadırvanın çatısı, üzeri kurşun kaplı külâh şeklinde olup sekiz mermer sütun tarafından taşınmaktadır

3.2. Şeyh Süleyman Mescidi

Şeyh Süleyman Mescidi , Doğu Ortodoks Pantokrator Manastırı'nın bir parçası olan eski bir Bizans binasından dönüştürülen İstanbul'daki bir camidir . Bizans döneminde kullanımı belli değil. Küçük bina, Konstantinopolis'teki Bizans orta dönem mimarisinin küçük bir örneğidir. Yapı, Zeyrek Sokak'ta , Fatih ilçesinde, Zeyrek mahallesinde, eski Zetrek Camii'nin bir parçası olan eski Pantokrator Kilisesi'nin yaklaşık 120 metre güneybatısında yer almaktadır.

Bu küçük sekizgen yapının 1453'ten önceki tarihi hakkında hiçbir şey bilinmemektedir. Neredeyse kesinlikle, Bizans İmparatoriçesi Irene Komnene tarafından 1118-1124 yılları arasında inşa edilmiş olan büyük Christ Pantokrator Manastırı'nın bir parçasıydı. Bazı bilginlere göre bir mezarlık olabilirdi, diğerleri ise manastırın kütüphanesi olduğunu düşünüyordu.

1453'te II . Konstantinopolis'in düşmesinden kısa bir süre sonra, II. Mehmed'in altında, Şeyh Süleyman Halîfe (? -1491) tarafından camiye dönüştürülmüştür. 1756'daki büyük yangından sonra bina, Sultan III .

Mustafa (1757-74) döneminde Kazgan Asan Ağa tarafından restore edildi ve yakındaki medreseye verildi . Binanın kare planlı ve sarkık olan alçak sekizgen bir kubbe ile örtülüdür .

3.3. Zeyrek Cami

Zeyrek Camii veya Pantokrator Manastırı Kilisesi İstanbul'un Zeyrek semtinde Doğu Roma döneminden kalma dinî yapıdır. Kilise üç ayrı şapelin bir araya gelmesinden oluşur. Ayasofya'dan sonra İstanbul'da ayakta kalan en büyük eski kilisedir.

Güneydeki ilk kilise II. İoannis'in karısı İrini tarafından 12. yüzyılın ilk çeyreğinde yaptırıldı. Karısının ölümünün ardından imparator kilisenin kuzeyinde, az ilerisine ikinci bir kilise yaptırdı ve en sonunda bunları birleştirmek için üçüncü bir kilise daha yaptırdı.

İstanbul'un fethinden sonra ilk medrese burada açıldı. Müderrisi Zeyrek Mehmed Efendi'ydi. Fatih Külliyesiyle birlikte yeni medreselerin yapımı tamamlanınca buradaki medrese kapandı ve bina cami oldu. Şu anda yalnızca güney kısmı cami olarak kullanılmaktadır.

Haliç'e hâkim bir tepenin üstünde teraslarla düzenlenmiş geniş bir arazi üzerinde kurulmuştur. Binalar kompleksi Fatih ilçesindeki Fazilet sokağındadır. Adını Zeyrek Camii'nden alan popüler bir bölgededir. Eski İmaret Camii'nin 1 km kadar güneydoğusundadır.

1118 ve 1124 tarihleri arasında Bizans imparatoru II. İoannis'un eşi İrini bu manastır sitesini inşa etti. Hristos Pantokrator (Herşeye kâdir İsa) adadı. Manastır, ana kiliseyi kapsıyordu. Ayrıca bir kütüphane ve bir de hastane adadılar. Eşinin ölümünden sonra, kısaca 1124 den sonra imparator II. İoannis ilk kilisenin kuzeyine diğer bir kilise inşa etti. Onu Theotokos Eleousa'ya adadı. Neticede (1136) iki şapel (Saint Micheal'e adanan) ile birleşti. Komnenos ve Paleologos hanedanlıklarının İmparatorluk mozelesi haline geldi. Bundan başka, pek çok yüksek rütbeli

Bizanslı, İmparator II. İoannis ve eşi İrini, İmparator I. Manuil'un eşi Sulzbachlı Bertha ve İmparator V. İoannis buraya gömüldüler.

Taş işçiliği (Orta dönemdeki Bizans mimari simgesi) girintili tuğla tekniğine kısmen adapte edildi. Bu teknikte birbiri ardına gelen tuğlalar duvar çizgisinin arkasına monte edildi ve karışım yatağına daldırıldı. Bundan dolayı karışım katmanının kalınlığı, normal tuğla katmanının üç katı fazlasıdır.

3.4. Çinili Hamam

Çinili Hamam 1640 yılında Kösem Sultan tarafından yaptırılmış. Kösem Sultan hamamın kadınlar bölümü bittiğinde ölmüş ve inşaatı kardeşi devam ettirmiş. İnşaat sırasında Çinili Camii, kütüphane karakol ve hamam olarak 4 eser bir arada yaptırılmış. Çinili Hamam, Çinili Camii'nin inşaatında çalışan ustaların yıkanmaları için

yapılmış. Adının çinili olduğu sizi yanıltmasın! Hamama isim veren çiniler maalesef ki hırsızlar tarafından çalınmış. Ancak hamamın işletmecileri duvarlarda mavi taşlar kullanarak orijinal konseptte sadık kalmışlar.

Hamamın genelinde çok fazla bir değişiklik yapılmamış, dışarıda bulunan kubbelerde el değmeden tüm özelliğini bugüne kadar korumuştur. Hamamda bulunan mermerlerde ki kabartmalar kurnalar tarihin izlerini taşımaktadır. Sadece kapı doğramaları ve duvar boyaları yapının doğal yapısını bozmadan yenilenmiştir. Ağustos depreminde bile hiçbir zarar görmeyen hamamın duvar kalınlıkları 2 metredir.

Çinili Hamam'ın tarihi özelliklerini ve güzelliklerini keşfeden bir çok dizi yapımcısı ve fotoğrafçılar bu hamamda çekimler yapmış filmlere ve dergilere konu olmuştur.

Çinili Hamam'ın tamamen doğal bir ısıtma sistemi var. İki kubbenin ortasında bulunan, kadınlar tarafına daha yakın olan bölümün altında büyük bir kazan var bu kazana atılan büyük odunlar sayesinde hamam ısıtılıyor. Kış aylarında yaklaşık 1 ton odun yakılan hamamın tabanından ve duvarlardan geçen borular sayesinde sıcaklık akışı sağlanıyor, "Tüfeklik" adı verilen bacalardan duman dışarıya atılıyor 370 yıllık kubbeler Çinili Hamam'ı diğer hamamlardan ayıran bir çok özellik bulunmaktadır. Bir hamamda olması gereken en önemli şey temizlik ve hijyendir. Çinili Hamam yetkililerinin en çok dikkat ettiği unsur; iyi bir hizmet ve temizliktir. Hamamların kapısından içeriye girdiğinizde kötü bir koku karşılar sizi ancak Çinili Hamam'da kötü bir koku yerine buram buram tarih kokuyor. Buda oldukça temiz bir hamam olmasının en büyük ispatıdır.

Genellikle hamamların basık ve kapalı bir atmosferi vardır. Ancak Çinili Hamam'da basık bir hava yok. Bunun nedeni ise, geniş bir alana sahip olması ve kubbelerinin oldukça yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Hamamın kubbelerinde ki delikler ışığın içeri girmesini sağlar, içerisinin çok sıcak olduğu zamanlarda ise, kubbelerde ki 370 yıllık fanuslar çıkartılıp hamamın hava alması sağlanır.

4

İSTANBUL KARA SURLARI KORUMA ALANI

4.1. Anemas Zindanları

Anemas Zindanları, Bizans döneminin en büyük saray komplekslerinden biridir. Blaherne Sarayı'nın bir parçası olan Anemas Zindanları, Haliç'e yakın eski sur duvarlarına bitişik olarak inşa edilmiş 14 hücre odasından ve bu odaların altındaki iki katlı bodrumdan oluşur.

Bizans'tan günümüze ayakta kalan tek yeraltı zindanı olan, tarihi ve mimari özellikleriyle dünyada başka benzeri bulunmayan Anemas Zindanları, son yıllarda büyük bir yıkımla karşı karşıya kaldı. Anemas Zindanı, adını Arap asıllı bir Bizans askeri olan Mikhael Anemas'tan alıyor. 1107 yılında İmparator I. Aleksios'a karşı suikast girişimi tasarlarken

yakalanan Anemas, suçunun cezasını zindandaki bir kuleye hapsedilerek çekmiş, gözlerine mil çekilip kör edilmesini imparatorun kızı Anna engellemiştir. Anemas'ın ardından İmparator I. Aleksios, İmparator II. İsaakios ve oğlu Aleksios, veliaht Andronikos Paleologos ile Sultan I. Murad'ın oğlu Savcı Bey gibi birçok ünlü kişinin de tutuklu kaldığı zindanın fetihten sonra ne amaçla kullanıldığı bilinmiyor.

Yüksek mevkilerde bulunanlara mahsus bir çeşit devlet hapishanesi olan Anemas Zindanı ve Kulesi, Latin işgali 1261'de bittikten sonra da bu işlemi sürdürmüştür. İmparator V. İoannis'un oğlu Andronikos da I. Murat'ın oğlu Sara Bey ile 1374'te babalarına karşı bir ayaklanma düzenlediklerinde yakalanmışlar ve Andranikos, Anemas Zindanına kapatılmıştır. Fakat 1376'da buradan kaçarak, babası ve kardeşi Maunel'i aynı yere hapsettirmiştir.

Blaherne Sarayı'na ait oldukları anlaşılan mahzenler ve kuleler genişçe bir kompleks oluşturur. Üstünde 16. yüzyıl sonlarında inşa edilen İvaz Efendi Camii'nin bulunduğu terasın önünde bulunan bitişik kulelerden birine Anemas, diğerine İsaak Angelos Kulesi denilir.

Son yıllarda, Anemas Zindanı denilen tonozlu hücreler, tarihi filmler için plato olmuştur. (Kahpe Bizans, Şahmaran, Kara Murat filmlerinin bazı sahneleri burada çekilmiştir) Fatih Belediyesi de burayı temizleyerek turistik bir yer haline getirmiştir.

4.2. Tekfur Sarayı

Tekfur Sarayı, İstanbul'da bulunan Blaherne Sarayı kompleksinden günümüze kalan tek saray. İstanbul'da, Fatih İlçesi sınırları içerisinde kalan Edirnekapi semtinde; kara surlarına bitişik olarak inşa edilmiş, konum olarak Edirnekapi ve Eğrikapi arasında

kalan kalın duvarlı saray “Tekfur Sarayı” olarak isimlendirilir.

Tekfur Sarayı'nın ne zaman ve kimler tarafından inşa edildiği konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır. Bazı tarihi kaynaklarda, İsa'nın doğumundan sonra onuncu asırda Porfirogennetos (Mor Oda'da Doğan) Bizans İmparatoru VII. Konstantinos emri ile yaptırıldığı ve arka kısmında bulunan büyük sarayın ek binası olduğu savunulmaktadır. Bu bilgiyi reddeden diğer tarihi kaynakların görüşü ise milattan sonra on üçüncü ve

on dördüncü asırlarda “Bukoleon Sarayı” olarak bilinen sarayda yaşayan hizmetkarların ikamet etmesi için yapıldığı yönündedir.

Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'un fethedilmesinden sonra “Tekfur Sarayı”, on yedinci yüzyılın sonlarına kadar metruk şekilde kalmıştır. On yedinci asrın sonlarında ise Tekfur Sarayı'na hayvanat bahçesi kurulmuştur. İstanbul şehrine gezgin olarak gelen John Sanderson'un rivayetine göre ise kendinden kırk yıl evvel gelen Ogier Ghiselin de Busbecq, buradaki hayvanat bahçesinde bulunan zürafayı görmek istemiş fakat zürafa birkaç gün önce öldüğünden dolayı dünyada hiçbir ülkede göremediği bu canlıyı görmek ve merakını gidermek için zürafanın mezarını kazdırmak sureti ile merakını nihayetlendirmiştir.

On sekizinci yüzyıl başlarında seramik atölyesi olarak kullanılan “Tekfur Sarayı”, on dokuzuncu yüzyıl ortalarından itibaren cam ve cam ürünleri

imalathanesine dönüştürülmüştür. Dünyaca ünlü “kaşıkçı elması” ise “Tekfur Sarayı”nın çöplüğünde bulunmuştur.

Günümüzde ise yeni tarihi olaylara şahitlik etmek amacı ile Tekfur Sarayı’ndaki arkeolojik kazılar sürmeye devam etmektedir.

4.3. Kariye Müzesi

Kariye Müzesi İstanbul'da Karagümrük semtinde Edirnekapi bölümünde bulunan müzedir. Bizans döneminde kilise, fetihten sonra ise cami olarak kullanılmış tarihi bir yapıdır

Kariye (Chora) Kilisesi, 6. yüzyıla kadar giden bir geçmişe sahiptir. Günümüze ulaşmış hali Osmanlı döneminde ve 20. yüzyılın ikinci yarısında geçirdiği onarımların sonucudur. Daha önceleri kilise çevresinde, manastır kompleksi de ihtiva etmekteyken bu yapılar geçen zamana dayanamamışlardır.

İlk önce manastır olarak 534 yılında I. Justinianus döneminde Aziz Teodius tarafından yapılmıştır. 11. yüzyılda I. Aleksios'un kayınvalidesi Maria Dukaina tarafından yeniden inşa ettirilmiştir. 1204-1261 yıllarındaki Latin istilasında harap olan manastır Teodor Metokhites tarafından 14. yüzyılda onarılmıştır. Dış narteks ve parekklesion bu dönemde yapıya eklenmiştir. (Metokhites Parekklesion'u kendisi için inşa etmiştir ve mezarı da kilisenin girişinde mermer Bir taşla belirlenmiş olan yerdedir.)

Yapının önemi, Bizans İmparatorluğu'nun imparatorluk sarayı ve devlet idare merkezinin, Haliç kıyısında, surlara yakın bir yerde konumlanmış olan "Blackhernai Sarayı"na taşınmasıyla artmıştır. 1296'daki büyük depremden sağ olarak çıkmıştır. Bina Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden 58 yıl kadar sonra 1511 yılında Sultan II. Bayezid sadrazamlarından olan Atik Ali Paşa tarafından camiye tevdi edilmiştir ve "Atik Ali Paşa Camii" veya "Kariye Camii" olarak anılagelmiştir. Bu dönüştürme sırasında bu eski kilisenin duvaraları üzerinde bulunan mozaik ve freskler sıva ile kaplanmıştır. Fakat cami olarak yapıya sadece köşesindeki minare ve içeride güneydoğu köşesindeki mihrap eklenmiş ve yapının orijinalliğinin korunmasına çalışılmıştır.

Kariye Camisi Bakanlar Kurulu'nun 29 Ağustos 1945 tarihinde aldığı karar ile müzeye çevrilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki "Amerika Bizans Enstitüsü (Byzantine Institute of America)" ve "Bizans İncelemeleri İçin Dumbarton Oaks Merkezi (Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies)" tarafından, bu camideki sıvalar altında kalmış mozaik ve freskler ile birçok kez depremlerden zarar görüp restore edilmiş yapının restorasyonu için çalışmalara sponsorluk verilmiştir. Bu restorasyon çalışmaları, adı geçen Amerikan akademik kurumları mensupları olan Thomas Whittemore ve Paul A. Underwood idaresi altında başlatılmıştır. 1948'den 1958'e kadar yapılan çalışmalar sonucunda tüm mozaik ve freskler ortaya çıkarılmıştır. 1956'da açılan yapı, "Kariye Müzesi" adıyla günümüzde de müze olarak hizmet vermektedir.

Kariye Kilisesi, tipik bir Bizans yapısıdır. Dışarıdan tuğla duvarlarıyla oldukça sade görünmekle birlikte içi en süslü kiliselerden biridir. Güney cephede uzanan dar uzun tek nefli bir şapel olan "parekklesion" bir bodrum üzerine yapılmıştır. Üstü kısmen kubbe, diğer kısımları tonozla örtülüdür. Tek apsisi vardır. Bütün batı cephesi boyunca uzanan dış narteks bugünkü cepheyi oluşturur. Yapının orta mekanını örten kubbe yüksek kasnaklıdır. Osmanlı döneminde onarım görmüştür ve ahşaptır.

Dış cephelerde yuvarlak kemerler, yarım payeler, nişler ve taş tuğla örgü sıraları ile plastik ve hareketli bir görünüm sağlanmıştır. Doğu cephesi dışa taşkın apsislerle bitmektedir. Orta apsis dıştan yarım kemerli bir "payanda" ile desteklenmiştir. Bu payanda, gotik mimarlıkta yaygın olarak kullanılan bir destek ögesidir. Haç tonozların, yük etkisiyle sütun, paye gibi taşıyıcı destekleri iterek yıkılmalarını önleme amaçlıdır. Yarım kemer biçimlidir, dıştan destek sağlar.

Esas ibadet mekanı işlevini gören "naos", yapının merkezinde yer alır. Naos pendentifler ile geçilen bir kubbeye örtülüdür. Naosun doğu uzantısı, "sunak masası"nın yer aldığı "bema" ya da kutsal mekandır. Bema'nın iki yanında "pastoforium" yer alır. Şükran ayininin hazırlandığı kuzey şapel "prothesis", giyinme odası olarak kullanılmış güney şapel "diakonikon" olarak adlandırılır. 14. yüzyıldan itibaren "diakonikon" özel şapel işlevi görmüştür.

İki katlı kuzey ek bölüm naosa birleşir. Geçiş niteliğindeki alt katı giyinme odası olarak kullanılmış olabilir. Manastır kütüphanesini barındıran ve

naosa bir pencere ile açılan üst katı büyük olasılıkla kurucunun çalışma mekanıdır.

Batıda, mozaiklerle süslü iki geniş narteks yer almaktadır. Özgün planında güneybatı köşesinde bir çan kulesinin yer aldığı dış "narteks", kapının bulunduğu revaklı cephesi ile dışa açılır. Nartekslerde mozaikler, mermer kaplamalar ve kabartmalar görünmektedir. Ek şapel konumundaki "parekklesion" mezar şapeli işlevini görmüştür. Buradaki fresklerin hemen hemen tümü korunmuştur. "Parekklesion"la "naos" arasında, tamamlanmamış depo ve muhtemelen keşiş odası olarak kullanılan özel bölümü bağlayan geçit bulunmaktadır. Özel bölüm "naos"a bir pencere ile açılmaktadır.

Kariye mozaik ve freskleri Bizans resim sanatının son dönemine ait (14. yy.) en güzel örneklerdir. Önceki Dönemin yeknesak fonu burada görülmez. Derinlik fikri, figürlerin hareket ve plastik değerlerinin verilmesi,

figürlerdeki uzama bu üslubun özellikleridir. İtalyan Rönesansına paralel ilerleyen Bizans sanatındaki yeni uyanışın önemli örnekleridir.

Dış nartekste İsa'nın hayatı, iç nartekste ise Meryem'in hayatı ile ilgili sahneler yer alır. Bu sahneler, Meryem'in ve İsa'nın hayatındaki olaylara göre kronolojik bir sıra takip ederler. Kronolojik sıraya göre iç nartekste mevcut ilk mozaik, çocuğu olmayan üzgün Joachim'ın (Meryem'in babası) dağdaki halini betimler, son mozaik ise Yusuf ve Meryem'in ayrılışını betimler. Kronolojik sıraya göre, dış narteksteki ilk mozaik ise Yusuf'un düşünü betimleyen mozaiktir.

Dış narteksten iç nartekse geçilen kapının üzerinde bir “Pantokrator İsa” vardır. (Bu betim birçok ortodoks kilisesinde kullanılan İsa'nın yüceliğini ifade eden, kalıp pozlardan biridir. Sakallı olarak tasvir edilen İsa, sağ eli ile takdis işareti yaparken, sol elinde yeni ahit'i tutmaktadır.)

Sol tarafta İsa'nın doğumu, vali Quirinus'un önünde nüfus sayımı, meleğin Yusuf'a görünüp Meryem'i alıp gitmesini öğütlemesi, ekmeğin çoğaltılması, suyun şaraba dönüştürülmesi; sağ tarafta ise haberci kralların İsa'nın doğumunu haber vermesi, felçlilerin iyileştirilmesi ve

çocukların katli gibi sahneler vardır. İç mekandaki mozaikler “Bakire Meryem”in hayatından kesitler sunar ve İsa’nın mucizelerini gösterir.

Gerek duvarlarda, gerekse tavandaki mozaik betimlemeler günümüze çok az hasarla ulaşmıştır. Mozaiklerin yanı sıra renkli ve desenli mermer süslemeler de vardır.

İç nartekse geçildiğinde en güzel ve en eski mozaik “deisis”tir. Bu mozaikte İsa’nın sağ ve sol gözleri birbirinden farklı olarak tasvir edilmiştir, Ayasofya'daki deisis mozağinde olduğu gibi. Mozaikte, ortada İsa, solunda Meryem, Meryem'in altında İsaakios, Kommenos ve İsa'nın sağında bir rahibe görülür. Bu kadın VIII. Mihail'in kızıdır. Moğol Prensi Abaka Han ile evlendirilmiş ve kocasının ölümünün ardından İstanbul'a dönerek rahibe olmuştur. Bu bölümde kubbede İsa ve dilimler içinde İsa'nın ataları gösterilmiştir. Ana nefe giriş kapısı üzerinde ortada İsa, sol tarafta kiliseyi onaran ve mozaiklerle süsleyen Theodoros Metokhites kilisenin maketini sunar şekilde gösterilmiştir.

Meryem'in İncil'de yer almayan hayat hikâyesi ise apokriflere dayalı konulardan alınmıştır. İç nartekste Meryem'in doğumu, ilk adımları, Cebrail'in Meryem'e bir çocuğu olacağını haber vermesi, tapınağa örtülecek örtü için yün alınması gibi sahneler yer almaktadır. Kilisenin ana nefinde abside bakan duvarda Meryem'in ölümünü betimleyen mozaik, yan duvarlarda ise çocuk İsa'yı taşıyan Meryem ve bir aziz mozaiği yer alır. Parekklesion'un tümü freskolarla süslüdür. Apsiste görülen "Cehenneme İniş", yani "diriliş" (anastasis) sahnesi çok az hasarla günümüze ulaşmış gerçek bir sanat eseridir. Onun üst kısmında yer alan "son duruşma" sahnesi burada tüm olarak gösterilmiştir. Tavanın tepe kısmında evren bir salyongozu andırırçasına, spiral biçimde tasvir edilmiştir. Parekklesionun sağ ve sol duvarlarında görülen nişlerin mezar olduğu bilinir. Parekklesion kubbesinin ortasında Meryem ve Çocuk İsa, dilimlerinde ise 12 melek tasviri görünmektedir.

4.4. Mihrimah Sultan Cami

Mihr-i-Mâh Sultan Camii İstanbul'un Karagümrük semtinin Edirnekapı bölümünde surların hemen yanında bulunan cami. Banisi (yaptıran) Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan'dır. 1562-1565 yılları arasında Mimar Sinan tarafından yapıldı.

Dikdörtgen planlı caminin etrafında medrese, mektep, türbe, hamamlar vardır. 37 m yükseklikteki kubbe üçer kemere yaslanır, yanlarda ikişer sütun, sağ ve solda üç kubbe ve mahfelleri bulunur. Mihrap ve minber taş işçiliğiyle yapılmıştır.

Caminin büyük avlu kapısından dik merdivenlerle cami içine çıkıldığında sağ tarafta medreseler ve karşısında 7 kubbeli 8 mermer granit sütunlu son cemaat yeri vardır. Şadırvan bunların arasında bahçede, minaresi sağdadır. Hamam cadde kenarındadır. 1999 depreminde hasar gören caminin restorasyonu tamamlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun camîyi inşa etmesi yaklaşık 3 yıl sürmüştür. 11 yıl süren restore çalışmaları tamamlanmış olup, cami hizmete açılmıştır.

4.5. Kara Ahmed Paşa Cami

Gazi Ahmed Paşa Camii İstanbul'un Topkapı semtinde Fatma Sultan mahallesinde bir camidir. Mimarı Mimar Sinan'dır. Yapım tarihi 1558. Kara Ahmed Paşa Camii olarak da bilinir. Caminin banisi Kara Ahmed Paşa, Yavuz Selim'in damadıdır. 1555'te idam edilmiş; ölümünün az önce yapımı başlayan caminin tamamlandığını görmemiştir. Türbesi caminin 50 m batısında müstakil bir yapıdır.

Gazi Ahmet Paşa Camii'nin anakubbesi 6 filayağı üzerindeki kemerlere yaslanır ve 4 yarım kubbeyle çevrilidir. Kaskak pencereleri ile caminin iç avlusundan giriş kapısının iki yanındaki dev pencereler ilginçtir. 2 dış avlu kapısı, 2 iç avlu kapısı, 3 cami giriş kapısı vardır. Caddedeki avlu giriş kapısında bir zincir vardır ve bu kapıdan girişteki avlunun sağ hazireye ve musalla taşlarına, solu ağaçlıklı bir bahçeye bakar. Sağdaki patika doğu

kapısına gider. Soldaki patikadan ise iç avlu kapısına gidilir. Minare caminin sağında bitişiktir ve sanatlardır, üzerinde yıldız işaretleri vardır. Güneybatı duvarında üçgen güneş saati bulunmaktadır. Üstü beşik eğimli dış duvarlar 2 m boyunda olup alt sırası kafes pencerelidir.

İç avlu dört çimenlik sekiye ayrılmıştır. Kibleye göre batı kapısı merdivenlidir. Ortasında Hacı Ahmet hayratı büyük taş ve mermer şadırvan bulunur. Ahşap çatılı ve çokgen şadırvanın muslukları eski bakır sanatı işidir. Revaklı avlunun üç tarafında medrese odaları bulunmaktadır. Çaykara Derneği'ne ait odalar ve çayocağı sol taraftadır. Bu medreseler üç tarafta, 22 sütunlu kubbeli bölüm oluşturur. Son cemaat yeri ise caminin kible kapısına göre 25 cmlik bir platformdur. Kible kapısı üzerinde bir besmele hattı vardır. Doğu ve batı giriş kapıları sundurmalıdır.

Caminin sahinında mihrap, kürsü, minber tarafı 10 cm yüksekçedir. Üstleri özel renkli ve hat çinili pencereler ve yazılarla çevrilidir. Kible

kapısından girildikten sonra sağ ve soldaki merdivenlerden kadınlar mahfiline çıkılır. Müezzin mahfili tavanı nadir bir sanat eseridir.

Caminin dış avlusunun 50 m yanında Gazi Ahmet Paşa türbesi yer alır. Kubbeli, çokgen taş yapıdır. Türbenin içinde Gazi Ahmet Paşa ve sevdiği eşi Fatma Sultan vardır. Türbenin karşısındaki dikdörtgen bina ise Ahilik Kültürünü Geliştirme ve Eğitim Merkezi'dir.

4.6. Merkezefendi Külliyesi ve Tekkesi

Merkez Efendi Külliyesi; İstanbul Surdışı Zeytinburnu Topkapı Mevlana kapı karşısında Merkez Efendi caddesine cepheli olarak 1514 tarihinde inşa edilmiştir. Külliyenin çekirdeğini oluşturan ve İstanbul'un en önemli tasavvuf merkezlerinden biri olan tekkenin kurucusu Merkez Efendi lakaplı Şeyh Musa Müslihittin Efendidir. Halvetiye'nin Sümbüliye koluna mensup, dönemin ileri gelen sufi ve hekimlerinden merkez Efendi Sümbül Sinan Efendi'den hilafet aldıktan bir müddet sonra 1514 tarihinde tarikatin halvet geleneğine uygun bir münzevi tekkeyi tesis etmiştir.

1514-1520 yılları arasında Yavuz Sultan Selim'in eşi Ayşe Hafsa Sultan'ın Manisa'daki Külliyesine şeyhlik yapmıştır. İstanbul'da Sümbüliye dergahının lideri olan Sümbül Efendi'nin 1529 yılında vefat edince, Merkez Efendi İstanbul'a gelmiştir. Koca Mustafa Paşa'daki külliyenin tekkesinin meşihatını üstlenmiştir.

Hayatının sonuna kadar da bu görevini sürdürmüştür. Bu arada zaman zaman sur dışındaki tekkenin çilehanesinde halvete girmiştir.

Muhtemelen bu tekkenin de şeyhliğini yürütmüştür. Vefatından sonra da Topkapı'daki türbesine gömülmüştür.

Denizli Buldan Sarımahmutlu köyünde doğmuştur. Ailesinin Selçuklu Germiyanogullarının bir koluna bağlı olduğu tahmin edilmektedir. 1478'de gittiği Bursa'da veya İstanbul'da, Veliyüddin Medresesi'nde sürdürdü. Orada Hızırbeyzade Velayettin ya da Velayettin oğlu Ahmet Paşa olmak üzere dönemin önde gelen bilginlerinden İslam bilimleri ve tıp dersleri aldı. 1493'te İstanbul'a dönerek Halvetiye Tarikatı şeyhlerinden, Sümbüliye kolunun kurucusu Sümbül Sinan'a bağlandı. Tasavvuf eğitimi tamamlayarak Aksaray Kovacı Dede Dergahı'na şeyh olarak atandı.

Sultan I. Süleyman'ın annesi Ayşe Hafsa Sultan'ın Manisa'da yaptırdığı imaretin yanındaki zaviyeye şeyh oldu. Burada, yalnız şeyhliği, eğitim öğretim etkinlikleri ile değil, aynı zamanda hekimliği ile de ünlendi. "Mesir" denilen macunu ilk o yaptı ve Nevruz günü halka macun dağıtma geleneğini başlattı. Sümbül Sinan Efendi'nin ölümü üzerine İstanbul'a dönerek onun yerine şeyh oldu. Burada bir cami ile bir hamam yaptırdı. Damat Çelebi Lütfi Paşa'nın eşi Şah Sultan bu camiye vakıflar tahsis ettiği gibi Merkez Efendi adına başka camilerde yaptırdı.

Merkez Efendi'nin vefatından sonra kabrinin üzerine, yine Şah Sultan tarafından yaptırıldığı sanılan türbenin ilk yapıldığı zamanki halinde kalamadığı, Sultan II. Mahmut döneminde duvar hizaları aynen

korunarak yeniden yapıldığı biliniyor. Merkez Efendi'nin türbesi ve yanındaki kuyu eskiden olduğu gibi günümüzde de dilekte bulunulmak için halkın ziyaret ettiği bir yerdir. İyi bir Kuran yorumcusu olduğu söylenen Merkez Efendi'nin yazılı bir yapıtına rastlanmamıştır.

Mütevazi bir zaviye niteliğinde olan ilk tekkeyi Merkez Efendi ile bazı mensupları kendi imkanları bizzat inşa etmişlerdi. 1533-1536 yılları civarında, eşi Lütü Paşa'nın görevli olduğu Yanya'dan İstanbul'a gelerek Merkez Efendi'ye intizap eden Yavuz Sultan Selim'in kızı Şah Sultan biri Eyüp Bahariye kıyısında, diğeri Davutpaşa'da olmak üzere iki adet tekke inşa etmiştir. Ayrıca Topkapı'daki tekkeyi ise vakıflarla donatmıştır. Mimar Sinan'a eliyle Cami ve tevhithane inşa ettirmiştir. Ayrıca yeni yapılar inşa ettirmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'ndeki kayıtlarda bu dergah ile ilgili tüm

vakfiyelerin Şah Sultan tarafından ihdas edildiğini göstermektedir. Merkez Efendi'nin vefatından sonra kabrinin üzerindeki kabri Şah Sultan inşa ettirmiştir. Bu külliye Asitane veya Şeyh Makamı olmamasına rağmen, Merkez Efendi hayatı boyunca insanlardan bulduğu sevgiyi ölümünden sonra da görmüştür. Bu külliye İstanbul'un önemli dini merkezlerinden biri olmuştur.

KÜLLİYE KAPISI VE ÇEŞMESİ:
Kesme küfeki taşıyla inşa edilmiş olan ana kapının dış

yüzü mermerle kaplanmıştır. Kapı yuvarlak kemerli ve kilit taşı çıkıntılıdır. Kemerin ortasında beyzi bir çelenk içinde Sultan II.Mahmut'un hattat Mustafa Rakım Efendi imzalı bir tuğra görülmektedir.

Yandaki dikdörtgen levhalar üzerinde ise Ahmet Sadık Ziver Paşa'nın 1836 yılında yaptırdığı tamirat kitabesi bulunur. Kitabeyi talik hatla Yesarizade Mustafa İzzet Efendi yazmıştır. Cümle kapısının sağına bitişik olan minyatür çeşme, hazire duvarına gömülmüş bir ayna taşıyla bunun önündeki ufak bir teknedan ibarettir.

KÜLLİYE KÜÇÜK TÜRBESİ: Finikeli Şeyh Abdi Efendi ile oğlu Şeyh Mustafa Efendi'nin sandukaları yer aldıkları türbe dikdörtgen planlıdır. Yapının duvarları kagirdir. Çatısı ahşap ve kırma çatıdır. Türbeye giriş doğu yönündendir. Türbe'nin batıdaki avluya bakan bir niyaz penceresi bulunmaktadır.

CAMİ TEVHİTHANE: Kapalı bir son cemaat yeriyle harim bölümünden meydana gelen dikdörtgen cami ve tevhidhane 17 X 16 m. ebadındadır. Bu yapı kagir duvarlı ve kırma çatıdır. Moloz taş ve tuğla ile örülen, üstleri sıvalı duvarları kesme kufeki taşından gömme ayaklarla takviye edilmiş, kapı ve pencereler de aynı türden sövelerle çerçevelemişdir. Önünde basamaklı bir girişi olan kuzey cephesinin ortasında bir kapı, yanlarda buna göre simetrik konumda birer pencere ile birer kapı yer alır. Sağdaki kapı fevkani müezzin mahfiline, soldaki ise aynı konumdaki kadınlar mahfili ile hünkar mahfiline geçit verir. Bu cephede olduğu gibi yapıdaki bütün kapı ve pencereler tuğladan yuvarlak kemerlerle geçilmiş, ancak cepheler dikdörtgen açıklıklı kesme küfekiden sövelerle çerçevelemişdir. Son cemaat yerinin duvarları sağırdır. Fevkani mahfillere ulaştıran merdivenlerin yanı sıra bu mekanın batı kesiminde zamanında muhtemelen meydan odası iken halen imam odası olan, ahşap perde duvarıyla oluşturulmuş küçük bir mekan vardır. Son cemaat yeriyle harimi ayıran duvar kare kesitli, dor başlıklı dört adet ahşap dikmenin arasına bağdadi sıvalı duvar parçaları örülmesi suretiyle

oluşturulmuştur. Bu duvardaki kapı ve pencereler de kuzey cephesindeki konumuna sahiptir. Harimdeki meydan, yanlardan zeminleri yüksek basit ahşap korkuluklarla çevrelenmiş mahfiller ile kuşatılmıştır. Güney duvarı ekseninde yarım daire planlı ve yuvarlak kemerli mihrap, bunun yanlarında birer pencere bulunur. Son cemaat yerinin üstündeki mahfil katının harime bakan güney sınırında on iki adet ahşap dikme sıralanmakta, mahfilin doğu ve batı uçları birer çıkmayla donatılmış durumdadır. U planlı bu asma kat kendi içinde üç bölüme ayrılmıştır. Bunlardan doğudaki hünkar mahfili, batıdaki müezzin mahfili, ortadaki ise kadınlar mahfilidir. Hünkar mahfilinden harime bakan cephelerine altın yaldızlı barok süslemeler olan şebekeler konmuştur. Bu şebekelerin alınlıklarına birer istiridye formu konmuştur. Kadınlar mahfilinde ise ahşap kafesler vardır. Bu kafesler çok sık olarak hazırlanmıştır. Harimin duvarlarında 19. Yüzyılın ünlü hattatları tarafından yazılmış siyah zemin üstüne altın varakla yazılmış levhalar bulunur. Son cemaat yeri ile harim sınırında yükselen minarenin dışa taşkın, kare tabanlı ve almaşık örgülü kaidesi yapının ilk inşâ döneminden günümüze gelebilen tek mimari kısımdır. Sultan II.Mahmut devrinde yenilenen tuğla örgülü, silindir biçimindeki gövde doğrudan bu kaideye oturur.

KÜLLİYE TÜRBE VE ÇEŞMESİ: Merkez Efendi'ye ait olan kare planlı 7.5 m X 7.5 m. ebadındaki türbe yapısı ilk özgün yapı değildir. Zaman içindeki yenileme çalışmaları sırasında duvar hizalarının üstü yeniden yıkılıp yapılmıştır. Ayrıca aynı dönemde 1836 yılında yapının kuzeyine ek bir bina yapılmıştır. Merkez Efendiden sonraki şeyhlerin ve ailelerinin sandukaları bu yapıda bulunmaktadır. İlk yapılan türbenin bu ek yapı ile arasındaki duvar kaldırılarak sepet şeklinde bir kemer inşa edilmiştir. Yeni ev eski yapı moloz taş ve tuğla ile örülmüş olup yeni yapının batı cephesi mermerle kaplanmıştır. Bu cephe aynı zamanda külliye giriş kapısının karşısındaki türbe cephesidir. Türbe'nin kubbesi kurşun ile kaplı olup ek bananın ise kurşun kaplı kırma çatı ile örtülmüştür. Yapının batı

cephesinde kilit taşlı yuvarlak kemerler olan üç adet pencere sıralanır. Bu pencerelerin alt seviyesinde ise boydan boya giden bir silme bulunur. Cephenin kısa ahşap saçağı güneydeki pencere önünde genişleyerek bir ziyaret saçağı haline gelmiştir. Bunun altında tekkelerin faal olduğu dönemde Merkez Efendi Tekkesi postnişini ve dervişleri ile beraber yakındaki Yenikapı Mevlevihanesi'nin bayram namazlarını burada eda etmeyi gelenek haline getiren şeyhi ve dedegani arasında bir muayede merasimi icra edildiği bilinmektedir. Tarikatlar arasındaki yakınlığın güzel bir örneği olan bu gelenek saçağın ayrıntılarına da yansımıştır. Saçağın ortasına Sümbüliliğin simgesi olan sümbül çiçekleriyle bezenmiş bir göbek konmuştur. Bu da Merkez Efendi'ye ithaf edilmiştir.

Bes tevessul sana bu türbe-i iksir-türap / Bundadur sur yüzünü Merkez-i kutbü'l aktab.

Beyit yazılmış, saçağın alemi ise Mevlevi tacı biçiminde şekillendirilmiştir. Türbenin girişi ek binanın kuzeyindeki kapıdır. Türbenin içi son döneme ait çinilerle kaplıdır. Bu çiniler Yıldız Hamidiye Camii ve Yıldız Saray

Tiyatrosu'ndadır. Bunlar üzerinde yıldız ve gökyüzü görüntüsü vardır. Sandukaların etrafındaki süslemeler 18.yy sanatını gösteren sedef ve bağa ile kaplanmıştır.

Türbenin kuzeydoğu köşesindeki pahlı yüzeye yerleştirilmiş olan çeşmenin yuvarlak kemerli ayna taşında barok üsluplu bezemeler yanında sehba üzerinde bir sümbüli taçı simgelenmiştir. Cümle kapısında ise cami tevhidhanede ve türbelerde bir dini yapıdan çok Tanzimat devrini resmi yapılarını çağrıştıran Sultan II. Mahmut'un padişahlık üslubu hakimdir.

ÇİLEHANE-KUYU-ŞADIRVAN: Merkez Efendi'nin bizzat kullandığı rivayet edilen Çilehane, büyük bir ihtimalle Bizans döneminden kalan bir ayazmanın yanına monte edilerek İslam'î bir şekle uydurulmuştur. Avluyu zemin kabul edip 7 metre aşağıda bulunan havuzun etrafı moloz taş duvarlarla çevrilmiştir. Ayrıca demir parmaklıklar vardır. Bu ayazmanın içinde çilehane odaları inşa edilmiştir. Dar bir merdivenle inilen çilehane yarım metre enindeki bir dehliz ile doğudaki kuyuya ulaşılır. Bu geçit aslında ayazma havuzundaki suyun kuyuya aktarılması için yapıldığı aşıkardır. Bu havuz zaman içinde bir dilek havuzu olarak folklorik bir değer kazanmıştır. Şadırvan ise sekizgen olup üstünde bir sümbüli motifi bulunur.

DARÜLKURRA: Klasik Osmanlı üslubunu yansıtan kare olanlı ve kubbeli yapının duvarları kesme Kufeki taşıyla örülmüş, kuzey duvarının eksenindeki basık kemerli kapısıyla alt sırayı oluşturan dikdörtgen pencereler mermer sövelerle çerçevelenmiştir. Bu sıranın üstünde bir de sivri kemerli alçı revzenli tepe pencereleri bulunur. Kubbeye geçişi sağlayan trompların alt kısımları mukarnaslıdır. Bu bölüm içinde enine dikdörtgen formlu bir mekan bulunur. Bu mekanda Bu yapıyı inşa ettiren Abdülbaki Paşa ve Sultanahmet Camii kürsü şeyhi Mehmet Eşref Efendi'nin kabirleri bulunur. Kapının üzerindeki sülüs tabelada yapının inşa tarihi 1608 okunur.

KÜLLİYE HAMAMI: Ufak boyutlu olan hamam kubbelerle örtülü dört sıcaklığı bulunmaktadır. Sümbül Efendi'nin burada şifalı sularla hummalıları iyileştirme yaptığı söylenmektedir. Büyük bir ihtimalle Osmanlı öncesi dönemden kalma bir su kaynağı konusu bu işin aslını ortaya çıkarmaktadır.

MUTFAK-TAAMHANE-DERVİŞ HÜCRELERİ-ŞEYH DAİRESİ: Burada şadırvan avlusunun kuzey ve batı kısımlarında bir yapı anlatılmaktadır. Bu yağı günümüze gelememiştir.

4.7. Yenikapı Mevlevihanesi

Yenikapı Mevlevihanesi, İstanbul'un Zeytinburnu ilçesine bağlı Merkezefendi Mahallesi sınırları içinde yer alan Mevlevî tarikatının İstanbul'da Galata Mevlevihanesi'nden sonra faaliyete geçirdiği ikinci dergâhtır. İstanbul'un beş önemli Mevlevihanesinden biri olan Yenikapı Mevlevihanesi Osmanlı tekke mimarisinin karakteristik özelliklerini taşıyan güzel bir örnektir. Yenikapı Mevlevihanesi ismini bugün Mevlanakapı olarak bilinen sur kapısından almıştır.

Büyük mutasavvıf Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin şeb-i arûsundan sonra onun yolundan gidenler Konya merkez olmak üzere tekkeler kurmuş ve teşkilatlanmışlardır. İşte bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin siyasî ve kültürel başkenti İstanbul'da da beş Mevlevîhâne açılmıştır. Bunlar; Galata (Kulekapısı), Yenikapı, Beşiktaş (daha sonra Bahâriye), Kasımpaşa ve Üsküdar Mevlevîhâneleri'dir. Bu Mevlevîhâneler'den son ikisi daha küçük ve geç kurulmuş dergâhlardır. Yenikapı Mevlevîhânesi ise Galata Mevlevîhânesi'nden sonra İstanbul'daki en eski ve önemli Mevlevîhâne'dir.

Yenikapı Mevlevîhânesi, yeniçeri kâtibi Malkoç Mehmed Efendi tarafından, bugün Mevlânâkapı denilen sur kapısı dışında ve Merkez Efendi Tekkesi yakınındaki geniş arazi üzerinde yaptırılıp vakfedilmiş ve 1598 yılında açılmıştır. Tam teşekküllü bir külliye niteliğine sahip olan, Malkoç Mehmed Efendi'den başka çeşitli devlet adamları, zenginler ve bunların yakınları tarafından da bağışlar yapıp vakfiyeler düzenlenen Yenikapı Mevlevihanesi'nin ilk postnişîni Kemâl Ahmed Dede'dir

İnşasından kısa bir süre sonra Yenikapı Mevlevîhânesi Mevlevîliğin İstanbul'daki en önemli merkezi haline gelmiş, tekke tabiriyle âsitâne olarak faaliyet göstermiştir. Derviş zümrelerinin İstanbul'un günlük hayatında son derece etkili oldukları Sultan IV. Murad döneminde, meşihat makamında bulunan Doğanı Ahmed Dede'nin faaliyetleri padişahı ve saray halkını Mevlevîhâne'ye bağlayacak kadar etkili olmuştur. Bununla beraber kendi şahsi çıkarlarını temin etmek için tekkeye bağlanan devlet adamlarının da olması ve bu tip insanların dervişlik ahlakına yakışmayan hareketlerde bulunması Mevlevîhâne'nin itibarını zedelemiştir.

18. asrın ortalarına doğru Yenikapı Mevlevîhânesi için yeni bir devir başlar. Küçük Mehmed Dede'nin vefatını duyan ve henüz yeni halîfe olmuş, Konya'da kalan Çelebi Hacı Ebûbekir Efendi, Kütahyalı Seyyid Ebûbekir Efendi'yi huzuruna davet eder. Başına yeni bir sikke koyar ve sikkenin üzerine de şeyhlik alâmeti olan yeşil bir destâr sarar. Ayrıca eline meşîhatnâmesini de veren Çelebi Ebûbekir, böylece onu Yenikapı Mevlevîhânesi'ne postnişîn tayin etmiş olur. Böylece âile hayatında hattâ Türk kültür ve medeniyet hayatında, Mevlevîlik târîhinde yeni bir sayfa açılmış; İstanbul ve Yenikapı Mevlevîhânesi'nde uzun yıllar sürecektir olan Kütahyalı şeyhler faslı başlamış olur. 1746'da Seyyid Ebûbekir Dede'nin dergâhın başına geçmesinden sonra 180 sene o makamda hizmet verecek olan Ebûbekir Dede ve ailesi, sadece Mevlevîhâne'de değil, İstanbul üzerinde emsalsiz bir iz bırakır. Tamamı tasavvuf ehli olan aile mensuplarının çoğu musikişinas ve şairdir. Şeyh Gâlib'den Tâhirü'l-Mevlevî'ye, Dede Efendi'den Rauf Yektâ Bey'e büyük sanatçılar yetiştiren bu şeyh efendiler sayesinde Yenikapı Mevlevîhanesi merkezli bir Mevlevî kültürü ve İstanbul'a has hayat tarzı oluşur.

Ebûbekir Efendi'nin 30 yıllık postnişinliğinden sonra Konya'daki Çelebi ailesi tarafından oğlu Ali Nutkî Dede şeyh tayin edilir. I. Abdülhamid ve III. Selim'in devr-i saltanatında vazife yapan Ali Nutkî Dede, Osmanlı'nın ilk modernleşme hamlelerine de şahitlik eder. Ney üfleyen, Galata Mevlevîhânesi'nin postnişini Galip Dede ile dostluğu herkesçe malum olan III. Selim, devlet sistemini ordudan başlayarak yenilemekte kararlıdır ancak girişimleri, Mevlevî tarikatının Konya'daki merkez otoritesinin tepkisine yol açar. Konya'daki özerk vakıflar devletin denetimine geçip vergi muafiyetini kaybetmeye başlayınca Çelebi ailesi İstanbul'a cephe alır. Ancak İstanbul Mevlevîleri ve tabii ki Yenikapı, III. Selim yanlısı bir tavır tercih eder. Böylelikle İstanbul'la Konya arasında ikilik başlar. Sarayın desteğini kazanan İstanbul, Konya karşısında güç kazanır. Şeyhliğin babadan oğula devredilmesi, Yenikapı Mevlevîhânesi'nde Ebûbekir Dede ailesinden 8 şeyh efendinin postnişinlik yapması da bu sayede mümkün olmuştur.

Ali Nutkî Dede'ye kadar şeyhi vefat eden ya da görevden alınan bir Mevlevîhâne'ye kimin tayin edileceğine Konya karar vermiştir. Her biri farklı bir coğrafyadan ve kültürden gelen postnişinler, İstanbul için çok kültürlülük imkânı sağlasa da etkileri kendi vazife dönemleri ile sınırlı kalmıştır. Saraya karşı giriştiği mücadeleyi kaybeden Konya'nın otoritesi zayıflayınca Yenikapı Mevlevîhânesi'nin kaderi âdetâ değişir. Babadan oğla aktarılan ve devamlılığı sağlanan kültürel birikim sayesinde musiki, sanat, edebiyat gibi pek çok alanda o güne kadar, hatta ondan sonra da yakalanamayan bir zirveye ulaşılır. Ali Nutkî Dede'nin Türk kültür ve edebiyat tarihi açısından en önemli yanlarından biri de her biri kendi alanında köşe taşı olmuş çok önemli insanların yetişmesini sağlamasıdır. Bunlar içinde en meşhurları Şeyh Gâlib'le Hammamî-zâde İsmail Dede Efendi'dir. Dede Efendi, genç yaşında Yenikapı Mevlevîhânesi'ne gelip gitmeye ve musikî dersleri almaya başlamış, Ali Nutkî Dede'nin şeyhliği döneminde dergâha intisap ederek semâ meşk edip çile çıkararak Dede unvanını almıştır. Evleninceye kadar dergâhta kalan Dede Efendi'nin Ali Nutkî Dede'den ders ve feyiz aldığı muhakkaktır.

Hiç çocuğu olmayan Ali Nutkî Dede'nin 1804'te vefat etmesi üzerine vazife kardeşi Abdülbâki Nâsır Dede'ye devredilir. II. Mahmud'un huzurunda icra edilen fasıllara katılan Nâsır Dede, devrinin en yetkin musikişinaslarından. İsmail Dede'ye ney hocalığını da yapan Abdülbâki Nâsır Dede Mevlevîhâne'yi âdetâ bir konservatuvara dönüştürür. Üst seviyede müzik eğitiminin verildiği İstanbul Mevlevîhâneleri; yalnız Mevlevî musikişinaslara değil, başka tekkelere bağlı, hatta hiçbir yere bağlı bulunmayan kişilere de hizmet vermiştir.

Abdülbâki Nâsır Dede'den sonra şeyhliğe Receb Hüseyin Hüsnî Dede getirilmiş, 9 yıl şeyhlik yapan Receb Hüseyin Dede, 1829'da genç yaşta dünyaya veda etmiştir.

Seyyid Ebûbekir Dede'nin oğullarının en küçüğü olan Abdurrahîm Künhî Dede, ağabeyi Receb Hüseyin Hüsnî Dede'nin vefatı üzerine Hemdem Çelebi tarafından Yenikapı Mevlevîhânesi'nin şeyhliğine atanmıştır. İki yıl bu tekkede şeyhlik yapan Abdurrahîm Dede, 1831 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşmuş ve Mevlevîhâne'nin türbe kısmına defnedilmiştir.

Seyyid Abdurrahîm Kûnhî Dede'nin vefatından sonra yerine Abdûlbâkî Nâsır Dede'nin küçük oğlu Osman Salâhaddin Dede postnişîn olmuştur. Osmanlı'nın siyâsî ve sosyal açılardan birçok karışıklıklara sahne olduğu bir dönemde şeyhlik yapan Osman Salâhaddin Dede'nin adı birçok siyâsî olaya da karışmıştır. Salâhaddin Dede'nin siyasî hayattaki yerini belirleyen kişi, yakın dostu Sadrazam Mithat Paşa olmuştur. Yenikapı Mevlevîhânesi yakınındaki Arap-zâde çiftliğini satın alarak buraya kendisi için bir köşk yaptıran Mithat Paşa, I. Meşrutiyet öncesi anayasa tartışmalarını hiç kuşkusuz Salâhaddin Dede'nin toplantılarına da taşımış ve bu durum daha sonra Yenikapı Mevlevîhânesi'nin II. Abdülhamid tarafından kontrol altında tutulması sonucunu doğurmuştur. İlk başta, Salâhaddin Dede'ye sarayda kendisine Mesnevî okuması için maaş bile bağlayan II. Abdülhamîd, bir süre sonra bu dersleri kesmiş, daha sonra da şeyhin Mevlevîhâne'den çıkmasını yasaklamıştır. Son zamanlarında tamamen inzivâyâ çekilen Osman Salâhaddin Dede, 1886'da vefat etmiş ve Mevlevîhâne'nin yakınına defnedilmiştir. Vefatından sonra Mehmed Celâleddin Efendi postnişîn olmuştur.

22 sene Yenikapı Mevlevîhânesi'nde asâleten şeyhlik yapan Mehmed Celâleddin Dede, 18 Mayıs 1908'de vefat etmiş ve aynı dergâhta babasının yanına defnedilmiştir.

Babası Mehmed Celâleddin Dede'nin son yıllarında (1903'ten itibaren) ona vekâlet eden Abdûlbâkî Efendi, onun 1908'deki vefatından sonra da yerine geçmiştir. 1909'de Meclis-i Meşâyih azâlığına seçilmiş, dokuz yıl bu görevi sürdürmüştür. Abdûlbâkî Dede, bu görevdeyken çıkan I. Dünya Savaşı'nda Süveyş Kanalı'nı İngilizler'den geri almak için yapılan Kanal Harekâtı'na katılmak üzere kurulan Mücâhidîn-i Mevleviyye adlı gönüllü alayına binbaşı rütbesiyle ve kumandan vekili olarak katılmış, fakat bir süre sonra hastalığı sebebiyle geri dönmek zorunda kalmıştır. 1925 yılında tekkelerin kapatılmasıyla şeyhlik görevi resmen sona ermiş ve kanun gereği Baykara soyadını almıştır. 28 Şubat 1935 tarihinde fânî dünyaya gözlerini kapatmış ve vasiyeti gereği Hâmûşân Mezarlığı'na,

Yenikapı Mevlevîhânesi'nin ilk şeyhi Kemâl Ahmed Dede'nin yanına defnedilmiştir.

Yenikapı Mevlevîhânesi açılışından, Türkiye'de tekke ve zâviyelerin resmî olarak kapatıldığı 1925 yılına kadar tam 327 yıl açık kalmış, bu süre zarfında Kemâl Ahmed Dede'den son şeyh Abdülbâkî (Baykara) Dede'ye kadar toplam 20 şeyh dergâhta postnişîn olmuştur.

1925'te Tekke, Dergâh ve Zaviyeler'i Kapatma Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra eski etkisini kaybeden dergâhın semahanesi mühürlenmiş, hânkâhın selamlık kısmı ise ilk mektep hâline getirilmiştir. 1961 ve en son da 7 Mayıs 1997'de yangın felâketine maruz kalmıştır. 9 Eylül 1961'de çıkan yangında tamamen yanan türbe, semâhâne ve şerbethâne bölümünden geriye neredeyse hiçbir iz kalmamıştır.

2005 yılında başlanan ve 2009 yılında biten restorasyon çalışmalarından sonra Mevlevîhâne özgün detaylarına uygun bir görünüm kazanmıştır.

Yüzlerce yıl bir irfan ocağı olarak hizmet veren Yenikapı Mevlevîhânesi'nin Türk kültür ve sanat tarihindeki önemini anlatmak için sadece Şeyh Gâlib, Buhûrîzâde Mustafa İtrî ve Hammâmîzâde İsmail Dede Efendi'nin buradan yetiştiğini söylemek yeterlidir. Ancak bu güzîde mekândan feyiz alanlar sadece bunlar değildir. Zâten burada şeyhlik yapanların tamamı sanatkârdır. Bu sanat ve irfan merkezine bağlı olan veya buraya devam edenlerin tamamının adlarını tek tek saymak mümkün değildir. Ancak ilk anda dikkati çeken isimlerin başında gelenler: Osmanlı siyasetinin çok önemli isimleri sadrazamlar Keçecizâde Fuad ve Ali Paşa, Mithat Paşa, Hâlet Efendi, Mevlevî ressam Leylek Hasan Dede, ayrıca son dönemin tanınmış isimleri Tâhirü'l-Mevlevî, Hasan Âlî Yücel, Rauf Yektâ, Zekâîzâde Ahmed Irsoy, Saadettin Heper, Halîlezen Osman Dede ve Ahmed Bican Kasaboğlu da bu dergâhtan yetişenler, istifade edenler arasındadır.

4.8. Balıklı Ayazması

Asıl adı “Zoodohos Piyi” dir.”Yaşam başlaýan kaynak” anlamına gelir.Meryem Annemize ithaf edilmiştir ve İstanbul’un en tanınmış ayazmasıdır.Silivrikapı dışında, Merkezefendi ve Silivrikapı merzarlıkları arasından, Kozlu-Ayazma yolu üzerindeki Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı içinde bulunur. II.Mahmud’un 1833 tarihli fermanı ile ayazma yanına büyük kilisenin yapımına izin verildi.

Ayazma ve kilisenin ilk defa 5.yüzılda imparator I.Leon tarafından inşa ettirildiği kabul edilir. Kaynaklara göre henüz sıradan bir genç olan Leon bir yaz günü bu çevrede dolaşırken kendisini gölge bir yerde su içmeye götürmesini isteyen ihtiyar,kör bir adama rastlar.Çevrede su kaynağı göremeyen Leon’a ilahi bir ses su kaynağını tarif eder.Bu su ile yüzlerini yıkamaları durmunda kör adamın gözlerinin açılacağını ve kendisinin de

imparator olacağını söyler.Yüzlerini yıkarlar, mucizevi bir şekilde körün gözleri açılınca Leon orduya yazılır. Genarallığe kadar yükselir. Sonuçta 457 tarihinde imparatorluk taçını giyer.

560 yılında ayazma imparator I.Justinianos tarafından ihya edilir ve küçük şapel eklenir.705,741,787,869 tarihlerinde şehri ele geçirmek isteyen ordular ve depremler sonucu zarar gören ayazma ve kilise tamir ettirilir.924 'de Bulgar-Slav orduları ve 1204'de Latin orduları tarafından tahrip edilen ayazmanın çevresindeki halk 1422 'de bu bölgeyi terkederek sur içine taşınır.1727'de III.Ahmed'in izniyle tekrar kullanıma açılır.1894'deki deprem ve 6-7 Eylül yangını tarafından zarar gören ayazma son olarak 1960'ta onarılır.

Ayazmanın mahzen kısmı tonozla örtülüdür.Sağda kaynak suyunun dört çeşme ile aktığı havuz,solda mermer ikonastasis yer alır.Tavan ve

duvarlarında kalem işi süslemeler bulunan mahzen çeşitli ikonlarla donatılmıştır.

Havuzda renkli balıklar bulunur. Kırmızılı siyahlı balıklar bir efsane konusudur: Fetih günlerinde ayazma yakınında balık kızartan bir adama Türklerin şehri ele geçirdiği söylenince adam şöyle yanıt verir:”Şu tavadaki balıkların sıçrayarak tekrar canlanacaklarına ne kadar inanırsam..Türklerin şehri aldığını da o kadar inanırım!” Bunun üzerine balıklar canlanarak havuza sıçrarlar. Ayazmaya ismini bu balıklar verir.

Ayazma her gün sabah 08.30 ile 16.30 saatleri arası ziyarete açıktır.Havuz kenarında , merdivenler üzerinde küçük şişelere doldurulmuş suları ücretsiz alabilirsiniz..Patriklerin ve önde gelen rumların mezarlarına çıkan merdivenlerle ayazmadan ayrılıyoruz.

Kilisenin avlusunda Karamanlıca yazılı mezar taşları döşelidir. Bazilika planlı, üç nefli 32.35 x 18.51 m ölçülerindeki kesme taştan kilise, yaklaşık 14.5 m yüksekliğindedir. İkonostasisin üçgen alınlığındaki Son Akşam Yemeği sahnesinin altındaki sırada Mesih İsa'nın hayatından alınma sahneler vardır. Kuzey nef alınlığında Âdem ile Havva'nın Cennet'ten

Kovuluşu sahnesi ve dini portreler görülür. Güney alınıktaki İsa Mesih'in Vaftizi sahnesinin altında İsa'nın hayatından alınma sahneler tasvir edilmiştir. İkonostasisin alt kısmında, kuzey hizasında soldan itibaren Hagia Theodora, Hagios Demetrios, Nikolaos, Hagios Elephterios, Hagios Basileios tasvir edilmiştir. Orta nef hizasında ise Panagia Zoodokhos Pege, Meryem Ana ve Çocuk İsa ve İoannes Prodromoz tasvirleri vardır. Güney nef hizasında Hagios Nikolaos, Hagios Konstantinos ve Hagia Helene, Meryem ve Çocuk İsa, Başmelek Mikhael ve Gabriel görülebilir. Tasvirler 1834 yılında yapılmışlardır. Ambonun orta nefe bakan yüzünde İsa ve İncil Yazarları tasvir edilmiştir. Naos Pantokrator İsa ve orta nefe bakan kemerlerin yüzüne yapılmış Havari portreleri ile süslüdür. Naosun kuzey duvarında İncil'den, güney duvarında ise Tevrat'tan sahneler tasvir edilmiştir.

4.9. Hadım İbrahim Paşa Cami

Hadım İbrahim Paşa Camii, İstanbul'da Silivrikapı'da Cambaziye Mahallesi'nde bir camidir. Caminin dış duvarları Silivrikapı Caddesi boyunca uzanır. Avluya üç giriş kapısı vardır.

Hadım İbrahim Paşa tarafından 1551'de Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Minare bitişiktir. Açık türbede banisi yatmaktadır. Burası aslında külliye olarak yaptırılmış, günümüze camisi kalmıştır. Kesmetaş-tuğla yapıdır. Son cemaat yeri 5 kubbeli, 6 sütunludur. Revaklar arası alüminyum kapatmalıdır. Mavi beyaz çinileriyle mihrabı özeldir. Minber ve müezzin mahfili mermerdir.

Kare planlı kübik yapının çeşmesi duvara bitişiktir. Kubbe trompları payanda duvarlarına dayanmaktadır. Kasnak petek pencerelidir. 2007'de cami tamir ve bakım görmüştür. Şu anda ibadete açıktır.

4.10. Yedikule Zindanları

Yedikule Zindanları, İstanbul'un ve Türkiye'nin en eski açık hava müzelerinden birisidir. Yedikule, aslında adı gibi bir zindan

oluşturmak amacı ile değil, Bizans'a misafir gelen kralları ve yabancı sarayların mensuplarını ihtişamlı bir şekilde karşılamak için yapıldı. Türk Tarih Kurumu'nun yaptığı araştırmalara ve elde edilen tarihi verilere göre, başlıkta belirtilen Altın Kapı'yı bir zafer takı olarak dönemin Bizans İmparatoru Theodosius' inşaat ettirdi. Theodosiustan sonra tahta geçen oğlu da dört tane yüksek gözlem kulesinden oluşan bir kaleyi kapı ile birleştirdi. Tüm dünya tarihine çağ atlatan İstanbul'un Fethi ile şehri eline geçiren Fatih Sultan Mehmet, yapıya üç kule daha ekler ve tam yedi tane kule olur. Ayrıca kaleye surlar da ekletip kuleleri bağlayan padişah, burada bir garnizon oluşturdu. Böylece Bizans ve Osmanlı uygarlıkları bütünleşmiş oldu. Padişah yapının temizliği ve onarımı için bölgeye malzeme desteği de sağladı.

Tüm dünya tarihine çağ atlatan İstanbul'un Fethi ile şehri eline geçiren Fatih Sultan Mehmet, yapıya üç kule daha ekler ve tam yedi tane kule olur. Ayrıca kaleye surlar da ekletip kuleleri bağlayan padişah, burada bir garnizon oluşturdu. Böylece Bizans ve Osmanlı uygarlıkları bütünleşmiş oldu. Padişah yapının temizliği ve onarımı için bölgeye malzeme desteği de sağladı.

Genç Osman Kulesi: Bu kulenin Osmanlı tarihinin en genç padişahlarından Genç Osman'ın adını alma nedeni aslında padişahın katledildiği yerin bu bölgenin ikinci katında olmasıdır...

Cephanelik Kulesi: Adından da anlaşılacağı gibi devlete bağlı olduğu süreçte cephane deposu olarak kullanılmıştır. Ayrıca iki hapisane dışında devlet suçlularının hapsedildiği zindanlardan da birisiydi. Yapıyı ziyaret ettiğinizde kirişle tutturulmuş ahşap katları görebilirsiniz.

III. Ahmet Kulesi: Bu kule günümüze kadar dayanamamış ve depremlerle yıkılmıştır. Devrimci padişah III.Ahmet'in adını almasının sebebi yapım ve onarımına bu padişah tarafından büyük katkı yapmış ve katlarının kirişlerle tutturulmasını sağlamış olmasıdır.

Hazine Kulesi: Hemen üstteki başlık Yedikule Zindanları'nın Kronolojisi'nde de göreceğiniz gibi bu hisar bir dönem hazinelerin muhafaza edildiği yerd. Devletin sahip olduğu bu hazine, Hazine Kulesinde tutulurdu. Fakat daha sonra III. Murat döneminde hazine saraya aktarıldı. Kulenin tarihindeki bir diğer olay ise, hemen yanında bulunan Yanan Kasır köşkünde çıkan yangından etkilenmesi fakat daha sonra onarılmasıdır. Köşkün "yanan" sıfatını almasının sebebi de bu yangındır.

Zindan Kulesi: Kitabeler Kulesi adıyla da anılır. Zindan olarak kullanılan iki kuleden birisidir. İçinde bulunan ahşap katlar çıkan yangınlarda yanarak hasar görmüştür.

Top Kulesi: Yangında yanan bir diğer kuledir. Hapisane olarak da kullanılmıştır.

Bayrak Kulesi: Altın Kapı'nın üstündeki kuledir. Yedi kule arasında en sağlam olanıdır. Sancağın dalgalandığı yer olması nedeniyle yeniçeriler burada nöbet tutardı. Sağlamlığını günümüzde de korumaktadır.

Altın Kapı'ya doğru uzanan yolun adı Trimphalis yoludur. Bu yola kırmızı halı serilir ve misafir krallar burada karşılanırdı.

İstanbul'un en eski mescidi Yedikule'nin yanındadır. Fatih kule inşaatı sırasında mescidi de bu bölgeye yaptırmıştı.

Kesilen başlar Genç Osman Kulesinde bulunan Kanlı Kuyuya atılırdı. Bu kuyu hâla ziyarete açıktır.

Yapıtın bir başka tarihi eseri ise Korkuluk Zinciri'dir. Bu zinciri onarım sırasında işçiler tamiratın bir parçası olarak inşa etmiştir fakat yapım bitince bu zincir yerinde kalmıştır.

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas)

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Tarihi: 1985

Liste Sıra No: 358

Yeri: İç Anadolu Bölgesi, Sivas

Kategori: Kültürel

Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası, Sivas'ın Divriği ilçesindeki tarihi cami ve hastane. Cami 1228–29 yıllarında Mengücekli beyi Ahmed Şah tarafından; Dârüşşifa ise aynı tarihte, Ahmed Şah'ın eşi ve Erzinçan beyi Fahreddin Behramşah'ın kızı olan Turan Melek tarafından Ahlatlı Muğis oğlu Hürrem Şah adlı bir mimara yaptırılmıştır. Darüşşifa caminin güney duvarına dayanmıştır. Orta bölümü bir ışıklık kubbesi ile örtülmüştür, giriş ile birlikte dört eyvandan oluşur. Darüşşifanın kuzeydoğu köşesinde

türbe yer alır. Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası 1985 yılında UNESCO Dünya Miras Listesine alınmıştır.

Harim mihraba dik beş sahından oluşur. Orta sahnın diğerlerinden geniştir. Burada yer alan dilimli mihrap önü kubbesi dıştan kümbete benzeyen piramit bir örtü ile örtülmüş ve dışarıdan da camiye hakim bir hale getirilmiştir. Orta sahında bir ışıklık yer alır. Işıklık kubbesine geçişte yelpaze biçimli Türk üçgenleri kullanılmıştır. Camide sahnınların hepsi birbirinden farklı yıldız tonozlarla örtülmüştür. Bu camide hem Selçukluların avlulu plan tipi, hem de Emevi plan tipini bir arada görmek mümkündür.

Plan tipi ve süsleme olarak benzeri olmayan bir eserdir. Aralarında üslup birliği olmayan üç portalin süslemeleri birbirinden farklıdır. İki başlı kartal motifini de içeren süslemeler son derece taşkın ve barok karakterlidir. Batı portalinde Alaaddin Keykubad'ın arması olan çift başlı kartal ile Ahmet Şahın arması doğan motifi bulunur.

Bugün girişleme izleri kalmış olan ahşap hünkar mahfili Anadolu'daki en erken örneklerden biridir. Abanoz ağacından minber, kabartma sülus yazı kuşakları ve yıldız motifleri büyük bir özenle yapılmıştır. Yapının taşkın barok karakterli ve iri palmetlerle bezeli mihrabı da önemli bölümlerindendir. Caminin doğu cephesindeki pencerenin (özgününde bey mahfili kapısının) üzerinde Ahlatlı nakkaş Ahmed, minberde Tiflisli İbrahim oğlu Ahmed ve hattat Mehmed, caminin güney duvarındaki âyet şeridi üzerinde Mehmed oğlu Ahmed'in adları yazılıdır.

Divriği Ulu Cami ve Dârüşşifası, Selçuklu dönemi içinde küçük sayılabilecek yapı topluluklarından biri olmasına karşın, altı sanatçısı ile dikkat çekicidir. Bu bağlamda yapı topluluğu, Selçukluların yanı sıra Mengücekli çevresinde de ekip çalışmasının ve toplam kalite anlayışının varlığını gösteren önemli bir örnektir.

Caminin giriş kapısına ikinci güneşi düştüğü zaman gölgelerden oluşmuş, ayakta duran, yandan bir erkek silüeti belirir. Bu silüetin önünde dikdörtgene benzer bir gölge daha vardır. Bu gölgelerin Kur'an okuyan ve namaz kılan bir adam olduğuna inanılır.

Evliya Çelebi bu eser için şöyle demiştir: "Üstad, mermer bu camiye öyle emek sarf edip, kapı ve duvarları öyle nakış bukailemun eylemiş ki, methinde diller kısır, kalem kırıktır."

Darüşşifa'nın merkezindeki havuzdan taşan fazla su, havuzun etrafındaki kare planlı kanaldan havuzun etrafını dolaşır, daire çizerek yapıdan tahliye edilir.

Hattuşa (Boğazköy) - Hitit Başkenti (Çorum)

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Tarihi: 1986

Liste Sıra No: 377

Yeri: Karadeniz Bölgesi, Çorum

Kategori: Kültürel

Hattuşaş, Hititler'in geç tunç çağı dönemindeki başkentidir. Çorum il merkezinin 82 km güneybatısındaki günümüzdeki adıyla Boğazkale ilçesinde bulunmaktadır. Kent, tarih sahnesinde, Hitit İmparatorluğu'nun MÖ 17. ile 13. yüzyıllar arasında başkenti olarak yer almıştır. Hattuşaş, 1986 yılında UNESCO Dünya Mirasları listesine dahil edilmiştir. Hattuşaş Çorum'un Sungurlu ilçesinin güneydoğusunda Boğazkale ilçesinin 4 km doğusundadır. Hitit Devleti'nin başkenti olan Hattuşaş sanat ve mimarlık alanında gelişmeler göstermiştir. Hattuşaş sözcüğü Hattus sözcüğünden yani Hatti insanların verdiği orijinal addan gelir. Hattuşaş çok geniş bir

alana yayılmıştır. Yapılan kazılarda 5 kültür katı ortaya çıkmıştır. Bu katlarda Hatti, Asur, Hitit, Frig, Galat, Roma ve Bizans dönemlerinden kalma kalıntılar bulunmuştur. Kalıntılar Aşağı Kent, Yukarı Kent, Büyük

Kale (Kral Kalesi), Yazılıkaya'dan oluşmaktadır.

Hattuşas'ın kuzeyde kalan kısmına "Aşağı şehir", güneyde kalan kısmına "Yukarı Şehir" denir. Hattuşas'daki kalıntıları ilk olarak Fransız arkeolog Charles Texier keşfetmiştir. 1893-1894 yıllarında kazılar başlatılmıştır, ve bu kazılardan sonra 1906'da Alman Hugo Winckler ile İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden Thedor Makridi çivi yazısı ile yazılmış büyük bir Hitit arşivi bulmuşlardır. Hattuşas'da MÖ III. binden itibaren yerleşim görülmektedir. Bu dönemdeki yerleşmeler genellikle Büyükkale çevresinde oluşmuştur. MÖ 19. ve 18. yüzyıllarda Aşağı Şehir'de Asur Ticaret Kolonileri Çağı yerleşmeleri görülmektedir ve şehrin adına ilk kez bu çağa ait yazılı belgelerde rastlanmıştır. Ortaya çıkan yazıtlardan Hattuşas'ın MÖ 18. yüzyılda Kuşşara kralı Anitta tarafından tahrip edildiği

ortaya çıkmaktadır. Bu tarihten sonra M.Ö 1700 yıllarında Hattuşaş yeniden yerleşime açıldı ve MÖ 1600'lerde Hitit Devleti'nin başkenti olmuştur. Kurucusu Anitta gibi Kuşşara kökenli olan I. Hattuşili'dir.

Hattuşaş'ın "Yukarı Şehir" denilen bölgesi 1 km² alana yayılmıştır ve eğimli bir arazi şekli vardır. Yukarı Şehir genellikle tapınaklar ve kutsal alanlardan oluşur. Yukarı Şehir güneyden çevrilen bir surla donatılmıştır. Bu sur üzerinde 5 tane kapı vardır. Kentin en yüksek noktasında bastion ile "Sfenksli Kapı" yer almaktadır. Güney surunun doğu ve batı ucunda karşılıklı "Kral Kapısı" ve "Aslanlı Kapı" yer almaktadır.

Nemrut Dağı (Adıyaman - Kahta)

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Tarihi: 1987

Liste Sıra No: 448

Yeri: Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Adıyaman

Kategori: Kültürel

Nemrut Dağı, Adıyaman ilindeki Kahta ilçesi yakınlarında Ankar dağları civarında 2.150 metre yüksekliğinde bir dağdır. Toros dağ silsilesinde bulunur.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Adıyaman ili sınırları içindedir. 1988 yılında ilan edilmiştir. Yüz ölçümü 13.827 hektardır. Milli parkın kaynak

değeri eski çağlarda “Kommagene” olarak bilinen, bu alanda bulunan arkeolojik kalıntılardır. Antiochos tümülüsü ve buradaki dev heykeller, Eski kale, Yenikale, Karakuş Tepe ve Cendere Köprüsü milli park içinde kalan kültürel değerlerdir. Doğu ve batı teraslarında Antiochos ile tanrı-tanrıça heykellerinin yanı sıra aslan ve kartal heykelleri bulunmaktadır. Batı terasında eşsiz bir aslanlı horoskop yer almaktadır. Heykeller Helenistik, Pers sanatı ve Kommagene ülkesinin özgün sanatı harmanlanarak yontulmuştur. Bu anlamda Nemrut Dağına “batı ve doğu uygarlığının köprüsü” denebilir.

Kommagene kralı Antiochos Theos, MÖ 62 yılında bu dağın tepesine, pek çok Yunan ve Pers tanrısının heykelinin yanı sıra kendi mezar-tapınağını da yaptırmıştır. Mezarda, bir kartalın başı gibi, tanrıların taş oymaları bulunur. Heykellerin diziliş şekli hiyerotesyon olarak bilinir.

Nemrut Dağı, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Van Gölü'nün batısında yer alan bir volkandır. Yükseltisi 2935 m. olan Nemrut volkanının zirvesinde çapı 6 km.yi bulan ve dik yamaçlar ile çevrili daire şekilli bir kaldera bulunur. Kalderanın batısında bir göl yer alır. Jeolojik kayıtlara göre

Nemrut Volkanından son lav çıkışları 1441, 1597 ve 1692 yıllarında yaşanmıştır.1441 yılında, halk arasında “Kantaşı Mevkii” olarak adlandırılan yerde, aktivite sonucu lav akıntıları yaklaşık 10 km²'lik bir alanda etkili olmuştur.Günümüzde Nemrut volkanından sıcak gazlar çıkmaktadır. Jeologlar Türkiye'nin faaliyete geçebilecek en 'riskli' yanardağı olarak, Bitlis sınırlarında yer alan Nemrut Dağı'nı göstermektedirler.

Kahta ilçe sınırlarındaki Nemrut Dağında karasal iklim özellikleri görülmektedir. İlçe sınırlarındaki Atatürk Baraj gölü nedeniyle, iklim yapısı önemli bir ölçüde değişikliğe uğrayarak Akdeniz iklimi ile benzerlik göstermeye başlamıştır. Ancak yaz ortasında bile, Nemrut Dağında gün doğumu oldukça soğuk olur. Mezarda 1881 yılında Alman mühendis Karl Sester tarafından kazı çalışmaları yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda yapılan kazılarda da Antiochus'un mezarı bulunamamıştır.

Xanthos-Letoon (Antalya - Muğla)

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Tarihi: 1988

Liste Sıra No: 484

Yeri: Akdeniz Bölgesi, Antalya - Muğla

Kategori: Kültürel

XANTHOS: Fethiye'ye 46 km. uzaklıkta, Kınık köyü yakınlarında bulunan Xanthos, Antik Çağda Likya'nın en büyük idari merkezi idi. M.Ö. 545'te Perslerin egemenliğine girene kadar bağımsız olan kent, bundan yaklaşık olarak yüzyıl kadar sonra tamamıyla yanmıştır. Bu yangından sonra şehir tekrar inşa edilmiş, hatta M.Ö. II. yy.da Likya Birliğinin başkenti olma görevini üstlenmiştir. Daha sonra Romalıların kontrolüne giren kent,

bundan sonra Bizans egemenliğine girmiş ve 7. yy.daki Arap akınlarına kadar Bizans egemenliğinde kalmıştır.

Yerleşen her uygarlığın inşa ettirdiği yapılarda Likya gelenekleri, Helenistik ve Roma dönemi etkilerini gösteren bu merkez 1988 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

LETOON: Xanthos'a 4 km. uzaklıkta bulunan Letoon, Antik Çağda Likya'nın dini merkezi konumundaydı. Bu kutsal alanda Leto, Apollon ve Artemis tapınakları ile birlikte, bir manastır, bir çeşme ve Roma Tiyatrosu kalıntıları bulunmaktadır.

Artemis ve Apollo'nun annesi Leto'ya adanmış olan en büyük tapınak, batıda bulunan ve peripteros tarzında yapılmış Leto Tapınağıdır ve 30.25 m'ye 15.75 m. büyüklüğündedir. Doğuda yer alan Dor tarzında yapılmış

olan Apollo tapınağı, Leto tapınağından daha az korunmuş durumdadır ve 27.90 m.'ye 15.07 m. boyutları ile daha küçüktür.

Her iki tapınağın ortasında yer alan ve en küçük tapınak olan Artemis tapınağı 18.20 m.'ye 8.70 m. boyutlarındadır. Letoon, Xanthos ile birlikte UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almaktadır.

Safranbolu Şehri (Karabük)

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Tarihi: 1994

Liste Sıra No: 614

Yeri: Karadeniz Bölgesi, Karabük

Kategori: Kültürel

Safranbolu, Karabük ilinin turistik bir ilçesidir. Karadeniz'in 90 km güneyindedir. Karabük ilçe merkezinin de 8 km kuzeyinde bulunmaktadır. Safranbolu şehir merkezi ve Karabük il merkezi birbirine yakındır.

Ev örneklerine, Beypazarı, Göynük, Taraklı, Odunpazarı ve Osmaneli gibi Türkiye'nin birçok yerinde rastlanan Klasik Osmanlı kent mimarisini

yansıtan tarihî Safranbolu evleri ile ünlü olan şehir, bu özelliği sayesinde 17 Aralık 1994 tarihinden beri Türkiye'de Dünya Miras Listesi'nde yer alan 9 kültürel varlıktan biridir ve turistik ilgi çekmektedir. Safranbolu ismini, bölgede yetişen ve nadir bir bitki olan safrandan alır. Safranbolu coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca idari ve ticari bir merkez olmuştur. 2010 adrese dayalı nüfus sayımına göre nüfusu 49.014'dir.

Tarihte Paflagonya olarak adlandırılan bölgede bulunur ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Türkler tarafından kesin olarak alınışı 1196 yılındadır. Osmanlı zamanında 17. yüzyılda İstanbul-Sinop yolu üzerinde olması nedeniyle tarihteki en önemli dönemini yaşamıştır.

2002'de kurulan Zonguldak Karaelmas Üniversitesi'ne bağlı Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Safranbolu Meslek Yüksek Okulu ve Safranbolu Turizm Fakültesi bulunmaktadır. Şu anda ise bu fakülteler Karabük Üniversitesi'ne bağlıdır.

Şehir eski çağlarda Homeros'un İlyada destanında geçen Paflagonya bölgesinde yer almaktadır ve bilinen tarihi MÖ 3000 yıllarına kadar gider. MÖ 3000 ve 4000 tarihli tümölüsler, Safranbolu'nun insan yerleşimi açısından uzun bir tarihi olduğunu göstermektedir. Şehir Flaviopolis, Theodoropolis, Hadrianopolis, Germia ve Dadibra (Dadybra) gibi antik kasabalarla yorumlanmıştır. Bölgedeki bilinen ilk medeniyetler Hititlerin komşuları olan Gaspalar ve Zalpalardır. Bölgede sırası ile Hititler, Frigler, dolaylı yoldan Lidyalılar, Persler, Helenistik Krallıklar (Pondlar), Romalılar (Bizans), Selçuklular, Çobanoğulları, Candaroğulları ve Osmanlılar egemenlik kurmuşlardır.

Şehir Selçuklular tarafından fethedildiğinde adı Dadibra idi. Safranbolu, Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan'ın oğlu Muhiddin Mesut Şah tarafından 1196 tarihinde Türklerin eline geçmiştir. Muhiddin Mesut Şah, Yunan-Bizanslı nüfusa savaştan teslim olmaları durumunda hayatlarını

koruyacağına söz vermiş fakat kayıtlara göre şehir savaşla ele geçirilmiştir. Hristiyanlara ne olduğu hakkında bir bilgi yoktur. 1213-1280 tarihleri arasında Çobanoğulları, 1326-1354 tarihleri arasında Candaroğulları ve 1423 yılından sonra da Osmanlı Devleti'nin elinde bulunmuştur. Şu anki Kıranköy bölgesinde, Yunan topluluk bulunmaktaydı. Burası daha sonra merkez Yunan mahallesi olmuş ve 1923'teki nüfus değişimi bu bölgede gerçekleşmiştir.

Selçukluların idaresinde şehrin adı Zalifre olmuştur ve Sinop - Kastamonu - Safranbolu - Gerede - Söğüt uç bölgesi durumuna gelmiştir. Sonraki yıllarda şehir Türkmenler ve Bizanslılar arasında birkaç defa el değiştirmiştir. 1213 ile 1280 yılları arasında kasabayı, Anadolu Selçuklu Devleti'nin uç beyliği durumundaki Kastamonu ve Sinop bölgesine yerleşmiş olan Çobanoğulları Beyliği yönetmiştir. Daha sonra Çobanoğulları Moğol İlhanlılar'a vergi vermeye başlamıştır.

1326'da Candaroğulu Süleyman Paşa şehri ele geçirmiş, 1332'de Kastamonu'ya gitmekte olan İbn Battuta ve Kastamonu paşasının oğlu vali Ali Bey ile görüşmüştür. İbn Battuta'ya göre geldiğinde, Hanefi öğretisini öğretmekte olan bir medrese bulunmaktaydı. Candaroğulları dönemiyle bölgede İslami mimari hareketlenmiştir; bu dönemde Gazi Süleyman Paşa Camii kullanılmaktaydı. Ayrıca eski bir Bizans kilisesi, iki hamam ve çeşitli çeşmeler bulunmaktaydı. Benzer bir İslami yapılanma ancak 17. yüzyılda olacaktır.

Safranbolu 14. yüzyılın ortalarında ilk defa Osmanlı kontrolüne geçmiştir ve bu tarihten 1416'da tamamen fethedilene kadar Osmanlı Devleti ile Candaroğulları arasında bir sınır bölgesi olmuştur. Bölgeye Osmanlılar Yörük-i Taraklı olarak bilinen çok sayıda Türkmen göçebeyi yerleştirmeye çalışmıştır ve şehrin ismi bu dönemden sonra Taraklı Borglu veya kısaca Borglu ve Borlu olarak adlandırılmıştır. 18. yüzyılın ortalarında ZağfiranPolis kullanılmaya başlanmıştır ve daha sonra 19. yüzyılın ortasında kısa bir süre için Zağfiran Benderli kullanılmıştır fakat

19. yüzyılın son çeyreğinde Zağfiran Bolu olarak değişmiştir. En son olarak ise Safranbolu ve daha sonra Safranbolu şekline dönüşmüştür.

Osmanlı Devleti zamanında özellikle 17. yüzyılda İstanbul-Sinop kervan yolu üzerinde konaklama merkezi olmasıyla kültürel ve ekonomik olarak en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Aynı devirde Osmanlı sarayı ve devlet adamları şehre önemli eserler katmıştır.

18. yüzyıldan başlayarak, III. Selim ve II. Mahmud dönemlerinde de devam eden ve 1850'den sonra artan İstanbul'a belgelenmiş göç ile Safranbolulular sarayda etkili olmaya başlamışlardır. Göçmenlerin çoğunluğu fırıncılık veya denizcilik yapmaktaydılar. Xavier de Planhol'a göre 1860'tan başlayarak Safranbolulular İstanbul'da fırıncılık konusunda tekel kurmuşlardı ve fırınlarda çalışan yaklaşık her beş kişiden üçü Safranbolu bölgesinden gelmekteydi. Büyük ihtimalle mevki sahibi ve tanınmış kişiler Safranbolu'dan akrabalarını, arkadaşlarını veya müşterilerini İstanbul'a getirmekteydiler. Planhol'a göre Safranbolu'dan İstanbul'a gelen Yunanların büyük çoğunluğu denizcilik yapmaktaydı.

1939'da işletmeye alınan Karabük Demir Çelik Fabrikası ile Karabük ilgi merkezi durumuna gelmiştir ve Safranbolu 1950'lerde Anadolu'da gerçekleşen modern şehirleşmeden fazla etkilenmemiştir. Bu nedenle mimari gelenekleri, özellikle yarı ahşap, üç odalı Pontian Yunan stilinde depreme dayanıklı evleri korunmuştur. UNESCO tarafından 17 Aralık 1994 tarihinde Dünya Miras Listesi'ne alınarak "Dünya Kenti" unvanını almıştır. Dünya Miras Şehirleri Organizasyonu'nun (OWHC) aktif üyesi olan Safranbolu'da 2000 yılında OWHC yönetim kurulu toplantısı düzenlenmiştir.

Troya Antik Kenti (Çanakkale)

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Tarihi: 1998

Liste Sıra No: 849

Yeri: Marmara Bölgesi, Çanakkale

Kategori: Kültürel

Kaz Dağı (Antik İda Dağı) eteklerinde, Çanakkale il sınırları içinde yer alan tarihî kent. Geç Klasik antik çağda Küçük Asya olarak bilinen, şimdi modern Türkiye'de Anadolu olarak adlandırılan, Çanakkale Boğazı'nın güneybatı ağzının hemen güneyinde ve İda Dağı'nın kuzeybatısında bulunan bir şehirdir. Günümüzdeki konum, Hisarlık olarak bilinir. Homeros tarafından yazıldığı sanılan iki manzum destandan biri olan İlyada'da bahsi geçen Troya Savaşı'nın gerçekleştiği antik kenttir. 1870'lerde Alman amatör arkeolog Heinrich Schliemann tarafından Tevfikiye köyü civarında keşfedilen antik kentte çıkan eserlerin çoğu günümüzde Türkiye, Almanya ve Rusya'dadır. Antik kent, 1998 yılından beri Dünya Miras Listesi'nde, 1996 yılından beri de Millî Park statüsündedir.

Antik kent, Çanakkale merkez ilçesini bağlı Tevfikiye köyünün batısında, "Hisarlık Tepesi" nde bulunur (39°58'K, 26°13'D). Tepe, 200x150m boyutlarında, 31.2m rakımlı ve aynı zamanda geniş bir kalker tabakasının parçasıdır.

Hisarlık Tepesinde bir antik kentin olduğu uzun süre bilinmese de, tepenin isminden de anlaşılacağı gibi bölgede arkeolojik kalıntıların yüzeye yakın olduğu ve bu yüzden yerel sakinlerince tepeye Hisarlık adı verildiği görüşü savunulabilir. Ayrıca Troya kentinin kurulduğu zamanlarda Hisarlık Tepesi, Karamenderes ve Dümrek Çaylarının döküldüğü ve Çanakkale Boğazı'na açılan bir koyun kenarında, bugüne göre denize çok daha yakın bir yerde bulunduğu düşünülür.

Kentin bulunduğu ve adını verdiği, bugün yaklaşık olarak Çanakkale İli'nin Asya kıtasında temsil eden tarihsel bölge Troas (ya da Troad) olarak adlandırılır.

İlk olarak Efes ve Milet antik kentleri gibi denize yakın olan kent, Çanakkale Boğazının güneyinde bir liman kenti olarak kurulmuştur. Zamanla Karamenderes nehrinin kent kıyılarına taşıdığı alüvyonlar nedeniyle denizden uzaklaşmış ve önemini yitirmiştir. Bu yüzden yaşanan doğal felaketler ve saldırılar sonrasında yeniden iskan edilmeyip, terk edilmiştir.

Troyalılar, Sardis kökenli Herakleid hanedanının yerine geçmiş ve Anadolu'yu 505 yıl boyunca Lidya krallığı Candaules (MÖ 735-718) dönemine dek yönetmişlerdir. İyonlar, Kimmerler, Frigyalılar, Miletliler onlardan sonra Anadolu'da yayılmış, ardından MÖ 546 yılında Pers istilası gelmiştir.

Troya antik kenti, Athena tapınağı ile özdeşleşmiştir. Pers egemenliği sırasında imparator I. Serhas çıktığı Yunanistan seferinde, Çanakkale Boğazını geçmeden önce kentte gelerek bu tapınağa kurban sunduğu, aynı şekilde Büyük İskender'in de Perslere karşı giriştiği mücadele

sırasında kenti ziyaret ettiği ve zırhını Athena tapınağına bağışladığı tahrihsel kaynaklarda belirtilir.

1871'de amatör arkeolog Heinrich Schliemann tarafından keşfedilen antik şehrin kalıntılarında, ilerleyen zamanlarda gerçekleştirilen kazılar sonucu, aynı yerde yedi kez -farklı dönemlerde- kent kurulduğu ve farklı dönemlere ait 33 katman olduğu saptanmıştır. Şehrin bu karmaşık tarihsel ve arkeolojik yapısı, daha kolay inceleyebilmek için kent tarihsel dönemlere göre sırayla roma rakamlarıyla ifade edilen 9 ana bölüme ayrılmıştır. Bu ana dönemler ve bazı alt dönemler aşağıda verilmiştir;

Troya I 3000-2600 (Batı Anadolu EB 1)

Troya II 2600-2250 (Batı Anadolu EB 2)

Troya III 2250-2100 (Batı Anadolu EB 3)

Troya IV 2100-1950 (Batı Anadolu EB 3)

Troya V (Batı Anadolu EB 3)

Troya VI: MÖ 17. yüzyıl – MÖ 15. yüzyıl

Troya VIh: Geç Tunç Çağı MÖ 14. yüzyıl

Troya VIIa: ca. MÖ 1300 – MÖ 1190 Homerik Troya dönemi

Troya VIIb1: MÖ 12. yüzyıl

Troya VIIb2: MÖ 11. yüzyıl

Troya VIIb3: yaklaşık MÖ 950

Troya VIII: MÖ 700 Helenistik Troya

Troya IX: Ilium, M.S. 1. yüzyıl Roma Troyası

Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne)

UNESCO Dünya Miras Listesine Alınma Tarihi: 2011

Yeri: Marmara Bölgesi, Edirne

Boylam: 26°34' Doğu Enlem: 41°41' Kuzey

Kriter: (i), (ii), (iii), (iv)

Kategori: Kültürel

Selimiye Camii, Edirne'de bulunan, Osmanlı padişahı II. Selim'in Mimar Sinan'a yaptırdığı camidir. Sinan'ın 90 (bazı kitaplarda 80 olarak geçer) yaşında yaptığı ve "ustalık eserim" dediği Selimiye Camii gerek Mimar Sinan'ın gerek Osmanlı mimarisinin en önemli yapıtlarından biridir.

Caminin kapısındaki kitabeye göre yapımına 1568 (Hicri: 976) yılında başlanmıştır. Caminin 27 Kasım 1574 Cuma günü açılması planlanmışsa

da ancak II. Selim'in ölümünün ardından 14 Mart 1575'te ibadete açılmıştır.

Mülkiyeti Sultan Selim Vakfı'ndadır. Bugün şehrin merkezinde bulunan caminin yapıldığı alanda inşasına Süleyman Çelebi döneminde başlanan, sonradan Yıldırım Bayezid'in geliştirdiği Edirne'nin ilk sarayı (Sarayı elik) ve Baltacı Muhafızları haremi bulunmaktaydı. Bu alandan "Sarıbayır" veya "Kavak Meydanı" diye bahsedilir.

2000'de UNESCO tarafından Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dahil edilen Selimiye Camii ve Külliyesi, 2011'de ise Dünya Mirası olarak tescil edildi.

İstanbul'un fethinden önce Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olan Edirne'nin en önemli anıtsal eseri olan ve şehrin silüetini taçlandıran Selimiye Camii ve Külliyesi, 16. yy.'da Sultan II. Selim adına yaptırılmıştır. Teknik mükemmelliği, boyutları ve estetik değerleriyle döneminin ve

sonraki zamanların en muhteşem eseri olan Camii ve Külliye, Osmanlı mimarlarından en önemlisi Sinan'ın Ustalık Dönemi eseri, mimarlık sanatının en görkemli örneklerinden biri ve insanın yaratıcı dehasının bir başyapıtı olarak kabul edilmektedir.

İnce ve zarif 4 minareye sahip büyük kubbesiyle görkemli Camii, iç tasarımında kullanılan ve döneminin en iyi örnekleri olan taş, mermer, ahşap, sedef ve özellikle çini motifleri ve ince işçilikleri ile kubbe ve kemerlerdeki kalem işleri, mermer döşemeli avlusu ve yapıyla bağlantılı el yazması kütüphanesi, eğitim kurumları, dış avlusu ve arastası ile bir sanat türünün zirvesini temsil etmektedir.

Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi, UNESCO Dünya Miras Komitesi'nin 19-29.06.2011 tarihleri arasında gerçekleştirilen 35. Dönem Toplantısında alınan 35 COM 8B.37 sayılı karar ile 1. ve 4. kriterler kapsamında kültürel varlık olarak Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmiştir.

Sultan'ın caminin yapılacağı şehir olarak neden Edirne'yi seçtiği kesin olarak bilinmemektedir. Evliya Çelebi Seyahatname adlı eserinde padişahın rüyasında İslam peygamberi Muhammed'i gördüğünü ve onun kendisinden Kıbrıs'ın fethi anısına bir cami yaptırmasını istediğini yazmıştır. Ancak caminin yapımına başlanmasından üç yıl sonra 1571'de fethedildiği bilindiğinden bu iddianın doğruluk payı olamaz. Bu konudaki daha gerçekçi yorumlarda ise o dönemde İstanbul'da yeni bir büyük camiye ihtiyaç duyulmadığı, Edirne'nin Rumeli'deki Osmanlı egemenliğinin merkezi konumunda olduğu ve Selim'in gençlik yıllarından beri şehre ayrı sevgi beslediğine dikkat çekilir.

Kubbe : Bir tepe üzerinde bulunan Selimiye'de daha önceki hiçbir camide ya da antik çağ mabedinde görülmemiş bir teknik kullanılmıştır. Daha önceki kubbeli yapılarda, asıl kubbe kademeli yarım kubbelerin üzerinde yükselmesine rağmen, Selimiye Camii 43,25 metre] yüksekliğinde, 31,25 metre çapında, tek bir lebi ile örtülmüştür. Kubbe 8 sütuna dayanan bir kasnak üzerine oturtulmuştur. Kasnak, filayaklarına 6 metre genişliğinde

kemerlerle bağıdır. Mimar Sinan, bu şekilde örttüğü iç mekana verdiği genişlik ve ferahlıkla birlikte mekanın bir kerede kolayca anlaşılmasını sağlar. Kubbe aynı zamanda caminin dış görünüşünün ana hatlarını da belirler.

Minareler : Caminin dört köşesinde bulunan, her biri özel üç şerefeli 380 santimetre çapındaki minareler 70,89 metre yüksekliğindedir. Minarelerin alem dahil yükseklikleri bazı kaynaklara göre 84, bazılarına göreyse 85 metredir. Cümle kapısının iki yakınındaki minarelerin şerefelerine üç ayrı yoldan çıkılır. Diğer iki minare tek merdivenlidir. Öndeki iki minarenin taş oymaları çukur, ortadaki minarelerin oymaları ise kabarıktır. Minarelerin kubbeye yakın olması, camiye göğe doğru uzanıyormuş gibi gösterir. Bu caminin en büyük özelliği Edirne'nin her tarafından görülmesidir.

İç süslemeler : Caminin mermer, çini ve hat işçilikleri de önemlidir. Yapının içi İznik çinileriyle süslüdür. Büyük kubbenin tam altındaki hünkar mahfili, 12 mermer sütunludur ve 2 metre yüksekliktedir. Çinilerin bir kısmı 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında, Rus generali Mihail Skobelev tarafından sökülerek Moskova'ya götürülmüştür.

Avlu : Yapının, kuzeye, güneye ve avluya açılan 3 kapısı vardır. İç avlu, revaklar ve kubbelerle süslüdür. Avlunun ortasında mermerden özenle işlenmiş bir şadırvan vardır. Dış avluda ise sıbyan mektebi, darül kurra, darül hadis, medrese ve imaret bulunmaktadır. Sıbyan mektebi günümüzde çocuk kütüphanesi, medrese ise müze olarak kullanılmaktadır. Geçmişte cami meşalelerle aydınlatılmakta idi. Meşalelerden çıkan is, hava akımı oluşturmak üzere özel olarak yapılan bir delikten dışarı çıkmaktaydı.

“Ters Lale” motifi : Caminin müezzin mahfilinin mermer ayaklarından birinin altında ters bir lale motifi bulunmaktadır. Rivayete göre, caminin yapılacağı arsa üzerinde bir lale bahçesi bulunmaktaydı. Bu arsanın sahibi, başlarda arsasının satılmasını istememiştir. En sonunda, Mimar

Sinan'dan camide bir lale motifi olmasını isteyerek arsasını satmıştır. Mimar Sinan da lale motifini ters olarak yapmıştır. Lale motifi bu arsada bir lale bahçesi olduğunu, ters olması ise sahibinin tersliğini temsil etmektedir .

28 Haziran 2011 Salı günü, Paris'te yapılan UNESCO Dünya Mirası Komitesi toplantısında Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi'nin Dünya Mirası Listesi'ne adaylığını değerlendirdi ve komite oybirliğiyle Selimiye Camii ve Külliyesi'nin Dünya Mirası Listesi'ne girmesine karar verdi.

Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya)

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Tarihi: 2012

Liste Sıra No: 1405

Listeye Alınma Kriterleri: (II), (IV)

Kategori: Kültürel

Yeri: İç Anadolu Bölgesi , Konya İli, Çumra İlçesi

İnsanlığın gelişiminde önemli bir evre olan yerleşik toplumsal hayata geçişle birlikte, tarımın başlangıcı ve avcılık gibi önemli sosyal değişim ve gelişmelere tanıklık eden Çatalhöyük Neolitik Kenti, Güney Anadolu Platosu'nda yaklaşık 14ha.lık bir alan üzerinde yer almaktadır. İki höyükten oluşan Çatalhöyük Neolitik Kenti'nin daha uzun olan Doğu Höyüğü, M.Ö. 7400 ve 6200 yılları arasına tarihlenen 18 Neolitik yerleşim katmanından oluşmaktadır. Söz konusu katmanlarda, sosyal örgütlenmeyi ve yerleşik hayata geçişi simgeleyen duvar resimleri, rölyefler, heykeller ve diğer sanatsal öğeler yer almaktadır. Batı Höyüğü ise M.Ö. 6.200 ve 5.200 yılları arasına tarihlenen Kalkolitik Döneme ait kültürel özellikler göstermektedir. Bu özellikleriyle Çatalhöyük, aynı

coğrafyada 2000 yıldan fazla bir süredir var olan köylerden kentsel hayata geçişin de önemli bir kanıtıdır.

Çatalhöyük'teki içlerine çatılardan girilen birbirine bitişik evler ile sokağı olmayan yerleşim ünik bir özellik sergilemektedir. Ortadoğu ve

Anadolu'da diğer Neolitik alanlar bulunmuş olmasına rağmen, Çatalhöyük Neolitik Kenti, kalıntıların boyutu, yaşayan toplumun yoğunluğu, güçlü sanatsal ve kültürel gelenekler ve zaman içindeki sürekliliğin benzersiz bileşimi ile olağanüstü evrensel değer taşımaktadır.

Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir)

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Tarihi: 2014

Yeri: Ege Bölgesi, İzmir İli, Bergama İlçesi

Listeye Alınma Kriterleri: (i), (ii), (iii), (iv), (vi)

Kategori: Kültürel Peyzaj

Dünya Miras Komitesinin 38. Dönem Toplantısında Kültürel Peyzaj kategorisinde Dünya Miras Listesine alınan ve Helenistik, Roma, Doğu Roma ve Osmanlı Dönemlerine ait katmanları içerisinde barındıran Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı, Pergamon (çok katmanlı kent), Kibele Kutsal Alanı, İlyas Tepe, Yığma Tepe, İkili, Tavşan Tepe, X Tepe, A Tepe ve Maltepe Tümülüsleri olmak üzere dokuz bileşenden oluşmaktadır.

Kale Dağı'nın tepesindeki antik Pergamon yerleşimi anıtsal mimarisiyle Helenistik dönem şehir planlamacılığının en iyi örneğini temsil

etmektedir. Athena Tapınağı, Trajan Tapınağı, Helenistik dönemin en dik tiyatro yapısı, kütüphane, Heroon, Zeus Sunağı, Dionysos Tapınağı, agora ve gymnasion yapıları bu planlama sisteminin ve dönem mimarisinin en seçkin örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Helenistik Bergama Krallığının başkenti olan kent, önemli bir eğitim merkeziydi. Daha sonra Roma İmparatorluğunun Asya Eyaleti başkenti olan Bergama, döneminin en önemli sağlık merkezlerinden Asklepion'a ev sahipliği yapmıştır. Çevresindeki kültürel peyzaj ile birlikte Helenistik ve Roma Dönemlerine ait pek çok istisnai örneği içerisinde barındıran kent, özellikle Roma ve Doğu Roma dönemlerine ait katmanlar üzerinde yayılmış olan Osmanlı dönemi mimarisine ait pek çok cami, han, hamam ve ticari merkez ile de önemini korumuştur.

Bursa ve Cumalıkızık:

Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa)

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Tarihi: 2014

Yeri: Marmara Bölgesi, Bursa İli

Listeye Alınma Kriterleri: (i), (ii), (iii), (iv), (vi)

Kategori: Kültürel

Dünya Miras Komitesinin 38. Dönem Toplantısında Kültürel kategoride Dünya Miras Listesine alınan “Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu” Dünya Miras alanı, Orhangazi Külliyesi ve çevresini içine alan Hanlar Bölgesi, Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi, Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi, Yeşil (I. Mehmed) Külliye, Muradiye (II. Murad) Külliyesi ve Cumalıkızık Köyü olmak üzere altı bileşenden oluşmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunun ilk başkenti olarak kurulan ve külliyele şekillenen Bursa'nın tarih boyunca sahip olduğu önemli ticari rolü, kentteki büyük hanlar, bedesten ve çarşılarla ortaya konulmaktadır. Hanlar Bölgesi 14. yüzyıldan bu yana kent ekonomisinin kalbi olmuştur. Erken dönem Osmanlı kentine istisnai bir örnek olan Bursa'nın kentleşme modeli, daha sonra kurulan Osmanlı-Türk kentlerine örnek teşkil etmiştir.

Cumalıkızık Köyü ve çevresindeki diğer vakıf köylerinin, payitaht Bursa'nın kent merkezindeki hanlar ve külliyele ekonomik ilişkileri, Osmanlı'nın bütün kurumlarıyla bir beylikten imparatorluk haline dönüşmesine önemli bir katkı sağlamıştır. Bursa ve Cumalıkızık bugün hala yaşayan ticari kültürü ve kente oldukça yakın kırsal yaşamın devamlılığı ile birlikte erken dönem Osmanlı yaşam şekli ve vizyonuna iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri (Diyarbakır)

Yeri : Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Diyarbakır

Boylam : 40°14' Doğu Enlem : 37°55' Kuzey

Kriter : (i), (iii), (v)

Kategori: Kültürel

Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı; Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçeleri olmak üzere iki ana bileşenden oluşmaktadır.

Bölgede hüküm süren medeniyetlerin, kültürlerin ve dönemin ihtiyaçları doğrultusunda şekillenerek özgünlüğünü ve 7 bin yıllık tarihsel varlığını sürdüren Diyarbakır Kalesi, Surları ve Burçları hala orijinal ve özgün kültür varlıkları olarak yaşamakta, Dünya tarihi için önemli bir evrensel miras özelliğini korumaktadır.

Hevsel Bahçeleri, bahçe kültürünün çok önemli olduğu bir coğrafyada yer alan tarihi boyunca halkın kullanımına açık sivil bir bahçe olarak özgün bir değer ortaya koymaktadır. 30'dan fazla uygarlığın izlerini taşıyan bir bölgede 8 bin yıl gibi çok uzun süredir bahçe olarak var olmasıyla, tarımsal değerinin dışında, kültürel ve tarihi olarak da özgün bir yere sahiptir.

Diyarbakir Kalesi ve Hevsel Bahçeleri'nin yaşamsal işbirliği ve Hevsel Bahçeleri'nin oluşturduğu peyzaj, kentin ve aday varlığın binlerce yıldır kesintisiz yaşam sürmesinde, en önemli etkindir.

Efes (İzmir)

Yeri : Ege Bölgesi, İzmir

Boylam : 27°20' Doğu Enlem : 37°07' Kuzey

Kriter : (i), (ii), (iii), (v)

Kategori: Kültürel

Dünya Miras Listesine alınan “Efes” Dünya Miras alanı; Çukuriçi Höyük, Ayasuluk Tepesi (Selçuk Kalesi, St. John Bazilikası, İsa Bey Hamamı, İsa Bey Camii, Artemision), Efes Antik Kenti ve Meryem Ana Evi olmak üzere dört bileşenden oluşmaktadır.

Antik dönemin en önemli merkezlerinden biri olan Efes, tarih öncesi dönemden başlayarak Helenistik, Roma, Doğu Roma, Beylikler ve Osmanlı dönemleri boyunca yaklaşık 9000 yıl kesintisiz yerleşim görmüş

ve tarihinin tüm aşamalarında çok önemli bir liman kenti ve kültürel ve ticari merkez olmuştur.

Helenistik ve Roma Döneminin üstün kentleşme, mimarlık ve dini tarihine ışık tutan simgeleri barındıran Efes'te farklı dönemlere ait en üstün mimari ve kent planlama örnekleri bulunmaktadır. M. Ö. 8. yüzyıla tarihlenen ve Antik dönemin yedi harikasından biri olarak ünlenen kült merkezi Artemision, Hz. Meryem'in İsa'nın annesi olarak kabul ve ilan edildiği 431 tarihli Ekümenik Konsülün gerçekleştiği yer olan Meryem Kilisesi, İsa'nın havarilerinden biri olan ve Yahya İncili'ni Efes'te yazan St. John'ın mezarı üzerine inşa edilen Bazilika gibi Erken Hristiyanlık dönemine şahitlik eden benzersiz eserleri, günümüzde Hristiyanlar tarafından hac mekanı olarak kabul edilen Meryem Ana Evi ve Beylikler döneminde inşa edilen İslam yapıları ile Efes aynı zamanda dini tarih açısından da bugün hala ayakta olan benzersiz bir birikim sunmaktadır.

Ani Arkeolojik Alanı (Kars)

Yeri: Doğu Anadolu Bölgesi, Kars

Boylam: 430 34' Doğu

Enlem: 400 30' Kuzey

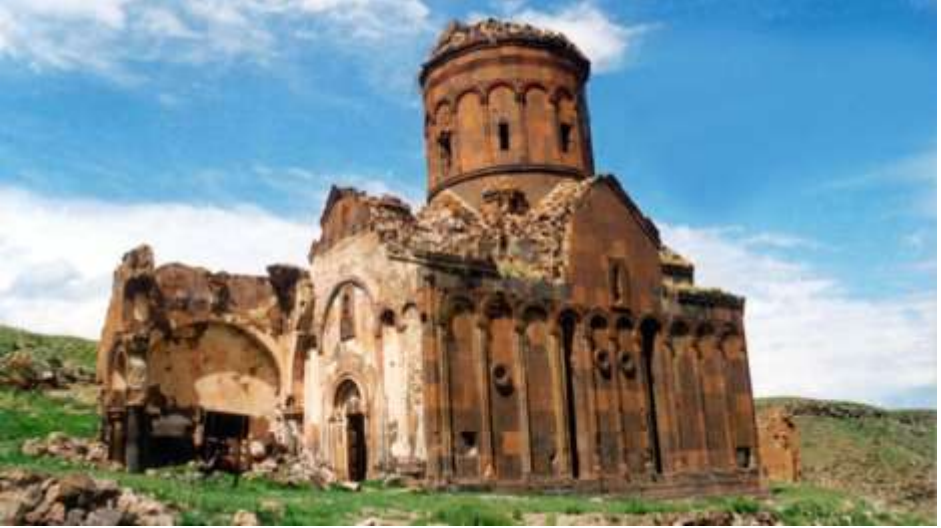
Kriter: (ii), (iii), (iv)

Kategori: Kültürel

Kars şehrinin güneydoğusunda, il merkezine 42 km uzaklıkta, Arpaçay boyunda bulunan ören yeri. 961-1045 yılları arasında Pakraduni Hanedanlığı'ndan Ermeni hükümdarlarının başkenti olmuştur. 11. ila 12. yüzyıla ait bazı İslam mimarisi eserlerini de barındırır. 2012'de UNESCO tarafından Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dahil edilen Ani, 2016'da ise Dünya Mirası olarak tescil edildi

Kentin adı en erken 6. yüzyılda Gamsaragan sülalesinden Ermeni beylerine ait bir müstahkem yer olarak geçer. Ermeni Gamsaragan ailesi ile Ermeni Bagrationi (Bagrat) ailesi arasındaki uzun mücadele ikincilerin zaferi ile sonuçlanmış ve 780 yılında Gamsaragan'lar mülklerini Bagratlılara satarak Bizans ülkesine göçmüşlerdir.

Bagratlı I. Aşot 885 yılında Abbasi Halifesi ve Bizans İmparatoru tarafından "Ermenistan Kralı/Şehinşah-ı Armen" olarak tanınmıştır. Aşot ve oğulları önce (bugünkü Tuzluca ilçesinin 8 km kuzeyinde Halimcan köyü yakınında bulunan) Bagaran kentinde, daha sonra (Akyaka ilçesinde Koyucak mevkiinde bulunan) Şirakavan'da ve Kars merkezde hüküm sürmüştür. 961 yılında 3. Aşot (953-977) başkentini Ani'ye taşıyarak burada büyük bir kentin inşasına başlamıştır.

Kent en parlak devrini 2. Smpat (977-989) ve oğlu Gagik (989-1020) döneminde yaşamıştır. Bu devirde kent nüfusunun 100.000'i aştığı rivayet edilmektedir. 1045'te Bizanslılar Ani'yi zaptedip Bagratlı devletine son verince savunmasız ve huzursuz kalan bölge, 1064'te Selçuklu sultanı Alparslan'a teslim olmuştur.

Başka kaynaklara göre Ani ören yerinde Bronz ve Demir çağ yerleşimler ve Urartulu olması olası yapılar, kazılarla gün ışığına çıkmıştır. İç kalenin duvarlarında, yeniden kullanılmış klasik usulde kesilmiş taş vardır ve de Zerdüşt ateşgedesi olabilecek bir yapı da mevcuttur. Ani'den, ilk defa M.S. 5inci yüzyılda müverrihleri, tepeye yapılmış güçlü kale ve Kamsarakan sülalesinin mülkü olarak bahsetmiştir.

Kent, 1064 yılına kadar Bizans yönetiminde kalmış ve bu tarihte Selçuklular tarafından zaptedilmiştir. Ancak kentte Selçuklu idaresinin kurulmuş olduğuna dair bir belirti yoktur. Selçuklu fethinden kısa bir süre sonra kent ve çevresinin Kürt kökenli Şeddadi beyliğinin başkenti olmuştur. Ani'deki en önemli İslam eseri olan Ebu'l Menuçehr Camii, 1072 yılında Şeddadî emiri Menuçehr tarafından yaptırılmıştır.

1190 yılı dolayında Zakare Mkhrgdzeli adlı Gürcü beyi Ani hisarını üs olarak Kars ve Ahıska bölgesini kapsayan bir egemenlik kurmuştur. Bunun soyundan gelenler önce Tiflis'teki Gürcü krallarına, sonra Moğol İlhanlılar'a bağlı "atabey" sıfatıyla hüküm sürmüşlerdir. Ani'deki Hristiyan eserlerinin birçoğu bu devirde yapılmış veya onarılmıştır. Daha sonra kent Celayirli ve Karakoyunlu devletlerinin egemenliğine girmiş ise de, nüfusu ağırlıkla Ermenilerden oluşmuştur.

Ani 1319'daki depremde ağır hasar görmüş, daha sonra Timur tarafından ele geçirilerek tahrip edilmiştir. Buna rağmen 1535 Osmanlı-İran savaşında tamamen terkedilinceye dek, kentte bir nüfusun barındığı anlaşılmaktadır.

1878-1918 döneminde Çarlık Rusyası'nın yönetiminde kalan Ani'de ilk kazılar 1892 yılında Rus Dil Bilimler Akademisi'nde görevli Nicholas Marr tarafından yapılmıştır ve bir müze kurulmuştur. Daha sonra sırasıyla Prof. Dr. Kılıç Kökten, Kemal Balkan ve Hacettepe Üniversitesi'nden Prof. Dr.

Beyhan Karamağaralı Ani kazı ve restorasyonlarını yönetmişlerdir. Karamağaralı daha çok Ani'deki Selçuklu eserleri üzerinde çalışmıştır. 2006 yılından itibaren çalışmalar, Kars Müzesi Müdürlüğü başkanlığında, Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yaşar Çoruhlu'nun bilimsel danışmanlığında sürdürülmektedir.

Afrodisias Antik Kenti (Aydın)

Yeri: Ege Bölgesi, Aydın

Boylam: 37° 42' 30" Doğu Enlem: 28° 43' 25" Kuzey

Kriter: (ii), (iii), (iv), (vi)

Kategori: Kültürel

Afrodisias veya Afrodisyas, Tanrıça Afrodit'e adanmış birçok eski çağ kentinin ortak adı. Afrodisyas (ya da Afrodisias) adlı kentlerin en ünlüsü, Anadolu'nun güneybatısında, eski Karia bölgesinde, günümüzde Aydın'ın Karacasu ilçesine bağlı Geyre mahallesinin bulunduğu yerdedi. Arkeolojik kazılar başladıktan sonra Geyre taşınmıştır. 2009'da UNESCO tarafından Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dâhil edilen Afrodisias, 2017'de ise Dünya Mirası olarak tescil edildi.

MÖ 5. yüzyılda kurulan kent, Roma İmparatorluğu döneminde gelişmiş, MÖ 1. yüzyıl ile MS 5. yüzyıllar arasında, başta heykelticilik olmak üzere önemli bir sanat merkezi haline gelmiş, Afrodit tapınağıyla ve Afrodit adına yapılan törenlerle ün salmıştır.

Afrodisias kenti, deprem kuşağındaki konumu nedeniyle, tarihi boyunca pek çok depremden şiddetle etkilenmiştir. Özellikle 4. yüzyıl ve 7. yüzyılda burada büyük depremler olduğu bilinmektedir. 4. yüzyıl depremi ayrıca Afrodisias'ın bulunduğu mevkide su akış mecralarını da değiştirmiş, kentin bazı kısımlarını su baskınlarına maruz kalmaya müsait bir hale getirmiştir. Su baskınları sorununu çözümleme amaçlı ve aciliyet içinde inşa edildiği anlaşılan tahliye sisteminin kanıtları bugün de görülebilmektedir. 7. yüzyıldaki depremden sonra Afrodisias bir daha hiçbir zaman tam olarak kendine gelememiş ve bakımsızlığa düşmüştür. Zamanla kalıntılar kısmen Geyre köyü alanı ile örtülmüştür. 20. yüzyıl başlarında Geyre köyünün bir kısmı yine bir deprem nedeniyle boşalmış, boşaltılan alanın altındaki kalıntılar ortaya çıkmıştır. 1960'larda Geyre, deprem olasılığı da düşünülerek bugünkü yerine taşınmış ve belde olmuştur.

Kent 7. yüzyıldan itibaren paganizm çağrışımlı Afrodisias ismini terkederek Hristiyanlık etkisiyle Stavropolis (Haç kenti) şeklinde adlandırılmıştır. Bizans İmparatorluğu döneminde bölge (antik çağ Karya'sına nazaran daha iç bölgede yer almasına rağmen) Karya olarak

anılmaya başlamıştır. 1260 yılından itibaren Türklerin bölgede egemenlik kurması ile Karia ismi Geyre olarak Türkçeye yansımıştır.

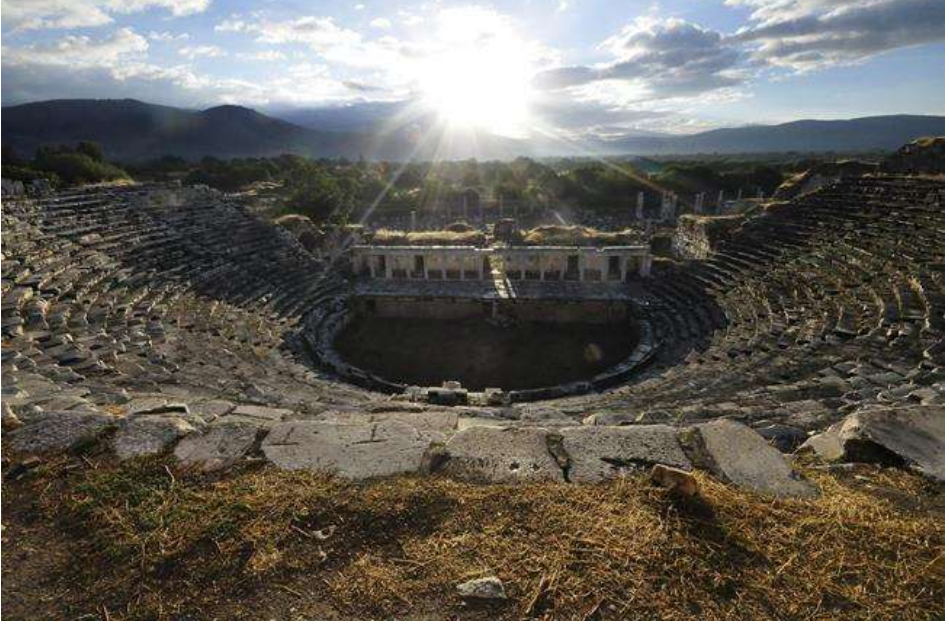
Türkiye'nin en ünlü fotoğrafçısı Ara Güler'in tesadüfi biçimde bölgede kaybolması ile bulunmuştur. Ara Güler, köydeki insanların Aphrodisias'a ait sütun ve taşları, evlerinin ve işyerlerinin belli kısımlarında kullanıldığını görmüştür. Geri döndüğünde çektiği resimleri dönemin sanatçı-aydınlarına göstermiş ama kimse ilgilenmemiştir. Daha sonra bir ABD dergisine resimlerle birlikte yazıları göndermiş ve büyük ilgi görmüştür.

Renkli resimler olursa
10 sayfa ayıracaklarını
söylemeleri üzerine
Ara Güler tekrar aynı
yere gider. Resimleri
çeker, yazısını yazar.
Kendisinden daha
detaylı yazılar
istenince Kenan Erim

ile görüşür ve yazılar yazılır.

Kenan Bey de hafriyatlar için gerekli izinleri alıp detaylı çalışmalara başlar. Aphrodisias'ta ilk kazılar 1904-1905 yıllarında Paul Gaudin tarafından yapılmıştır.

Halen sürmekte olan ve New York Üniversitesi tarafından koordine edilen Afrodisias kazılarının başlangıcı, 1961 yılından vefatına kadar tüm kariyerini buraya adayan Kenan Erim'e dayanmaktadır. Bugün, çalışmaların devamı yine New York Üniversitesi himayesinde; Oxford Üniversitesi Lincoln Kürsüsü'nde Klasik Arkeoloji ve Sanat Profesörü olan Prof. R.R.R. Smith ile New York Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü'nde Prof. Christopher Ratte'nin ortak yönetimi altında sürmektedir. Sur duvarlarından itibaren 1 km.lik alan 1. Derece Sit Alanı ilan edilmiştir. Kalıntıların zenginliği nedeniyle kazıların başlangıcında inşa edilen Geyre Müzesi'nin yetersiz kalması nedeniyle yeni bir Afrodisias Müzesi'nin kurulması için çalışılmıştır. 1 Haziran 2008'de Afrodisias antik kentinde müzeye ek olarak Sebasteion-Sevgi Gönül Salonu açılmıştır.

Göbeklitepe Arkeolojik Alanı (Şanlıurfa)

Yeri: Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Şanlıurfa

Koordinatları: 38° 55' 24" Doğu, 37° 13' 24" Kuzey.

Kriter: (i), (ii), (iii), (iv), (vi)

Kategori: Kültürel

Göbeklitepe veya Göbekli Tepe, Şanlıurfa il merkezinin yaklaşık olarak 22 km kuzeydoğusunda, Örencik Köyü yakınlarında yer alan dünyanın bilinen en eski kült yapılar topluluğudur. Bu yapıların ortak özelliği, T biçimindeki 10-12 dikilitaş yuvarlak planda dizilmiş, araları taş duvarla örülmüştür. Bu yapının merkezinde daha yüksek boyda iki dikilitaş karşılıklı olarak yerleştirilmiştir. Bu dikilitaşların çoğu üzerinde insan, el ve kol, çeşitli hayvan ve soyut semboller, kabartılarak veya oyularak betimlenmiştir. Söz konusu motifler yer yer bir süsleme olamayacak kadar yoğun olarak kullanılmıştır. Bu kompozisyonun bir öykü, bir anlatım veya bir mesaj ifade ettiği düşünülmektedir. Hayvan motiflerinde boğa, yaban domuzu, tilki, yılan, yaban ördekleri ve akbaba en sık görülen

motiflerdir. Bir yerleşim yeri değil, kült merkezi olarak tanımlanmaktadır. Buradaki kült yapılarının üretime geçiş aşamasına -tarım ve hayvancılığa- yakın olan son avcı grupları tarafından inşa edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer anlatımla Göbekli Tepe, çevredeki oldukça gelişmiş ve derinlik kazanmış bir inanç sistemine sahip olan avcı-toplayıcı gruplar açısından önemli bir kült merkezidir. Bu durumda bölgenin en erken kullanımının Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ'ın (PPN, Pre-Pottery Neolithic) A evresine (MÖ 9.600-7.300), yani günümüzden en azından 11.600 yıl öncesine dayandığı ileri sürülmektedir. Bununla birlikte Göbekli Tepe'deki en eski faaliyetleri tarihlendirme olanağı şimdilik yok, fakat bu anıtsal yapılara bakıldığında Paleolitik Çağ'a kadar uzanan, birkaç binyıl daha eskiye, epipaleolitike kadar giden bir geçmişi olduğu düşünülmektedir. Göbekli

Tepe'nin bir kült merkezi olarak kullanımının MÖ 8 bin dolaylarına kadar devam ettiği, ve bu tarihlerden sonra terk edildiği, başka veya benzer amaçlarla kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Bütün bunlar ve kazılarda ortaya çıkarılan anıtsal mimari, Göbekli Tepe'yi

eşsiz ve özel yapmaktadır. Bu bağlamda UNESCO tarafından 2011'de Dünya Mirası geçici listesine alındı ve 2018'de kalıcı listeye girdi.

Söz konusu dikilitaşlar, stilize insan heykelleri olarak yorumlanmaktadır. Özellikle D yapısı merkez dikilitaşlarının gövdesinde bulunan insan el ve kol motifleri, bu konudaki her türlü şüpheyi ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla "dikilitaş" kavramı, işlev belirtmeyen yardımcı bir kavram olarak kullanılmaktadır. Esasen bu "dikilitaş"lar, insan vücudunu üç boyutlu olarak betimleyen stilize tarzda yontulardır.

Buradaki kazılarda çıkartılan bazı heykel ve taşlar Şanlıurfa Müzesi'nde sergilenmektedir.

Tepede ziyaret edilen bir yatır bulunması dolayısıyla yerel olarak "Göbekli Tepe Ziyareti" olarak bilinen yükselti, yaklaşık 1 km uzunluğundaki bir kireç taşı plato üzerinde, 300x300 metrelik bir alanı kaplayan 15 metre yükseklikte bir tepedir. Platoda kült yapılarının yanı sıra taş ocakları ve işlikleri bulunmaktadır. Buluntuların ortaya çıkarıldığı alan, batısında sarp kenarlı bir sel yatağı bulunan, kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan, aralarında hafif çökmeler bulunan, çapı 150 metre kadar olan kırmızı toprak yükseltiler grubudur. En yüksek iki tepedeki mezarlar ortaya çıkarılmıştır.

Tepe üzerinden kuzey ve doğuya bakıldığında Toros Dağları ve Karaca Dağ etekleri, batıya bakıldığında Şanlıurfa platosu ile Fırat ovasını ayıran dağ silsilesi, güneye bakıldığında ise Suriye sınırına kadar Harran Ovası görülmektedir. Bu konumuyla Göbekli Tepe'nin çok geniş bir bölgeyi görebildiği gibi kendisi de çok geniş bir bölgeden görülebilmektedir. Bir kült yapıları inşa etmek için buranın seçilmesinde bu özelliğin etkisinin olması muhtemeldir. Diğer taraftan böylesi anıtsal yapılar için çok kaliteli taş kaynağına ihtiyaç duyulduğu açıktır. Gerçekten Göbekli Tepe'de kullanılan kireç taşı, her yerde bulunmayan oldukça sert bir taştır. Bugün bile bölgedeki en kaliteli kireç taşı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla Göbekli Tepe Platosu'nun seçilme sebeplerinden biri de bu olsa gerektir.

Urfa bölgesindeki Yeni Mahalle, Karahan, Sefer Tepe ve Hamzan Tepe gibi merkezlerde T biçiminde sütunların yüzeyde bulunduğu, Nevalı Çori'deki kazılarda da benzer mimari öğelerin ortaya çıkarıldığı, dolayısıyla Göbekli Tepe'nin bu merkezlerle ilişkili olabileceği ileri sürülmektedir. Söz konusu merkezlerde saptanan sütunların Göbekli Tepe'de ortaya çıkarılanlardan daha küçük (1,5-2 metre) olduğuna da dikkat çekilmektedir. Sonuç olarak Urfa bölgesinde Göbekli Tepe'nin tek inanç merkezi olmayabileceği, birkaç inanç merkezinin daha olduğu

görüşü ortaya atılmaktadır. Fakat bu noktada önemli olan konu, diğer yerleşimlerde daha küçük boyutlu dikilitaşların Göbekli Tepe'nin daha geç tabakası ile benzerlik göstermesidir.

Göbekli Tepe, 1963 yılında İstanbul Üniversitesi ve Chicago Üniversitesi'nce yürütülen “Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırmaları Projesi” (Prehistoric Research in Southeastern Anatolia) yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Olağan ve doğal görünmeyen birkaç tepe, insan eliyle yapıldığı kesin olan binlerce kırık çakmak taşı döküntüyle kaplıydı. Yapılan yüzey araştırmaları sırasında höyüğün yüzeyinden toplanan buluntulara dayanılarak buranın Biris Mezarlığı (Epipaleolitik) ve Söğüt Tarlası 1 (Paleolitik ve Epipaleolitik), Söğüt Tarlası 2 (Çanak Çömleksiz Neolitik) gibi bölgenin önemli yerleşimlerinden biri olabileceği sonucuna varılmış ancak başka bir çalışma yapılmamıştır. Bölgeden ilk kez, 1980 yılında yayımlanan Peter Benedict'in "Survey Work in Southeastern Anatolia" adlı makalesinde söz edilmiştir. Ancak yine de üzerinde durulmamıştır. Daha sonra 1994 yılında Heidelberg Üniversitesi'nden Klaus Schmidt tarafından bölgede bir araştırma daha yapılmıştır. Sitenin anıtsal karakteristiği ve buna bağlı olarak arkeolojik değeri ancak o zaman dikkat çekmiştir.

Kazı çalışmaları ise 1995 yılında Şanlıurfa Müzesi başkanlığında ve İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden (DAI) Harald Hauptmann bilimsel danışmanlığında yapılan yüzey araştırmasından sonra başlatılmıştır. Hemen ertesinde yine Şanlıurfa Müzesi başkanlığında ve Klaus Schmidt bilimsel danışmanlığında kazılar başlatılmıştır. 2007 yılından itibaren ise kazı çalışmaları Bakanlar Kurulu kararlı kazı statüsüyle ve yine Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden Prof. Dr. Klaus Schmidt'in başkanlığında devam ettirilmiştir. Projeye Alman Heidelberg Üniversitesi Tarihöncesi Enstitüsü de katılmıştır. Yıllarca sürdürülen ayrıntılı kazı çalışmaları, Neolitik Devrim'i ve hazırlayan zemini yeniden yazmayı sağlayacak güvenilir bilimsel sonuçlar sağlamıştır.

Kazı çalışmalarıyla Göbekli Tepe'de dört tabaka verilmektedir. En üstteki I. Tabaka yüzey dolgusudur. Diğer üç tabaka ise

II. A. Tabaka: Dikilitaşlı Köşeli Yapılar (MÖ 8 bin – 9 bin)

Tabaka, Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ B evresine tarihlenmektedir. Dikilitaşlı ve dörtgen planlı yapılar ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu yapıların, çağdaşı olan Nevalı Çori'deki tapınakla benzerliklerinde dolayı aynı şekilde kült yapıları olduğu sonucuna varılmıştır. Bu tabakanın tipik yapısı olarak kabul edilen "Aslanlı Yapı" da dört dikilitaştan ikisi üzerinde birer aslan kabartması görülmektedir.

II. B. Tabaka: Yuvarlak – Oval Yapılar (ara tabaka olarak değerlendirilmektedir)

Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ A-B geçiş evresi olarak tarihlenen bu tabakanın yapıları yuvarlak veya oval planda inşa edilmiştir.

III. Tabaka: Dikilitaşlı Dairesel Yapılar (MÖ 9 bin – 10 bin)

Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ A evresine tarihlenen en alttaki bu tabaka Göbekli Tepe'nin en önemli tabakası olarak değerlendirilmektedir.

Baştan beri kazı çalışmalarına başkanlık eden Klaus Schmidt, ana hatlarıyla, yüzey tabakası dışında II. ve III. Tabakadan söz etmektedir. Schmidt'e göre III. Tabaka, T şeklinde 10-12 dikilitaş ve onları içine alan yuvarlak duvarlar ile bunun merkezinde daha yüksek ve karşılıklı yerleştirilmiş iki dikilitaştan oluşan yapılarla temsil edilen tabakadır ve daha eskidir. II. Tabaka ise bir veya iki daha küçük dikilitaşın yer aldığı -bazılarında dikilitaş yoktur- dörtgen planlı daha küçük ölçekli yapılarla temsil edilir. III. Tabaka'yı Çanak Çömleksiz Neolitik A olarak, II. Tabaka'yı ise Çanak Çömleksiz Neolitik B'nin erken ve orta evresine yerleştirmektedir. Schmidt, III. Tabaka'nın MÖ 10. binyıla, daha yeni tabakanın ise MÖ 9. binyıla tarihlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Ancak III. Tabaka'daki henüz ortaya çıkarılmış yapılardan alınan malzemenin radyokarbon tarihlendirmesi, bu yapıların birbirleriyle tam olarak çağdaş olmadığını göstermektedir. En erken tarih D Yapısı'ndan gelmektedir. Bu verilere göre D Yapısı MÖ 10. binyıl ortalarında inşa edilmiş ve aynı binyılın sonlarında terk edilmiştir. C Yapısı'nın dış duvarı, D Yapısı'ndan daha sonraki bir tarihte, A Yapısı ise her ikisinden de sonra yapılmış gibi görünmektedir. Ancak bu değerlendirmeyi tam olarak doğrulamak için daha fazla veri gerektiği de kabul edilmektedir.

Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir)

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Tarihi: 1985

Liste Sıra No: 357

Yeri: İç Anadolu Bölgesi, Nevşehir - Kayseri

Kategori: Doğal / Kültürel

Kuzeyde Kızılırmak, doğuda Yeşilhisar, güneyde Hasan ve Melendiz Dağları, batıda Aksaray ve kuzeybatıda Kırşehir ile sınırlanan Kapadokya bölgesi Kalkolitik Dönemden beri devamlı yerleşim alanı olmuştur. Alanın en önemli özelliği, Erciyes Dağı ve Hasan Dağı tüflerinin, rüzgar ve su aşındırması sonucunda oluşan olağanüstü kaya şekilleri ve kışın ılık, yazın serin olan ve bu nedenle her mevsim için uygun iç iklim koşulları taşıyan kayaya oyma mekanlardır.

Göreme, özellikle 7-13. yüzyıllar arasında baskılardan kaçan Hristiyanların yerleşmesiyle Hristiyanlığın önemli bir merkezi haline gelmiştir. UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlar içinde, Göreme Milli Parkı, Derinkuyu ve Kaymaklı Yeraltı Şehirleri, Karain Güvercinlikleri, Karlık Kilisesi, Yeşilöz Theodoro Kilisesi ve Soğanlı Arkeolojik Alanı yer almaktadır.

Pamukkale - Hierapolis (Denizli)

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Tarihi: 1988

Liste Sıra No: 485

Yeri: Ege Bölgesi, Denizli

Kategori: Doğal / Kültürel

Pamukkale, güneybatı Türkiye'deki Denizli ilinde doğal bir mevkidir. Kent Kaplıcaları ve akan sulardan kalan karbonat mineralleri teraslarını, travertenleri kapsamaktadır. Türkiye'nin Ege bölgesinde, ılıman bir iklimi olan Menderes Nehri vadisinde bulunur. Turistlerin tercih yerlerdendir.

Eski Hierapolis kenti, toplam 2700 metre uzunluğunda, 600 metre genişliğinde ve 160 metre yüksekliğindeki beyaz "kalenin" üzerine inşa edilmişti. Pamukkale, Denizli'nin 20 km uzaktaki merkezindeki vadinin karşı tarafındaki tepelerden görülebilir. 5–10 km yakınında Laodikya antik kenti bulunur. 5 km ilerisinde ise uluslararası bir termal merkez olan Karahayit köyü vardır. Pamukkale UNESCO tarafından belirlenen Dünya Miras Listesi'nde yer almaktadır. Travertenler görsel zenginliğin yanı sıra kalp rahatsızlıkları, romatizma, sindirim, solunum, dolaşım ve deri rahatsızlıklarına iyi gelmektedir.

Pamukkale terasları, kaplıca suyu tarafından çökeltilmiş bir tortullu kayaç olan travertenden oluşur. Bu bölgede, 35 °C den 100 °C ye kadar olan sıcaklık aralıklarında 17 adet sıcak su kaynakları vardır.

Hierapolis antik coğrafyacı Strabon ile Ptolemaios verdikleri bilgilerde, Karia bölgesine sınır olan Laodikeia ve Tripolis kentlerine yakınlığı ile Hierapolisin bir Frigya kenti olduğunu ileri sürülmektedir. Kentin kuruluşu hakkında bilgilerin kısıtlı olmasına karşın; Pergamon Krallığı zamanında II. Eumenes tarafından MÖ 2. yüzyıl başlarında kurulduğu ve Bergama'nın efsanevi kurucusu Telephos'un karısı Amazonlar kraliçesi

Hiera'dan dolayı, Hierapolis adını aldığı bilinmektedir. Hierapolis, Roma İmparatoru Neron dönemindeki MS 60 yılındaki büyük depreme kadar, Hellenistik kentleşme ilkelerine bağlı kalarak özgün dokusunu sürdürmüştür. Deprem kuşağı üzerinde bulunan kent, Neron dönemi depreminden büyük zarar görmüş ve tamamen yenilenmiştir.

Üst üste yaşadığı bu depremlerden sonra kent, tüm Hellenistik niteliğini kaybetmiş, tipik bir Roma kenti görünümünü almıştır. Hierapolis Roma döneminden sonra Bizans döneminde de çok önemli bir merkez olmuştur. Bu önem, MS 4. yüzyıldan itibaren Hıristiyanlık merkezi olması (metropolis), MS 80 yıllarında, İsa'nın havarilerinden Filipus'un burada öldürülmesinden kaynaklanmaktadır. MS 395 yılında Bizans yönetimine geçen Hierapolis, Piskoposluk merkezi oldu. Hierapolis, 12. yüzyıl sonlarına doğru Anadolu Selçukluları'nın sınırları dahilinde kalmıştır. Hierapolis antik kentinde; Nekropol, Domitian yolu ve kapısı, kare alan içine oturtulmuş Oktokonus tapınağı, tiyatro, Frontinus caddesi ve kapısı, Agora, Kuzey Bizans Kapısı, Güney Bizans Kapısı, Gymnasium, Tritonlu Çeşme Binası, Apollon Kutsal Alanı, su kanalları ve nymphaeumları,

Surlan, Filipus Martynonu ve köprüsü, Direkli Kilisesi, Nekropol Alanı, Katedral ve Roma Hamamı kalıntıları bulunmaktadır.

Tedavi amacıyla da kullanılan Pamukkale yeraltı suları (travertenler) sayesinde tarih boyunca turist çekmiştir. Hamam, yolcuların yıkanarak şehre girmeleri için şehrin dışına inşa edilmiştir.

Tiyatro kapasitesinin 9.500 kişi olmasından dolayı şehir nüfusunun 95.000-100.000 arasında olduğu tahmin edilmektedir.

Tiyatrosunun tasarımından burada gladyatör dövüşleri yapıldığı anlaşılar. Sahne altındaki çukurluk bölümle oturma sıraları arasında seyircileri vahşi hayvanlardan korunmak için yaklaşık bir metrelik yükseklik farkı vardır. Gladyatör dövüşlerinin olmadığı tiyatrolarda bu fark bulunmamakta, sıralar sahne düzeyinden başlamaktadır.

Şehrin giriş kapısında işlenmiş olan Medusa figürü, tanrıça Medusa'dan korunmak için yapılmıştır. Bu inancın Türk kültürüne nazar boncuğu olarak geçtiği sanılmaktadır. Şehir, 09.12.1988 tarihinde hem doğa hem de kültürel miras olarak UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

Geçici Listedeki Yerler

*Geçici Liste, her bir taraf devletin aday göstermeyi
düşündüğü yerlerin bir envanteridir.*

Karain Mağrası (1994)

Karain Mağrası, Türkiye'nin en büyük doğal mağaralarından biridir. Denizden yüksekliği 430-450 metredir. Antalya'nın 30 km kuzeybatısında eski Antalya-Burdur karayoluna 5–6 km uzaklıkta bulunan Yağca mahallesi sınırları içinde bulunur.

Antalya-Burdur karayolunun 13. km'sinde Karain işaret levhasından sola dönülerek Karain Mağarası yoluna girilir. Antalya'ya uzaklığı 27 km'dir. 1946 yılından beri kazılar yapılmaktadır. Yapılan kazılardan, bölgenin günümüzden 500.000 yıl kadar önce de yerleşim merkezi olarak kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Türkiye'nin içinde insan yaşamış en büyük mağarasıdır. Buluntular mağaranın hemen yakınında bulunan Karain Müzesi'nde ve Antalya Müzesi'ndeki tarihöncesi bölümde sergilenmektedir.

Karain Mağarası, Anadolu ve Yakın Doğu tarihi açısından önemli bir paleolitik merkezdir. Mağara paleolitik, neolitik, kalkolitik, eski tunç gibi protohistorik çağlarda ve klasik çağda insanlar tarafından sürekli bir biçimde iskan edilmiştir. Karain Mağarası'nda yapılan kazılarda elde edilen arkeolojik buluntular alt paleolitikten geç Roma dönemine kadar

görülen yerleşim izleri ile Anadolu arkeolojik çalışmalarında önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Klasik dönemlerdeki kullanım daha çok Adak Mağara (tapınak) niteliğinde olup, mağara alnı ve dış duvarları üzerinde Grekçe kitabe ve nişler bulunmaktadır.

Yeryüzünde bilinen paleolitik mağaraların çoğu sadece bir dönemi temsil ederken Karain alt, orta ve üst olarak kesintisiz bir katmanlaşma göstermekte ve bu katmanlardan elde edilen veriler, özellikle Avrupa ve Yakın Doğu arasındaki bağlantılar ve göç yolları hakkında fikir vermesi açısından önem taşımaktadır. Karain'den ele geçirilen Anadolu'da bilinen en eski insan kalıntılarının yanı sıra mağarada ortaya çıkarılan taşınabilir sanat ürünleri Anadolu sanatının ilk örnekleridir. Mağaraya giriş paralıdır.

Ayrıca, verdiği bitki ve hayvan kalıntıları ile Batı Akdeniz'in eski çevresinin ortaya konmasında önemli bir rol üstlenen Karain, çevresindeki diğer mağaralarla birlikte doğal ve kültürel özellikleri dolayısıyla karma sit olarak Dünya Miras Listesi'ne önerilmektedir. Mağaradaki kazılar hala devam etmektedir.

Sümela Manastırı (The Monastery of Virgin Mary) (2000)

Sümela Manastırı, Trabzon ili, Maçka ilçesi, Altındere vadisi sınırları içerisinde yer alan deresinin batı yamaçlarında Kara tepesi üzerinde deniz seviyesinden 1.150 m yükseklikteki eski Rum Ortodoks manastır ve kilise kompleksi olup, tam adı Panagia Sumela veya Theotokos Sumela'dır.

Kilisenin MS 365-395 tarihleri arasında inşa edildiği sanılmaktadır. Anadolu'da sıkça rastlanılan Kapadokya kiliseleri tarzında yapılmıştır; hatta Trabzon'da Maşatlık mevkiinde benzeri bir mağara kilisesi daha vardır. Kilisenin ilk kuruluşu ile manastır haline dönüşümü arasındaki bin yıllık dönem hakkında fazla bir şey bilinmemektedir. Karadeniz Rumları

arasında anlatılan bir efsaneye göre Atina'lı Barnabas ile Sophronios adlı iki keşiş aynı rüyayı görmüşler; rüyalarında, İsa'nın öğrencilerinden Aziz Luka'nın yaptığı üç Panagia ikonundan, Meryem'in bebek İsa'yı kollarında tuttuğu ikonun bulunduğu yer olarak Sümela'nın yerini görmüşler. Bunun üzerine birbirlerinden habersiz olarak deniz yoluyla Trabzon'a gelmiş, orada karşılaşp gördükleri rüyaları birbirlerine anlatmış ve ilk kilisenin temelini atmışlardır. Bununla birlikte manastırdaki fresklerde sıkça yer alıp, özel bir önem verilen Trabzon İmparatoru III. Aleksios'un (1349-1390) manastırın gerçek kurucusu olduğu sanılmaktadır.

14. yüzyılda Türkmen akınlarına maruz kalan kentin savunmasında ileri karakol görevi üstlenen manastırın statüsünde Osmanlı fethinden sonra bir değişiklik olmamıştır. Yavuz Sultan Selim'in Trabzon'daki şehzadeliliği sırasında buraya iki büyük şamdan hediye ettiği bilinmektedir. Fatih Sultan Mehmed, II. Murat, I. Selim, II. Selim, III. Murad, İbrahim, IV. Mehmed, II. Süleyman ve III. Ahmed'in de manastırla ilgili birer fermanları bulunmaktadır. Osmanlı döneminde manastıra sağlanan imtiyazlar, Trabzon ve Gümüşhane bölgesinin İslamlaşması sırasında özellikle Maçka ve kuzey Gümüşhane'de Hristiyan ve gizli Hristiyan köyleri ile çevrili bir alan oluşturmuştur.

18 Nisan 1916'dan 24 Şubat 1918'e kadar süren Rus işgali sırasında Maçka civarındaki diğer manastırlar gibi bağımsız bir Pontus devleti kurmak isteyen Rum milislerin karargahı olmuş, nüfus mübadelesi ile bölgedeki Hristiyanların Yunanistan'a gönderilmesinin ardından önemini yitirerek T.C. Kültür Bakanlığı tarafından yakın zamanda onarılana dek kaderine terk edilmiştir.

Yunanistan'a mübadele ile göçen Karadenizli Rumlar Veria kentinde Sümela adını verdikleri yeni bir kilise inşa etmişlerdir. Her yıl Ağustos ayında tıpkı geçmişte Trabzon Sümela'da yaptıkları gibi yeni manastırın çevresinde geniş katılımlı şenlikler düzenlenmektedir.

2010 yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nin izni ile Hristiyanlarca Meryem Ana'nın göğe yükseliş günü olarak kabul edilen ve kutsal sayılan 15 Ağustos günü 88 yıl aradan sonra ilk ayin düzenlenmiş, ayini Fener Rum Patriği Dimitri Bartholomeos yönetmiştir.

Alahan Monastery (2000)

Alahan Manastırı, Mersin ili Mut ilçesi civarında büyük bir kilise öreni. Alahan Mersin'i Karaman'a bağlayan devlet karayolunun iki km kadar doğusunda ve Mut ilçesinin kuş uçuşu 15 km kadar kuzeyinde yer alır. Toros Dağları üzerinde ve yaklaşık olarak 1200 m. rakımındadır. Manastırın yolu hemen hemen her mevsim açıktır ve ana yoldan ulaşım 10 dakika sürmektedir.

İsa'nın havarilerinden Tarsus'lu Pavlus (Sen Paul) ve yine Tarsus'ta yaşamış Hristiyanlığın öncülerinden Barnabes, M.S. 41 yılında Hristiyanlığı yaymak için Anadolu'da çeşitli yolculuklar yapmışlardır. Bu azizlerin gezileri sırasında konakladıkları hemen her yerde anılarına tapınaklar yapılmıştır. Fakat, o tarihte Hristiyanlık henüz resmi din olmadığından ve ibadet gizli olduğundan tapınakların da gözden uzak ve ulaşımı güç

yerlerde olması tercih edilmiştir. Alahan Manastırının olduğu yerde de böyle bir tapınağın yapıldığı anlaşılmaktadır.

Ancak bugünkü manastır öreni Hristiyanlığı resmen kabul edilişinden sonra, beşinci yüzyılda inşa edilmiştir. Manastırı yaptıran kişi manastırda lahdi ve bir kitabesi olan Tarasis adlı bir rahiptir. Ancak finansman büyük ölçüde Bizans İmparatoru tarafından sağlanmıştır. Kimi kaynaklar manastırın M.S. 440-442 yılları arasında, kimi kaynaklar da M.S. 474 ten sonra inşa edildiği görüşündedir. İmparator 440-442 döneminde II. Theodosius (401-450), 474 ten sonra ise ise Flavius Zeno'ydu (425-491).

Manastırın parlak döneminin Arap akınları başlayınca, yani 7. yüzyılda sona erdiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte manastırın uzun süre ayakta kaldığı bellidir. Nitekim 17. yüzyılda ünlü gezgin Evliya Çelebi (1611-1683) manastır için Usta elinden yeni çıkmış gibi duruyor tanımlamasını yapmıştır.

St. Nicholas Kilisesi - Noel Baba Kilisesi (2000)

"Noel Baba Kilisesi" Demre'de bulunan, "Noel Baba" olduğuna inanılan Aziz Nicholaos'ın ölümü ile yapılan kilise. Noel Baba'nın ölümünden sonra bir süre burada yattığı daha sonra kemiklerinin İtalyan denizcilerce Bari'ye götürüldüğüne inanılır.

Noel Baba Kilisesi, Antalya'ya bağlı Kaş ile Finike arasındaki Demre ilçesinde bulunuyor. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yıldız Ötügen tarafından yürütülen kazı çalışmalarına Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Kayseri Erciyes Üniversitesi ve Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi gibi üniversitelerden öğretim üyeleri ve işçiler katılmıştır.

Harran ve Sanliurfa (2000)

Peygamberler Şehri olarak bilinen Şanlıurfa, Yukarı Mezopotamya'nın bereketli ovalarında kurulmuş tarihi bir yerleşimdir ve yöresel mimari ve geleneksel taş işçiliğinin en güzel örnekleri olan çok sayıda tarihi, dini, resmi ve sivil mimari örnekleriyle bezenmiştir. Kentin güneyinde yer alan Harran sadece eski medeniyetlere ev sahipliği yapmış olmasıyla değil; birçok İslam alimini yetiştiren ilk İslam Üniversitesinin kurulmuş olması ile de önemlidir. Tarihi şehir geleneksel sivil mimarlık örnekleri, konik çatılı kerpiç evleri ile de benzersizdir.

Ahlat Selçuklu Mezarlığı (2000)

Ahlat Selçuklu Mezarlığı, Bitlis'in Ahlat ilçesinde, yer alan, Selçuklu dönemi mezarlığıdır. Ortaçağ Türk mimarisi mezarlarını içeren bir açık hava müzesi niteliğindedir. Mezarlar şehrin Meydan Mezarlığı çevresinde ve Ahlat'ın eski mahallelerinde yer almaktadır. Sayıları bin civarındadır.

Ancak anıt niteliğinde olanlar 118 adettir. Alışılmış mezar ölçülerinden büyük, 3.50 metre yüksekliğe varan ve her cephesinde süsleme bulunan dikdörtgen pirizma şeklindeki şâhideleriyle tanınırlar. Erken döneme ait en büyük Türk- İslam mezarlığıdır

Denizli'den Doğubeyazıt'a Selçuklu Kervansarayları

Orta Asya'daki göçebe Türk boylarının geleneksel yaşam biçiminden esinlenerek Selçuklu Dönemi kültür ve mimarisinde önemli bir yer tutmuş olan kervansaraylar ve hanlar en çok bu dönemde çeşitlenmiş ve Anadolu mimarisini de etkilemiştir. Türkiye sınırları dışında Asya'ya da uzanan bu güzergah üzerinde yer alan kervansaray ve hanlar Denizli - Doğubayazıt kervan yolu örneklenerek UNESCO Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilmektedir.

Öneri Güzergahta Yer Alan Önemli Han ve Kervansaraylar aşağıda yer almaktadır: Akhan, Pınarbaşı Han, Eğridir Han, Pınarpazarı Hanı, Kantarcı Han, Obruk Han, Oklu Han, Sultan Han, Akhan, Ağzıkarahan, Sünnetli Han, Sikre Han, Ertokuş Han, Kireli Han, Elikesik Han, Kavak Han, Kuruçeşme Han, Altınapa Han, Sadettin Han, Zincirli Han, Akbaş Han, Öresin Han, Han Camisi, Sultan Han, Şahruk Köprüsü Han, Lala Kervansarayı, Gedik Han, Latif Han, Mugar Han, Cibci Han, Pervane Han, Kargı Han, Köprüköyü Hanı, Mamahatun Kervansarayı, Hacı Bekir Han

Selçuklu uygarlığı başkenti : Konya (2000)

Birçok medeniyetin beşiği olan Konya, Selçuklu Dönemi'nde kültürel ve siyasi bir merkez haline gelmiştir. 12. ve 13. yy'da Selçuklu Türklerinin başkenti olan Konya, Selçukluların Asya'dan getirdiği sanatsal öğelerin ve taş işçiliğinin en görkemli eserlerini barındırır.

Dış Kale, Alaeddin Camii, Sırçalı Medrese ve birçok irili ufaklı camii ve türbe Konya'daki Selçuklu anıtlarının örnekleridir.

Alanya (2000)

Alanya, Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'deki Antalya iline bağlı bir turizm ilçesidir. Şehir merkezine uzaklığı 154 kilometredir. Alanya'ya 45 kilometre mesafede bulunan Alanya Gazipaşa Havalimanı 2012 yılında faaliyete geçmiştir.

Stratejik konumu bakımından Akdeniz'in kıyı kesimlerinde küçük bir yarımada şeklindedir. Kuzeyinde Toros Dağları uzanır. Alanya tarih boyunca, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi imparatorluklar için Akdeniz'de önemli bir kale vazifesi görmüştür. Selçuklu zamanında, I. Alaeddin Keykubad yönetimi altındaki bölge, jeopolitik bir önem kazanmıştır. Şehrin bugünkü sembollerinden Kızıl Kule, tersane ve Alanya Kalesi bu dönemde yapılmıştır. Bölgede Akdeniz ikliminin özellikleri görülmektedir. Kışın ılık ve yazın sıcak geçer. Turizm açısından Türkiye'de

yüzde dokuzluk bir paya sahipken Yabancıların Türkiye'de mülk alımında ise yüzde otuzluk bir paya sahiptir.

Turizm, özellikle 1958'lerden sonra gelişmeye başlayarak, ilçedeki en etkin iş kolu haline gelmiş ve bu durum bölgede nüfus artışını meydana getirmiştir. Sıcak iklimi sayesinde birçok sportif faaliyet ve kültürel etkinliğe elverişlidir.

Alanya, Antik çağlarda korsanlara, Bizans döneminde derebeylerine ev sahipliği yapmış ve nihayet Anadolu Selçukluları döneminde de başkentliğe yükselmiş ender güzellikteki tarihi bir şehirdir. Alanya antik çağda Pamfilya ile Kilikya arasında yer almıştır. Herodot'a göre bu bölgenin insanları Truva savaşı sonrası Anadolu'ya dağılan insanların soyundan gelir.

Yapılan araştırmalarda (Kadiini Mağarası-1957) ilk yerleşimin günümüzden 20 bin yıl öncesine üst Paleolitik Döneme kadar uzandığı anlaşılmıştır. Tarihte bilinen ilk adı Coracesium'dur. MÖ 4. yüzyılda Persler'in istilasına altındadır. Daha sonra korsanların barınağı olmuştur. MÖ 139 yılında Seleukos İmparatorluğu kenti istila etmiştir. Ama bundan

sonra bile kent korsanların barınağı olmaktan kurtulamamıştır. MÖ 65 yılında Romalı komutan Magnus Pompeius tarafından Roma İmparatorluğu topraklarına katılan şehir, Roma'nın çöküşü ile Bizans döneminde adı da “güzel dağ” anlamında Kalonoros olur.

1204 yılında Haçlı orduları'nın İstanbul'da Latin İmparatorluğu'nu kurması üzerine Anadolu'da bir otorite boşluğu doğmuştur. Bir derebeyi olan Kır Vart, Kilikya Ermeni Krallığı adına Kalonoros'ta hakimiyeti sağlamıştır.

Kent, 1221 yılında Anadolu Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat tarafından ele geçirilmiştir. Sultan Alaaddin Keykubat derebeyi Kır Vart'ın kızıyla evlenerek kenti yenilemiş ve kışlık başkent yapmıştır. Kentin adını da Sultan Alaaddin'in şehri anlamına gelen Alâiye olarak koymuştur. Alaaddin Keykubat döneminde şehir en parlak günlerini

yaşar. Bugünkü kale, tersane ve hala ayakta duran yapıların birçoğu o dönemdendir. 1300 yılında Anadolu Selçukluları'nın dağılması sonucu şehir Karamanoğlu Beyliği'nin egemenliğine girer. Konya merkezli Karamanoğulları, 1427 yılında şehri 5 bin altın karşılığı Mısır Memluk Sultanlığı'na satar.

Nihayet Anadolu'da birliğin sağlanması ve Osmanlı Beyliği'nin öne çıkması ile Alâiye, 1471 yılında Fatih Sultan Mehmet'in komutanlarından Gedik Ahmet Paşa tarafından Osmanlı Devleti topraklarına dahil edilir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Alâiye, önce Kıbrıs eyaletine bağlanır (1571), ardından Konya Vilayetinin sancağı yapılır (1864), sonra Antalya sancağına (1868) ve nihayet 1871 yılında da Antalya'nın ilçesi yapılır.

1931 yılında Mustafa Kemal Atatürk programında olmamasına rağmen Alaiye'yi ziyaret etmiş, ve bu jسته karşılık da dönemin belediye başkanı Hüseyin Hacıkadıroğlu, Alaiye halkı adına ziyaret sonrası Atatürk'ün seyahat etmekte olduğu gemiye Alaiyelilerin sevgi, saygı ve bağlılıklarını ileten bir telgraf çekmiştir. Ancak o zamanlarda karadan gemiye çekilen telgrafların tamamı Çanakkale üzerinden iletildiğinden, Atatürk'ün eline ulaşan telgrafta Alaiye'nin adı yanlışlıkla Alanya olarak yazılmıştır. Bunu fark eden Atatürk, Sultan Alaaddin'in şehrinin adının Alanya olarak değiştirilmesi talimatını vermiştir. Cumhuriyet döneminde Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ile bundan sonra kent Alanya adını almıştır.

Mardin Kültürel Peyzaj Alanı (2000)

Mardin, Türkiye'nin büyükşehir statüsüne giren bir ili ve en kalabalık yirmi altıncı şehri. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Dicle Bölümü'nde yer alır. Suriye ile sınır komşusudur. Şehirde uluslararası kuruluşlarca kültür mirası kabul edilmiş, koruma altına alınmış tarihi yapılar mevcuttur. Mardin farklı dini inanışlar paralelinde, sanatsal açıdan da tarihi değeri olan camiler, türbeler, kiliseler, manastır ve benzeri dini eserler barındırmaktadır. Mardin, İpek Yolu güzergâhında olup, ilde beş han ve bir kervansaray mevcuttur.

Mardin ilinde tarihin çok eski dönemine uzanan dönemlere ait bulgular yer almaktadır. Artuklu Üniversitesi yerleşkesi içinde yapılan kazılarda ortaya çıkarılan taşlar, Paleolitik Çağ'a tarihlenmiştir.

Dargeçit İlçesi Ilısu civarında yer alan Boncuklu Tarla yerleşiminde Cilalı Taş Devrine ait buluntulara rastlanılmıştır. Gene Derik ilçesindeki

Kerküşti Höyük'te yapılan kazılar sonucu Kalkolitik Çağ dönemine ait kalıntılar bulunmuştur. Kemaliye höyük ve Tilki tepe Höyüklerinde de Kalkolitik Çağ dönemi seramiklere rastlanmıştır. Nusaybin ilçesindeki Girnavaz Höyük'te Erken Tunç Çağı'na tarihlenen kalıntılara rastlanmıştır. Bunun yanı sıra ildeki 36 höyükte Tunç Çağı'nın çeşitli dönemlerine tarihlenen buluntulara rastlanılmıştır. Mardin-Nusaybin yolu üzerindeki Gırharrin Höyük, Mardin Dağlarının güneyindeki Girnavaz ve Yukarı Dicle havzasındaki Giricano, Kavusan Höyük, Siirt Türbe Höyük, Üçtepe, Ziyarettepe ve Gre Dimse höyüklerinde de bu çağa ait bulgular görülmektedir.

Girnavaz höyük, Dargeçit ilçesindeki Zeviya Tivilki höyük ve Kızıltepe-Viranşehir yolu üzerindeki Kerküşti höyük kazılarında Demir Çağı'na tarihlenen kalıntıları bulunmuştur. Nisibis, Midyat, Savur, İzbirak-Zaz, Baskavak-Ahmedi ve Dereiçi (Killit)'de bulunan eski dönem yerleşimlere tarihi kaynaklarda bahsedilmiştir. M.Ö 2000 yılı dolaylarında Asur

egemenliğinde olan Mardin ve çevresi daha sonra Hitit ve Urartu egemenliğine geçmiştir.

Mardin adı ilk defa 4. yüzyıl Roma tarihçilerinden Ammianus Marcellinus tarafından bahsedilmiştir. I. Justinianus dönemi tarihçisi Prokopius, şehirden Margdis adıyla ikinci derece önemde bir kale olarak bahsetmiştir. Kale, 640 yılında İyâz bin Ganm komutasındaki İslam ordularınca ele geçirildi. Bu dönemde bölgeye yoğun bir Arap nüfusu yerleşimi başladı. Emevî ve Abbâsî döneminde El Cezire valiliğinin toprakları içerisinde yer aldı. 750-751 yıllarında Mardin'e hâkim olan Hariciler'in Harûriyye koluna mensup Benî Rebîa kabilesi reisi Büreyke'nin isyanına sahne oldu. Mardin kalesi, Hamdani hanedanlığının kurucusu Hamdân bin Hamdûn tarafından 885 yılında ele geçirildi. Abbasi Halifesi Mutezid tarafından 894 yılında geri alındı. Daha sonra yeniden Hamdani egemenliğine giren bölge, 10. yüzyılın sonundan 11. yüzyıl sonlarına kadar Mervaniler ile Ukayliler arasında sıklıkla el değiştirdi.

1085 yılında Mardin'in de olduğu bölge Selçuklu egemenliğine geçti. Bu tarihten itibaren bölge yoğun bir Türkmen iskanına sahne oldu. 1103 yılında Artuklu Beyliği hakimiyetine giren Mardin, daha sonra İlgazi Bey liderliğinde kurulan ve yaklaşık üç yüzyıl kadar hüküm süren Mardin Artukluları'nın hakimiyetine geçti. Bu dönemde oldukça gelişen şehir en parlak dönemlerini yaşadı. 1183 yılında Selahaddin Eyyubi şehre ilerlediyse de burayı ele geçiremedi. Ancak 1185'te Mardin Artuklu Beyliği, Eyyubi hâkimiyetini tanıdı. 1198 yılında I. Adil şehri yağmalasa da kaleyi ele geçiremedi. 1203 yılındaki Eyyubi saldırılarına da karşı konulabildi. Daha sonra yapılan antlaşma uyarınca Mardin Artukluları Eyyubiler'e tabi oldu. Mardin Artuklular'ı, I. Alâeddin Keykubad zamanında Anadolu Selçukluları'na tâbi oldu.

1260 yılında İlhanlı hükümdarı Hülagû Han'ın oğlu Yaşmut tarafından sekiz ay kuşatılan Mardin, Mardin hâkimi Necmeddin Gazi Saîd'in oğlu tarafından öldürülmesiyle İlhanlılara teslim oldu. Mardin kalesi, 1366 ve

1383 yıllarındaki Karakoyunlu saldırılarına dayandı. 1394 ve 1401 yıllarında şehir Timur'un kuvvetlerince tahrip edildi. 1409 yılında Mardin Artukluları'nın yıkılmasıyla Mardin, Karakoyunlular'ın kontrolüne geçti. 1432 yılında Mardin kalesi Akkoyunlular'a teslim oldu. 1451 yılında Karakoyunlular kaleyi kuşatsa da, şehri tahrip ederek geri çekildiler. 1507 yılında Şah İsmail tarafından Mardin şehri ve kalesi ele geçirildi. 1515 yılında şehir Osmanlı kuvvetlerine teslim olsa da kale ele geçirilemedi. 1516 yılında yeniden kuşatılan kale, 1517 yılında Osmanlı kuvvetlerince ele geçirildi.

Osmanlı döneminde nispeten sakin bir dönem geçiren Mardin, 19. yüzyıldan itibaren karışıklıklara sahne oldu. Osmanlı ile Mısır Hidivliği arasındaki mücadele döneminde Mardin bir süre Milli aşiretine bağlı isyancıların denetiminde kaldı. 1847 ve 1865 yıllarında yaşanan kolera salgınlarında şehirde çokça ölümlere yol açtı. 1891 yılında kapalı çarşıyı yandı. 1895 yılında isyancıların saldırısına uğrasa da bu durum kısa sürede bastırıldı. Mondros Mütarekesi'nden sonra İtilaf Devletleri'nin askeri yerleşimi olmadı.

St. Paul Kilisesi, St. Paul Kuyusu ve Çevresi (2000)

St. Paul'un doğum yeri olarak bilinen Tarsus, verimli Çukurova'nın batısında yer almaktadır. St. Paul Kilisesi ve

kuyusu ruhani bir merkez olarak mevcut geleneksel kent dokusu ile bütünleşmiş biçimiyle, UNESCO Dünya Miras Listesi'ne aday olarak gösterilmektedir.

İshak Paşa Sarayı (2000)

İshak Paşa Sarayı ya da İshak Paşa Külliyesi, Ağrı Dağı'nın yakınında, Doğubayazıt'ın 5 kilometre uzağında bulunan bey kalesidir. 116 odalı sarayda türbe, cami, surlar, iç ve dış avlular, divan ve harem salonları, koğuşlar bulunur.

Kekova (2000)

Kekova, (Likya dilinde: Dolichiste) Antalya ilinin Demre ilçesi yakınlarında Kaleköy ve Üçağız açıklarındaki küçük, kayalık bir adadır. Kaynaklara çoğu kez "Kakava" diye geçmiştir. 4.5 km²'lik yüzölçümü olmakla birlikte bu adada kimse yaşamamaktadır. Adaya teknelerle ulaşım sağlanmaktadır. İtalyan işgalinden sonra adanın hangi ülkeye ait olacağı konusunda Türkiye ve İtalya arasında bir süre uzlaşmamış, daha sonra ada 1932 yılındaki anlaşma ile Türkiye'ye bırakılmıştır. Kuzey tarafında ikinci yüzyılda depremlerle yok olan antik Dolkisthe kentinden kalma batıklara yer yer rastlanır.

Kekova, Bizans döneminde yeniden kurulup gelişmiş fakat gelişmesi Arap istilaları yüzünden devam edememiştir.

Kekova ve çevresi 18 Haziran 1990'da Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından sit alanı ilan edilmiştir.

Tüm yüzüş ve dalışların hükümet tarafından özel izin alınarak yapılması kararlaştırılmışsa da sonraki yıllarda bu yasa, tarihî batık olanlar haricindeki yerler için kaldırılmıştır.

Güllük Dağı - Termessos Ulusal Parkı (2000)

Güllük Dağı (Termessos) Millî Parkı, Antalya ilinde 1970 yılında, 6.702 hektarlık alan üzerinde kurulan milli park. Toros dağlarının eteklerinde, Korkuteli ilçe sınırlarında yer alır. Alan tarihi, arkeolojik, botanik, jeolojik ve jeomorfolojik değerleri barındırır. Güllük Dağı (Solymos Dağı) yamaçlarında Anadolu'nun yerli halkı Solimlerin kurmuş olduğu Termessos antik kenti kalıntıları yer alır.

Antik kent civarında derin vadiler ve tepeler yer alır. Termessos kenti iyi korunmuş bir antik yerleşmedir. Güllük dağının güneybatısında 1150 m rakımlı alana kurulmuştur. Antik kentte en eski kalıntılar Helenistik devirden kalma mezarlardır. Diğer eserler Roma devrine aittir. Kuleler, surlar, agora, kral yolu, tiyatro, sarnıçlar, süslemeli mezarlar en önemli eserlerdendir. Milli parkta nesli tehlike altında olan alageyik yaşamaktadır. Dağ keçisi, şah kartal, karakulak ve vaşak gibi memeli hayvanlar bulunur.

Yörede, Akdeniz iklimine bağlı olarak kızılçam ve maki bitki topluluğu yaygındır. Orman ve maki formasyonuna ait 680 bitki bulunur. Bu bitkilerden 39 tanesi endemik, 2'si ise sadece Güllük dağında bulunur

Likya Uygarlığı ve Antik Şehirleri (2009)

Likya veya Lisiya, Anadolu'nun Teke Yarımadası'nı kapsayan antik bir bölgedir. Likya, aynı zamanda bu bölgedeki antik kentlerin oluşturduğu bir federasyon ve daha sonra da Roma İmparatorluğu'nun bir eyaletidir. Likya "Işık Ülkesi" anlamına gelmektedir. Hint-Avrupalı Luviler ile bağlantılı olduğu düşünülen ve tarihte bilinen ilk demokratik birliği kurmuş olmakla bilinen Likyalılar, farklı şehirlerden bir araya gelmiş olmalarına rağmen ortak bir kültür

yaratmış ve var oldukları sürece bunu paylaşp yaşatmışlardır. Bölge daha sonra helenleşmiş ve Persler, Makedonlar ve Romalılar gibi çeşitli halklar tarafından işgal edilmiş ve kontrol edilmiştir.

Bölge Antalya'nın batısını, Muğla'nın güneydoğusunu ve Denizli ile Burdur'un güneyini kapsar. Tarihsel olarak sınırları batıda Dalaman Çayı, doğuda bugünkü Kemer ile sınırlıdır. En kuzeyi Burdur'un Gölhisar ilçesidir. Toros Dağları'nı da içeren bu bölgenin yüksekliği Akdağlar ve Beydağları gibi noktalarda 3000 metreyi aşar.

Kıyı kesimi hem çeşitli koy ve körfezlerle, hem de masmavi deniz ve parlak kumları ile görsel bir ziyafet sunar. Likya tarihte, kuzey ve kuzeybatıda Karya (Caria) ile, kuzeydoğuda ve doğuda Pamfilya (Pamphilia) ve Pisidya (Pisidia), kuzeyde Frigya(Phrygia) ile çevrilmiştir.

Tarih boyunca sınırları değişkenlik göstermekle beraber, hem o döneme ait çeşitli yazıtlardan, hem de kentlerin sahip olduğu ana karakterlerden (mezarlar, vb) Likya kentlerini ayırt etme imkanına sahibiz. Doğal olarak en çok tartışma Karya, Pisidya ve Pamfilya sınırlarına yakın olan kentler

üzerine olmuş, ancak tarihçiler aşağıdaki kentlerin Likya kentleri olduğu konusunda genel bir fikir birliğine varmışlardır.

Aloanda, Andriake, Antiphellos, Aperlai, Apollonia, Araxa, Ariassos, Arneai, Arnna (Ksantos), Arsada, Arykanda, Balbura, Bubon, Choma, Daedala, Gagae, Hippoukome, Idebessos, İsinda, Istlada, Kadyanda, Kandyba, Karmyllassos, Kibyra, Korydalla, Kyaneai, Letoon, Lmyra, Myra, Nysa, Oktapolis, Oinoanda, Olympos, Patara, Phaselis, Phellos, Pınara, Podalia, Pydnai, Rhodiapolis, Simena, Sura, Sidyma, Telmessos, Termessos Minor, Theimussa, Tlos, Trebenna, Tyberissos, Typallia, Trysa.

Sagalassos Arkeolojik Site Alanı (2009)

Sagalassos Antik Kenti, antik dönemde Pisidia olarak bilinen bölgede yer almaktadır. Dağlık bir alanın bitişiğinde yer alan kentte ilk yerleşim izleri günümüzden 12.000 yıl öncesine kadar uzanmaktadır. Sagalassos Antik Kenti, orijinal yapı taşlarının neredeyse tamamının bulunabildiği anıtsal yapıları ile son derece iyi korunmuş durumdadır. Diğer yandan, kentin planı, üzerinde kurulmuş olduğu teraslı yapı düşünüldüğünde oldukça çarpıcıdır ve bu yapı ile uyumlu ve etkileyici bir anıtsal merkez yaratılmıştır. Ayrıca, en az bin yıllık seramik üretimi ile Sagalassos antik dönemlerdeki en uzun seramik üretimi merkezidir

Perge Arkeolojik Site Alanı (2009)

Antalya şehir merkezinin 17 km. doğusundaki, Aksu Bucağı sınırları içinde yer alan Perge, sadece bölgenin değil, tüm Anadolu'nun en düzenli Roma dönemi kentlerinden biridir.

Mimarisi yanında mermer heykeltıraşlığıyla da ünlüdür. 1947 yılından beri İstanbul Üniversitesince yürütülen kazılar sonucu şehir merkezinin önemli anıtsal yapıları gün ışığına çıkarılmış, ele geçen heykel buluntuları sayesinde Antalya Müzesi dünyanın en zengin Roma heykel müzelerinden birisi olma özelliğini kazanmıştır.

Perge, şehir planının ana hatlarını biri kuzey-güney, diğeri doğu-batı doğrultusunda iki ana cadde oluşturur. Kuzey-güney caddesinin ortasındaki su kanalı sıcak yaz günlerinde serinleme ve temizlik için antik şehircilik açısından bulunmuş en sağlıklı çözümdür. Aynı cadde üzerindeki dört adet mermer sütun ise üzerlerindeki kabartmalardan dolayı özel önem taşır. Yaklaşık 12.000 kişi kapasitesindeki yapı, sahne

binasının zengin mermer dekorasyonu ile ünlüdür. Prof. Dr. Jale İnan ve ekibi tarafından 1985 – 1993 yılları arasında kazılmış olup, sürdürülen restorasyon çalışmaları nedeni ile bugün ziyaretçilere kapalıdır. Yapıya ait İ.S. 2. yy.'ın ortalarına tarihlenen mimari bloklar, tiyatronun karşısındaki açık hava müzesi görünümündeki alanda, heykel buluntuları ise Antalya Müzesi'ndeki, "Perge Tiyatrosu Salonunda" sergilenmektedir.

Gerek mimari, gerekse heykel buluntularının mükemmelliği, Perge'nin heykeltıraşlık konusunda kendine özgü çizgilere sahip ekol kent olduğunu vurgular. Tiyatronun kuzeyinde Anadolu'nun en iyi koruna gelmiş stadyumlarından biri yer alır. Diğer Roma dönemi yapıları ise, ortasında yuvarlak bir tapınağın yer aldığı dikdörtgen planlı (alışveriş merkezi) agora, birçok değişik planlı mekânlarıyla şehrin diğer sosyal merkezi hamam ile anıtsal çeşmelerdir.

Şehrin baş tanrıçası, kökleri Anadolu ana tanrıçasından gelen Artemis'tir. Adına inşa edilen ve birçok tarihçinin sözünü ettiği tapınak, hala bulunamadığından tüm gizlerini de korumaktadır. Şehir İ.S. 5. ve 6. yy.larda da önemli bir dini merkez olarak varlığını sürdürmüş, kalıntılar arasında yer yer görülebilen kilise ve bazilikalar bu dönemde inşa

edilmişlerdir. Ayrıca kutsal kitap İncil'de Aziz Paulus'un Aksu Nehrini kullanarak Perge'ye ulaştığının yazılı olması, nehrin ve Perge'nin Hristiyanlığın kutsal nehir ve kentlerinden biri sayılmalarını sağlamıştır. Şehir, İ.S. 7. yy.dan sonra depremler ve savaşlar nedeni ile tarih sahnesinden çekilmek zorunda kalmıştır.

Eşrefoğlu Cami (2011)

Eşrefoğlu Camii, Anadolu'daki ahşap direkli camilerin en büyüğü ve orijinalidir. Konya'nın Beyşehir ilçesinin kuzeyinde, İçerişehir Mahallesi'nde yer alır. 1296-1299 yılları arasında yapılmıştır.

Orta Asya'da Semerkant, Buhara gibi eski Türkistan şehirlerinde yer alan ağaç direkli camilerin ülkemizdeki bir örneği olan Eşrefoğlu Camii, 46 ahşap sütun üzerinde yükselir. Sütunlar sedir ağacı odunudur ve inşa

edilmeden önce 6 ay suda bekletilmiştir. Yüzyıllar boyu kış aylarında camiinin damındaki kar, çatının ortasındaki boşluktan ortadaki havuza atılmış ve ortamı nemlendirerek yakılan sobalardan ötürü ahşap sütunların çatlayıp kurumasını engellemiştir. 1965 yılında karlığın üstü camla kapatılmış ve işlevini yitirmiştir.

6 metre yüksekliğinde, çini mozaik ile kaplı çok görkemli bir mihraba sahiptir. Anıtsal bir taç kapısı vardır. Minberi tamamen ceviz ağacından, oymalı ve çatmalı tutkalsız yapılmıştır. İnanılmaz bir düzgünlük ve incelikte yapılan minber geometrik şekiller ve bitkisel bezemelerle kaplıdır. Caminin tavanı renkli kalem işi süslemelere sahiptir. Özellikle konsollardaki kök boyalı motifler dikkat çekicidir. Eşrefoğlu Camii, Selçuklu Ulu Camiilerinde görülen şu özelliklerin tamamını barındıran tek örnektir: Çoğul ahşap sütunlu, tavanı tamamen ahşap ve kalem işçiliği ile süslenmiş, minber tamamen ahşap ve Kündekari tekniği ile yapılmış, mihrabı çinili.

Beylikler Devri'nde Eşrefoğlu Beyi Süleyman Bey tarafından yaptırılan bu camii, Eşrefoğlu toplu yapıları içinde yer alır. Cumhuriyet döneminde 1934'ten itibaren zaman zaman tamir edilmiştir. Bu tamiratlar sonucu toprak çatı, önce kiremitle örtülmüş; sonra bakırla kaplanmıştır. Emir Seyfettin Süleyman'ın 1301 tarihli türbesi, camiinin doğu duvarına bitişiktir.

Hatay, St. Pierre Kilisesi (2011)

Saint Pierre Kilisesi, Stauris Dağı'nın batısında kayalara oyulmuş 13 metre derinliğinde, 9.5 metre genişliğinde ve 7 metre yüksekliğinde bir mağaradan oluşmaktadır. Antakya'daki ilk Hristiyanların gizli toplantıları için kullandıkları bu mağara Hristiyanlığın en eski kiliselerinden biri olarak kabul edilir.

İncil'in Resullerin İşleri bölümünde Barnabas'ın Tarsus'a giderek Pavlos'u Antakya'ya getirdiği, Antakya'da bir yıl birlikte çalışarak Hristiyanlığı

yaydıkları ve bu dine inananlara 'Hristiyan' adının verilmesinin Antakya'da gerçekleştiği bilinmektedir. Bu bilgilere ek olarak Pavlos'un Galatyalılara yazdığı mektupta Antakya'ya gelen Petrus ile Hristiyanlığın o günkü durumunu tartıştığını belirtmektedir. Hristiyan geleneği Petrus'u Antakya Kilisesi'nin kurucusu ve burada oluşan Hristiyan topluluğun ilk başpapazı olarak kabul etmiştir.

Kilisenin erken döneminden günümüze sadece taban mozağının parçaları ve sunağın sağında, duvar boyamalarının izleri kalmıştır. Dağa açılan tüneli bir zamanlar burada toplanan Hristiyanların baskınlar sırasında kaçmak için kullandıkları sanılmaktadır. Kayalardan sızarak yalakta toplanan su vaftiz için kullanılmıştır. Son yıllara kadar ziyaretçilerin şifalı kabul ederek içtikleri, hastalara götördükleri bu su sızıntısı depremler nedeniyle azalmıştır.

Kilisenin ortasındaki taş sunağın üstünde eskiden 21 Şubat tarihinde Antakya'da kutlanan Saint Pierre Kürsüsü Bayramı için yerleştirilen taştan bir kürsü vardır. Sunağın üzerindeki mermer Saint Pierre heykeli 1932 yılında yerleştirilmiştir. 1098 yılında Antakya'yı ele geçiren haçlılar kiliseyi

birkaç metre daha uzatıp iki kemerle ön cepheye bağlamışlardır. Bu cephe 1863 yılında, Papa IX. Pius'un isteğiyle restore işlerine girişen Kapuçin rahipleri tarafından yeniden yapılmıştır. Restorasyona III. Napolyon da katkıda bulunmuştur. Kilise girişinin solunda duran kalıntılar bir zamanlar ön cephenin önünde bulunan revaktan geriye kalmıştır.

Bahçenin birkaç yüzyıl mezarlık olarak kullanıldığı bilinmektedir. Kilisenin iç kısmında da özellikle sunağın çevresinde de mezarlar bulunmuştur. Günümüzde bir müze olan kilisede valiliğin izniyle müze müdürlüğü denetiminde ayin yapılabilmektedir.

Aizanoi Antik Kenti (2012)

Aizanoi Antik Kenti Kütahya Çavdarhisar İlçe merkezinde, Kütahya'ya 50 km uzaklıktadır. Penkalas (Kocaçay) Irmağının yukarı kesiminde tanrıça Meter Steunene'nin kutsal mağarası civarında yaşayan Frigyalıların öncülü olarak antik kaynaklarda geçen Azan adlı mitoloji kahramanının su perisi Erato ile efsanevi kral Arkas'ın birleşmesinden Aizanoi şehrinin ortaya çıktığı sanılmaktadır.

Aizanoi kenti, antik Frigya'ya bağlı olarak yaşayan Aizanitis'lerin ana yerleşim merkeziydi. Kentin yüksek platosu üzerinde bulunan Zeus

tapınağının çevresinde yapılan kazılarda, MÖ 3 bin yıllarına ait yerleşim izlerinin ortaya çıktığı görülmüştür. Helenistik dönemde bu bölge değişimli olarak Bergama'ya ve Bithynia'ya bağlı iken MÖ 133'de Roma egemenliğine girmiştir. Roma imparatorluk döneminde tahıl ekimi, şarap ve yün üretimi sayesinde zenginleşmiş ve ünü bölge sınırlarını aşmış olan Aizanoi'de kesin kentleşme bulgularına ancak MÖ 1. yy. sonlarına doğru rastlanmaktadır. Yine ilk sikkelerin bu dönemde basıldığı bilinmektedir.

Aizanoi antik kenti en parlak dönemini MS 2 yy.'da yaşamış, büyük imar faaliyetleri görmüş ve bu dönemde birçok yapı inşa edilmiştir. Erken Bizans döneminde piskoposluk merkezi iken, 7. yy. dan itibaren bu önemini yitirmiştir. Tapınak düzlüğü Orta Çağ'da bir hisara dönüştürülmüştür. Selçuklular döneminde Çavdar Tatarları tarafından üs olarak kullanılmasından dolayı buraya Çavdarhisar adı verilmiştir.

Aizanoi 1824 yılında Avrupalı gezginlerce yeniden keşfedilmiş, 1830-1840'lı yıllarda incelenmiş ve tanımlanmıştır. 1926 yılında M. Schede ve D. Krencker başkanlığında Alman Arkeoloji Enstitüsü'nce ilk kazılar yapılmıştır. 1970 yılından bu yana her yıl sistematik olarak devam kazı çalışmaları şu anda Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Bölümünden Doç. Dr. Elif ÖZER başkanlığında yürütülmektedir.

Roma döneminde Antik kentte yaklaşık 80.000 kişinin yaşadığı tahmin edilmektedir. Kalıntılar arasında Anadolu'daki en iyi korunmuş Zeus Tapınağı, 15.000 kişi kapasiteli tiyatro ve tiyatroya bitişik nizamda yapılmış 13.500 kişilik stadyum, iki hamam, dünyanın ilk ticaret borsa binası, sütunlu cadde, Kocaçay üzerinde ikisi ayakta kalmış beş köprü, iki agora, gymnasium, Meter Steunene kutsal alanı, nekropoller, antik bir bent, su yolları, kapı yapıları bulunmaktadır. Aizanoi antik kenti Efes, Bergama, Side gibi kentlerle çağdaştır.

Zeus Tapınağı : İrmağın batı kıyısına 200 m uzaklıkta etrafı sütunlu galerilerle çevrili 130,5x112 m boyutlarındaki alanın ortasında, bir podyum üzerine kuruludur. 8x15 ölçülerinde 120 adet İon ve 4 adet Korinti üslubunda sütunlarla dipteras planlı olarak inşa edilmiştir. Frig tanrıçası Meter Steunene'ye adanmış olan yer altı cellasına inen ve çatıya ulaşan bir merdiveni bulunmaktadır. Anadolu'daki en iyi koruna gelmiş İon düzenindeki tapınaklardan biri olan yapının bezemelerinden özellikle akroterleri ilgi çekicidir. Batı alınlığında orta akroter akant dalları ve yaprakları arasında tanrıça Kybele'nin büstüyle bezenmiştir. Doğu alınlık akroterindeyse Zeus büstü bulunmaktadır. Dört sütunlu avlusu ve agorasıyla M.S. 117-138 yılları arasında yapılmış tapınağın ön galeri duvarlarında; imparator Hadrian'i ve Aizanoi için önemli hizmetler görmüş Apuleius'u öven yazıtlar yer almaktadır.

Zeugma Arkeolojik Alanı (2012)

Zeugma, MÖ 300 civarında Büyük İskender'in generallerinden Selevkos I Nikator tarafından kurulmuş bir antik şehirdir. Bugün, Gaziantep ilinin Nizip ilçesine 10 km uzaklıktaki Belkıs mahallesi eteklerindedir. İlk olarak kurucusu adına Fırat'da Selevkosya anlamına gelen "Selevkaya Euphrates" olarak anılan şehir Roma İmparatorluğu tarafından ele geçtikten sonra köprü anlamına gelen "Zeugma" ismiyle

anılmaya başlandı. Antioch (Antakya) Çin arasında Fırat yoluyla oluşan geçitte liman olarak büyük bir ticari değer kazandı.

Yapılan kazı çalışmalarında A, B ve C olarak üç bölümde incelenen şehrin villaları ve çarşılarının bulunduğu A ve B bölümleri bugün Birecik Hidroelektrik Baraj gölü altında bulunmaktadır. Henüz kazı yapılmamış C bölümünde ileride bir açık hava müzesi oluşturulması planlanmaktadır. Antik şehir, Roma döneminden kalan mozaikleri ile dünyaca ünlüdür.

Zeugma kazılarında çıkarılan mozaikler bir süre Gaziantep Arkeoloji Müzesinde sergilendikten sonra, 2011 yılında Zeugma Mozaik Müzesine taşınmışlardır.

Gordion (2012)

Gordion, Frigya'nın tarihî başkenti olan antik kent. Sakarya Nehri ile Porsuk Çayı'nın birleştiği noktanın yukarısında kurulu bulunan kent günümüzde Ankara'ya 94 kilometre uzaklıkta, Polatlı'nın 29 kilometre kuzeybatısında yer alan

Yassihüyük'te bulunmaktadır. Gordion'un konumu, Anadolu'yu kat eden ana yolların kavşağında bulunması, ırmak ve diğer kaynaklar sayesinde suyun bolluğu ve çevresinin kuru tarım ve hayvancılığa uygun açık araziyle çevrili olması gibi çeşitli sebeplerden dolayı Friglere çekici gelmiş olmalıdır. Aynı doğal ortam koşulları Gordion'un MÖ 3. binyıldan başlayarak Hitit egemenliği zamanında da iskân görmesini de açıklar niteliktedir.

Arkeolojik bulgulara göre Frigler, Gordion'a Hititlerin yıkılması sonucu MÖ 12. yüzyılın sonları gibi erken bir tarihte gelmiştir. Kazılarda gün ışığına çıktığı kadar en erken Frig yerleşim yerleri gündelik hayata ilişkin malzemeler içeren, hafif konstrüksiyonlu küçük evlerden oluşan köy karakterine sahiptir. MÖ 9. yüzyılda ise büyük bir dönüşüm gerçekleşir ve yerleşim, içinde büyük yapıların yer aldığı muazzam surlarla çevrili bir kale halini alır. Yerleşimdeki bu önemli değişim muhtemelen bu şekilde

büyük inşaat projelerinin yapımını yürütebilecek merkezî bir Frig devlet yönetiminin oluşmasıyla açıklanabilir. 9. yüzyılın sonuna gelindiğinde, Frig kalesi birkaç inşaat evresinin ardından kazılarla açığa çıkartılmış olan yerleşim planına sahiptir. Güneydoğudaki ana kale kapısının hemen içerisinde üstü açık, büyük avlunun çevresinde dizili dikdörtgen binalar, saray alanını oluşturmaktadır.

Bu kale, MÖ 800 civarında kent sakinlerinin tüm mallarını bırakarak yalnızca canlarını kurtarabildikleri büyük bir yangında tahrip olmuştur. Bu kalıntılar ve yangının hemen öncesi ve sonrasına ait zengin mezarlar sayesinde Friglerin bu dönemdeki maddi kültürü ve ekonomisi hakkında önemli bilgiler edinilmektedir. Teras üzerindeki sıra yapılar, tahıl işlenen ve dokumacılık yapılan hareketli yerlerdi. Saray alanındaki yapıların sadece birinde karşılaşılan çakıl taşı mozaik taban döşemesi ise Antik Çağ'da bilinen bu tip zemin döşemesinin en eski örneği olup bu bezemeci döşeme tarzının ilk kez Friglerce icat edildiğini göstermektedir. Saray alanındaki yapıların en büyüğünde bulunan çok iyi ince dokumalar ve

fildişi kakmalı ahşap mobilya gibi lüks eşyalar, bu yapının krala ait, belki de yöneticinin kabul salonu olabileceğini göstermektedir. Tahrip olmuş kalede bulunan büyük miktarda seramik kap ve demir obje, Friglerin bu malzemelere dair büyük bir endüstriye sahip olduğunu kanıtlamaktadır. Suriye ve Filistin bölgelerinden ithal edilmiş lüks malzemeler ise Friglerin MÖ 800 civarındaki dış ticaret ilişkileri hakkında ipucu niteliğindedir.

Gordios ve oğlu Midas, MÖ 800 felaketinin ardından Frig kalesinin yeniden inşasında önemli rol oynamış olabilirler. Yeni kale, eskisini tamamen kaplamakta ve çok daha yüksek bir kotta yükselmektedir. Eski kale yapı birçok özelliğiyle birlikte kopyalanmış ve yeni yapılarında eskilerin işlevini sürdürmüş olması muhtemeldir. MÖ 8. yüzyılın sonuna doğru tamamlanan bu devasa proje, devlet yönetimi altında çalışan muazzam büyüklükte bir iş gücünü yansıtır.

Yeni kale Gordion'a üç asırdan fazla, MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısı ortalarına kadar hizmet vermiştir. Bu uzun zaman diliminde Frigia'yı etkileyen bir dizi önemli olay gerçekleşmiştir. 7. yüzyılda, muhtemelen Kafkaslardan gelen akıncı göçmen Kimmerler Anadolu'yu alt üst etmiş, Frigia da bu felaketten nasibini almıştır. 7. yüzyılın sonuna doğru Kimmerleri batıda bastıran Lidyalılar siyasi egemenliklerini Anadolu'nun içlerine doğru genişletir. Gordion'da ana yerleşime bitişik bir kalenin içinde ele geçen çok sayıda Lidya seramiği nedeniyle bir Lidya askerî garnizonu barındırdığı düşünülmektedir. Bu askerî kale muhtemelen Persler tarafından tahrip edilmiştir. Ahameniş İmparatorluğu döneminde Gordion, Marmara Denizi'nin güneyindeki Daskileion'daki Pers satrabına bağlı ikinci derece bir idari ve askerî merkez durumundadır. MÖ 8. yüzyılın sonlarından 4. yüzyıla kadar yaşayan uzun ömürlü bu yeni kale Gordion'daki Frig maddi kültürünün en iyi temsil edildiği yerdir. Yazılı Frig belgelerinin çoğu bu döneme aittir. Gordion'un çevresinde yaklaşık 85 adet tümülüs vardır. Bu tepeler önemli bireylerin mezarları olup MÖ 9. yüzyıldan 2. yüzyıla kadar uzanan geniş bir zaman dilimine aittir.

Bu tip mezar biçimi Anadolu'da daha önce görülmediğinden bu uygulamanın Frigler tarafından Avrupa'daki memleketlerinden getirildiği düşünülmektedir.

Gordion'da kazılan tümülüslerden birkaçı büyük yangının hemen öncesi ve sonrasında yaşamış nesillere aittir. Özellikle yangından hemen sonraya ait iki tanesi önemlidir. Bunlardan P Tümülüsü adlı ilki MÖ 775 yılına tarihlenmekte olup Frig kraliyet ailesinden bir prens veya prensese ait bir çocuk mezarıdır. Ahşap mezar odasında ele geçen ve çocuğun ikinci yaşamı için sunulmuş etkileyici lüks eşyaları arasında geometrik motifli çok ince kakma işçiliğe sahip ahşap mobilyalar ve belki de oyuncak olarak yapılan ahşap ve seramik hayvanlar dikkati çeker.

Hemen yakındaki diğer mezar ise 50 metreyi aşan yüksekliği ile Orta Anadolu'da bu tip mezarların bilinen en büyük örneğidir. İçinde ölünün yer aldığı ahşap mezar odası bozulmamıştır ve dünyanın bilinen sağlam en eski ahşap yapısıdır. Tıpkı çocuk mezarında olduğu gibi bu mezarda da ele geçen geometrik motifli zarif kakma bezemeli mobilyalar, Frig

sanatçılarına özgün büyük bir ustalığa işaret etmektedir. Burada ayrıca belki de krallar arası hediye değış tokuşuyla Suriye'den Gordion'a kadar gelmiş hayvan başlı kovalar ve kazanlar gibi çok sayıda tunç obje bulunmuştur. Bu kaplardan bir kısmı mezarın yanı başında verilen baharatlı et yemeğı, mercimek ve bira ile şarap ve ballı bir içecekten oluşan ziyafette kullanılmıştır. Kapların üzerindeki balmumu bantlar üzerindeki yazılar bilinen en eski Frigce yazı örnekleridir. Bu mezarın sahibi 1.60 metre boyunda ve altmışlı yaşlarının başlarında ölmüş bir erkek olup muhtemelen Frigya kralıdır. Yakın zamanda mezarın ahşapları üzerinde yapılan radyokarbon analizleri kralın MÖ 740 civarında defnedildiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu kralın aynı tarihlerde öldüğü düşünülen Gordios olduğu öne sürülmektedir.

Tarihi Kasaba : Birgi (2012)

Birgi, İzmir'in Ödemiş ilçesine bağlı bir mahalle. İlçe merkezine 10 km uzaklıktadır. Ulu Cami ve Çakırağa Konağı gibi tarihî yapılara ev sahipliğı yapmaktadır.

Birgi, sırasıyla Frigler, Lidyalılar, Persler, Pergamonlular ve Romalıların egemenliğı altına girdi. 13. ve 14. yüzyıllarda Aydınoğulları Beyliğı'ne

başkentlik yaptı. 1426'da ise Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarına dahil oldu.

Tarihi Birgi mahallesinde yer alan turistik yapılar şöyledir:

Çakırağa Konağı (18.yy)

Aydınoğlu Mehmet Bey
Camii (14.yy)

Aydınoğlu Hamamı (14.yy)

İmam-ı Birgivi Türbesi
(16.yy)

Sandıköğlu Konağı (19. yy)

Birgivi Mehmet Efendi
Medresesi (16. yy)

Karaoğlu Camii (18. yy)

Birgi Surları

Demiri Mağaza (16. yy)

Küp Uçuran (12. yy)

Ümmü Sultan Türbesi
(14.yy)

Gazi Umur Bey Heykeli

Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı (2012)

Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı, Anadolu'nun güneybatısında yer alan Karya Bölgesi'nin en önemli kentlerinden olan Muğla İli'nin Milas İlçesi'nde yer almaktadır. Söz konusu Anıt Mezar ve Kutsal Alanı; Temenos Duvarı, Menandros Onur Sütunu, Podyum ve Mezardan (Taşıyıcı Oda, Mezar Odası, Lahit ve Dromos) oluşmaktadır.

Antik dünyanın yedi harikasından biri sayılan ve günümüze “Mozole” (Mausoleum) kavramını taşıyan, “Halikarnas Mozolesi”nden (Halicarnassus Mausoleum) daha erken bir dönemde, aynı boyutlarda Mausolus’un babasına ait olan ve günümüze kadar ulaşabilmiş tek örnek olması bakımından Anıt, eşsiz bir değer taşımaktadır.

Antik çağ dünyasının en önemli mezar anıtı ve ölü kültürünün temsilcisi olan yapıt, hem mimari tasarımı hem de sanatın diğer önemli kolları olan heykeltıraşlık ve duvar resim sanatı açısından üst düzeydedir. Özellikle “Hekatomnos Frizli Lahdi” büyüklüğü, niteliği ve sahibinin öne çıkan kişiliğiyle Klasik ve Hellenistik Anadolu’da tek örnektir.

Beçin Ortaçağ Kenti (2012)

Beçin, Muğla'nın Milas ilçesine bağlı bir mahalle. İlçe merkezinin 5 km güneyinde yer almaktadır. Beçin, tarih boyunca aralarında Romalılar, Menteşeoğulları ve Osmanlıların da bulunduğu pek çok uygarlığa ev sahipliği yaptı.

13. yüzyılın ikinci yarısında, Menteşeoğulları Beyliği'nin başkenti olduğu dönemde, daha önce olmadığı kadar önem kazandı.

Bizans İmparatorluğu zamanında inşa edilen Beçin Kalesi, Menteşeoğulları tarafından geliştirildi.

Niğde'nin Tarihi Anıtları (2012)

Niğde Şehri'nin eski çekirdeğini oluşturan Alaeddin Tepesi'nde kale, Alaeddin Camii, Rahmaniye Camii, Hatıroğlu Çeşmesi, Sungur Bey Camii, Sokullu Mehmet Paşa Bedesteni, Nalbantlar Çeşmesi, Ermeni ve Rum Kiliseleri gibi şehrin tarihsel geçmişini yansıtan birçok anıtsal yapı yer almaktadır. 1223 yılında

kurulan Alaeddin Camii, Klasik Selçuklu Camii mimarisinin tüm unsurlarını orijinal hali ile bünyesinde taşımaktadır.

Tamamen geometrik süsleme programına sahip Alaeddin Camii, Anadolu'ya özgü taş süslemelerin ilk örneklerini vermesi açısından önemlidir. Doğu taç kapısında; yıldızlı geometrik örgü şeması Selçuklu mimari süslemesinin ilk örneklerini yansıtmaktadır. 1335 yılında kurulan Sungur Bey Camiinin özellikle kapılarında kullanılan künkari ve kakma teknikleri ile kapı kanatlarında kullanılan kakma tekniği ilk örneklerdendir. Camiinin minberi ise sedef kakmalı ilk örneklerden biri olması açısından önemlidir.

Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi (2012)

Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi, Gaziantep ilinin İslahiye ilçesine bağlı Yesemek mahallesi yakınlarında yer alır. Yapılan kazılarda elde edilen buluntular, atölyenin MÖ 900-800 yılları arasında kurulduğunu göstermektedir. Atölye içinde hâlen birçok heykel görülebilmektedir.

Bu heykellerden hareketle döneme ait birçok bilgiye ulaşılmıştır. Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi, 2012 yılında Dünya Mirası Geçici listesine dahil edilmiştir.

Odunpazarı Tarihi Kentsel Sitesi (2012)

Şehrin ilk yerleşim yeridir. Eskişehir kent merkezinde yer alır ve diğer ilçelere göre yükseltisi daha fazladır. Bir rivayete göre Eskişehir'e yerleşmeyi düşünen ilk halk Odunpazarı ve şimdiki Porsuk Çayı'nın olduğu bölgeye birer koyun ciğeri asarlar. Hangisi çok dayanırsa orayı yerleşim bölgesi seçeceklerdir. Odunpazarı'na asılan ciğer daha geç bozulur ve ilk yerleşim burada oluşur. Odunpazarı'nın tarihî kent merkezi, UNESCO tarafından 2012'de Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dahil edildi. 2018 yılında ise Japon mimar Kengo Kuma'nın tasarladığı Eskişehir Modern Sanat Merkezi'nin açılması planlanmaktadır. İlçe sınırları içerisinde tarihî bina ve külliyeler mevcuttur. Bu binalardan bazıları Atatürk

Lisesi, Kurşunlu Külliyesi, Yeşilefendi Osmanlı Evi Müzesi, Tayfun Talipoğlu Daktilo Müzesi ve Atatürk Müzesi'dir.

Mamure Kalesi (2012)

Mamure Kalesi Türkiye'nin güneyinde, Mersin'in Anamur ilçesine bağlı Bozdoğan mahallesi yakınlarında kıyı boyu uzanan tarihi bir kaledir. Kale 3. yüzyılda Romalılar tarafından Akdeniz ve Kilikya ticaret yollarını gözetlemek ve ticaret gemilerini korsanlardan korumak amacıyla inşa edilmiştir. Zaman içerisinde tahriplere ve yıkılıma uğrayan kale 12. yüzyıl'da Kilikya Ermeni Krallığı döneminde tekrar onarılmıştır.

Kale 1450 yılında Karamanoğulları Beyliği döneminde bölge beyi Karamanoğlu Mahmut Bey tarafından onarılmış ve kaleye Mamure (müreffeh) ismi verilmiştir. Ayrıca Mahmut Bey kale içinde 1300-1308

yılları arasında bir camii inşa ettirmiştir. Kale 1469 yılında Osmanlı Devleti'nin eline geçmiştir. Ayrıca Kale 15, 16 ve 18. yüzyıllarda onarıma tabi tutulmuştur.

Hacı Bektaş-ı Veli Türbesi (2012)

Hacı Bektaş-ı Veli Türbesi, Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesinde yer alan ve 1964'ten beri müze olarak kullanılan bir yapı. Alevi filozof Hacı Bektaş-ı Veli tarafından 13. yüzyılda kuruldu ve sonraki dönemlerde yapılan eklemeler ve onarımlarla bugünkü hâlini aldı. 2014'te yaklaşık 470.000 kişi tarafından ziyaret edilen müze, Türkiye'nin en çok ziyaret edilen altıncı müzesidir. UNESCO, 2012'de kompleksi Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dahil etti. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen özel izinle Temmuz 2015'te yapılan cem töreni, 188 yıl aradan sonra dergâhta gerçekleştirilen ilk ibadet oldu.

Laodikeia Arkeolojik Sit Alanı (2013)

Laodikeia, MÖ 1. yüzyılda Anadolu'nun kentlerinden biridir. Denizli ilinin 6 km kuzeyinde yer alan antik Laodikeia kenti, coğrafi bakımdan çok uygun bir noktada ve Lykos ırmağının güneyinde kurulmuştur. Kentin adı antik kaynaklarda daha çok “Lykos'un kıyısındaki Laodikeia” şeklinde geçmektedir. Diğer antik kaynaklara göre ise, kent MÖ 261-263 yılları arasında II. Antiokhos tarafından kurulmuş ve kente Antiokhos'un karısı Laodike'nin adı verilmiştir.

Kentteki büyük sanat eserlerinin MÖ 1. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir. Romalılar da Laodikeia'ya özel bir önem vermişler ve Kıbyra (Göhlisar-Horzum) Conventus'unun merkezi yapmışlardır.

İmparator Caracalla zamanında Laodikeia'da bir seri kaliteli sikke basılmıştır. Laodikeia halkının da katkılarıyla kentte çok sayıda anıtsal yapı yapılmıştır. Küçük Asia'nın 7 ünlü kilisesinden birinin bu kentte

bulunması, Hristiyanlığın burada ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. MS 60 yılında meydana gelen çok büyük bir deprem kenti yerle bir etmiştir.

Strabon'un bildirdiğine göre Leodikya, kuzguni siyah yününün yumuşaklığı ile ünlü bir tür koyun yetiştiriyordu. Yazar bu hayvanların Leodikyalılara büyük gelir sağladığını da anlatmaktadır. Kent ayrıca tanınmış bir tekstil endüstrisi geliştirmiştir. "Laodicean" olarak adlandırılan bir tür kumaştan Diocletian fermanında söz edilmektedir. Leodikya'da yapılan ve "Trimita" adıyla bilinen tünikler o denli ünlüydü ki, kent "Trimitaria" olarak anılıyordu. Leodikya'daki kazılar 1961-1963 yılları arasında Kanada Quebec Laval Üniversitesi'nin araştırmacıları tarafından, Jean des Gagniers yönetiminde yapılmış ve çok ilginç bir çeşme yapısı bütünüyle ortaya çıkarılmıştır. Bu başarılı çalışmalar, özellikle çeşme yapısı üzerine çok iyi etüdler kapsayan bir bölümle birlikte yayımlanmıştır.

Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi (SEPA) (2013)

Ankara, Konya ve Aksaray illeri ile çevrili olan Tuz Gölü, Van Gölü'nden sonra Türkiye'nin ikinci büyük gölüdür. Yer altı suları ile beslenen Tuz Gölü, kapalı bir havza olan Konya Havzası'nda yer almaktadır. Ortalama derinliği 50 cm.'nin altında olan Tuz Gölü, Doğuda Kızılırmak, Güneyde Obruk, Batı'da Cihanbeyli ve Kuzeyde Haymana Platoları ile çevrilidir. Gölün bulunduğu bölge, Türkiye'nin en az yağış alan bölgesidir. İlkbaharda gölün genişliği 164.200 hektara ulaşırken yaz aylarında göl yüzeyinde oluşan yaklaşık 30 cm.lik tuz tabakası, bölgedeki aşırı buharlaşmanın bir kanıtıdır. Türkiye'nin tuz ihtiyacının % 70'i Tuz Gölü'nden sağlanmaktadır.

Sayılamayacak kadar çok çeşitli kuş türüne ev sahipliği yapan Tuz Gölü havzası, yaklaşık 6.000 kadar kuş yuvalama alanına sahiptir. Bunun yanında bölgede 279 bitki ve bakteri türünün yaşadığı tespit edilmiştir.

Dünyanın önemli doğal alanlarından biri olan Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi, sahip olduğu bu özellikleri nedeniyle UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi'ne kaydedilmiştir.

Ceneviz Ticaret Yolu'nda Akdeniz'den Karadeniz'e Kadar Kale ve Surlu Yerleşimleri (2013)

Cenevizliler, 11. ve 15. yüzyıllar arasında Akdeniz, Karadeniz, Atlantik Okyanusu ve Kuzey Avrupa'da ticaret kolonileri kurmuş ve kıyılarda kaleler inşa etmiş veya eski kale kalıntılarını onarıp kullanmışlardır.

Tarih boyunca önemli ticaret yollarının kavşağında yer almış Anadolu kıyılarında da Cenevizlilerin bir dönem kullandığı birçok yerleşim bulunmaktadır. Bu yerleşimler arasında İstanbul'da Boğaz'ın Karadeniz çıkışında Anadolu Kavağı'nın hakim bir tepesi üzerinde yer alan Yoros Kalesi ve bir kale yapısı olmamasına rağmen Cenevizlilerden kalan kentsel savunma sistemindeki önemi nedeniyle Galata Kulesi, Karadeniz'de özellikle Cenevizliler döneminde ticari canlılığın merkezi olmuş Amasra Kalesi, Sinop Kalesi ve günümüzde de Ceneviz Kalesi olarak adlandırılan, denizcilik ve ticarete önem taşıyan Akçakoca Kalesi, Ege'de ise Cenevizliler döneminde önemli bir ticaret limanı olan ve kentin savunmasında önem taşıyan Foça Kalesi ile sağlamlığı ve görkemli yapısıyla dikkat çeken Çandarlı Kalesi sayılabilir.

Sardes Antik Kenti ve Bintepeler Lidya Tümülsleri (2013)

Sardes / Sardis, Manisa'nın Salihli ilçesine bağlı Sart kasabası yakınlarında bulunan ve Lidya (Lydia) devletine başkentlik yapmış antik kent.

MÖ 1300 de kurulup MS 1200 de yıkılmıştır.Salihli merkezine 9 km, İzmir'e 82 km uzaklıkta olup, İzmir-Ankara karayolunun iki yanına yayılmıştır. Sardes bilinen tarihe göre paranın ilk basıldığı yerdir. Ayrıca tarihteki ünlü Kral Yolunun başlangıcıdır. Uzun süre değerli taş olarak kullanılmış turuncu kuvars taşının Batı dillerindeki ismi olan ve "sard" kelimesi, taşın antik çağda çıkarıldığı Sart bölgesinden gelir. Halen burada Kuvars taşı ve altın çıkarımı devam etmektedir.

Sart'ta tarihte bilinen ilk tiyatro kalıntıları da mevcut olup gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca Sart'ın yaklaşık 5 km kuzeyinde "Bin Tepeler" ismiyle anılan yaklaşık olarak 85 tane mezardan oluşan Lidya

kraliyet mezarlığı bulunmaktadır. Sart kasabasında Batı Anadolu'nun 7 tapınağından biri olan Artemis Tapınağı yer almaktadır.

Tarihi kütüphanesi ve kral tahtları halen büyük bir oranda sağlam kalmış ve ziyarete açıktır. Burada yer alan tarihi eserlerin çoğunluğu itibarıyla tıpkı aynı yapımıdır orijinalleri manisa etnografya müzesinde sergilenmektedir. İzmir - Uşak yolu üzerinde bulunması ziyaret için büyük kolaylık sağlar.

Marmara Gölü'nün güney kenarında yer alan ve Lidya tümülüs mezarlık alanı olan Bin Tepeler, dünyanın en büyük tümülüs alanıdır. Lidya tümülüsleri, M.Ö. 6. ve 5. yüzyıllarda bu peyzajın önemini ortaya koyan unsurlardır. Kraliyet mezarlığı olarak Sardes'e sıkı bir şekilde bağlı olan Bin Tepe, daha erken ve daha geç dönemlere tarihlenen kalıntıları ile Lidya dönemine ait sadece bir mezarlık alanı değil, kültürün devamını gösteren bir anıttır.

İznik (2014)

İznik, Türkiye'nin Bursa ilinin bir ilçesi ve ilçenin merkezi olan şehir. Adını şehirden alan İznik Gölü'nün doğu kıyısında, Bursa'nın kuzeydoğusunda yer alır. İznik adı, şehrin eski adı olan "Nikea"dan gelmektedir. Dönemde yaygın bir dönüştürme kuralına göre Yunanca adın önüne 'sur içinde' anlamında olan is eki getirilerek İsnikea adı Türkçede İznik olmuştur.

İznik'te ilk yerleşimin MÖ 2500 yıllarına uzandığı sanılmaktadır. MÖ 7. yüzyıl öncesinde burada kurulan yerleşime 'Helikare' denmekteydi. Makedonya İmparatoru III. Aleksandros'un generali Antigonos tarafından MÖ 316 yılında kent Antigoneia adını almıştır. Aleksandros'un ölümünden sonra Antigonos ile general Lysimakhos arasındaki savaşı kazanan Lysimakhos kente, Antipatros'un kızı olan eşinin adını vererek şehir bu tarihten sonra Nikea adıyla anılmaya başladı. Semavi Eyice 'nin araştırmalarında ise,o bölgede Trak kavimi göçlerinden önce Helikare adında bir antik kentin ortaya çıktığını görmekteyiz demıştır. MÖ 293'te Bitinya Krallığı'na bağlanan kent, önemli mimari yapılarla süslenmiştir. Astronominin en önemli isimlerinden biri olan Hipparkos bu dönemde İznik'te doğmuştur. Bir süre Bitinya Krallığı'nın başkenti olan Nikea daha sonra Roma'nın önemli bir yerleşimi olarak varlığını sürdürür.

325 yılı yazı başında Hristiyanlık için çok önemli olan Birinci İznik Konsili, İznik'te toplanmıştır. İmparator I. Konstantin'in de katıldığı toplantıda Hristiyanlıkla ilgili yortu günleri ve Nikea Kanunları adı ile bilinen 20

maddelik metin bu Konsilden sonra kabul edilmiştir. 787 yılında İznik Ayasofya'sında VII. Konsül toplandı. Ayrıca VI. Haçlı Seferi sonucunda Bizans İmparatorluğu İstanbul'u kaybedince İznik'te Bizans Hanedan üyeleri tarafından İznik Latin İmparatorluğu kurulmuş ve bu imparatorluk daha sonra İstanbul'u fethederek Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kurmuştur.

1075 ile 1086 yılları arasında Anadolu Selçuklu Devleti'ne başkentlik yapan Nikea; 1097 yılında, Birinci Haçlı Seferi sırasında gerçekleştirilen kuşatma sonrasında tekrar Bizans İmparatorluğu'na geçti. 1105 yılında tekrar Selçukluların kontrolüne geçen şehir, 1147 yılında bir kez daha Bizans egemenliğine girdi. 1328-1331 yılları arasında gerçekleştirilen kuşatma sonrasında Osmanlı Devleti tarafından ele geçirildi. Osmanlı idaresinde İznik, sanat, ticaret ve kültür merkezi oldu. İznik Medresesi'nde birçok ünlü ders verdi. Dâvûd-i Kayserî, Ebul Fadıl Musa,

Eşrefoğlu Abdullah Rûmî gibi tasavvuflar İznik'te yaşadı ve eserler verdi. Osmanlı döneminin ilk cami, medresesi ve imareti İznik'te inşa edildi. 14., 15. ve 16. yüzyıllarda İznik bir sanat merkezi olmuş, dünyaca ünlü çini ve seramikler burada üretilmiştir.

Zeynel Abidin Camii ve Mor Yakup Kilisesi (2014)

Zeynel Abidin Camii ve Külliyesi, Mardin ilinin Nusaybin ilçesinde yer almaktadır. Külliye, cami, Zeynel Abidin ve kız kardeşi Sitti Zeynep türbeleri, şadırvan, medrese, mezarlık ve abdesthane yapılarından oluşmaktadır.

Cami, yanında bulunan türbelerin üzerindeki kitabeye göre 12. yüzyılda inşa edilmiştir. Türbelerin ithaf edildiği Zeynel Abidin ve Sitti Zeynep, Muhammed'in 13. kuşaktan torunudur

Mor Yakup Kilisesi. Mardin'in Nusaybin ilçesinde bulunan bir Ortodoks kilisesidir. Nusaybin piskoposu olarak görev yapan Mor Yakup tarafından yaptırılmıştır. İçinde Mor Yakup'un türbesi de bulunmaktadır. Yukarı Mezopotamya'nın en eski kiliselerinden biri olarak kabul edilir.

Vaftizhane olarak inşa edilen güney kilisesinde, Mor Yakup'un tabutunun saklandığı yere girip çıkanlar için düşünülmüş çift merdivenli bir bölüm yer alır.

Ahi Evran Camii ve Türbesi (2014)

1482 yılında, Ahilik Teşkilatının kurucusu Ahi Evran adına yaptırılan Cami ve Türbe, Kırşehir il merkezinde bulunmaktadır. Türbeye, cami içinden bir merdivenle çıkılmaktadır. Kırşehir il merkezinde yer almaktadır. Zaviye; planlı mescit, Ahiliğin kurucusu Ahi Evran'ın türbesi ve zaviye- tekke olarak kullanılan mekanlardan oluşmaktadır.

Ahi Evran Kabiri, Kırşehir'in merkezinde bulunan tarihi kabir, adını Ahi Evran-ı Veli'den almaktadır . Halk arasında evliyaullah olarak anılan, esnaflar birliği ve ahilik (esnaf, üretim erbabı) örgütünün kurucusu Ahi Evran-ı Veli adına yapılmıştır. Aslen zaviye olarak yapılan bina sonraki yıllarda camii olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Anadolu'yu işgal eden Moğollara karşı, kendisini destekleyen Türkmenlerle beraber yaptığı savaşta başarısız olmuştur. 1 Nisan 1261 tarihinde kılıçlarla parçalanarak öldürülen Ahi Evran'den sonra eşi ve çocukları Hacıbektaş Veliye sığınmışlardır. Ahilik teşkilatı mensupları Anadolu'yu terk etmeyerek direnişlerini devam ettirmişler, Anadolu ve Rumelinin Türkleşmesinde çok önemli rol oynamıştır.

Ahi Evran, Hacı Bektaşî Veli'nin tavsiyesiyle zamanın Rum, Ermeni ve Yahudi esnaflarına karşı Anadolu'ya yeni gelen Türk esnafların birlik ve dayanışması için sonradan Ahilik denen esnaf dayanışma loncalarını kurmuştur. Günümüzdeki esnaf odalarının temeli Ahi Evran tarafından atılmıştır.

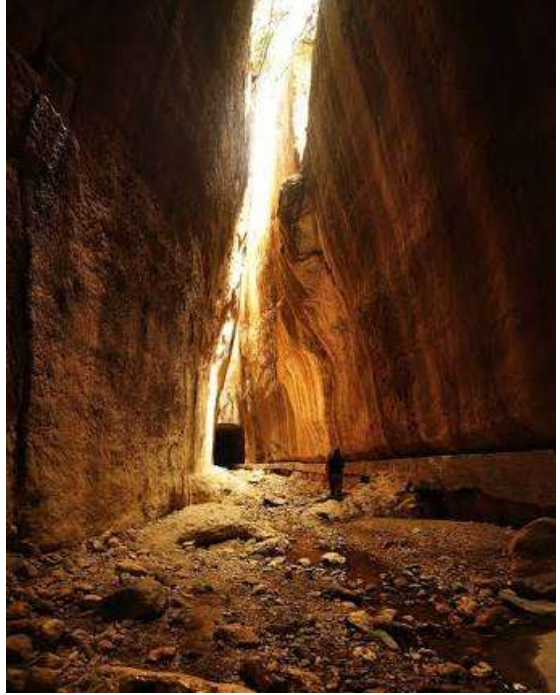
Titus Tüneli (2014)

Titus Tüneli, Titus Kaya Tüneli veya Vespasianus Tüneli, günümüzde Türkiye'nin Hatay iline bağlı Samandağ ilçesi sınırları içerisinde, üzerinde Çevlik mahallesinde kurulu olan ilçenin 5 km.

kuzeyinde kalan dağlık ve denize hâkim yamaçlarda bulunan Titus adıyla bilinen Titus Flavius Vespasianus tarafından yaptırılmış, yapımı yüzyılı aşkın bir zaman sürdüğü düşünülen tünellerdir.

Tünel, dağdan gelen derelerin ağzında ve bir iç liman olarak MÖ 300'lü yıllarda I. Selevkos Nikator tarafından kurulan, kurucusu Nikator adıyla anılan tarihi kentin liman bölümüne bakmaktadır.

Bu limanın dağdan gelebilecek sel suları ile dolabileceği düşünüldüğünden dolayı, Titus tarafından derenin önü bir duvar ile kapatılmış, duvarın dereden gelen bölümü ile deniz arasındaki dağ delinerek tünel yapılmıştır. Tünelin kapalı bölümü 130 metre uzunluğunda olup, açık alanıyla birlikte toplam 1380 metre uzunluğundadır. Genel olarak açık ve kapalı alanlarda tünelin yüksekliği 7 metre ve genişliği ise 6 metredir. Tünel Vespasian, Titus ve Antoninus Pius zamanlarında yapılmıştır. 2014 yılında tünel UNESCO'nun Dünya Mirası Geçici Listesi'ne eklenmiştir.

Ayrıca daha sonra yapıldığı düşünülen, tünelin deniz tarafına bakan kısmında kaya mezarları bulunmaktadır. Kaya mezarlarının bulunduğu yer tünele yaklaşık olarak 100 metre uzaklıktadır. Kaya mezarı alanında bulunan en büyük çukur ise oldukça gösterişlidir ve diğer kaya mezarlarından daha farklı tarzda yapıldığından dolayı halk arasında "Beşikli Mağara" olarak bilinmektedir. Seleucia Pieria antik kentinin parçası olan, Nikator antik kentinin üst bölümlerinde tapınak kalıntıları da bulunmuştur. Bölge kayalık olmasından dolayı çok sayıda mağara bulunur.

Mahmut Bey Camii (2014)

Mahmut Bey Camii, Türkiye'nin Kastamonu ilinde Kastamonu şehir merkezine Daday yolu 18 km uzaklıkta Kasaba Köyü'nde bulunmaktadır. 1366'da Candaroğulları Beyliği hükümdarı Emir Mahmut Bey tarafından Cuma Camii adıyla yaptırıldı. Kastamonu'nun kuzeybatısında, Daday yolu üzerinde bulunan kasabanın

köyünde yer alır. 2014 yılında UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne eklendi.

Kültepe Arkeolojik Alanı - Kanesh (2014)

Kültepe, Kayseri'de bulunan ve Kaniş (Kanesh) harabelerinin bulunduğu bir antik kent ve ören yeridir. Kayseri il merkezinin 20 – 21 km. kuzeydoğusunda, merkeze bağlı Karaev ya da Karahöyük, yeni adıyla Kültepe Köyü'nün hemen güneyindedir. Arkeoloji yayınlarına, uzaktan görünümüyle kül rengi bir tepe olması nedeniyle Kültepe adıyla girmiştir. Yakın çevrede ise Karahöyük olarak bilinmektedir. Türkiye'deki diğer Karahöyük adlı yerleşimlerle karışmaması için Kültepe-Karahöyük olarak adlandırılması önerilmektedir. Höyük günümüzde 20 metre yükseklikte, 550 x 450 metre boyutlarında bir tepe yerleşimidir. Yerleşim, 19. yüzyıl sonlarından itibaren büyük tahribat görmüştür. Tahsin Özgüç başkanlığındaki kazıların başlamasıyla koruma altına alınmıştır.

Tahsin Özgüç'ün 1948 yılından bu yana yürüttüğü kazılarda ortaya çıkarılan Asur çivi yazılı tabletlerden sadece Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde ve Kayseri Arkeoloji Müzesi'nde 13 binin üzerinde bulunmaktadır. Genel olarak "Kapadokya Tabletleri" olarak bilinen bu tabletlerden British Museum, Louvre Müzesi ve Amerikan müzelerinde çok sayıda tablet bulunmaktadır.

Kazılarda ortaya çıkartılan kil tabletler ve diğer buluntulardan MÖ 19. – 17. yüzyıllar arasında Mezopotamya ile Anadolu arasındaki zengin ticari ilişkileri ortaya koymaktadır. Bu haliyle İç Anadolu'daki birkaç önemli yerleşmeden biri olarak görülür. Bu ticari ilişkilerin MÖ 3. binyılın ikinci yarısında, yine zengin bir Hatti kenti olduğu dönemde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Kültepe, Kızılırmak güneyi için Erken Tunç Çağı'nın tüm evreleri ile Erken Tunç Çağı'ndan Orta Tunç Çağı'na geçişi açıklayan çok değerli bilgiler sunan bir yerleşmedir.

Kaunos Antik Kenti (2014)

Muğla Dalyan'a yakın Köyceğiz sınırları içinde bulunan, bir diğer adı da "Kbid" olan antik kent. Dalyan Boğazı'nın öbür yakasında bulunan kent bir mitosa göre Miletos'un ikiz çocuklarından biri olan Kaunos tarafından Karya - Likya sınırında kurulmuştur. Antik Çağ'da bir liman kenti olan Kaunos günümüzde kıydan hayli içeride kalmıştır.

Kente girişte kaya mezarları ziyaretçilerin ilgisini çeken eserlerdir. Diğer taraftan kenti tahkim eden yaklaşık 3 km. uzunluğundaki sur duvarları, Stoa, agora, çeşme, hamam, tiyatro ve tapınak kalıntıları Kaunos'un Antik Dönemde teşkilatı tam bir kent olduğunu ortaya koymaktadır. Arkaik, Klasik, Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerinde hayli yaygın olarak yerleşim geçiren kent, M.S. yüzyılda terkedilmiştir. Yukarı Akropol Orta Çağ'da bir ara tahkim edilerek kullanılmışsa da, bu yerleşim fazla uzun süreli olmamıştır. Kaunos'a genelde Dalyan'dan deniz motorları ile gidilmektedir. Motorlardan inip bir kilometre kadar yokuş yukarı yürümek gerekir. Antik kentin etrafını surların çevrelediği görülür. Litvanya'nın bir şehri olan Kaunas ile karıştırılmamalıdır.

Anadolu Selçuklu Medreseleri (2014)

12. ve 13. yüzyılda Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi'nde inşa edilmiş olan Anadolu Selçuklu Medreseleri, zarif taş işçiliği, mimari özellikleri ve Anadolu'ya has süsleme şemalarıyla dikkat çekmektedir.

Türk-İslam Sanatı'nda ayrı bir yere sahip olan "Anadolu Selçuklu Medreseleri" adlı UNESCO Dünya Miras Geçici Liste Adaylık Dosyası; Konya'daki İnce Minareli Medrese ve Karatay Medresesi, Sivas'taki Çifte Minareli Medrese, Gök Medrese ve Buruciye Medresesi, Erzurum'daki Yakutiye Medresesi ve Çifte Minareli Medrese, Kayseri'deki Sahibiye Medresesi ve Çifte Medrese ile Kırşehir'deki Cacabey Medresesi'nden oluşmaktadır.

Arslantepe Arkeolojik Alanı (2014)

Malatya'nın 7 km. kuzeydoğusunda, Fırat ırmağının (Karakaya Baraj

Gölü) batı kıyısı yakınındaki Orduzu Beldesinde yer alan Arslantepe Höyüğü'nün Kültür Dolgusu 30 m. yüksekliğindedir. M.Ö. 5000 yıllarından M.S. 11. yy.a kadar yerleşim görmüştür. M.S. 5-6. yy.lar arasında Roma köyü olarak kullanılmış ve daha sonra Bizans Nekropolü (mezarlık) olarak yerleşimini tamamlamıştır. Höyükte

yapılan kazılar sonucunda; M.Ö. 3300-3000 yıllarına ait bir kerpiç saray, M.Ö.3600-3500'lere ait tapınak, iki bini aşkın mühür baskısı, kaliteli metal eserler bulunmuştur. Elde edilen veriler göstermektedir ki o

dönemde Arslantepe, aristokrasinin doğduğu ve ilk devlet şeklinin ortaya çıktığı resmi, dini ve kültürel bir merkezdir.

Sarayın koridor duvarları baskı motif ve duvar resimleri ile bezenmiştir. Binanın çeşitli bölümlerinde çok sayıda mühür baskısının bulunması, idari etkinliklerin yoğunluğunu ve bu işlerde, malları depolardan alma ve mühürleme yetkisi bulunan çok sayıda memurun çalıştığını ortaya koymaktadır. Duvarlardaki zengin bezeme ve kabartmalar da gücü simgelemektedir. Bu bütün etkinliklerin merkezleştirildiği, kayıt amacıyla etkin bir mühürleme sisteminin kullanıldığı ve giderek bürokrasinin geliştiği, güçlü siyasi ve dini kurumları olan bir devlet sisteminin doğuşuna kanıttır. Geçmişte daha çok dinsel amaçlar için yapılan büyük yapı ilk kez başka işlevler de kazanıp içinde kamu hizmetlerinin de görüldüğü, mimari açıdan gelişmiş, böylece Yakın Doğu'da sarayın başlangıcını oluşturmuştur.

Korykos Antik Kenti (2014)

Hitit dönemiyle başlayıp, Helenistik, Roma, Bizans ve Ermeni dönemleriyle devam eden tarihsel süreç içinde Korykos, Akdeniz'deki önemli liman kentlerinden biri olmuştur.

Helenistik dönemde başlayan kentleşme ile içinde bulunduğu coğrafyanın avantajı kullanılarak güvenli bir şehir yaratılmış ve bölgede başka bir örneği bulunmayan deniz ve kara kalesinden oluşan ikili bir savunma sistemi oluşturulmuştur. Stratejik konumu nedeniyle zamanla önem kazanan limanı sayesinde Roma döneminde 500 yıl boyunca zeytin üretiminde ve zeytinyağı ve şarap ticaretinde öne çıkan bir kent konumuna gelmiştir. Bugün ise Dağlık Kilikya'nın en iyi korunmuş antik kentlerinden biridir.

Alana yayılmış 14 adet kilise bölgedeki mimari üsluplardan etkilenmiş olmalarının yanı sıra kendilerine özgü yerel bir karakter taşımaları; surların 10 km kuzeyinde yer alan ve yönetici sınıfın anıt mezarları niteliğindeki Adamkayalar ise dönemin günlük yaşantısına ışık tutan 11 adet rölyefi nedeniyle Korykos'u benzer nitelikli diğer antik kentlerden ayıran en önemli unsurlardır.

Anavarza Antik Kenti (2014)

Anavarza, Kadirli, Ceyhan ve Kozan ilçe sınırlarının kesiştiği yerde, Kozan sınırları içerisinde, Kilikya bölgesinde bulunan antik kent. Çevresi mesire yeri olarak kullanılır. Kilikya ovasının önemli merkezlerinden olan Anavarza'nın antik kaynaklarda adı Anazarbos, Anazarba, Aynizarba veya Anazarbus olarak geçer. Adana'nın yaklaşık 70 km kuzeydoğusunda, Dilekkaya köyündeki antik şehir, Sunbas çayının Ceyhan ile birleştiği yerin 8 km kuzeyinde ada gibi yükselen bir tepe üzerindedir.

Kentin Roma İmparatorluk Devri öncesi tarihi hakkında hemen hemen hiçbir bilgi yoktur. MÖ 19. yılında İmparator Augustus tarafından ziyaret edilen kent "Anazarbus yanındaki Caesarea" diye anılmaya başlamıştır. Anazarbus veya Anabazus adının esasen kente hakim olan ve Çukurova düzlüğünün en çarpıcı fiziki oluşumlarından biri olan 200 metre

yüksekliğindeki kaya kütesine ait olduğu ve belki Eski Farsça Na-barza ("Yenilmez") adından tahrif edildiği düşünülebilir.

Anavarza Roma İmparatorluk Devrinin ilk iki yüzyılı boyunca büyük bir varlık göstermemiş, Kilikya başkenti Tarsus'un gölgesinde kalmıştır. Tarsus günümüze kadar yaşayabilmiştir ama bunun karşılığında tarihi anıtlarının büyük bir bölümünü kaybetmiştir. Roma imparatorlarından Septimius Severus'un, Pescennius Niger ile yaptığı iktidar savaşı sırasında, Severus'un tarafını tutan kent, onun Niger'i 194 yılında İsos'ta yenerek imparatorluğun tek hakimi olmasından sonra ödüllendirilmiş, tarihinin en parlak dönemini yaşamaya başlamıştır. 204-205 yıllarında Kilikya, İsauria ve Likaonia eyaletlerinin metropolisi olmuştur.

260 yılında diğer Kilikya kentleri gibi Anavarza da Sasani Kralı Şapur tarafından fethedilmiştir. 4. yüzyılda İsaurlu Balbinos tarafından tahrip edilmiş olan Anavarza, İmparator II. Theodosius zamanında 408 yılında kurulan Cilicia secunda'nın ve eyaletin başkenti olmuştur.

525 yılındaki büyük depremde zarar gören kent İmparator İustinianus tarafından onartılarak İustiniopolis adıyla onurlandırılmıştır. Ancak 561 yılında ikinci kez deprem felaketine ve bunu hemen izleyen büyük bir veba salgınına uğramıştır. İslam İmparatorluğunun zuhurundan sonra Arap ve Rum devletleri arasındaki sınır bölgesinde kalan kent sürekli akın

ve savaşlarla tahrip edilmiş ve nüfusunun büyük bir bölümünü kaybetmiştir.

11. yüzyıl ortalarında kent, Bizans Devleti'nin Kars bölgesinde yeni fethettiği Ermeni topraklarından göç ettirilen Ermenilerle iskân edilmiştir. Malazgirt Savaşından sonra Anadolu'da merkezi otoritenin iflası üzerine, Kars'ın son Ermeni kralının oğlu veya torunu olduğu iddia edilen Rupen adlı Ermeni askeri şefi 1080 yılı dolayında Sis (Kozan) ve çevresinde bir dizi Bizans kalesini ele geçirerek beyliğini ilan etmiştir. Rupen sülalesi 1097'den sonra bölgeye gelen Haçlıların ve 1277'den sonra Moğolların desteğiyle bölgede egemenliğini 1375 yılına kadar korumayı başarmıştır. Rupen soyundan gelen II. Levon (1189-1219) Anamur'dan İskenderun Beleni'ne uzanan alanda egemenliğini pekiştirerek 1199 yılında Papa'nın tevdi ettiği "Ermenistan Kralı" tacını giymiştir.

Rupen oğulları döneminde yeniden inşa edilen Anavarza Kalesi, hanedanın (Sis Kalesi ile birlikte) iki ana ikametgâhından biri ve hanedan mensuplarının gömüldüğü mahal olarak önem kazanmıştır. 1950'li yıllara kadar kale içinde görülebilen anıt-mezarlar halen tahrip edilmiş olup yazıtları da kayıptır.

14. yüzyıldan itibaren Anavarza yöresinde Varsak ve Avşar Türkmenleri egemen olmuş ve 16. yüzyıldan itibaren Kozanoğulları yönetiminde fiilen bağımsız bir Türkmen beyliği Sis ve Anavarza Kalelerinde egemen olmuştur. Halkın hak ve hukukunu yüzyıllarca dış saldırılara karşı korumuşlardır. Osmanlı Devletinin konar-göçer Türkmenleri yerleşik hayata geçirme politikasına karşı çıkmışlardır. Kozanoğlu Beyliği üzerine 1864-1866'da Derviş Paşa kumandasındaki Fırka-yı İslahiye gönderilmiştir.

Çanakkale ve Gelibolu 1. Dünya Savaşı Alanları (2014)

Çanakkale ve Gelibolu; modern Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Türk tarihinin önemli kişilerinin sahneye çıktığı ve Türk aydınlarının asker olarak görev yapmakta olan

en seçme bireyleri de dâhil yaklaşık 250.000 kişinin yitirildiği, Türklük bilincinin ortaya çıkışıyla yakından ilişkili alanları içermektedir.

I. Dünya Savaşı sırasında, saldırıların ağır insan ve malzeme pahasına durdurulduğu Çanakkale deniz ve Gelibolu Yarımadası kara muharebeleri Türk ve müttefik askerlerinin ve denizcilerinin kararlılığının, adanmışlığının, kahramanlığının ve fedakârlığının simgesidir.

Savaş sırasında tutulmuş çok sayıda günlük, cepheden yazılmış şiirler ve mektuplar, çizimler ve hasımlarla kurulan arkadaşlıklarla; Gelibolu muharebeleri, savaşın eşi görölmedik bir kültürel ve toplumsal olaya dönüştüğü tek örnektir.

Çanakkale ve Gelibolu 1. Dünya Savaşı alanları, dünya tarihini etkileyen önemli noktalardan biri olarak kabul edilmiş ve 2014 yılında UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi'ne dâhil edilmiştir.

Eflatunpınar: Hitit Su Anıtı (2014)

Eflatunpınar, Konya ilinin Beyşehir ilçesi sınırları içerisinde, iki doğal su kaynağının yeryüzüne çıktığı bir alana yerleşmiş, Beyşehir Gölü'ne yaklaşık on kilometre mesafede, MÖ 1300 yıllarına tarihlendirilen Geç Hitit kalıntılarının ve orijinal halini

muhafaza eden üç anıtın bulunduğu bir höyüktür. Tarihi Antik Yunan filozofu Eflatun'dan 1000 yıl öncesine dayanmakla birlikte, halk arasında bu şekilde adlandırılmıştır.

Eflatunpınar'da ayrıca 15. yüzyılda, Otlukbeli Muharebesi öncesindeki dönemde, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Karamanoğulları Beyliği'ne yardım eden Akkoyunluların kuvvetleri ile Fatih Sultan Mehmet'in oğlu Şehzade Mustafa komutasındaki Osmanlı kuvvetleri arasında bir savaş cereyan etmiş ve savaştan Osmanlılar galip çıkmıştır.

Eflatunpınar kalıntıları, Beyşehir Gölü çevresindeki pek çok diğer arkeolojik alan gibi derinlemesine arkeolojik araştırmaların gerçekleştirilmesini beklemektedir.

Akdamar Anıt Müzesi (Kilisesi) (2015)

Akdamar Anıt Müzesi (Kilisesi), Van'ın Gevaş ilçesi yakınlarında, Van Gölü'nün ikinci büyük adası olan Akdamar Adası'nda bulunmaktadır. Ermeni Vaspurakan Kralı I. Gagik Ardsruni tarafından saray kilisesi olarak M.S. 915-921 tarihleri arasında Mimar Keşiş Manuel'e inşa ettirilmiştir. Abbasilere bağlı olarak 908-1021 yılları arasında Van ve çevresinde hüküm süren Vaspurakan Krallığının kültürel çeşitliği ve etkileşimini bütünüyle yansıtan Akdamar

Anıt Müzesi (Kilisesi), hem mimarisi hem de süslemeleri ile dünya mimarlık tarihi içinde önemli bir yere sahiptir.

Akdamar Anıt Müzesi (Kilisesi), Ermeni mimarisinde Hripsime tipi olarak adlandırılan kare, köşe nişli dört yapraklı yonca planlıdır. Kilisenin kuzeydoğusundaki şapel 1296-1336 tarihlerinde; batısındaki jamatun 1763 tarihinde; güneyindeki çan kulesi 18. yüzyıl sonlarında ilave edilmiştir. Kilise, 2005-2006 yıllarında restore edilmiş, 2007 yılında anıt müze olarak hizmete girmiştir. Kilisenin cephelerini çeşitli bordürler halinde kuşatan ve duvarların orta ve alt kısımlarında heykel şeklinde canlandırılan figürlü taş kabartmalarda, İncil ve Tevrat'tan alınan dini sahneler, Hz. İsa ve Meryem, havariler, peygamberler, Ermeni asiller, saray yaşantısı, av sahneleri, günlük hayattan figürler, çeşitli hayvan, meyve, bitkisel ve geometrik motifler tasvir edilmiştir.

Antik Aspendos Kenti Tiyatrosu ve Su Kemerleri (2015)

Antik Aspendos kenti, Türkiye'nin güneyinde Pamphylia bölgesinde, Akdeniz'e dökülen antik Eurymedon (Köprüçay) nehri kenarında, kayalık bir tepenin üzerinde ve etrafındaki düzlükte kurulmuş bir kenttir. MÖ 5./4. yüzyıl Aspendos sikkeleri üzerinde Estwediiys ismi ile gösterilen kent, Karatepe'den MÖ 8. yüzyıla tarihlenen iki dilli bir yazıtta adı geçen Mps (Mupsch veya Mepesch – Mopsos) krallığının kralı Asitawa ismi bağdaştırılmak istenmiştir. Bazı epigraflar Asitawada'yı Küçük Asya için tipik bir yerel eski isim olduğuna işaret ederek Aspendos kent kurucusu olarak yorumlarlar. Herodot ve Strabon gibi antik yazarlara göre kent Argos'lularca yerleşilmiştir.

Kentte tespit edilebilen en erken dönem yapı kalıntısı, agoranın doğusunda bulunan üç katlı market binasıdır. Diğer yapılar Roma ve Roma sonrası dönemindendir. Bu yapılar arasında iki katlı ikinci bir market binası, Hristiyanlık bazilikası, çeşme, odeon, anıtsal bir kapı, tapınak, su kemerleri, Roma hamamları ve tiyatronun yanı sıra Osmanlı dönemi inşa edilen bir de köprü bulunmaktadır. Aspendos'un en önemli

yapılarından biri olan su kemerlerinin sifonları ünik olup en çok üzerinde çalışılan yapı olmuştur. Dünyanın en iyi koruna gelmiş tiyatrolarından biri olarak gösterilen tiyatro binası da Antik Kentin en önemli yapılarından biridir. Yapı güney parados'unun üzerindeki yazıtından anlaşıldığına göre Marcus Aurelius dönemindedir ve Aspendos'lu Theodoros adında birinin oğlu olan mimar Zenon tarafından yapılmıştır.

Eshab-ı Kehf Külliyesi (2015)

Eshâb-ı Kehf (Mağara Arkadaşları), pagan kültürden Hristiyanlığa, oradan da Müslümanlığa uzanan bir süreçte farklı kültürlerin etkileşimine örnek olan bir anlatıdır. Ortaçağ boyunca Hristiyan ve İslam dünyasında çok tutulan efsaneye göre; Efsus ya da Yarpuz denilen bir şehirde, Roma İmparatoru Dakyanus (Dakyus) adında zalim bir hükümdar halkı kendisine ve putlara taptırmış (M.S. 250). Mitolojik Tanrılara inanışın gücünü yitirdiği bir dönemde, tek Tanrıya inandıkları için eziyet edilmekten kaçan Hristiyan dinine mensup Yemliha, Mekseline, Mislina, Mernuş, Sazenuş, Tebernuş ve Kefeştetayuş adında yedi genç ise gizlice ibadet ederek bu zalimin buyruğu dışına

çıkarlarmış. Bunu haber alan Dakyanus'tan kaçan gençler, kendileri gibi inançlı bir çobana rastlarlar. Çobanın bildiği ve yanında su olan bir mağaraya sığınan Eshab-ı Kehf burada uykuya dalar. Eshab-ı Kehf, bir rivayete göre, 309 yıl uyur vaziyette kalır. Doğu Roma İmparatoru II. Theodosius döneminde (M.S. 408-450) huzur ortamında uyanırlar. İmparator, yedi kişinin yaşadığı deneyimin derin anlamından etkilenir; anılarına kutsal bir mezar yapılmasını emreder. Afşin Eshab-ı Kehf Mağarası ve Külliyesi, Afşin İlçesi'nin kuzey batısında ve merkeze yaklaşık 7 km uzaklıkta Bencilüs Tepesi üzerinde yer almaktadır.

İnanç turizmi açısından büyük önem arz eden ve farklı dinler ve kültürler tarafından yaygın olarak bilinen Eshab-ı Kehf, kültürler arası diyalog ve hoşgörünün sağlanması açısından oldukça önem arz etmektedir. Afşin Eshab-ı Kehf Külliyesi M.S. 446 tarihinde yapılan İsa Mescidi ile birlikte asırlar boyu süren ve günümüze kadar intikal eden Türkiye'nin ve dünyanın en uzun süreli ziyaretgahlarından birisi olma özelliğini

göstermektedir. Eshab-i Kehf Külliyesi'nin Ribat taç kapısı, tamamiyle geometrik bezemelerden oluşan Selçuklulara ait ilk dönem taç kapılardan biridir. Taç kapı üzerine güneş ışığının gelmesiyle beraber, günün belirli saatlerinde (özellikle namaz vakitleri), kavsaranın farklı noktalarında, dua eden bir derviş, namaz kılan bir bayan ve namaz kılan bir erkek olmak üzere üç ayrı silüetin belirmesi, astronomi bilgilerinden faydalanılarak oluşturulan üstün bir mimari teknik olarak karşımıza çıkmaktadır.

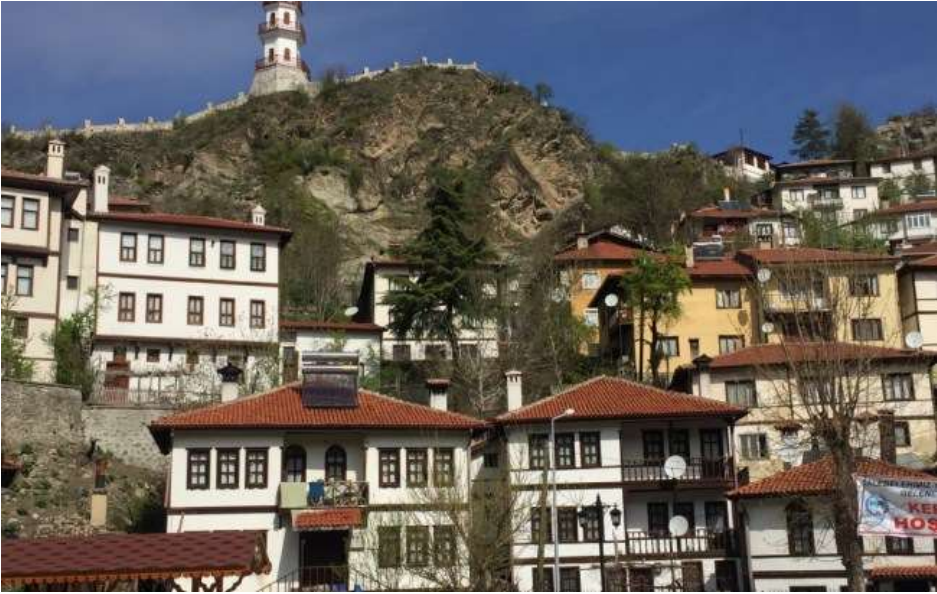

Mudurnu Tarihi Ahi Kenti (2015)

Tarihi İpek Yolu ve diğer önemli yolların kavşağında bir ticaret merkezi ve askeri menzil olarak gelişen Mudurnu, Erken Osmanlı döneminin önemli bir Ahilik-esnaf kenti ve kültür merkezi olarak yükselmiş ve 20. yüzyılın yurtsever bir Cumhuriyet şehri olmuştur. Mudurnu Çayı vadisinde, kayalık-ormanlık

tepeler arasında uzanan sık dokulu yerleşim, doğal topoğrafya ve kentsel sit dokusu arasında uyumlu bir birliktelik, eşine az rastlanır, dramatik bir morfoloji ve korunmuş bir tarihi kentsel peyzaj sunmaktadır. Osmanlı ticaret ve zanaat mirası, hoşgörü ve adil paylaşım felsefesine dayanan Ahilik geleneği, Ahilik ile gelişen ticaret birikiminin yarattığı zengin anıtsal ve sivil mimarisi, gerek Osmanlı Devletinin gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecine katkısı, bu peyzaj bütününe öne çıkan değerleridir.

Bir Erken Osmanlı dini felsefesi olarak Ahilik Anadolu'ya özgü bir gelenektir ve Anadolu'da Türk egemenliğinin ve kültürünün gelişme sürecinde kilit rol oynamıştır. 14. yüzyıldan bu yana Mudurnu'nun sosyal ve fiziksel dokusunda yaşamakta olan Ahilik geleneğinin kentsel çevredeki yansıması açıkça izlenebilmektedir. Ahiliğin sosyal dokudaki en belirgin yansımaları, tarihi çarşıda (Arasta) 700 yıldır devam etmekte olan Esnaf Duası (veya Bereket Duası) geleneği ve Mudurnu'nun köklü kent

kültürüdür. Ahiliğin kentin fiziksel dokusundaki yansıması ise, Mudurnu'nun önemli kervan yollarının kavşağında yer almasına ve Ahi esnafının örgütlenmesine dayalı ticari üretimin yarattığı birikim ile gerçekleşen yapılaşmada izlenmektedir. Bu yapı mirası oluşturan başlıca öğeler, geleneksel zanaat kollarının yer aldığı tarihi Arasta, Anadolu'nun Batı Karadeniz kuşağı geleneksel ahşap konut dokusunun seçkin örneklerini içeren kentsel sit dokusu, Osmanlı'nın tek kubbeli cami mimarisinin gelişiminde önemli bir basamağı temsil eden Yıldırım Bayezid Camii ve Osmanlı dönemine ait hamam, türbe ve hazireler gibi diğer anıtsal eserler olarak sıralanabilir.

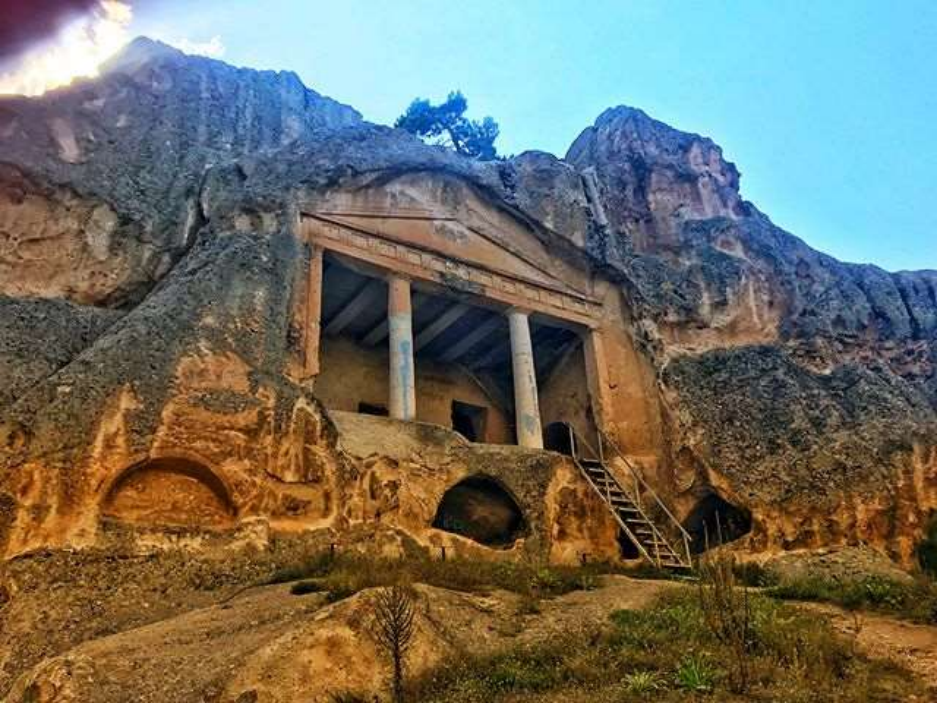
Kral Kaya Mezarları (2015)

Kral Kaya Mezarları, Helenistik dönem'nde, Amasya'daki Harşena Dağı'nın güney eteklerindeki kalker kayalara oyulmuş olan anıt mezarlardır.

MÖ 302 yılında Pontus Krallığı I. Mithridates tarafından kuruldu ve başkent olarak Amasya seçildi. Kız Sarayı bölgesinde I. Mithridates'ten MÖ 160 yılına dek hüküm süren I. Farnakes'e kadar olan beş kralın (I.

Mithridates, Ariobarzanes, II. Mithridates, III. Mithridates, I. Farnekes) mezarı bulunur. Krallar Vadisi olarak bilinen ve Yeşilırmak kıyısında bulunan bölgede toplamda, Amasya Kalesi içindeki dokuz kaya mezarını da dahil ederek 21 kaya mezarı bulunur. Kaya mezarlarının arkalarına oyulmuş geçitler bulunur. Mezarlar kente hakim konumdadırlar. Kız Sarayı bölgesinde ören yerinin içinde 15. yüzyılda, Osmanlı döneminde yapılmış iki hamam yer alır.

Dağlık Frigya Vadisi (2015)

Kafkaslar'dan Anadolu'ya göç eden Brig adı verilen bir topluluk tarafından M.Ö. 9. yy'larda Anadolu'da kurulduğu bilinen Frig Uygarlığı, dünyada yalnızca bu bölgede yaşamış olan ve kendinden sonra gelen medeniyetlere büyük etkilerde bulunmuş bir medeniyettir. Günümüzde

Kütahya, Afyon ve Eskişehir il sınırlarına yayılan Dağlık Frigya Bölgesi, derin vadiler tarafından şekillenen dağlık bir alan olup, kolayca işlenebilen volkanik tüflerden oluşan bir jeolojik yapıya sahiptir. Bu doğal yapı kayanın oyularak inşa edildiği özgün bir mimarinin ortaya çıkmasına neden olmuş ve bu mimari kendinden sonra gelen birçok medeniyet tarafından uygulanmıştır. Frig dönemi kaya anıtlarının ortak özellikleri; bezemelerindeki ve süslemelerindeki zenginlik, mimariye tanıştırılan üçgen alınlık ve içerisinde Ana Tanrıça heykeli bulunan kaya nişleridir. Ana Tanrıça adına inşa edilmiş olmaları nedeniyle de Anadolu'daki benzerlerinden ayrılmaktadır. Frig dönemi kaya anıtlarının en özgün örneklerinin yoğun bir şekilde yer aldığı Dağlık Frigya Bölgesi, Frig uygarlığının dini ritüellerine ve sosyal hayatına ilişkin izler barındırması nedeniyle evrensel değer taşımaktadır.

Stratonikeia Antik Kenti (2015)

Ölümsüz aşkların ve gladyatörlerin kenti olarak bilinen Stratonikeia, Muğla İli, Yatağan İlçesi'nin 7 km batısında, Eskihisar Köyü sınırları içinde yer alır. Geç Tunç Çağı'ndan

günümüze kadar kesintisiz yerleşime sahne olan kente, M.Ö. 3. yy'ın ilk çeyreğinde Seleukos kralı I. Antiokhos tarafından karısı Stratonike'nin adı verilmiştir. Hellenistik Dönem boyunca, Seleukos, Ptolemaios, Makedonyalılar, Rodos ve Roma arasında el değiştiren Stratonikeia, M.Ö. 130/129 yılında tamamen Roma'ya bağlanmıştır. Anadolu'nun fethinden sonra Türk hâkimiyetine giren kentte Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'nde de yerleşim devam etmiştir. 1957 yılındaki deprem sonrasında yeni yerleşim alanına taşınan Eskihsar Köyü'nde halen tarihi köy evlerinde yaşayan birkaç aile bulunmaktadır.

Stratonikeia, Arkaik, Klasik, Helenistik, Roma İmparatorluk, Bizans, Beylikler, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerine ait yapı ve kent dokusunun birlikte görülebileceği nadir yerlerden birisidir. Kapladığı 7 kilometrelik alanla, dünyanın mermerden inşa edilmiş en büyük kentlerinden biri olan Stratonikeia, Hellenistik Dönem'de birbirine paralel izgara sisteminde kesişen caddelerden oluşan Hippodamik planda düzenlenmiştir. Antik döneme ait gymnasium, bouleuterion, tiyatro, hamam, kent kapısı ve çeşme gibi anıtsal yapılarının yanında, köy

meydanı, Beylikler Dönemi hamamı, Şaban Ağa Camii, Osmanlı Çeşmesi, ağa evleri gibi Türk mimarisi açısından önemli örneklerle sahip olan kent, insan yapımı anıtsal ihtişam ile doğal çevrenin güzelliği bir arada barındırmaktadır.

Uzunköprü (2015)

Uzun Köprü, Edirne'de, Ergene Nehri üzerinde, Anadolu ile Balkanları birbirine bağlayan tek köprü ve dünyanın en uzun taş köprüsü olma özelliğini taşıyan tarihi köprüdür. Eski adı Ergene Köprüsü idi. Köprü, Edirne'nin Uzunköprü ilçesine ismini vermiştir.

Uzunköprü, 1426-1443 yılında Osmanlı Padişahı II. Murat tarafından, dönemin başmimarı Müslihiddin'e yaptırıldı. Köprünün yapımında başmimar Usta Muslihiddin ile Mimar Mehmet birlikte çalıştı. 1.392 metre uzunluğunda, 6,80 metre genişliğindeki köprünün 174 kemeri

vardır. Kemerlerinin bazıları sivri, bazıları yuvarlaktır. Köprünün yüksekliği ve genişliği yer yer değişir. Bazı ayaklarında selyaranlar, üstünde balkonlar vardır. Taş ayaklar arasında fil, aslan, kuş figürleri dikkat çeker.

Köprü, Osmanlı'nın Balkanlar'a yapacağı fetihlerde doğal bir engel olarak karşılarına çıkan Ergene Nehri'ni aşmak için kurulmuştu. Daha önce yapılan tahta köprülerin nehrin suları ile yıkılması üzerine yapılan taş köprü, Türk ordusunun akınlarını kışın da sürdürebilmesini sağladı. Uzun Köprü inşa edildiğinde köprünün başına cami ile imaret yapılmış ve Ergene Şehri adıyla bir ilçe inşa edilmiştir. Köprü, en son 1963'te onarıldı. Bu onarım sırasında üzerine beton dökülerek tarihi kimliğine zarar verilmiştir. Tarihi köprü üzerinden Edirne-İzmir Devlet karayolu geçmekteydi. Bu yol 2015 yılında yapılan yeni köprüye aktarılarak köprü üzerinden ağır vasıtaların geçişi yasaklanmıştır.

İsmail Fakirullah Türbesi (2015)

Siirt ili'nin Aydınlar (Tillo) İlçesi sınırları içerisinde yer alan İsmail Fakirullah Türbesi ve ışık mekanizması ile ilişkilendirilen türbeye ait kule ve duvar kalıntısı tasavuffi inancı yansıttığından dolayı insanlık tarihinin önemli bir aşaması ile bir bölge inancının mimari açıdan önemli bir temsilcisidir.

Türbe, İsmail Fakirullah'ın ölümünden sonra öğrencisi İbrahim Hakkı tarafından 18. Yüzyılda yaptırılmıştır. İbrahim Hakkı Hazretleri, hocası İsmail Fakirullah'ın vefatı üzerine "Hocamın başucuna doğmayan güneşi neyleyim?" diyerek astronomi ve mimari açıdan büyük bir bilim harikasına imza atmıştır. Hocasının defnedildiği türbenin yanı sıra 8 köşeli ve 10 mt. yüksekliğinde bir kule yapan İbrahim Hakkı Hazretleri, türbenin doğusuna harçsız taşlarla bir duvar inşa etmiştir. Gece ve gündüzün eşit olduğu ekinoks günlerinde (21 Mart ve 23 Eylül) kalenin arkasındaki vadiden yükselen güneş bu duvara çarpmaktadır. Işık sadece duvarda bulunan pencereden geçmektedir. İlerde bulunan tepeden kırılan ışık türbenin penceresinden içeri girerek, İsmail Fakirullah Hazretleri'nin mezarının başını aydınlatmaktadır.

Yıldız Saray Kompleksi (2015)

İstanbul'un Beşiktaş İlçesinin Yıldız tepesinde, yaklaşık 500.000 m²'lik bir alanı kaplayan bahçe ve koruluklar içine yerleştirilmiş köşkler, kasırlar ile yönetim ve servis yapılarından oluşan Yıldız Saray kompleksi, Osmanlı saray mimarisinin son örneğini oluşturur. Sultan II Abdülhamid (1876-1909) döneminde, Osmanlı devletinin yönetim merkezi, sultan ve ailesinin ikametgahı olarak kullanılan Yıldız Sarayı; Balyan ailesi mimarları ile İtalyan mimar Raimondo D'Aranco tarafından çeşitli üsluplarda (Barok, Art Nouveau, Neo-Klasik vb.) inşa edilen yapıları ve bahçe tasarımı ile Avrupa ile etkileşim içindeki geç dönem Osmanlı mimari ve peyzaj tasarımının gelişimine tanıklık etmektedir. Yüksek duvarlarla çevrili üç avlunun çevresinde sıralanan köşkler ve kasırların yanı sıra saray tiyatrosu, müze, kütüphane, eczane, marangozhane ve atölyelerden oluşan yapı kompleksi, Sultan Abdülhamid döneminde adeta küçük bir şehir görünümündedir.

Silvan Malabadi Köprüsü (2016)

1147 tarihli inşa kitabesine göre, Timurtaş b. İlgazi b. Artuk tarafından Artukoğulları Döneminde inşa ettirilen ve 12. yy. Selçuklu Dönemi anıtsal mühendislik-mimarlık başyapıtlarından olan tarihi Malabadi Köprüsü, 40.86 m açıklığındaki sivri ana kemeri ile dünyanın günümüze ulaşan en büyük kemer açıklığına sahip taş kemer köprüsüdür.

Malabadi Köprüsü; üzerinde bulunan insan, güneş ve arslan figürlü kabartmaları ve bünyesinde bulunan barınağı, helası ile özgün ve az sayıdaki köprü örneklerimizdendir.

Van Kalesi (2016)

Urartuların MÖ. 9. yüzyıldan itibaren 250 yıl hüküm sürdüğü Van Kalesi, başkent niteliğiyle Demir Çağı Anadolu'sunun en ünik ve etkileyici kentidir. Kalenin kuzeyinde onunla aynı doğrultuda uzanan Van Kalesi Höyüğü ve güneyinde Eski Van Şehri yer almaktadır. Van Kalesi Höyüğü'nde yaklaşık beş bin yıllık bir yerleşme kültürünün izleri ve Eski Van Şehri'nde yaklaşık 800 yıllık bir kent dokusu görülmektedir.

Sultan II. Beyazıd Han Külliyesi (2016)

Osmanlı İmparatorluğu'nun ikinci başkenti Edirne'de 1484-1488 yıllarında inşa edilen Sultan II. Beyazıd Han Külliyesi; tıp medresesi, imaret, darüşşifa, cami, hamam, mutfak ve erzak depolarından oluşan bölümleri ile büyük bir yerleşke içinde, toplumun

tüm sosyal ihtiyaçlarına cevap verecek bir sağlık merkezi olarak tasarlanmıştır.

Toplumun tüm kesimlerinden hastaların ilaçla tedavinin yanı sıra su sesi ve musiki gibi Ortaçağ Avrupa'sının tedavi yöntemleriyle karşılaştırıldığında oldukça modern tedavi yöntemlerinin uygulandığı bilinen Darüşşifa binası; hastaların takibini kolaylaştıran merkezi planlı mimarisi ve akustiği ile öne çıkmaktadır.

Yivli Minare Cami (2016)

Yivli Minare (Antalya Ulu Cami), Antalya'daki ilk İslam yapılarından. 13. yüzyıla ait bir Selçuklu eseridir. Kaidesi kesme taştandır. Gövde kısmı tuğla ve firuze renkli çinilerden yapılmıştır. 8 Yivlidir. Minare günümüzde Antalya kentinin sembolü durumuna gelmiştir. Yüksekliği 38 m olup 90 basamaklı

merdiven ile çıkılmaktadır. Yivli minarenin bir kısmı tuğla ve firuze renkli çinilerden oluşmuştur. Yivlilerinden dolayı Yivli Minare adı verilmiştir.

Kalekapısı semtinde bulunan ve çok sayıda Selçuklu yapıtından oluşan eserler topluluğudur. Külliye'de bulunan yapılar şunlardır: Yivli Minare, Yivli Camii, Gıyaseddin Keyhüsrev Medresesi, Selçuklu Medresesi, Mevlevihane, Zincirkıran Türbesi ve Nigar Hatun Türbesi. Yivli Minare Antalya'daki ilk islam yapılarından. XIII. yüzyıla ait bir Selçuklu eseridir. Kaidesi kesme taştandır. Gövde kısmı tuğla ve firuze renkli çinilerden yapılmıştır. 8 Yivlidir. Minare günümüzde Antalya kentinin sembolü durumuna gelmiştir. Yüksekliği 38 m. olup 90 basamaklı bir merdiven ile çıkılmaktadır. Yivli Minare Camii, Yivli Minare'nin hemen batısındadır.

Gıyaseddin Keyhüsrev Medresesi, Atabey Armağan tarafından 1239 tarihinde, II. Gıyaseddin Keyhüsrev adına yaptırılmıştır. Bu eserin kapısının karşısında bir XIII. yüzyıl yapıtı olduğu sanılan Selçuklu Medresesi kalıntıları vardır. Zincirkıran Türbesi, Yivli Minare'nin kuzeyinde ve üst bahçededir. Şekil olarak Selçuklu tarzındadır. Fakat dış yüzeyinin sade olması, pencerelerinin bulunması, içindeki mezarlığın

aşağı seviyede olması özellikleri ile Osmanlı Türbeleri karakterini taşır. 1377 yılında yaptırılmış olup 3 adet mezarı korumaktadır.

Nigâr Hatûn Türbesi, Yivli Camii'nin kuzeyindedir. Altıgen bir plan üzerine yapılan Türbe'nin sade bir görünümü vardır. Selçuklu tarzında olan Türbe 1502 yılından kalmaz. Zincirkıran Türbesi'nin batısında bulunan yapı Mevlevihane olup I. Alâeddin Keykubad tarafından 1225 yılında yaptırıldığı sanılmaktadır. Kitabesi kaybolmuştur. Onarım görmüştür. Günümüzde güzel sanatlar galerisi olarak kullanılmaktadır.

Sivrihisar Ulu Cami (2016)

Sivrihisar Ulu Camii, Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde yer alan bir cami. 1232'de inşa edilen cami, 1274'te yapılan restorasyonla bugünkü hâlini aldı. 1440'ta camiye minare eklendi.

Dört girişi bulunan caminin çatısını altmış yedi ahşap sütun taşımaktadır. UNESCO, 2016'da camiye Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dâhil etti.

Bodrum Kalesi (2016)

Bodrum Kalesi, Türkiye'nin liman kenti Bodrum'da yer alan ve 1402 yılında St. Jean Şövalyeleri tarafından Aziz Peter Kalesi ismi ile inşa edilmiş kale. Bodrum'un simgesi haline gelmiş kale, 1960 yılından beri "Sualtı Arkeoloji Müzesi" olarak kullanılmaktadır.

Kalenin yaptırılma nedeni, güçlenmekte olan Osmanlı Devleti tehdidine karşı Şövalyeler'in anakarada güvenli bir bölge ihtiyaçları olmuştur. Zaten bir kale inşa edilmiş olan Kos' a yakın olan Bodrum, kalenin inşa yeri olarak seçilmiştir. Kalenin yapıldığı bölgede Dorlar zamanından kalma savunma temelleri ile 11. yüzyıldan küçük bir Selçuklu kalesi bulunmaktaydı. 1402-1522 yılları arasında St. Jean Şövalyeleri tarafından kontrol edilmiş kale tek bir millet yerine İtalyan, Fransız, Alman ve İngilizlerin ortak eseridir. Kalenin farklı bölümleri farklı zamanlarda inşa edilmiştir. Şapel 1406, İngiliz Kulesi 1413, ilk duvarlar ise 1437 yılında tamamlanmıştır.

Osmanlı Devleti kaleye 15. yüzyıl boyunca zaman zaman saldırılarda bulunmuş olmasına karşın kale bu saldırılara direnmiştir. Cem Sultan ise kardeşi II. Bayezid'a yaptığı başarısız darbe girişimi sonrasında kaleye sığınmıştır.

Kale, 1523 yılında Rodos Kuşatması sonucunda Kos ve Rodos ile birlikte Osmanlı egemenliği altına girmiştir. Bunun sonucunda kaleye bir minare eklenmiş ve kale içinde yer alan şapel "Süleymaniye Camii" ismi altında camiye dönüştürülmüştür. 400 yıl boyunca Osmanlı kontrolü altında bulunan kale, bu süre zarfında eski önemini yitirmiş ve zaman zaman askeri üs ve hapisane olarak kullanılmıştır. Kalede bulunan çeşitli eser ve rölyefler, 19. yüzyılda Osmanlı izni ile İngiltere'deki British Museum'a götürülmüştür.

Birinci Dünya Savaşı'nda bir Fransız savaş gemisinin açtığı ateş sonucunda kalenin minaresi yıkılmış ve bazı kuleleri zarar görmüştür. Kısa süre İtalyan hakimiyetine girmiş olmasına rağmen, İtalyan kuvvetleri 1921 yılında kaleden geri çekilmiştir. Savaşın sona yaklaşık 40 yıl boyunca boş kalan kale daha sonra Sualtı Arkeoloji Müzesi'ne dönüştürülmüştür.

Kale bugün Sualtı Arkeoloji Müzesi olarak kullanılmaktadır. Müze koleksiyonlarında bulunan eserler Türk hamamı, Amphora sergilemesi,

Doğu Roma Gemisi, Cam Salonu, Cam Batığı, Uluburun batığı, Sikke ve Mücevherat Salonu, Karyalı Prenses Salonu, İngiliz Kulesi, İşkençe ve Katliam Odaları ve Alman Kulesi'nde sergilenmektedir. Ayrıca, 33.5 dönüm genişliğindeki bir arazi üzerine kurulmuş olan kalede açık mekanlarda da eser sergilenmektedir. Müze, 1995 yılında Avrupa'da Yılın Müzesi Yarışması'nda "Özel Övgü" ödülünü almıştır.

Nuruosmaniye Külliyesi (2016)

Nuruosmaniye Camii, İstanbul'da inşa edilmiş ilk barok özellikli camidir. Çemberlitaş semtinde, Kapalıçarşı girişinde yer alır. 1748-1755 yıllarında inşa edilmiştir. Batılılaşma eğilimlerinin mimaride ortaya çıkmaya başladığı bir devirde ortaya çıkan camii ve külliyesi, Osmanlı mimarisinde bir dönüm noktası sayılmaktadır.

Camiinin yer aldığı alanda daha önce Osmanlı şeyhülislamlarından Hoca Sadettin Efendi'nin eşi Fatma Hatun'un mescidi bulunmaktaydı. Fatma Hatun Mescidi yıkılmaya yüz tutunca I. Mahmut'un emri ile yerine camii

inşaatı başladı; Mustafa Ağa ve yardımcısı Simon Kalfa (Mimar Simeon) tarafından gerçekleştirilen inşaat; I. Mahmut'un ölümünden sonra üç yıllık saltanat süren kardeşi III. Osman zamanında "Nur-u Osmani" (Osmanlı'nın Nuru) adıyla tamamlandı. Adını, padişah III. Osman'dan ve caminin içindeki ışıktan aldığı söylenir.

Cami ile birlikte medrese, imarethane, kütüphane, türbe, çeşme ve sebilden oluşan bir külliye inşa edilmiştir. Çevresindeki birkaç dükkân da külliyeyle dahildir. Barok sanatının etkisi kütüphane, türbe, çeşme ve sebilde de görülmektedir.

Yüksek mermer merdivenlerle iki yönden camiye çıkılır. Barok üslupta inşa edilen camii, kare plan üzerine inşa edilmiştir. Harim kısmı (namaz kılmaya ayrılmış alan) tek bir kubbe ile örtülmüştür. İki yanda revaklı birer koridor bulunur ve bu koridorlardan harim kısmına birer giriş vardır.

Eteği 32 pencere ile çevrili olan ana kubbe 26 m çapındadır. Osmanlı camilerinde kullanılan en büyük kubbelerden biri olan bu kubbe, duvarların üstüne oturan kemerler tarafından taşınır. Kubbe kemerlerinin duvar üzerindeki bitiminde bir kuşak halinde Fetih Suresi yazılıdır. Kubbede ise En-Nur Suresi'nin 35. Ayeti yer alır: "Allah, göklerin ve yerin nurudur".

Cami, beş sıra halindeki 174 pencere ile aydınlatılır. Pencere, barok stilinde ve alçıdır. Beş kubbeli son cemaat yeri U biçimindedir. Cami yazıları Hattat Rasim, Abdülhalim, Müzehhip Ali, Mehmet Refi Efendi'nindir. Mihrap, çıkıntılıdır ve klasik Osmanlı camilerinden farklı olarak çok köşelidir ve bir yarım kubbe ile kapanmıştır.

Mahfil katına, ana giriş kretsının iki yanındaki mermer merdivenlerden çıkılır. Mahfil katı balkonları doğu ve batı cephelerindeki iki koridor üzerinde uzanır. Hünkar mahfili, doğu koridorunun sonunda bulunur. Mahfile dışarıdan, padişahın atı üstünde camiye girişine yol veren rampalı bir giriş bağlanmıştır. Hünkar Mahfili, günümüzde Eminönü müftülüğüne hizmet verir.

Yapıya bitişik iki şerefeli iki minaresinin taş külahları bulunur. Kurşun yerine taş alemler ilk defa bu camide kullanılmıştır.

Cami, revaklı ve çok köşeli bir avluya sahiptir. Bu özelliği ile Osmanlı mimarisinde türünün tek örneğidir. Şadırvanı yoktur, önde ve arkada

abdestlikleri vardır, ayrıca ek bir abdestlik giriş kapısı karşısında bodrumdadır. Avlu, Cağaloğlu ile Çemberlitaş arasında geçiş yolu olarak kullanılır.

Camiinin güneyinde medrese ve imaret yapıları yan yana bulunur. Medrese, Osmanlı'daki sultani medreselerin (Sultan'ın yaptırdığı medrese) sonuncusudur. İmaretin olağanüstü büyük bacaları Nuruosmaniye'nin kent içindeki görsel etkisine katkıda bulunur. Bu iki yapı, günümüzde yatılı bir Kur'an kursu olarak kullanılır.

Türbe; I. Mahmud için inşa edilmeye başlamış; külliye inşaatı tamamlanmadan vefat eden padişah, Yeni Camii'nin avlusundaki, babasının da mezarının bulunduğu Valide Turhan Sultan türbesine gömülmüştür. 3 sene sonra şirpençeden vefat eden III. Osman'da kendi adının verildiği türbeye gömdürülmeyip babası ve kardeşinin mezarlarının bulunduğu Valide Sultan Türbesine gömüldü. Nuruosmaniye Camii içindeki türbede III. Osman'dan bir yıl önce hayatını

kaybeden annesi Şehsuvar Sultan ile bazı şehzadelerin sandukaları bulunur.

Nuruosmaniye Camii kütüphanesi, Türkiye’de barok tasarımın en özgün örneklerinden birisi kabul edilir. Caminin iç avlusunda iki katlı bir yapıdır. Üst katı kütüphane, alt katı dükkân olarak kullanılır. Birisi okuyuculara, diğeri padişaha ayrılmış iki giriş kapısı vardır. Kütüphanede 5000’den fazla yazma ve basma eser vardır.

Nuruosmaniye Sebili, dairesel bir ana mekan ve yanındaki dikdörtgen bir alandan oluşan mermer bir yapıdır. 2003 yılında geçirdiği onarımdan sonra halı satış mekanı olarak kullanılmaktadır.

Kibyra Antik Kenti (2016)

Kibyra; Burdur ili'ne 110 km uzaklıktaki Gölhisar ilçesinin batısındaki Akdağ kütlesinin eteklerinde, Gölhisar ovasına hakim tepeler üzerinde bulunan Likya antik kentidir.

Deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 1100–1300 m arasında değişen kentin, Gölhisar Gölü ve ovayı baştan başa geçen Dalaman (İndus) Çayı'nın yanı sıra Böğrüdelik ve Deliyaraz Yaylaları'ndan gelen su kaynaklarına sahiptir. Tarım ve hayvancılığın gelişmiş olduğu bölge, aynı zamanda ovayı çevreleyen dağlar üzerinde geniş orman örtüsüne sahiptir.

Kibyra; Kabalis ve daha sonraki adlandırılmasıyla Kibyrtis bölgesinin merkezidir. Kuzeyde Frigya, batıda Karya ve Likya, doğuda Pisidya ile

çevrelenen bu bölge, antik dönemden günümüze güneydeki limanları iç bölgelere bağlayan bir kavşak konumundadır.

Kibyra ismi her şeyden önce Helence değildir. Anadolunun en eski halklarından olan Luvi diline ait bir isimdir. Amasyalı gezgin Strabon'un kayıtlarında, Kibyralıların Lidya'lı olduklarını söyler. Kibyra kent merkezi, birbirinden küçük yarlarla ayrılan, üç egemen tepelik üzerindedir. Tepelikler, küçük çakıl taşlarının zamanla birleşerek kaynaştığı konglomera özlüdür ve dolayısıyla kısmen aşınmışlardır. Kamu, sivil ve dini yapıların bu alan üzerinde belli bir bütünlük oluşturacak biçimde düzenlendiği görülür.

Yaklaşık 405 hektar alana yayılmış kalıntılara sahip olan kentin siyasi ve ekonomik gücü, Helenistik dönem'den başlayarak Roma İmparatorluk Dönemi'yle doruk noktasına ulaşmıştır. Bugün büyük bölümü ayakta duran, Stadion, Tiyatro ve Meclis Binası, Agora önemli kamu yapılarıdır.

Kabalia Bölgesi, antik kaynaklara göre; Pers egemenliği sırasında Kral Dareios'a, Lidya, Lasonia ve Hytenneia ile birlikte beş yüz talant gümüş vergi vermekle yükümlü olan Sardes Satraplığı'na bağlıdır. Kserkses'in Hellenistan Seferi sırasında ise, Maionia'da oturan ve Lasonia'lı diye çağrılan Kaba'lerin, Kilikia'lılar gibi donatıldıklarını ve Lydia'lıların eskiden

Maionia'lılar adını taşıdıkları ve daha sonra eski adlarını unuttuklarını öğreniyoruz . Strabon ise; Kibyra'lıların Lydia'lıların soyundan olduklarını ve bunların Kabalis bölgesine gelerek Pisidia'lıları ele geçirip oraya yerleştikten sonra kenti, çevresi yaklaşık yüz stadion olan başka bir yere taşıdığını söyler.

Antik kaynaklar; MÖ 189'da Roma'nın Magnesia Zaferi sonrası Roma'lı general Manlius Vulso'nun Antiokhos'a yardım eden Galatlar'a karşı çıktığı ceza seferinin, bir tür haraç seferine dönüp, C. Helvius komutasında 4000 piyade ve 300 süvariden oluşan bir birliği Kibyra tyranının boyun eğip eğmeyeceğini anlamak için bölgeye yollamasından bahseder. Roma'nın Kibyra tyranından 500 talent istemesine karşın, Moagetes kontrolündeki Alimme ve Sylleum kentlerinin kötü durumu nedeniyle 25 talent verebileceğini söyler. Ancak C. Helvius tehtidkar davranması ve yapılan pazarlıklar sonucu 100 talent ve 10.000 medimni buğday vermeye mecbur kalır. Alimme ve Sylleum şehirlerinin isimlerinden ve varlıklarından şüphe edilmektedir. Tetrapolis'in o

zamanlar ortada olmadığı açıktır. İkinci yüzyılın sonlarına doğru belirgin olmayan bir tarihte kurulduğu düşünülmektedir. Bubon, Balbura ve Oineanda şehirlerinden oluşan Tetrapolis'te, Kibyra'nın iki oy, diğerlerinin ise bir oy hakkı vardı. Çünkü Kibyra 30.000 piyade 2000 at çıkarabiliyordu. Burası daima tyranlar tarafından idare edildi. Ancak MÖ 84'te Sulla'nın teğmeni olan Murena, Kibyra tyranı Moagetes II'nin hükümdarlığına son verdi. Bubon ve Balbura'yı Likya'ya bağlamasıyla, Kibyra Asia Eyaleti'ne dahil edildi. Olayı anlatan Strabon, Oineanda'ya değinmese de bu şehir de diğerleri gibi Lykia'ya bağlanmış olmalıdır, zira imparatorluğun Lykia Eyaleti'nde yer almıştır.

Augustus'tan itibaren Province Asia'daki eyaletlerin daha iyi yönetimi için dokuz Conventus'a (yargı bölgesi ya da dini merkezler) bölündü . Başşehri Laodikeia olan ve yirmibeş şehrin yargı merkezi konumundaki Kibyra Conventus'unun, kaza yetkisi Asia'dakilerin en geniş sayılmaktadır. Kibyra Conventus'una dahil olan bazı önemli kentler; Laodikeia, Hydrelitae, Themisones, Hierapolitae, Keretapa, Takina, Erizeni, Phylakaion, Kolossai, Mossyna, Attaudda, Kidramos, Adada, Sebastopolis'tir.

Asia Eyaletinin önemli bir parçası olan kent, M.S. 23'de geçirdiği büyük depremle önemli ölçüde tahrip olmuşsa da, İmparator Tiberius'un yardımlarıyla tekrar imar edilmiş ve kent imparatora şükranlarını belirtmek için ismini "Caiseria Cibyra" olarak değiştirmiştir. MÖ 43'de Likya bir Roma eyaleti olduğunda, daha önce Asia Eyaleti sınırlarında olan kentin, Likya Eyaletin bir parçası haline geldiği anlaşılmaktadır.

Strabon; Kibyra'lının Pisidya, Solym, Hellen ve Lidya dilleri olmak üzere dört dil kullandıklarını, demir işçiliği ve kakmacılıkta usta olduklarını aktarır. Ayrıca epigrafik ve arkeolojik araştırmalar sonucunda, dericilik ve seramik üretiminde önemli bir merkez olduğu anlaşılmıştır.

Hacı Bayram Camii (2016)

Hacı Bayram Câmii, Ankara'nın Altındağ ilçesinin Ulus semtinde bulunan tarihi cami. Augustus (Ogüst) Tapınağı'nın bitişiğindedir. İlk zaviye olarak yapılış tarihi hicri 831 yılı (1427-1428) olan caminin ilk mimarı Mimar Mehmet Bey hakkında bilgi bulunmamaktadır. Günümüzdeki mimari yapısı XVII. ve XVIII. yüzyıl camilerinin karakterlerini taşımaktadır. Uzunlamasına dikdörtgen bir plana sahip yapı, taş kaideli, tuğla duvarlı ve kiremit çatılıdır.

Cami, adını bahçesindeki Hacı Bayram Türbesi'nden alır. Mihrap duvarına bitişik olan türbe, 1429 yılında yapılmıştır. Kare planlı, sekizgen tamburlu türbenin üzeri kurşun kubbe ile örtülüdür. Caminin bahçesinde ayrıca XVIII. yüzyıla ait Osman Fazıl Paşa türbesi bulunmaktadır. Sekizgen planlı yapı, doğrudan duvarlara oturan bir kubbeye örtülüdür. Eskiden türbede bulunan Osman Fazıl Paşa'nın sandukası sonradan aile mezarlığına götürülmüştür.

Camii ahşap ve ahşap üzerine kalem-işi süslemeleri, çini süslemeleri bakımından da oldukça zengin bir yapıdır. Cami içindeki ahşaplar üzerinde Nakkaş Mustafa Paşa'ya ait boyama nakışlar vardır.

Caminin güneydoğu duvarında iki şerefeli bir minare bulunur. Bu minare kare planlı taş kaideli, silindirik tuğla gövdelidir. 1714 yılında Hacı Bayram Veli'nin torunlarından Mehmet Baba tarafından tamir edilmiştir. 1940 yılında da Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilen cami ve külliyesi en son Ankara Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde orijinaline uygun olarak yenilenmiş ve 14 Şubat 2011 tarihi itibarıyla ibadete açılmıştır. Kapalı alanda dört bin beş yüz, açık alanda bin beş yüz olmak üzere toplam kapasite altı bin kişinin ibadet yapmasına uygun hale getirilmiştir.

Kızılırmak Deltası (2016)

Kızılırmak Deltası, Kızılırmak nehrinin taşıdığı alüvyonlar ile oluşan, ülkemizdeki en büyük deltalardan biridir. Samsun ilinin Bafra, Engiz ve Alaçam ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır.

Delta ovası, denizden güneye, basamaklar halinde yükselmektedir. Kızılırmak nehrinin her iki kenarında platolar, daha gerisinde ise dağlar yer almaktadır. Platolar, yay şeklinde uzanmakta ve yükseklikleri 600-800 metreye varan Kuzey Anadolu Dağlarının ilk sırasını oluşturmaktadır. Geride yer alan dağlar ise 1000-1500 metre yüksekliğindedir.

Kızılırmak deltasının doğal özellikleri büyük ölçüde korunabilmiştir. Ülkemizin Karadeniz kıyısındaki tek sulak alanıdır. Deltanın eşine az rastlanır bir biyolojik çeşitliliğe sahip olmasını sağlayan unsurlar farklı ekolojik karakterlerdeki habitatların bir arada bulunması (deniz, göl, ırmak, mera, sazlık, kumul, çayır, orman, bataklık ve tarım alanları gibi), besin maddelerince zenginlik ve uygun iklim koşulları oluşturmaktadır.

Deltada yedi tane göl bulunmaktadır. Bunlardan altısı doğu, biri batı yakasındadır. Batıda yer alan, Karaboğaz Gölü'dür. Gölün toplam alanı, çevresindeki bataklık ve sazlık alanlar ile birlikte 1400 hektardır. Doğuda yer alan göller ise Tatlı Göl, Balık Gölü, Gıcı Gölü, Çernek Gölü, Uzun Göl ve Liman Gölü'dür. Göllerin suları az tuzludur. Sadece Balık Gölü'nün denizle bağlantısı vardır. Bu gölde denizden su girişinin olduğu dönemlerde tuzluluk oranı artmaktadır.

Tamamı sığ olan göllerin en derin yeri 3 metreyi geçmez. Su seviyesinin yüksek olduğu dönemlerde de durum değişmez. Ortalama derinlik 1.5 metreye yakındır. İlkbaharda suların yükselmesi ile birlikte geniş alanlar su altında kalmaktadır. Deltanın doğusunda bulunan göllerin neredeyse hepsi birleşmektedir ve tek bir gölü andırmaktadır. Bu dönemde Galerîç ormanının da büyük bir kısmı su altında kalmaktadır ve eşsiz bir görünüm oluşturmaktadır.

Deltadaki karakteristik oluşumlardan biri de göllerle deniz arasındaki kumullardır. Kumulların yükseklikleri 7-8 metredir ve 200-300 metrelik şeritler halinde kıyı boyunca uzanmaktadır. Bazı yerlerde 12 metreye ulaştıkları da görülmektedir.

Assos Arkeolojik Alanı (2017)

Ege Denizi kıyısında volkanik bir kayalık üzerine kurulmuş olan Assos, Çanakkale İli, Ayvacık İlçesine 17 kilometre uzaklıkta bulunan Behramkale Köyü sınırları içinde yer almaktadır. Kent ilk olarak M.Ö. 2. binde iskân edilmiş ve M.Ö. 7. yüzyılda Lesbos adasındaki Methymna kentinden gelen göçmenlerle gelişmiştir. Assos'ta M.Ö. 4. yüzyılda banker Eubulus'un kölesi Hermeias'ın tiranlığı yönetiminde büyük imar faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.

Hermeias'ın dostu Aristoteles, M.Ö. 347-345 yılları arasında Assos'ta yaşamış ve burada bir felsefe okulu kurmuştur. Hellenistik Çağ sonrasında Roma ile iyi ilişkiler kuran Assos halkı, sikke basma ve şehrin siyasi geleneklerini sürdürme imkânını elde etmiştir. M.S. 56/57'de Aziz Paulos'un Assos'u ziyaret etmesi kent tarihi için önem taşımaktadır.

Doğu ve Batı olmak üzere iki girişi olan antik kent, güneye doğru uzanan teraslar üzerindeki yapı topluluklarından oluşur. Kentin etrafını çeviren 3100 m. uzunluğundaki surların önemli bir bölümü bugün hala ayakta. Denizden 235 m. yükseklikte bulunan Akropol'de yer alan Athena Tapınağı, Arkaik Çağ'da Anadolu'da, Dor üslubunda inşa edilen tek tapındır. Denize doğru inildikçe agora, gymnasium, bouleuterion ve nekropol sıralanmaktadır. Akropolün kuzey köşesinde Osmanlı Sultanı I. Murat'ın 14. yüzyılda yaptırdığı tek kubbeli cami bulunmaktadır. Behramkale köyü sınırlarındaki Osmanlı döneminden kalma köprü tümüyle ayakta olup halen kullanılmaktadır.

Ayvalık Endüstriyel Peyzajı (2017)

500 yaşın üzerindeki yüzlerce adet ağaçla birlikte 2.000.000 ağacın oluşturduğu zeytin ormanına sahip Ayvalık coğrafyası; Akdenize özgü endemik türlerden *Poecilimon Mytilensis* (Yellice Adası), *Centaurea Acicularis* ve *Campanula Lyrata*'ları barındıran karasal özellikleriyle birlikte; yine Akdenize özgü endemik türlerin Ege'ye yayıldığı kızıl mercan (*Paramuricea clavata*) gibi yelpaze mercanlar (*Eunicella cavolini*, *Eunicella singularis*) ve deniz çayırlarından (*Posidonia Oceanica*) oluşan denizel türleri; denizle kayanın bulunduğu kıyılarındaki tuzcul çayırları, kıyı kumulları ve flamingo (*Phoenicopterus ruber*), angıt (*Tadorna ferruginea*) gibi göçmen kuşlara ev sahipliği yapan tuzlaları ve tüm bu özelliklerin yayıldığı Alibey (Cunda) Adası dâhil olmak üzere toplam 22 adadan oluşan takımadaların kıyı ve denizle birlikte

ördüğü morfolojik özelliklerin yarattığı doğal ve estetik güzelliklerin birlikte bir bütün oluşturduğu olağanüstü bir değere sahiptir.

Madra Dağı, Gömeç ve Altınova ile sınırlanan bu özgül coğrafyada, bin yıllardır buraya özgü bir tür olarak var olan delice'lerin (olea oleaster) aşılması sonucu özel bir genetik çeşide sahip olan zeytin ağaçlarının değeri ile birlikte, Ayvalık 19. y.y.'da zeytine dayalı endüstrinin (zeytinyağı ve sabun) Anadolu'nun batısında geliştirildiği öncü bir kent olmuştur. Zeytin ve ürünlerine dayalı üretim, zeytinyağı fabrikaları, sabunhane yapıları ve depolar; mağazalar ve küplerle konutların içine kadar sızarak, bu özgül coğrafyada bir yandan kentsel mimariyi biçimlendirirken diğer yandan da zeytin endüstrine dayalı bir peyzaj oluşturmuştur. Bu özgül doğal çevrede zeytin ağaçları ve onun meyvesi olan zeytin; insan eliyle oluşturulan yapıli çevrenin temel bileşenleri olmuş ve 19. y.y.'da bu coğrafyaya özgü bir kültürün üremesini /

oluşmasını sağlamıştır. Dolayısıyla Ayvalık doğal ve estetik güzelliklerin yanı sıra tarımsal üretime dayalı insan eliyle yaratılan kültürle (üretim ve mimari) birlikte bir bütün oluşturduğu yere özel, olağanüstü bir değere sahiptir.

İvriz Kültürel Peyzajı (2017)

Konya'nın Halkapınar ilçe merkezinin 4 km. güneyinde bulunan "İvriz Kültürel Peyzajı" Geç Tunç Çağı'ndan Geç Antik Dönem'e kadar kullanılmış olağanüstü değerlere sahip bir peyzaj alanıdır. Senenin belirli aylarında yerden sızan su kaynakları burada Hitit Dönemi'nden itibaren kutsal su alanının oluşmasına neden olmuştur.

Hititler doğal peyzajı kendi inançlarına entegre ederek kültürel bir peyzaj oluşturmuştur. Geç Hitit Dönemi'ne ait, döneminin tek örneği olan kabartmalar, steller ve Bizans Manastırı kültürel belleğinin devamlılığını göstermektedir. Özellikle Geç Hitit Dönemi'ne tarihlendirilen İvriz Kaya Kabartması ile Ambarderesi Kaya Kabartması döneminin olağanüstü teknolojileri ile yapılmıştır.

Anadolu Türk Mirasının Erken Dönemi: Niksar, Danişmend Hanedanının Başkenti (2018)

11 ve 12inci yüzyıllar, Türk-İslam medeniyetinin, Anadolu'ya girdiği, Balkanlara kadar yayılması ile sonuçlanacak tarihi oluşumlara başlangıç etmektedir. Bu büyük değişimler, Anadolu'nun toplumsal ve siyasi hayatında olduğu kadar kültürel çehresinde de değişimler yaratmıştır. Gelecek yüzyıllarda

Anadolu Türk-İslam Medeniyeti olarak tanınan “kültürel katmanın” ilk ve öncü eserleri bu dönemde, Anadolu’nun farklı kent ve kasabalarında üretilmiştir. Niksar bu kent ve kasabalar içinde sahip olduğu kültürel varlıkların yoğunluğu ve önemleri itibari ile ayrıcalıklı bir konuma sahiptir.

Farsça anlamı “Bilge Adam” olan Danişmendliler, bilgin ve din âlimlerini yeni elde ettikleri topraklara davet etmeleri ve bilginlere sahip çıkmaları ile tanınmakta idiler. Danişmendlilerin bu özelliği sayesinde Niksar, kısa sürede Türk-İslam (Türk-Anadolu) medeniyetinin erken ve öncü örneklerinin verildiği bir kültür ve ilim merkezi halinde gelmiştir. Böylece kent, Anadolu’nun, binlerce yıldır tanıklık ettiği kültürel katmanlara bir yenisini eklemeye başlamasına tanıklık etmektedir. Malazgirt Muharebesinden hemen sonra Niksar’da, dini ve tasavvufi ilmin icra edildiği çok sayıda zaviye, tekke, cami ve mescidin yanı sıra, pozitif bilimlerin işlendiği medreseler, kentsel yaşam için gerekli olan çeşme, hamam, han gibi sosyo-ekonomik yapılar, yönetim birimleri, askeri yerleşkeler gibi Anadolu Türk kültürünün temsilcisi yapı tipleri inşa edilmiştir.

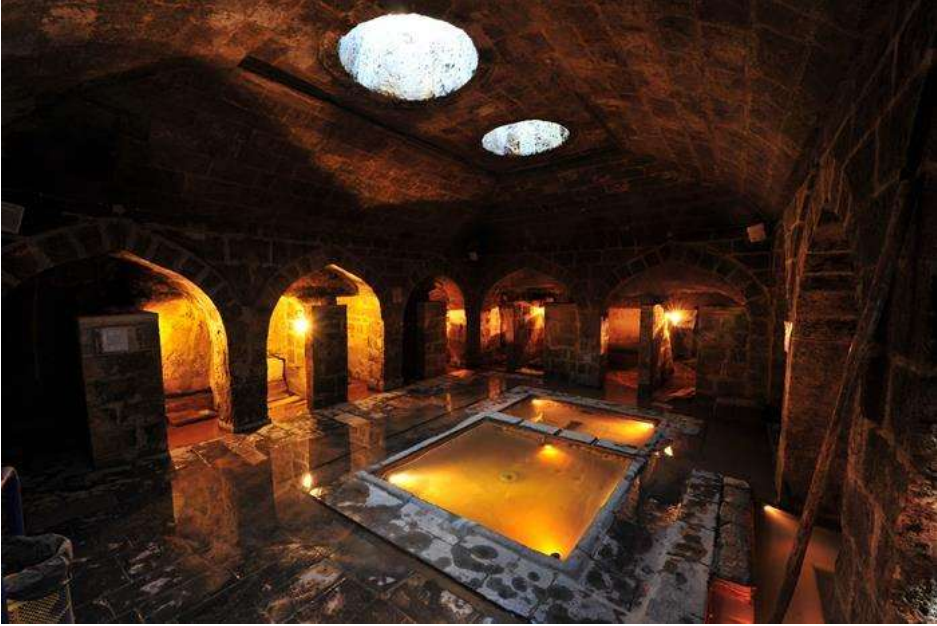
Gaziantep Yeraltı Su Sistemleri: Kasteller ve Livaslar (2018)

Su yapıları, ait olduğu toplumun mimarlık, mühendislik, teknolojik bilgileri ile sosyal ve kültürel yaşamlarını anlatması bakımından insanlık tarihinin önemli belgeleridir. Gaziantep tarihi su yapıları da hem dünya üzerinde kültürler arası etkileşimin hem de yerel ölçekte sosyokültürel yaşamın ve teknik bilgilerin önemli bir belgesidir.

Gaziantep tarihi su sistemi, yerleşim bölgesinden uzak olan ana kaynaktan kente su getiren yer altı su kanalları ve bu kanallarla gelen suyun kullanıma açıldığı su yapılarından oluşmaktadır. Yeraltı su kanallarına yerel dilde livas adı verilmektedir. Gaziantep'te livasla

yerleşime taşınan suyun halkın kullanımına açıldığı kuyu, havuz, çeşme gibi su yapıları içinde en önemlisi ise yerel dilde kastel adı verilen yeraltı su yapılarıdır.

Livaslar; dünya üzerinde kurak iklime sahip Meksika'dan Çin'e kadar birçok yerde görülen ve literatürde daha çok "qanât" adıyla bilinen yer altı su kanallarıyla benzer yapım teknolojisine sahiptir. Bununla birlikte sadece su taşımada değil; suyun kent içinde dağılımında da kullanılan livaslar, boyutu ve kentteki birçok yapıya su sağlayan biçimlenmesi ile özeldirler. Bu çerçevede Gaziantep livasları, qanât'ın Gaziantep'teki uygulaması olmasıyla, insanlığın ortak mirasının bir parçasıdır ve kendine özgü biçimlenmeler içermesi ile de yere özgü değerler taşımaktadır.

Livas ve kastel sistemi, kurak iklime sahip kentte halka ait su kaynaklarının yönetiminin kültürel bir gelenek olması açısından istisnai bir örnektir. Yer altında yüzlerce yıl boyunca geliştirilen bu sistemin inşasında sürekli olarak aynı açıda eğimin korunması, inşa edilen her yeni

yapıya su tedarik edebilmek için sistemin uzatılarak geliştirilmesi, tüm kastellere giren temiz su livaslarının çıkışta pis su olarak ayrı bir kanala alınması, halkın farklı su kullanım ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde tasarlanmış bir yer altı su yapısının oluşturulması, bir mühendislik başarısıdır. Başta su ihtiyacını karşılamak ve bunun yanında çeşitli sosyal amaçlarla kullanılmak üzere oluşturulmuş ve livas sistemi ile bütünleştirilmiş kasteller ise önemli birer yapı tipidir.

Anadolu'daki Ahşap Tavanlı ve Ahşap Destekli Camiler (2018)

Mimari malzeme olarak genellikle kesme taşın kullanıldığı Anadolu-Türk mimarisinde, ahşap tavanlı olan ve bu tavanın ahşap desteklerle taşındığı camiler, özel bir yapı grubunu oluşturmaktadır. 13. ve 14. yüzyılda özellikle Anadolu'nun iç ve batı bölgelerinde inşa edilen bu yapılardaki ahşap kullanımı, Türklerin Orta Asya ve Horasan bölgesindeki mimari

üslubunu hatırlatmaktadır. Yapı içlerindeki ahşap yüzeylerin “kalem işi” adı verilen süslemelerle bezeli olduğu bu camiler, dıştan sade görünümlerine karşın renkli bir iç mekana sahiptir.

Konya’nın Beyşehir ilçesindeki Eşrefoğlu Camii, Kastamonu’nun Kasaba Köyü’ndeki Mahmut Bey Camii, Eskişehir’in Sivrihisar ilçesindeki Ulu Cami, Afyonkarahisar’daki Ulu Cami ile Ankara’daki Arslanhane Camii, “Anadolu’daki Ahşap Tavanlı ve Ahşap Destekli Camiler”in en üstün örnekleridir.

Justinianus Köprüsü (2018)

Justinianus Köprüsü, diğer adıyla Beşköprü, kuzeybatı Anadolu’daki antik Bithynia bölgesi sınırları içerisinde yer alan 350 metre uzunluğa sahip görkemli bir köprüdür.

Geç Roma ve Erken Bizans Döneminin en önemli imparatorlarından birisi olan İmparator Justinianus I (527-565) tarafından inşa ettirilen köprü; döneminin mimari ve teknik uzmanlığının olağanüstü bir temsilcisidir. Aynı zamanda, Justinianus’un imparatorluğun doğu ve batı topraklarını

yeniden birleştirek Roma İmparatorluğu'na eski ihtişamını geri kazandırmak yönündeki büyük amacını sembolize etmesinden dolayı da simgesel bir değere sahiptir.

Priene Arkeolojik Alanı (2018)

Priene Aydın Söke'de Selçuk-Efese yaklaşık 100 km uzaklıkta kurulmuş bir İyon (Antik Yunan) şehridir. Şehir Menderes nehrinin 10 km kuzeyindedir. Şehir kurulduğunda deniz kıyısındaydı. Menderesin alüvyonu nedeniyle şehir şimdi kilometrelerce kara içerisindedir.

Belus'un oğlu Aegyptus yönetiminde İyonlar tarafından kurulduğu kabul edilir. Şehir sonra Lidyalı Ardys tarafından alınır. MÖ 6. yüzyılın ortalarında şehrin "Bilge"si Bias yönetiminde, şehir tekrar canlandı ve zenginleşti. MÖ 545 yılında Pers Kralı Cyrus (Kurash) tarafından ele geçirildi. Şehir Perslere karşı İyon Başkaldırısına (MÖ 499) 12 gemi ile katıldı. Komşusu Samos (Sisam) ile ortaya çıkan anlaşmazlıklar ve Büyük

İskender in ölümünün ardından çıkan karışıklar dolayısıyla şehir güçsüzleşti. Roma 155 yılında şehri, Bergama (Pergamon) ve Kapadokya krallarının elinden kurtarmak durumunda kaldı.

Kapadokya kralının asi oğlu Orophernes, Romalıların şehri alması ile Priene'ye gömdüğü hazinesine ulaştı ve adak olarak şehirdeki Athena tapınağını onardı. Roma ve Bizans yönetimi altında zengin bir şehir olarak kaldı. M.S. 13. yüzyılda şehir Türklerin eline geçti.

İngiliz (sanat ve eski eser ticareti yapan ve Francis Dashwood tarafından kurulan) Dilettante Sosyetesı 1765 ve 1868 de, taraçalanmış planlı şehrin kalıntılarını araştırma ile görevli bir grup gönderdi. Bu grubun çalışmaları ve daha sonra Berlin Müzesinden Theodor Wiegand (1895-1899) ın çalışmalarından sonra şehrin tamamen soyulduğu ve harap edildiği görülüyor.

Şehir, 4. yüzyıl da tekrar kuruldu. Şehrin yeni planı, yolların birbirini dik açı ile kestiği bir dikdörtkendir. Bu plan günümüzün modern şehir planı

Grid in öncüsünü oluşturur. Şehrin üzerine kurulduğu dik yamaç güneye bakar. Şehrin Akropolis'i 230 m yukarıdadır. Şehir güvenlik kuleleri olan 2 metre kalınlığında taş duvar ile çevrilidir. Şehre giriş, üç ana kapıdan yapılır.

Akropolisin aşağısındaki yamaçta Demeter tapınağı bulunmakta idi. Şehrin, 7 m genişliğinde doğu-batı doğrultusunda altı ana yolu ve buları dik kesen genişliği 3,5 m olan 15 tali yolu vardır. Şehirdeki tüm kavşaklar arasındaki mesafe aynıdır. Dolayısıyla şehir 80 eşit alanlı bloğa ayrılmıştır. Özel evler, her bloğa sekiz ev şeklinde düzenlenmiştir. Şehirde temiz su ve kanalizasyon yapıları açıkça görülebilir. Priene evleri ile eski Pompei evleri arasında benzerlikler vardır. Athena Polias tapınağı, şehrin batı yarısında, ana yolun kuzeyinde yüksek bir terasa kurulmuştu. Yüksek bir işçiliğin eseri bir merdivenle çıkılan bu tapınak ön yüzünde 6 kolonu bulunan (hexastyle) bir yapıya sahiptir. Tapınağın mimarı aynı zamanda Dünyanın Yedi Harikasından biri Mausoleum'un da mimarı Pytheos'tur. 1870'te Athena heykelinin kaidesinin altında, Kapadokya tarafından

yapılan restorandan kalması olası, Orophernes resimli gümüş yirmi-drahmiler ve bazı mücevherler bulunmuştur.

Ana yolun bir yanında, yüzü yola bakan bir seri toplantı binaları diğer yanında ise güzel bir alışveriş merkezi vardır. Kuzeyde, Belediye binaları, Roma tipi gymnasium ve iyi korunmuş bir tiyatro vardır. Şehir planının ortasındaki tüm yapılar gibi, Isis ve Asclepius tapınakları tamamen harap haldedir. Büyük bir stadyum, şehrin en alçak yerinde, güneyde duvarların içinde kurulmuştu ve İyon zamanından kalan gymnasium ile bağlantısı vardı.

Harput Tarihi Kenti (2018)

Harput, Elâziğ'da bulunan bir antik kenttir. MÖ 20. yüzyıldan kalıntılar bulunmaktadır. Antik Harput yerleşim alanı, bir açık hava müzesi gibidir. Müzesi, kalesi, camileri, kilisesi ve Buzluk Mağarasıyla günümüzde bir turizm merkezidir.

Harput'ta ilk yerleşim MÖ 2000 yıllarında Hurriler tarafından inşa edilen Harput Kalesi çevresinde başlamıştır. Kale etrafında başlayan bu yerleşimler artınca şehir etrafı surlarla çevrilerek korunma sağlanmıştır. Hurriler'den sonra bölge Hitit hakimiyeti altına girmiştir. Çok uzun sürmeyen Hitit hakimiyetinden sonra MÖ 9. yüzyıldan itibaren Doğu

Anadolu Bölgesi'nde devlet kuran Urartular Harput'da uzun süre hüküm sürmüştür.

Harput ve çevresi, 1085 yılında Türklerin eline geçmiştir. Bundan sonra İlhanlıların, Dulkadiroğullarının, Akkoyunluların, Safevilerin eline geçmiş ve 1516 yılında Harput Kuşatması ile Osmanlı Ordusu tarafından fethedilmiştir.

1906 yılında Osmanlının en son yaptığı nüfus sayımına göre Harput'un merkez nüfusu 15.000, bunun 9000 kişilik kısmı müslüman çoğunlukla Türk, 6000 kişi gayrimüslim çoğunlukla Ermenilerden oluşmaktaydı.

1915 tehcirinden sonra Ermenilerin tamamına yakını çoğunlukla Suriye'ye (Halep çevresine) gönderilmiştir. Tehcirden evvel ise göçler daha çok Amerika Birleşik Devletleri'ne olmaktadır.

Surguroğlu; Harput adının kökeninin "Har-pu-ta-va-nas" veya "Har-pu-ta-aş" kelimelerinden türediğini, bu kelimelerin ise "Ga-ar-ba-ta" veya "Har-pu-ta-aş" adlı bir tanrı/tanrıça veya lider adından gelme olabileceğini belirtirse de, bu isimlerin nerede yer aldığını ve hangi kültüre ait olduğunu belirtmez. Bütün bu açıklamaların aksine Nurettin Arıdoğan, Harput'un en eski adının "Carcathiocerta" olduğunu belirtirken;

"Carcath=şehir", "Certa=kale" anlamlarını koyarak, Carcathiocerta / Karkathiokerta adının "Şehir kale" anlamına geldiğini söylemektedir.

Net ve bilimsel olmayan bu isim kökeni açıklamaları ile birlikte, tarihsel gelişim sürecinde Harput kenti; çeşitli kaynaklarda Hartabert / Hartabird / Khartabirf, Haratparat, Hısn-ı Ziyad / Hisn Ziyad / Hısn Zait / Hesna de Ziyad, Zaid / Zait, Ziata Castellum, Karkathioker-ta/Carcathiocerta, Hasan Ziyad, Kharpot/ Kharpote/ Kharpeta/ Karpata", Quartapiert/Quart-Piere, Harputaş, Kharpert/ Kharberd/ Karbed/ Harberd/ Garpert/ Harbert/ Hoiberd, Harpote, Harput/Karput, Hayr al-buyut, Harputauanas, Harput/Harpurd, Hartpirt/ Hargirt/ Harbit/ Harbirt/ Harbid/ Harbut, Herburt/ Herbrut/ Herput/ Herprut, Handzit/Hinzit, İlüsünüziyad gibi adlarla anılmıştı.

Bu isimlerin pek çoğu birbirine benzer. Özellikle "Har", "Her" veya "Khar" kökenli isimler, tek grupta bir araya gelebilir. Hatta biraz zorlamayla "Quar" köklü isimleri de bu gruba eklemek mümkündür. "Hısn-ı Ziyat/ziyad" ve "Ziata Castellum" isimlerindeki "Ziyat/ziyad/ziata" kelimeleri, "kale" anlamına gelen "Castellum" ve "Hısn" kelimeleri ile

birleşerek, "Ziyad kalesi" anlamında kullanılmıştır. Üç kaynaktan rastlanılan "Hasan Ziyad" ismi ise, olasılıkla "Hısn-ı ziyad" dan bozularak kullanılmış olmalıdır. Bütün bu isimler dışında olup, en farklı isimleri oluşturan "Carcathiocerta / karkathiokerta", Sophane bölgesinde bir kent adı olarak anılsa da"; bunu kanıtlayacak verilerimiz yoktur. "Hayr al-buyut" ve "Handzît/Hinzi" isimlerinin kökeni anlaşılamamıştır. "Hüsnü ziyad" adı ise, Muaviye Döneminde Harput'ta valilik yapan "İbni Ziyad"a bağlanmaktaysa da, konuya ilişkin net bilgi bulunmamaktadır.

Sarıkaya Roma Hamamı (2018)

Basilica Therma olarak adlandırılan hamam yapısı Yozgat İli, Sarıkaya İlçesi, Kaplıca Mahallesi'nde yer almakta olup Roma Dönemi'nde (M.S 2.yy'da) bölgede bulunan ve Aquae Sarvenae olarak adlandırılan termal kaynağın üzerine inşa edilmiştir. Roma mimarisinin Anadolu'da korunmuş olan en ünik termal hamam

yapısıdır. Hristiyanlığın bölgede yayılmasından sonra Roma Hamamının kuzey kısmına bir kilise eklenerek ismi bu binaya atfen Basilica Therma olarak değiştirilmiştir. M.S. 451 yılına kadar Basilica Therma bir piskoposluk merkezi olmuştur.

Sonraki dönemlerde de insanlar hamamın şifalı kaynaklarından faydalanmıştır. Günümüzde yapının ana bölümleri olarak batıya dönük bir fasad, bunun önünde büyük termal havuz, cephe gerisinde iç havuz ve bunun doğusunda üçüncü bir havuz göze çarpmaktadır. 30 metre uzunluğundaki cephenin kuzey ve güney uçlarında yarım daire planlı iki havuzcuk mevcuttur. Cephenin arkasında iki taraftan merdivenle inilen ve öndeki büyük havuza kemerler vasıtasıyla doğrudan geçiş yapılan iç havuz bulunmaktadır.

Balıca Mağarası Doğa Parkı (2019)

Balıca Mağarası, bilinen diğer adıyla İndere, Karadeniz Bölgesi'nde, Tokat'ın ismini de verdiği Balıca, Pazar'da bulunan mağaradır. Dünyanın en büyük mağaraları arasında yer alan mağara, 1995'ten bu yana ziyarete açıktır.

Oluşumu yaklaşık 3,4 milyon yıl önce başladığı tahmin edilen Balıca Mağarası yaklaşık 680 metre uzunluğunda 90 ile 95 metre yüksekliğindedir. Toplamda 5 kat ve 8 salondan oluşan ve günümüzde hâlen bazı bölümlerde oluşum devam eden mağarada yaz ve kış ortalama sıcaklık 17-19 derece arasında olup ortalama nem %55'i aşmaktadır. Mağara, 2019'da UNESCO tarafından Dünya Mirası Geçici Listesi'ne eklendi.

UNESCO “Dünya Mirası” Seçim Kriterleri

Dünya Mirası Listesine dahil olmak için, sitelerin olağanüstü evrensel değeri olması ve on seçim ölçütünden en az birini karşılaması gerekir.

Bu kriterler, Dünya Mirası konusunun ana çalışma aracı olan Dünya Mirası Sözleşmesinin Uygulanması için Operasyonel Kılavuzda açıklanmıştır. Kriterler, Dünya Mirası konseptinin evrimini yansıtacak şekilde Komite tarafından düzenli olarak gözden geçirilir.

2004 yılının sonuna kadar, Dünya Mirası alanları altı kültürel ve dört doğal kriter temelinde seçildi. Dünya Miras Sözleşmesinin Uygulanmasına Yönelik Revize Edilmiş Operasyonel Kılavuzun kabul edilmesiyle, sadece bir on kriter seti bulunmaktadır.

Seçim kriterleri:

- (i):** İnsanın yaratıcı dehasının şaheserini temsil etmek;
- (ii):** Mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, şehir planlama veya peyzaj tasarımıdaki gelişmeler üzerine, belli bir zaman diliminde veya dünyanın kültürel bir alanında insani değerlerin önemli bir değişimini sergilemek;
- (iii):** Kültürel bir geleneğe veya yaşayan veya kaybolan bir medeniyete benzersiz veya en azından istisnai bir tanıklık etmek;
- (iv):** (a) insanlık tarihinde önemli aşama (lar) ı gösteren bir bina, mimari veya teknolojik yapı ya da peyzaj türünün olağanüstü bir örneği olmak;
- (v):** Bir kültürü (veya kültürü temsil eden) temsil eden geleneksel bir insan yerleşimi, toprak kullanımı veya deniz kullanımı veya özellikle geri dönüşü olmayan değişimin etkisiyle savunmasız hale

geldiğinde çevre ile insan etkileşiminin olağanüstü bir örneği olmak;

(vi): Olaylarla veya canlı geleneklerle, fikirlerle veya inançlarla, olağanüstü evrensel öneme sahip sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya somut bir şekilde ilişkilendirilmek. (Komite bu kriterin tercihen diğer kriterlerle birlikte kullanılması gerektiğini düşünmektedir);

(vii): Üstün doğal olayları veya olağanüstü doğal güzelliği ve estetik öneme sahip alanları içermek;

(viii): Hayatın kaydını, yer şekillerinin geliştirilmesinde devam eden önemli jeolojik süreçleri veya önemli jeomorfik veya fizyolojik özellikleri içeren dünya tarihinin ana aşamalarını temsil eden seçkin örnekler;

(ix): Karasal, tatlı su, kıyı ve deniz ekosistemlerinin ve bitki ve hayvan topluluklarının evrimi ve gelişiminde önemli devam eden ekolojik ve biyolojik süreçleri temsil eden seçkin örnekler;

(x): Biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için en önemli ve önemli doğal yaşam alanlarını içeren, bilim veya koruma açısından olağanüstü evrensel değeri olan tehdit altındaki türleri içerenler de dahil olmak üzere.

Kaynakça

- whc.unesco.org
- kvmgm.ktb.gov.tr
- alanbaskanligi.gov.tr
- muze.gov.tr
- yelp.com
- tr.wikipedia.org
- kalinti-istanbul.com
- tarihiistanbul.com
- fatih.gov.tr
- kulturportali.gov.tr
- mimarizm.com
- turanakinci.com
- suleymaniye.yek.gov.tr
- seyahatdergisi.com
- arctgis.com
- dunyabizim.com
- turanakinci.com
- ortodokslartoplulugu.org
- kulturportali.gov.tr
- arslantepe.com
- mugla.gov.tr
- edirne.gov.tr
- samsun.bel.tr

Ferruh Dinçkal

Dünya Miras Listesi'nde

Türkiye

ekitap.ayorum.com